

JUSSI RONKAINEN (TOIM.)

NUORET JA ÄÄNI

Nuoret eduskuntavaaleissa 2011

Jussi Ronkainen (toim.) (2012)

NUORET JA ÄÄNI – Nuoret eduskuntavaaleissa 2011

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 125, sarja: Hybridi & Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 45.

Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta.

© *tekijät & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö*

Kansikuva: Sami Myllyniemi

Graafinen suunnittelu & taitto: Minna Laukkanen

Painettu kirja

ISBN 978-952-5994-13-1

ISSN-L 1799-9219

ISSN 1799-9219

Verkkoversio

ISBN 978-952-5994-14-8 (PDF), verkkojulkaisuja 53.

ISSN-L 1799-9227

ISSN 1799-9227

Julkaisutilaukset

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog>

Nuorisotutkimusseura ry.

Asemapäällikönkatu 1

00520 Helsinki

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi>

Hakapaino, Helsinki 2012.

SISÄLLYS

JOHDANTO

<i>Jussi Ronkainen</i>	7
NUORET JA POLITIIKKA VUODEN 2011 EDUSKUNTAVAALEISSA JA VUODEN 2012 PRESIDENTINVAALEISSA	

I NUORET ÄÄNESTÄJINÄ EDUSKUNTAVAALEISSA 2011

<i>Sami Borg</i>	15
NUORTEN ÄÄNESTYSVALINNAT, PUOLUEKIINNITTÄMINEN JA EDUSTAUTUMINEN	
<i>Tuomo Martikainen & Hanna Wass</i>	27
NUORTEN ÄÄNESTYSAKTIIVISUUS VUODEN 2011 EDUSKUNTAVAALEISSA HELSINGISSÄ	

II NUORET JA SUKUPOLVIPOLITIIKKA – PUHETTA NUORISTA JA NUORET POLIITTISEN PUHEEN KOHTEINA

<i>Ville-Samuli Haverinen</i>	39
ELÄMÄNVAIHE KANSALAISENA – HAVAINTOJA NUORIA JA EDUSKUNTAVAALEJA KOSKENEESTA SANOMALEHTIKIRJOITTELUSTA	
<i>Kimmo Elo</i>	77
YHDENSUUNTAISTA MONOLOGIA VAI SUKUPOLVIEN VÄLISTÄ DIALOGIA? HAVAINTOJA KODIN VAIKUTUKSESTA NUORTEN POLIITTISEEN SOSIALISAATIOON	
<i>Ville-Pekka Sorsa</i>	93
NUORTEN ELÄKEKAPINAN JA ELÄKEKONFORMISMIN JÄLJILLÄ: INSTITUTIONALISTINEN NÄKÖKULMA	

KIRJOITTAJAT	109
TIIVISTELMÄ	110
SAMMANDRAG	111
SUMMARY	112

JOHDANTO: NUORET JA POLITIIKKA VUODEN 2011 EDUSKUNTAVAALEISSA JA VUODEN 2012 PRESIDENTINVAALEISSA

Tämä julkaisu on osa Nuorisoasiain neuvotelukunnan sekä Nuorisotutkimusseuran yhteistyönä toteuttamaa nuorten vuoden 2011 eduskuntavaaleihin liittyvää tutkimushanketta. Hankkeessa nuoria tutkittiin poliittisen kulttuurin osana ja tarkasteltiin nuorten omaa poliittista osallisuutta sekä eduskuntavaaleissa että suhteessa muihin poliittisen vaikuttamisen muotoihin.

NUORET ÄÄNESTÄJINÄ JA POLIITTISEN PUHEEN KOHTEINA

Eduskuntavaalit 2011 muistetaan erityisesti Perussuomalaisten historiallisen suuresta kannatuksen noususta. Vaaleja ennen ja vaalien aikana yhteiskunnallista keskustelua hallitsivat erityisesti vaalirahakohu, taloustaantuma, euromaiden rahoituskriisi ja Suomen rooli euron pelastusprojektissa sekä vuoteen 2010 painottunut keskustelu maahanmuutosta. Näillä kaikilla oli ratkaiseva yhteisvaikutus Perussuomalaisten nousulle puolueen aset-

tuessa yleensä vastahankaan perinteisten suurten puolueiden (Kokoomus, Keskusta, SDP) ajamien linjausten ja näkemysten kanssa. Nuorten kohdalla tärkeimmiksi kysymyksiksi nousivat syrjäytyminen, työttömyys ja keskustelu yhteiskuntatakuusta.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisystä ja työllistymisestä puolueet olivat liikuttavan yksimielisiä, mutta kuten **Ville-Samuli Haverisen** artikkelissa pohditaan, nuoria ei mediassa usein nähdä tai nähty itse aktiivisina toimijoina, keskustelijoina ja oman roolinsa korjaajina, vaan enemmän toiminnan ja puheen kohteina, passiivisina objekteina, jotka pitää pelastaa koulutus- ja työmarkkinainstituutioiden suojaan.

Nuorten oma yhteiskunnallinen toimijuus ja osallisuus ovat puhuttaneet jo pitkään, varsinkin kun nuorten ikäluokkien äänestysaktiivisuus ja kiinnostus politiikkaan ovat pysyneet verraten alhaisina ja muita ikäluokkia alhaisempina jo useita vuosikymmeniä. Nuoret ovat myös muita äänestäjiä vähemmän puolueuskollisia. Sekä eduskuntavaalit että presidentinvaalit ovat kuitenkin nostaneet esiin heikkoja signaaleja siitä, että nuorten kiinnostus politiikkaan on nousussa. Passiivisten nuorten äänestäjien määrä säilyy korkeana, mutta toisaalta nuoret aktivoituivat jo toisissa eduskuntavaaleissa peräkkäin muita äänestäjiä enemmän. Varovasti arvioiden voidaan todeta, että aktiivisten ja passiivisten nuorten äänestäjien kahtiajako on voimistunut.

Kuten **Sami Borg** kirjoittaa artikkelissaan, Perussuomalaiset näyttävät nousseen myös nuorten keskuudessa suosituimmaksi puolueeksi. Toisaalta Perussuomalaiset ovat myös yksi nuorten inhokkipuolueista. Nuorten keskuudessa voimakkaita negatiivisia tunteita herättävät myös Kristillisdemokraatit ja RKP. Näyttääkin melko selvältä, että nuorten jakautuminen kansainvälisyyttä ja moniarvoisuutta ajaviin kulttuuriliberaaleihin ja toisaalta kansallisia perusarvoja ja perinteitä korostaviin konservatiiveihin on voimistunut, tai ainakin ero on tullut selvemmin esille ja osaksi

yhteiskunnallista keskustelua. Kiinnostavaa on, että keskustelu on kanavoitunut jonkin verran myös puoluepolitiikkaan ja puolueiden jäsenmääriin. Nuorten vanha suosikki puolue Vihreät sekä Vasemmistoliitto ovat saaneet uusia nuoria kannattajia samalla, kun Perussuomalaiset ovat nostaneet suosiotaan nuorten keskuudessa.

NUORTEN KANSALAIKKEET JA SITOUTUMINEN PUOLUEISIIN

Nuorten poliittista toimintaa on leimannut kevyt puoluesuhde: nuoret voivat olla mukana yksilöllisesti valittavissa poliittisen ryhmätoiminnan muodoissa, mutta sitoutuminen puolueisiin tai poliittisiin nuorisjärjestöihin on jäänyt laimeaksi. Uudet osallistumismuodot ovat kanavoituneet heikosti olemassa olevien yhdistysten tai puolueiden kautta. Nuorten kansalaistoimintaa on määrittänyt mieluummin henkilökohtaisiin elämäntapavalintoihin ja tiettyihin asiakysymyksiin kiinnittyvät projektit ja kampanjaluonteisuus sekä vaihtuvat verkostot. Sosiaalisen median rooli ja merkitys erilaisten kansalaisliikkeiden synnyttäjänä kasvaa koko ajan. Tämä näytti saavuttavan jo eräänlaisen kulminaatiopisteen perinteisen politiikan kentällä **Pekka Haaviston** vuoden 2012 presidentinvaalikampanjaa tukenessa kansalaisliikkeessä. Kansalaisliikkeen laajuudessa ja nuorten kiinnostuksessa osallistua siihen vaikutti merkittävältä nimenomaan se, että toiminta ei ollut puoluevetoista. Liikkeeseen osallistuneita motivoi myös tuen antaminen kansainväliselle, moniarvoiselle ja yhdenvertaiselle Suomelle, mitä kuvaa eduskuntavaalien tulos näytti himmentävän.

Vuoden 2011 eduskuntavaalit ja 2012 presidentinvaalit ovat toimineet katalyyttinä kulttuurisiin arvoihin liittyvän konservatiivi-liberaali-keskustelun voimistumiselle julkisuudessa perinteisten oikeisto–vasemmisto- tai maaseutu–kaupunki-jakolinjojen ohella, ja

osin korvaten niitä. Tämä on lisännyt myös nuorten kiinnostusta politiikkaan. Tietty vastakkainasettelu ei kuitenkaan ole realisoitunut merkittävästi äänestysprosentteissa. Osasy tähän lienee se, että esimerkiksi presidentinvaalien toisella kierroksella kansallisia arvoja ja perinteitä sekä EU-kriittisyyttä korostavat äänestäjät eivät halunneet äänestää kumpakaan ehdokasta.

Aktiivisille nuorille erittäin tärkeältä vaikuttaa oman autonomian säilyttäminen, mikä näkyy siinä, että pitkäjänteinen sitoutuminen puolueisiin ja oman päättäväisyyden siirtäminen keskitetylle hallinnolle ei näyttäisi miellyttävän monia heistä. Toisaalta nuorten kansalaistoiminnan käsittely vain hetkellisenä kevytaktivisminä muotoina voi olla myös turhan väheksyvä: nuorten laajamittainen työttömyys useissa maissa, Arabikevään tyyppinen nuorten demokraatioliikettä ja useista liikkeistä koostuva globaalin markkinatalouden taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta lisääviä vaikutuksia kritisoiva *Occupy Movement* voivat jäädä hetkellisiksi ilmiöiksi, mutta toisaalta käynnistää myös jotain globaalia ja pysyvämpää taloudellista, rakenteellista ja yhteiskunnallista muutosta.

MIELIPIDEKYSELYT ÄÄNESTÄJIÄ OHJAAMASSA

Presidentinvaalikampanjoinnin aikana keskustelua herätti jälleen se, kuinka median julkaisemat mielipidekyselyt eri ehdokkaiden kannatusprosentteista ohjaavat äänestäjiä. Gallupien julkaisu houkuttelee suoran kansanvaalin tyyppisessä järjestelmässä äänestäjiä taktikoimaan äänestysvalinnoissaan ja äänestämään sitä itselleen läheisintä ehdokasta, joka näyttäisi pärjäävän, sen sijaan, että äänestäisi ykkösehdokastaan. Suorat presidentinvaalit ovat oiva alusta ilmiöiden nousulle, sillä ihmiset nousevat mielellään voittajavankkureiden kyytiin ja äänestävät nousussa olevaa ehdokasta. Tämä on

jokseenkin väistämätön seuraus vaalitivasta, eikä millään tavalla ongelmallista demokratian kannalta, päinvastoin. Kriittisen pohdinnan kohteeksi tulisi kuitenkin ottaa se, mikä taho mielipidekyselyt toteuttaa. Myös tiedotusvälineiden olisi syytä ottaa tämä huomioon. Ratkaisuksi ei riitä se, että lehtijuttujen loppuun lisätään kyselyn virhemarginaali. Onneksi lähes kaikki gallupit on Suomessa toteutettu erittäin ammattitaitoisilla ja osaavilla tutkimuslaitoksilla, mikä näkyy myös siinä, että gallupien tulokset ja toteutuneet äänestysprosentit ovat yleensä hyvin lähellä toisiaan. Kyselyiden kilpailuttaminen voi kuitenkin vaarantaa luotettavuutta, sillä kilpailuttaminen kannustaa kyselyiden toteuttajia lupaamaan tuloksia liian nopealla aikataululla ja liian vähällä rahalla ja pienillä resursseilla. Tässä kohtaa on hyvä palata käsillä olevan julkaisun taustalla toimineeseen tutkimushankkeeseen.

Julkaisun ensimmäisessä osiossa Sami Borg sekä **Tuomo Martikainen** ja **Hanna Wass** tarkastelevat nuorten äänestämistä vuoden 2011 eduskuntavaaleissa ja vertaavat kehitystä aiempiin vaaleihin. Borg käsittelee omassa artikkelissaan valtakunnallisesti nuorten äänestysvalintoja, puoluekiinnittymistä, nuorten inhokki- ja suosikkipuolueita sekä nuorten osallistumista vaaleihin ehdokkaina. Tuomo Martikainen ja Hanna Wass tutkivat puolestaan nuorten äänestysaktiivisuutta Helsingin vaalipiirissä vaaliluetteloista kerätyn otoksen perusteella. Iän ja sukupuolen lisäksi tarkastelussa on Helsingin alueelliset erot nuorten äänestysvalinnoissa sekä nuorten äänestyskäyttäytymisen kehitystendenssit verrattuna aikaisempiin vaaleihin.

OSAAMISTA ON, AKTIIVISUUTTA EI

Julkaisun toisessa osiossa nuorten poliittista ja yhteiskunnallista toimijuutta tarkastellaan laajemmasta käsiteanalyttisestä ja sukupuolviikeskeisestä näkökulmasta. Kansainvälisten

vertailujen mukaan suomalaiset nuoret tuntevat poliittisen järjestelmän toiminnan, tavat ja ilmiöt hyvin verrattuna muiden maiden nuoriin. Heidän äänestämisenä on kuitenkin passiivista verrattuna moniin muihin maihin. Toisaalta Suomessa nuorten äänestäminen näyttää omana vapaaehtoisena valintana verrattuna moniin korkean äänestysprosentin maihin, joissa koti, perhe ja lähipiiri vaikuttavat nuorten äänestämiseen, ja jossa myös hylättyjen äänien määrä on Suomea korkeampi. (Paakkunainen & Hoikkala 2007, 139). Nuorten poliittista osallistumista on näyttänyt heikentävän epäusko omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Sen lisäksi puoluepelä on pidetty suurten ikäluokkien asiana, eikä ehdokkaiden ole katsottu ajavan nuorten asioita. Keskustelu sukupuolipolitiikasta, sukupuolvikamppailusta, huoltosuhteesta ja eläkejärjestelmästä onkin ollut osa yhteiskunnallista ja nuorisopoliittista keskustelua ja tovin aikaa. Tähän hankkeeseen liittyvän media-aineiston (Haverinen) mukaan sukupuolvikamppailua on olemassa, mutta toisaalta myös sovitteleva sukupuolisolidarisuus näyttää verraten vahvana.

NUORTEN YHTEISKUNNALLINEN OSALLISUUS JA SUKUPOLVIDIALOGI

Tässä julkaisussa sukupuolipolitiikkaa ja nuorten yhteiskunnallista osallisuutta puretaan kansalaisuuden, poliittisen sosialisointin ja eläkejärjestelmien institutionaalisen käsiteanalyysin avulla. Ville-Samuli Haverisen artikkelissa tarkastellaan, miten nuoria käsiteltiin vaaleihin liittyvässä mediakirjoittelussa. Eduskuntavaali-hankkeen tarkoituksena oli pureutua moniulotteisesti paitsi nuorten äänestyskäyttäytymiseen myös julkiseen nuoriso- ja sukupuolipoliittiseen keskusteluun sekä nuorten poliittiseen asemaan näissä mediakeskusteluissa. Tätä tarkoitusta varten hankkeessa kerättiin media-aineisto vaalien alla. Valitut mediat olivat *Helsingin Sanomat* ja sanomalehti *Karjalainen* Pohjois-Karjalasta

ja tarkastelussa olivat kaikki lehtien artikkelit, kolumnit ja mielipidekirjoitukset, joissa käsiteltiin nuoria ja vaaleja. Haverinen analysoi aineistoa erityisesti kansalaisuuden käsitteen kautta. Vaaleja ja nuoria koskevan mediapuheen analyysissä otetaan laaja ja kriittinen ote nuorten kansalaistamisprojektiin. Artikkelissa pohditaan, millä perusteilla nuori rajataan täysivaltaisen kansalaisuuden ulkopuolelle.

Kimmo Elo käsittelee omassa artikkelissaan poliittisen sosialisoinnin käsitettä erityisesti sukupolvi-dialogin näkökulmasta. Elo tarkastelee perheen ja kodin merkitystä alle 18-vuotiaiden poliittisen sosialisoinnin ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden taustalla. **Ville-Pekka Sorsa** tarkastelee eläkejärjestelmiä institutionaalista näkökulmasta. Tarkastelun keskiössä ovat eläkejärjestelmän institutionaalinen kyseenalaistaminen eli niin sanottu *eläkekapina* ja institutionaalinen uskollisuus eli niin sanottu *eläkekonformismi* sekä näiden erilaiset sukupolvipoliittiset muodot. Käsitteellisen tekstin linkki nuorten vaalitutkimukseen kiteytyy lopputarkastelussa, jossa Sorsa pohtii, kuinka nuorten poliittista toimintaa tarkastelevissa jatkotutkimuksissa olisi syytä tutkia tarkemmin esimerkiksi sitä, millä tavalla nuorten eläkeasenteet kanavoituvat poliittiseksi toiminnaksi, millä tavalla politiikka on kehystetty ja millä tavalla toiminta tarkalleen ottaen kiinnittyy eläkeinstituiutioihin.

NUORET ALIEDUSTETTUJA TÄYTE-EHDOKKAITA VAALEISSA

Kuten Sami Borg omassa artikkelissaan kirjoittaa, nuorten alle 30-vuotiaiden äänestysaktiivisuus on vaaleista toiseen muita ikäryhmiä alhaisempaa. Nuoret ovat myös aliedustettuja itse ehdokasasettelussa ja sisälle päässeiden, valittujen ehdokkaiden joukossa. Nuoret ovat harmillisen usein vain vaalilistojen täyte-ehdokkaana keräämässä ääniä muille ehdokkaille. Puolueet eivät juuri panosta heidän kampan-

joihinsa. Nuoret itse myös päätyvät äänestämään usein tunnetumpia ja kokeneempia ehdokkaita, koska he eivät tunne tarpeeksi hyvin nuoria ehdokkaita.

Eduskuntavaaleista ja presidentinvaaleista päästyämme ovat edessä syksyn 2012 kuntavaalit. On mielenkiintoista nähdä, jatkuuko nuorten orastava aktivoituminen äänestämiseen myös kuntavaaleissa, joissa äänestysprosentit ovat yleensä kaikkein matalimmat. Vuoden 2007 eduskuntavaalijulkaisussa *Sukupolvipolitiikka* nuoriso- ja politiikan tutkijasedät **Kari Paakkunainen** ja **Tommi Hoikkala** (2007, 153) toivoivat, että nuoret vihdoin valtaisivat ainakin jonkin keskisuuren puolueen. Nuorten on tehtävä tämä lopulta itse, mutta yhteiskunnallisten rakenteiden on myös avauduttava politiikalle.

POLITIikka TAKAISIN KOULUIHIN

Nuorten poliittinen passiivisuus ja politiikan heikompi tietämys verrattuna vanhempiin ikäpolviin on käytännössä seurausta siitä, että koulut on järjestelmällisesti siivottu poliittisesta keskustelusta. Suuret puolueet ja suuret ikäluokat eivät ole halunneet järkyttää konsensus-yhteiskuntaa sillä samalla ylipolitisoitumisella, jonka he itse nuorina masinoivat. Yhden seminaaripuheeni jälkeen eräs nuori kommentoi, ettei hän ollut ajatellut, että politiikan pitäisi koskettaa *kaikkia*. Hän ja hänen ystävänsä ovat ajautuneet ajattelemaan, että politiikka on erityisesti siihen koulutuksen saaneita ammattilaisia varten, sektorihomma, *professiondemokratiaa*.

Demokratian ja politiikan paluulle keskeistä on, kuinka ja miten paljon kouluissa käsitellään politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita. Yksilöllistä (pakko)valintaa, keskinäistä kilpailua ja asiantuntijuutta korostava yhteiskunnallinen toiminta- ja puhetapa, jossa politiikkaa käsitteellistetään muusta yhteiskunnasta irrallisena lohkona, ei palvele ajatusta

politiikasta yhteisten yhteiskunnallisten asioiden neuvottelukenttänä. Toisaalta myös uusien puolueiden tukeminen esimerkiksi puoluetuki- en jakoperiaatteita muuttamalla olisi tärkeää, jotta uudet toimintamallit ja ajatukset saisivat tukea ja voisivat kanavoitua myös uusina puolueina osana perinteistä puoluedemokratiaa.

KIIITOKSET

Kiitän lämpimästi **Leena Suurpään, Sami Myllyniemen, Liisa Sahin, Kari Paakkunaisen, Tuukka Tomperin, Ville-Pekka Sorsan** ja **Tarja Tolosen** hyödyllisistä kommentteista. Iso kiitos kuuluu myös kirjaan kirjoittaneille Sami Borgille, Kimmo Elolle, Hanna Wassille, Tuomo Martikaiselle ja hanketta kanssani läpivieneelle Ville-Samuli Haveriselle. Ilman panostanne kirja ei tietenkään olisi ilmestynyt.

Kiitos **Sini Korpiselle** Nuorisosiain neuvottelukunnassa ja **Minna Laukkaselle** kirjan kustannustoimitus- ja taittotyöstä.

Ja loppuun tietysti isoimmat kiitokset vielä Leena Suurpäälle hankkeeseen annetusta tuesta ja toimintaedellytyksistä.

LÄHTEET

Paakkunainen, Kari & Hoikkala, Tommi (2007) Sukupolvikamppailun kutsu – nuorten yksilöllistynyt politiikkasuhde. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta, 136–155.

Wikipedia. *Occupy Movement*. [Http://en.wikipedia.org/wiki/Occupy_movement](http://en.wikipedia.org/wiki/Occupy_movement).

NUORTEN ÄÄNESTYS- VALINNAT, PUOLUE- KIINNITTÄMINEN JA EDUSTAUTUMINEN

Vuoden 2011 eduskuntavaalit ennakoitiin poikkeukselliseksi ja niin kävi. Muutosvaalitunnelma innosti kansaa vaaliurnille ja kotimaan äänestysviikkaudeksi kirjattiin 70,5 prosenttia. Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa Suomessa asuvien äänioikeutettujen äänestysprosentti oli 67,9.

Nyt vaalitulokset työtäisi vakaana pidettyä suomalaista puoluejärjestelmää kunnolla. Puolueiden voimasuhteet muuttuivat edellisistä eduskuntavaaleista enemmän kuin koskaan aikaisemmin (vertailukelpoisissa) peräkkäisissä vaaleissa. Maamme puolueiden ja puoluejärjestelmän kehittymisen näkökulmasta peräkkäisten vaalien muutosvertailu on tarkoituksenmukaista aloittaa vasta vuosien 1948 ja 1951 eduskuntavaaleista alkaen. Sotia edeltävät ja vuoden 1945 eduskuntavaalit käytiin ensin yleensä puoluejärjestelmän kannalta, ja sitten äärivasemmiston osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta niin poikkeuksellisissa oloissa, ettei suora vertailu tuohon aikaan ole mielekäästä.

Perussuomalaiset lisäsivät kevään 2011 vaaleissa kannatustaan merkittävästi kaikilla alueilla Ahvenanmaata lukuun ottamatta.

Puolue sai vähintään yhden edustajan jokaisesta vaalipiiristä, Uudeltamaalta jopa seitsemän paikkaa. Kaikkiaan puolueen ääniosuus nousi vuoden 2007 4,1 prosentista 15 prosenttiyksikköä 19,1 prosenttiin. Tämä nosti Perussuomalaiset eduskunnan kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi 39 paikalla. Suomen Keskusta kärsi sitä vastoin kirvelevän vaalitapion menettämisen valtakunnallista kannatustaan vuodesta 2007 peräti 7,3 prosenttiyksikköä. Alle 16 prosentin pudonneella ääniosuudellaan (15,8 %) puolue sai eduskuntaan 35 kansanedustajaa.

Vaalitulosta ei tule pelkistää yhdestä tai kahdesta syystä johtuneeksi. Näin voimakas muutos vaaleissa edellyttää sekä monia pitkän aikavälin syitä että useita tilannekohtaisia syitä. Pitkän aikavälin tekijöistä olennaisin lienee valitsijakunnan vähittäinen etäännyminen puolueiden toiminnasta ja kannattajakunnista. Tämä on kasvattanut liikkuvuuspotentiaalia. Suomalaisten puoluekielteisyyden voimistumista 1970-luvun niin sanotun ylipuoluepolitisoitumisen jälkeen on monitoroitu puolueiden ajankohtaistutkimuksissa, Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) kansallisissa asennetutkimuksissa (ks. Haikonen ja Kiljunen 2003) ja kahdella viime vuosikymmenellä myös kansallisissa vaalitutkimuksissa (Pesonen ym., 1993, Paloheimo 2005 toim.; Borg ja Paloheimo 2009 toim.). Tästä kehityksestä on puhuttu pitkään ja puolueista etäännyminen on koskenut sekä toiminnallisesti että suhtautumistapojen osalta erityisesti nuorimpia sukupolvia. 2010-luku on mahdollisesti jo neljäs vuosikymmen tähän suuntaan, vaikka vuoden 2011 vaalien jälkeen jotkin puolueet raportoivatkin jäsenmääränsä kasvaneen vaalituloksen seurauksena.

Tilannekohtaisiakaan selityksiä ei puuttunut. Jo hyvissä ajoin ennen vaaleja tiedettiin, että vaalikauden 2007–2011 poliittiset tapahtumat poikkesivat paljon tavanomaisesta. Vaalikauden keskelle ajoittui vuosien 2008–2009 maailmanlaajuinen taloustaantumia, joka vä-

hensi Suomessa työpaikkoja, loi taloudellista epävarmuutta ja väritti suomalaisten mielissä lisäsävyjä globalisaatiokehitykseen. Taloustaantumalla samaan aikaan kotimaan poliittisessa keskustelussa velloi vaalirahakohu ja varsinkin vuonna 2010 myös vilkas maahanmuuttokeskustelu. Tähän vaalivuotta edeltäneeseen vuoteen ajoittui myös Perussuomalaisten gallupkannatuksen voimakas nousu, joka hallitsi osaltaan vaalipuhetta jo syksyllä 2010 ja kampanjoinnin viimeisten kuukausien aikana.

Ehdokas- ja puoluerahoituksen alkupeuran sekä hankinta- ja ilmoittamistapoihin keskittynyt vaalirahaskandaali kohdistui negatiivisimmin Suomen Keskustaan. Kohuun liittyneet tapahtumat horjuttivat lopulta myös pääministerin asemaa. Paljolti tästä syystä **Matti Vanhanen** erosi kesäkuussa 2010 pääministerin tehtävästä ja luopui Keskustan puheenjohtajuudesta.

Alkuvuonna 2011 ja varsinkin eduskuntavaalikampanjan viime viikkoina poliittista keskustelua hallitsivat puolestaan maamme EU-jäsenyydestä koituneet odottamattomat taloudelliset veloitteet julkista talouttaan heikoimmin hoitaneiden euromaiden auttamiseksi (erityisesti tuki Portugalille). Tämä teema nousi keskeisimmäksi hallitusneuvottelujen kynnyskysymykseksi. Vaalien jälkeen Perussuomalaisten tiukan kielteinen kanta edellä mainittuihin tukiin oli myös pääsy siihen, miksi puolue jätettiin oppositioon. Samalla vaaleissa ilmenneen protestin välittömät poliittiset vaikutukset kuihtuivat.

Vuoden 2011 eduskuntavaalit ovat yleensä ja myös nuorten puoluekiinnittymisen ja äänestysvalintojen osalta hyvin kiinnostavat. Valtakunnalliset kyselyaineistot eivät valitettavasti kykene osoittamaan riittävän luotettavasti sitä, missä määrin erityisesti nuorten äänestysaktiivisuus muuttui aiempaan nähden. On-

neksi **Tuomo Martikaisen** ja **Hanna Wassin** artikkeli tässä kirjassa antaa asiasta luotettavaa tietoa alueellisesti.

Riittävän luotettavien valtakunnallisten tutkimusaineistojen puuttuessa voitaneen karkeasti olettaa, että nuorten äänestysprosentti muuttui melko samantasoisesti kuin maan koko äänestysprosentti. Kun alle 30-vuotiaiden nuorten äänestysprosentti on aiemmin usein ollut noin 10–15 prosenttiyksikköä kokomaan tasoa matalampi, liikkui kaikkien tämänikäisten kotimaan äänioikeutettujen nuorten äänestysviikkaus tällä kertaa luultavasti 55–60 prosentin haarukassa.

Kyselyaineistojen nojalla ei myöskään ole mahdollista osoittaa tarkkaan, millaisia eri puolueiden vaalikannatusprosentit ovat nuorten keskuudessa. Suuntaa antavasti on kuitenkin mahdollista kuvata, mitkä ovat ja ovat olleet vaaleissa nuorten suosituimpia tai epäsuosiossa olevia puolueita. Nuoret ja eduskuntavaalit – tutkimussarjan aineistoilla (ks. Paakkunainen 2003; Paakkunainen 2007) ja vuoden 2011 kansallista vaalitutkimusta varten kootulla kyselyaineistolla voidaan likimain arvioida, millä tavoin nuoret jakoivat äänensä eri puolueiden ehdokkaille vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaaleissa.

Tämän tarkastelun jälkeen analyysissä hyödynnetään laajemmin vuoden 2011 eduskuntavaalien jälkeen kerättyä, Taloustutkimus Oy:n niin sanotulle kansalliselle vaalitutkimukselle kokoamaa aikuisväestökyselyä¹. Sen nojalla kuvataan nuorten äänestäjien liikkuvuutta vuosien 2007 ja 2011 eduskuntavaaleissa sekä sitä, missä määrin nuoret pitävät tai eivät pidä nykyisistä eduskuntapuolueista. Näiden aiheiden osalta nuoria verrataan myös kaikkiin kyselyvastaajiin. Lopuksi kuvaan sitä, millaiseksi nuorten edustautuminen sekä rekrytoituminen vaaliehdokkaiksi ja kansanedustajiksi muodostui tilastollisesti vuoden 2011 vaaleissa.

NUORTEN PUOLUEVALINNAT EDUSKUNTAVAALEISSA 2003–2011

Eduskuntapuolueiden kannatusosuudet eduskuntavaaleissa 2003, 2007 ja 2011 ilmenevät taulukosta 1. Samaan taulukkoon on lisäksi arvioitu suuntaa antavasti nuorten puoluevalintojen suhteelliset osuudet kolmissa vaaleissa. Taulukon alapuolella olevasta selitteestä ilmenevät lähteet sekä laskennan pohjana käytetyt aineistot ja niihin liittyvät varaukset. Kyselytiedot perustuvat puhelinhaastatteluihin (2003 ja 2007) sekä käyntihaastatteluun (2011). Vuoden 2007 nuorten puoluevalintatiedot ovat noin puolisen vuotta ennen vaaleja koostusta nuorisokyselystä, ja muut kaksi aineistoa koottiin vaalien jälkeen.

Tulosten mukaan alle 30-vuotiaiden äänestäjien nuorisokannatus poikkeaa joissakin eduskuntapuolueissa ja joinakin tarkasteltuina vaalivuosina merkittävästi puolueiden valtakunnallisesta kannatuksesta koko aikuisväestössä. Tuloksissa ei tarkastella lainkaan RKP:n kannatusta, koska nuorisokyselyissä puolueen kannattajakunta on ollut osin haastatteluteknisistä syistä liian aliedustettu.

Yhteensä kolmella eduskuntapuolueella näyttää olleen vuosien 2003 ja 2007 eduskuntavaaleissa vähintään kerran yli viidenneksen kannatus alle 30-vuotiaiden äänestäjien joukossa. Vuoden 2011 vaaleissa tällaisia puolueita ei ollut ainuttakaan. Vuoden 2011 eduskuntavaaleja voidaan pitää todellisina muutosvaaleina myös puolueiden nuorisokannatuksen osalta.

TAULUKKO 1. Seitsemän eduskuntapuolueen ääniosuudet vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaaleissa ja arvio puolueiden kannatuksesta 18–29-vuotiaiden keskuudessa nuorten vaalitutkimusten kyselyaineistojen perusteella^a (% ja %-yks.).

	vaalituslo, kaikki äänestäneet, rekisteritieto			18–29-v. äänestäjät, nuorisokannatus, kyselytiedot			ero kaikkiin äänestäjiin (%-yks.)		
	2003	2007	2011	2003	2007	2011	2003	2007	2011
KOK	18,6	22,3	20,4	22,4	23,1	14,3	3,8	0,8	-6,1
SDP	24,5	21,4	19,1	18	19,5	11,8	-6,5	-1,9	-7,3
PS	1,6	4,1	19,1	2	3,8	19,3	0,4	-0,3	0,2
KESK	24,7	23,1	15,8	24,7	22,8	16,8	0	-0,3	1
VAS	9,9	8,8	8,1	6,9	5,6	10,6	-3	-3,2	2,5
VIHR	8	8,5	7,3	20,1	20,4	16,1	12,1	11,9	8,8
KD	5,3	4,9	4	5,4	1,5	0,6	0,1	-3,4	-3,4
(n)				651	338	161			

^a Vaalitulokset: ks. www.vaalit.fi. Keskimmäisten sarakkeiden kyselytiedot nuorten kannoista ovat peräisin nuorten eduskuntavaalitutkimuksista (FSD1247, FSD2261) ja vuoden 2011 kansallisen vaalitutkimuksen aineistosta (FSD2653). Kyselyjen perustiedot löytyvät Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston aineistoluettelosta. Taulukon oikean laidan kolmessa sarakkeessa nuorille arvioidut luvut kertovat suuntaa-antavasti, kuinka paljon suurempaa tai pienempää puolueen nuorisokannatus on ollut eduskuntavaaleissa verrattuna kaikkiin puolueen äänestäjiin (ääniosuuksien ero prosenttiyksikköinä). Kyselyihin perustuvat kannatusosuudet ja niiden erot vaalituloksiin ovat arvioita. Varsinkin vuoden 2011 aineistossa nuorten äänestäneiden määrä on pieni.

Vielä vuosien 2003 ja 2007 kyselytulokset osoittivat neljän puolueen, Kokoomuksen, Keskustan, Vihreiden ja SDP:n, hallinneen eduskuntavaalien nuorisokannatusta. Vuoden 2011 vaaleissa Perussuomalaisten nuorisokannatus näyttää kuitenkin nousseen samassa suhteessa kuin puolueen koko kannatus, mikä nosti puolueen nuorisokannatuksen kärkipaikalle (19 %). Lisäksi erityisesti Vasemmistoliiton nuorisokannatus näyttää jonkin verran pirstyneen vuoden 2011 vaaleissa, mikä on rasoittanut entisestään eduskuntapuolueiden nuorisokannatusta.

Kaikkiin nuorisokannatuksen kyselytietoihin liittyy joukko virhemahdollisuuksia, joten niihin on suhtauduttava varoen. Luultavasti Vasemmistoliitto oli ainoa eduskuntapuolue, jonka nuorisokannatus ei kärsinyt vuoden 2011 vaaleissa Perussuomalaisten vahvasta rynnistyksestä. Eniten siitä näyttävät kärsineen Kokoomus, SDP ja Keskusta.

Puolueiden kokonaiskannatusosuuksien ja nuorisokannatusprosenttien vertailu löytyy taulukon 1 viimeisistä kolmesta numerosarakkeesta. Vuosina 2003 ja 2007 Vihreiden nuorisokannatus on mahdollisesti ollut yli kymmenen prosenttiyksikköä vahvempaa kuin puolueen yhteenlaskettu valtakunnallinen ääniosuus kaikissa ikäryhmissä. Vain SDP:llä näin lasketut erot ovat systemaattisesti negatiivisia. Tosin muutamien prosenttiyksikköjen heilahdukset vaaleista toiseen voivat kyselyaineistotarkastelussa johtua pelkästään tilastollisesta sattumasta.

MIELUISIMMAT PUOLUEET JA ÄÄNESTÄMINEN

Vuoden 2011 eduskuntavaalit olivat poikkeukselliset myös siksi, että valitsijoiden liikkuvuus kaksissa peräkkäisissä vaaleissa, eli nyt vuoden 2007 vaaleista vuoden 2011 vaaleihin, oli tavanomaista yleisempää. Tämä on itsestään selvää jo pelkästään valtakunnallisen

vaalituloksen perusteella. Perussuomalaiset saivat uusia äänestäjiä yksin enemmän kuin tavallisissa vaaleissa kaikki puolueet yhteensä. Luultavasti monet myös aktivoituivat äänestämättä jättävien joukosta äänestäjiksi. Toiset taas vaihtoivat puoluetta vuoden 2007 vaaleista.

Tätä silmällä pitäen taulukossa 2 tarkastellaan kansallisen vaalitutkimuksen kyselyaineiston (FSD2653) nojalla sekä vuonna 2007 että vuonna 2011 äänioikeutettujen eli 22 vuotta täyttäneiden äänestyskäyttäytymistä peräkkäisissä eduskuntavaaleissa. Aineistossa ovat aliedustettuina äänestämättä jättävät, koska he eivät osallistu kyselytutkimuksiin yhtä hanakasti kuin äänestäneet, ja koska useat äänestämättä jättäneet eivät haastattelussa myönnä jättäneensä käyttämättä äänioikeuttaan. Tarkastelu pyrkii osoittamaan suuntaa antavasti nuorten toimintaa kaksissa peräkkäisissä vaaleissa ja vertaa nuorten valintoja kaikkien äänioikeutettujen ryhmään.

Taulukon riveinä on viisi valitsijatyyppejä, jotka on muodostettu erilaisista loogisista kombinaatioista vuosien 2007 ja 2011 vaalivalinnoissa. Samaa puoluetta ja eri puoluetta äänestäneet ilmoittivat vuoden 2011 aineistossa käyneensä äänestämässä molemmissa vaaleissa ja kertoivat äänestämänsä puolueen. *Tieto puuttuu* -kohtaan luokiteltiin vastaajat, jotka eivät ilmoittaneet vuonna 2007 ja/tai vuonna 2011 äänestämäänsä puoluetta. Mobilisoituneet eivät äänestäneet vuonna 2007, mutta äänestivät vuonna 2011. Demobilisoituneet sitä vastoin äänestivät vuonna 2007, mutteivät vuonna 2011. Passiiviset myönsivät, etteivät käyttäneet äänioikeuttaan kummallakaan kerralla.

Kaikista 22-vuotiaista tai vanhemmista valitsijoista 44 prosenttia ilmoitti äänestäneensä samaa puoluetta peräkkäisissä eduskuntavaaleissa. Tämä puolueuskollisuusluku on samaa tasoa kuin **Heikki Paloheimon** (2003, 180) havaitsema puolueuskollisuustaso 1990-luvun ja vuoden 2003 eduskuntavaaleis-

sa, mutta Paloheimo käytti omissa analyysissään painokerrointa, joka muutti äänestämättä jättäneiden kyselyvastaajien osuuden vaalien äänestysprosentin mukaiseksi. Nyt näin ei menetelty, koska painotus olisi ollut hyvin voimakas. Jos sellainen olisi tehty ja sitä olisi käytetty, puolueuskollisten osuus olisi pudonnut noin kymmenellä prosenttiyksiköllä noin 35 prosenttiin äänioikeutetuista. Tämäkin siis kertoo, että vuoden 2011 eduskuntavaalit olivat hyvin epätavanomaiset.

Nyt toteutetun painottamattoman analyysin päätavoite on nuorten vertailukoko valitsijakuntaan. Puolueuskollisia on nuorissa odotetusti vähemmän kuin kaikissa valitsijoissa. Myös mobilisoituneita, demobilisoituneita ja passiivisia on alle 35-vuotiaiden joukossa enemmän kuin koko valitsijakunnassa. Kiinnostavin havainto on mobilisoituneiden suuri osuus (14 %) nuorten joukossa kaikkiin äänioikeutettuihin verrattuna (7 %). Vuoden 2011 vaalit todellakin aktivoivat jo toista kertaa eduskuntavaaleissa äänioikeutettuja olleita nuoria. Toisaalta toisen kerran peräkkäisissä vaaleissa äänestämättä jättäneiden eli passiivis-

ten osuus oli nuorilla sekin yli kaksinkertainen kaikkiin vastaajiin nähden.

Taulukon 2 puoluekannan vakiintuneisuuden ja ikäryhmän mukainen tarkastelu tarkentaa kuvaa vaalivalinnoista. Kansallisen vaalitutkimuksen käyntikyselyssä kysyttiin haastatteluvastaajilta: ”*Katsotteko yleensä olevanne lähellä jotakin poliittista puoluetta?*” Vastausvaihtoehdot olivat *kyllä* tai *ei*. Spontaanit muut vastaukset (kuten ”*en osaa sanoa*”) koodattiin vaihtoehtoon, jos vastaaja ei ollut lähellä mitään puoluetta.

Tulokset osoittavat kuinka voimakkaasti puolueläheisyys vaikuttaa äänestämiseen. Jos vastaaja katsoo olevansa lähellä jotakin puoluetta, tällaisista nuorista ainakin joka toinen äänestää samaa puoluetta peräkkäisissä vaaleissa. Puolueläheisyys myös vähentää merkittävästi nuorten äänestämättömyyttä, ja etenkin se ehkäisee toistuvaa äänestämättä jättämistä. Passiivisten osuus on jotakin puoluetta lähellä olevien nuorten joukossa vain noin neljäsnes siitä, mitä se on niiden nuorten keskuudessa, jotka eivät katso olevansa lähellä yhtäkään puoluetta.

TAULUKKO 2. Nuorten (22–34-vuotiaiden) ja kaikkien valitsijoiden liikkuvuus eduskuntavaaleista 2007 eduskuntavaaleihin 2011 puoluekannan vakiintuneisuuden mukaan^a (%-yks.).

	22–34-v.	kaikki valitsijat	erotus (%-yks.)	22–34-v.: onko lähellä jotakin puoluetta		kaikki: onko lähellä jotakin puoluetta	
				kyllä	ei	kyllä	ei
sama puolue	33	44	-11	50	18	60	27
eri puolue	21	24	-3	22	19	23	25
mobilisoituneet	14	7	7	15	13	5	9
demobilisoituneet	7	5	2	4	11	4	6
passiiviset	14	6	8	5	22	2	12
tieto puuttuu	11	14	-3	4	17	6	23
(n)	255	1239		125	130	673	567

^a Lähdeaineisto: Kansallisen vaalitutkimuksen käyntikysely (FSD 2653). Painottamaton analyysi.

TAULUKKO 3. 18–29-vuotiaiden nuorten valitsijoiden mieltymys^a eduskuntapuolueisiin vuoden 2011 kansallisen vaalitutkimuksen käyntikyselyssä (rivi-%; n=195–212).

	ei pidä lainkaan _____ pitää erittäin paljon										yht.	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9		10
KESK	6	3	8	11	14	21	9	10	12	3	4	100
KOK	8	3	7	14	8	10	12	13	14	9	3	100
SDP	2	1	5	8	14	18	15	15	13	7	3	100
VAS	6	7	8	10	16	14	12	11	6	7	3	100
VIHR	7	4	7	7	11	16	18	12	8	9	3	100
RKP	16	11	6	9	12	21	8	9	5	2	1	100
KD	22	13	12	11	16	9	8	6	3	1	-	100
PS	21	11	7	7	8	12	8	4	8	10	4	100

^a Kysymys kuului seuraavasti: ”Mitä mieltä olette seuraavista puolueista? Kun olen maininnut puolueen nimen, asettakaa tämä puolue asteikolle nolasta kymmeneen. Nolla tarkoittaa, ettette pidä puolueesta lainkaan ja kymmeneen, että pidätte puolueesta erittäin paljon. Kertokaa myös mikäli ette ole kuulut puolueesta tai ette tiedä siitä tarpeeksi voidaksenne tehdä arvioon.”

TAULUKKO 4. Nuorten ja kaikkien valitsijoiden mieltymys^a eduskuntapuolueisiin vuoden 2011 kansallisen vaalitutkimuksen käyntikyselyssä (keskiarvo, keskihajonta).

	18–29-vuotiaat (n=195–207)		kaikki valitsijat (n=1191–1239)	
	keskiarvo (0-10)	keskihajonta	keskiarvo (0-10)	keskihajonta
SDP	5,73	2,19	5,61	2,35
KOK	5,2	2,79	5,26	2,88
VIHR	5,18	2,62	4,39	2,63
KESK	4,97	2,46	4,74	2,56
VAS	4,76	2,63	4,26	2,64
PS	4,08	3,29	4,61	3,04
RKP	3,8	2,64	3,88	2,59
KD	2,97	2,43	3,72	2,56

^a Kysymyksen muotoilusta ks. taulukon 3 selite.

Taulukko 3 jatkaa puolueläheisyyden teemaa hieman toisesta lähestymiskulmasta. Kansallisen vaalitutkimuksen käyntikyselyssä tiedusteltiin myös sitä, missä määrin vastaajat pitävät tai eivät pidä kustakin kahdeksasta eduskuntapuolueesta. Haastatteluun osallistuneet arvioivat siis kutakin puoluetta erikseen, jolloin nuoria vastaajia kertyi puoluetta kohden pari sataa. Kysymyksessä käytetty arviointiasteikko

oli 11-portainen, jossa nolla tarkoitti, että vastaaja ei pidä puolueesta lainkaan. Kymmeneen merkitsi puolestaan sitä, että vastaaja pitää puolueesta erittäin paljon. Asteikon keskikohta on viisi. Taulukko 3 esittää alle 30-vuotiaiden vastausjakaumat kysymyspattertiin kokonaisuudessaan riviprosentteina, ja taulukko 4 tarjoaa nuorten ja kaikkien vastaajien keskiarvot ja keskihajonnat saaduista vastauksista.

Taulukon 3 riviprosenttijakaumien yleiskuva kertoo, että nuorilla ei yleensä ottaen ole kovin voimakkaita mielipiteitä eduskuntapuolueista. Vastausasteikon molempien ääripäiden kahta laitimmaista vaihtoehtoa tarkasteltaessa huomataan, että positiivisessa päässä kahden vaihtoehdon yhteenlasketut prosenttiosuudet nousevat useimmissa tapauksissa vain kymmeneen tai vähän sen yli, ja nyt vuoden 2011 vaaleissa korkeimmalle juuri Perussuomalaisen kohdalla (14 %).

Toisaalta Perussuomalaiset ovat Kristillisdemokraattien ohella myös monen nuoren inhokkipuolue. Kolmannes alle 30-vuotiaista valitsijoista ei selvästikään pidä näistä puolueista. Neljännes suhtautuu voimakkaan kielteisesti myös RKP:seen, mitä voidaan pitää pienoisena yllätyksenä. Tarkasteltaessa vähän laajemmin asteikon myönteisen ääripään vastauksia käy ilmi, että KD, RKP ja Perussuomalaiset ovat tälläkin perusteella harvimmoin nuorten suosiossa.

Suhtautumista Keskustaan, Kokoomukseen, SDP:hen, Vasemmistoliittoon ja Vihreisiin leimaa äärimielipiteiden vähäisyys. Osin siksi taulukon 4 keskiarvotulokset ja niiden mukainen puolueiden järjestys poikkeaa siitä, missä määrin nuoret äänestivät näitä puolueita vuoden 2011 eduskuntavaaleissa (vrt. taulukko 1). Yksitoistaportaisen pitämiskysymyksen keskiarvojen perusteella SDP on mainituista viidestä puolueesta suosituin sekä nuorten että kaikkien valitsijoiden keskuudessa. Keskiarvo kipuaa ainoana puolueena lähelle kuutta, kun neljä seuraavaksi pidetyintä puoluetta (KOK, VIHR, KESK ja VAS) asettuvat keskiarvoiltaan viiden molemmin puolin. Vastausten keskihajonnat vaihtelevat puolueittain jonkin verran. Odotetusti vaihtelu on suurinta suhtautumisessa Perussuomalaisiin. Seuraavaksi voimakkainta se on suhtautumisessa Kokoomukseen. Nuorten ja kaikkien vastaajien keskihajonnat ovat puolueittain kutakuinkin samansuuruisia.

Yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että puolueläheisyys vaikuttaa merkittävästi päätöksiin osallistua vaaleihin ja siihen mitä puoluetta ja kuinka uskollisesti valitsijat äänestävät. Mitenkään ristiriitaista ei ole, että valitsija joskus äänestää vaaleissa vakiintuneen kantansa vastaisesti, eikä valitse äänestyslippuunsa eniten pitämänsä puolueen ehdokasta. Muutosvaaleissa 2011 kannatukseltaan perinteisesti suurimmat puolueet eivät kyenneet estämään protestiäänäitä Perussuomalaisen ehdokkaille.

NUORTEN EDUSTAUTUMINEN

Äänestysvalintojen ja puolue mieltymysten jälkeen taulukot 5, 6 ja 7 siirtyvät kuvaamaan sitä, missä määrin nuoret osallistuivat vaaleihin ehdokkaina ja tulivat edustetuiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Tarkastelu on puhtaasti tilastollinen, eikä siinä puututa puolue- ja vaalitoiminnan rekrytointi- ja mobilisointiaspekteihin. Ajatuksellisenä lähtökohtana on edustuksellisen demokratian niin sanottu *peilikuvamalli* (ks. esim. Kuitunen 2000). Sen mukaan poliittisen edustuselimen jäsenistön on suotavaa vastata tasapainoisesti koostumukseltaan sitä valitsijajoukkoa, jota se edustaa. Alan tutkimuksessa puhutaan usein henkilöedustavuudesta, jolla tarkoitetaan juuri edustajakunnan sosiodemografista vastaavuutta valitsijoihin. Nyt peilikuvamallia arvioidaan ikäedustavuuden ja sukupuolen kannalta.

Edustavuusarvioinnin peruslogiikka on yksinkertainen. Lähtökohtana on nuorten osuus valitsijakunnassa, jota verrataan nuorten osuuteen ehdokkaista ja valituista. Koska ikätietoja äänioikeutetuista ei ollut suoraan saatavilla viranomaisten ylläpitämistä tilastoista ja tietokannoista, asiaa arvioidaan seuraavassa nuorten aikuisväestöosuuksien kautta. Tähän tarvittavat väestötilatot ovat käytettävissä Tilastokeskuksen *PX-Web*-tietokannassa²

TAULUKKO 5. Vuoden 2011 eduskuntavaalien nuoret ehdokkaat ja heidän osuutensa kaikista ehdokkaista sekä vastaavan ikäisten nuorten osuus aikuisväestöstä Suomessa vuoden 2010 lopussa (n ja %).

	18–23-v. lkm	24–29-v. lkm	18–29-v. lkm	Kaikki lkm	18–23-v. %	24–29-v. %	18–29-v. %
Ehdokkaat							
Yhteensä	122	236	358	2315	5,3	10,2	15,5
Miehet	82	154	236	1412	5,8	10,9	16,7
Naiset	40	82	122	903	4,4	9,1	13,5
18+ väestö 31.12.2010							
Yhteensä	398.814	410.494	809.308	4.290.980	9,3	9,6	18,9
Miehet	203.931	210.722	414.653	2.084.673	9,8	10,1	19,9
Naiset	194.883	199.772	394.655	2.206.307	8,8	9,1	17,9

Lähteet: Tietojen laskemisen pohjana on käytetty Tilastokeskuksen PX-Web-tietokantoja vaaleista ja väestöstä.

ja taulukkoon 5 on laskettu sen tietoja apuna käyttäen erikseen 18–23-vuotiaiden ja 24–29-vuotiaiden osuudet 18 vuotta täyttäneestä väestöstä vuoden 2010 lopussa. Luvut poikkeavat jonkin verran samanikäisten nuorten äänioikeutettujen osuuksista kaikista äänioikeutetuista, mutta nuorten osuudet ovat riittävän samat vertailun yleisten johtopäätösten ja tavoitteiden kannalta.

Taulukon 5 kolme alinta numeroriviä kertovat, että täysi-ikäisten alle 30-vuotiaiden osuus koko aikuisväestöstä on Suomessa noin 19 prosenttia. Miesten joukossa luku on yhtä prosenttiyksikköä suurempi ja naisten keskuudessa vastaavasti yhtä prosenttiyksikköä pienempi. Tämä johtuu siitä, että naiset elävät keskimäärin pidempään. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa alle 30-vuotiaat ehdokkaat olivat aliedustettuina väestöosuuteen nähden. Vaalien 2315 ehdokkaasta 358 oli alle 30-vuotiaita. Tämän ikäisiä ehdokkaita oli 15,5 prosenttia kaikista ehdokkaista. Nuorten ehdokkaiden merkittävä aliedustus on todettu kulloisistakin vaaleista laadituissa ehdokastilastoanalyyseissa sekä myös aiemmissa tutkimuksissa. Aliedustus on suurin piirtein samaa tasoa kuin 1990-lu-

vun ja 2000-luvun eduskuntavaaleissa (ks. Paloheimo 2007, 325). Aiemmista vaaleista ei tosin ollut käytössä ikäluokituksiltaan täysin vertailukelpoisia tietoja.

Hieman yllättäen nuorten miesehdokkaiden aliedustus ikäiseensä aikuisväestöön nähden oli vähäisempää kuin naisilla. Vaaleissa oli yhteensä 236 nuorta miesehdokasta, mutta vain 122 alle 30-vuotiaasta naisehdokasta. Taulukon 6 puoluekohtaiset ehdokastilastot täsmentävät eroja. Varsinkin SDP:ssä, Keskustassa ja Kristillisdemokraateissa miesten osuus nuorista ehdokkaista oli selvästi naisia suurempi (taulukon 6 kolmas numerosarake oikealta). Suhteellisesti vähiten nuoria ehdokkaita oli Perussuomalaisilla, joiden listoilla ei ollut yhtäkään alle 24-vuotiaasta miestä. Nuorten ehdokkaiden suhteellista yliedustusta nuorten väestöosuuteen nähden löytyi ainoastaan Vihreillä ja RKP:llä. Kaikki muut nuorten nais- ja miesehdokkaiden osuudet puolueensa nais- ja miesehdokkaista merkitsivät aliedustusta.

Taulukon 7 tiedot nuorten lukumäärästä ja osuuksista valituista kansanedustajista ovat vieläkin synkempiä sosiodemografisen peilikuvaedustuksen kannalta. Yhteensä alle

TAULUKKO 6. Vuoden 2011 eduskuntavaalien nuorten ehdokkaiden määrät sukupuolen mukaan eduskuntapuolueittain ja heidän osuutensa kaikista puolueen ehdokkaista (n ja %).

		18–23-v. lkm	24–29-v. lkm	18–29-v. lkm	Kaikki lkm	18–23-v. (%)	24–29-v. (%)	18–29-v. (%)
KOK	Yhteensä	8	19	27	232	3,4	8,2	11,6
	Miehet	4	9	13	128	3,1	7	10,2
	Naiset	4	10	14	104	3,8	9,6	13,5
SDP	Yhteensä	9	21	30	238	3,8	8,8	12,6
	Miehet	8	14	22	135	5,9	10,4	16,3
	Naiset	1	7	8	103	1	6,8	7,8
PS	Yhteensä	2	12	14	238	0,8	5	5,9
	Miehet	0	7	7	159	0	4,4	4,4
	Naiset	2	5	7	79	2,5	6,3	8,9
KESK	Yhteensä	11	30	41	233	4,7	12,9	17,6
	Miehet	5	19	24	137	3,6	13,9	17,5
	Naiset	6	11	17	96	6,3	11,5	17,7
VAS	Yhteensä	10	27	37	236	4,2	11,4	15,7
	Miehet	5	14	19	133	3,8	10,5	14,3
	Naiset	5	13	18	103	4,9	12,6	17,5
VIHR	Yhteensä	14	24	38	228	6,1	10,5	16,7
	Miehet	8	13	21	110	7,3	11,8	19,1
	Naiset	6	11	17	118	5,1	9,3	14,4
RKP	Yhteensä	2	13	15	83	2,4	15,7	18,1
	Miehet	1	8	9	46	2,2	17,4	19,6
	Naiset	1	5	6	37	2,7	13,5	16,2
KD	Yhteensä	7	11	18	191	3,7	5,8	9,4
	Miehet	4	8	12	109	3,7	7,3	11
	Naiset	3	3	6	82	3,7	3,7	7,3

Lähde: Tilastokeskuksen vaalitulokset.

30-vuotiaita kansanedustajia tuli valituksi kymmenen vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. He kuuluvat kaikki johonkin eduskunnan neljästä suurimmasta puolueesta. Joka toinen on Kokoomuksesta, kolme Keskustasta, kaksi Perussuomalaisista ja yksi Sosiaalidemokraateista. Nuorten edustajien osuudet puolueensa valituista ovat paljon pienempiä kuin nuorten väestöosuudet ja nuorten ehdokkaiden osuus vaaliehdokkaista.

Kaikkiaan nuorten aliedustus lisääntyi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa molemmissa keskeisissä ”suodattumisvaiheissa”. Alle 30-vuotiaita nuoria äänioikeutettuja on valitsijoista hieman harvempi kuin joka viides, mutta ehdokkaista enää noin joka kuudes. Valituista kansanedustajista heitä on enää viisi prosenttia eli joka kahdeskymmenes.

Aliedustuksen syyt ovat moninaiset ja useita niistä on sivuttu tässä analyysissä. Nuorten

TAULUKKO 7. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa valituksi tulleiden nuorten määrä puolueittain (n ja %).

	18–29-v. valittujen lkm	Kaikkien valittujen lkm	18–29-v. edust. osuus puolueen edustajista (%)
KOK	5	44	11,4
SDP	1	42	2,4
PS	2	39	5,1
KESK	3	35	8,6
VAS	0	14	0
VIHR	0	10	0
RKP	0	9	0
KD	0	6	0
Kaikki	10	200	5

Lähde: Tilastokeskuksen vaaliilastot.

äänestysprosentit ovat muita ikäryhmiä pienempiä ja nuoret ovat aliedustettuina ehdokasasettelussa. Vaalipiirien ehdokaslistoille nuoret otetaan valittavan usein niin sanottuina täytehdokkaina, keräämään listalle ääniä vailla toivoa omasta läpimenosta. Nuorilla itsellään on harvoin, jos koskaan, varaa käydä kalliita vaalikampanjoita, eivätkä puolueet pääsääntöisesti satsaa yhteisiä kampanjavarjoja nuorimpiin ehdokkaisiin.

Eduskuntavaalien *medialisoituminen* tarkoittaa puolestaan usein sitä, että entuudestaan tunnetuimmat tai kampanjointiresurssiltaan vahvimmat ehdokkaat pääsevät eniten esille. He saavat paljon myös nuorten ääniä, koska nuoret eivät yleensä tunne ennestään kovin hyvin vaaleissa ehdolla olevia puolueita ja ehdokkaita.

Sosiodemografisten väestöryhmien edustautumisen pitkän aikavälin muutoksista löytyy tosin valopilkahduksia nuortenkin aseman vankistumista ajatellen. Naisten parlamentti-

edustuksen pitkän ajan kehitys osoittaa varsin vastaansanomattomasti, että avain edustuksen tasapainottumiseen piilee edustavassa ehdokasasettelussa ja kampanjointiresurssissa. Naiset ovat edelleen eduskunnassa aliedustettuja, mutta paljon vähemmän kuin muutamia vuosikymmeniä sitten (Pikkala 2011). Vuoden 2011 vaaleissa valituksi tuli yhteensä 85 naista eli 42,5 prosenttia kansanedustajista. Esimerkiksi vielä vuoden 1979 eduskuntavaaleissa naisedustajien osuus oli vain 26,1 prosenttia valituista. Naisedustajien osuus valituista on kasvanut lähes samassa tahdissa kuin naisehdokkaiden osuus kaikista ehdokkaista.

Tästä näkökulmasta avain nuorten kansanedustajien aliedustuksen poistamiseen on nuorten ehdokkaiden määrän lisääminen ja heidän kampanjointimahdollisuuksiensa kohentaminen. Tämä puolestaan edellyttää, että nuorten olisi löydettävä tiensä puolueiden toimintaan tai ainakin sen liepeille uudella tavalla.

VIITTEET

1. Kansallista vaalitutkimusta eritellään tarkemmin *Suomen vaalitutkimusportaalisissa* * <http://www.vaalitutkimus.fi> *. Tutkimusaineisto koostuu äänioikeutettuja valtakunnallisesti edustavasta käyntikyselystä (FSD2653/n=1298) ja ns. perävaununa kootusta postikyselystä. Tutkimuksen pääraportti ilmestyy vuoden 2012 alussa, jonka jälkeen tutkimusaineisto vapautuu avoimeen käyttöön.
2. Väestö määritellään tietokannassa seuraavasti: ”*Väestöllä tarkoitetaan alueella (esim. koko maa, lääni, kunta) vakinaisesti asuvaa väestöä. Ne henkilöt, joilla väestötietojärjestelmän mukaan oli kotipaikka Suomessa vuodenvaihteessa 31.12., kuuluvat ko. vuoden väestöön kansalaisuudestaan riippumatta; samoin ne Suomen kansalaiset, jotka asuvat tilapäisesti ulkomailta.*” Lisäksi todetaan, että ”*ulkomaalaisella on kotipaikka Suomessa, jos hänen oleskelunsa on tarkoitettu kestämään tai on kestänyt vähintään yhden vuoden*”.

LÄHTEET

- Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (toim.) (2009) *Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere: Tampere University Press.
- Haikonen, Jyrki & Kiljunen, Pentti (2003) *Mitä mieltä, suomalainen? EVA asennetutkimuksien kertomaa vuosilta 1984–2003*. EVA-raportti. Helsinki: Taloustieto.
- Kuitunen, Soile (2000) *Kuntalaisesta ehdokkaaksi, ehdokkaasta valtuutetuksi. Poliittinen rekrytointi vuoden 1996 kunnallisvaaleissa ja niiden ehdokasasetteluissa*. Turun yliopiston julkaisuja Sarja C, osa 157. Turku: Turun yliopisto.
- Paakkunainen, Kari (toim.) (2007) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki:

- Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Paakkunainen, Kari (toim.) (2003) *”Kyllä politiikalle, mutta...”*. Nuoret ja eduskuntavaalit 2003. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 35. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Paloheimo, Heikki (2003) Miten äänestäjät valitsevat puolueen? *Politiikka* 45:3, 175–193.
- Paloheimo, Heikki (toim.) (2005) *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki (2007) Eduskuntavaalit 1907–2003. Teoksessa Anne Ollila & Heikki Paloheimo *Kansanedustajan työ ja arki. Suomen eduskunta 100 vuotta. Osa 5*. Helsinki: Edita, 173–369.
- Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto & Borg, Sami (1993) *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Helsinki: WSOY.
- Pikkala, Sari (2011) *Naiset ja miehet kevään 2011 eduskuntavaaleissa*. Verkkoartikkeli *Tasa-arvotiedon keskus Minnan* kotisivuilla (www.minna.fi). [Luettu 25.8.2011.]

TUTKIMUSAINEISTOT

- Nuoret ja eduskuntavaalit 2003* [elektroninen aineisto]. FSD1247, versio 1.0 (2003-06-12). Espoo: Suomen Gallup [aineistonkeruu], 2003. Opetusministeriö. Nuorisosaian neuvottelukunta (Nuora) [tuottaja], 2003. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2003.
- Nuoret ja eduskuntavaalit 2007* [elektroninen aineisto]. FSD2261, versio 1.1 (2009-02-24). Helsinki: Opetusministeriö. Nuorisosaian neuvottelukunta (NUORA) [tuottaja], 2007. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2009.
- Eduskuntavaalitutkimus 2011*. FSD2653. Aineisto julkaistaan tietoaarkiston aineistoluettelossa vuoden 2012 alussa.

NUORTEN ÄÄNESTYS- AKTIIVISUUS VUODEN 2011 EDUSKUNTA- VAALEISSA HELSINGISSÄ¹

Vaaliosallistumisen tutkimuksessa on pitkään kiinnitetty erityishuomioita nuorten ikäryhmien äänestämiseen. Jo varhaisissa 1930-luvulla julkaistuissa tutkimuksissa iän havaittiin vaikuttavan osallistumiseen puoliympyrän muotoisesti äänestysaktiivisuuden tason ollessa matalinta nuorimmissa ikäluokissa, nousevan tasaisesti pitkälle keski-ikään ja kääntyen vähitellen laskuun vanhenemisen myötä (yhteenvetona Milbrath 1965, 134; Wolfinger & Rosenstone 1984, 37). Tämentyypisestä iän kurvilineaarista vaikutuksesta vaaliosallistumiseen on yleisesti käytetty *elämänkaariefektin* käsitettä.

Osallistumisen nousun elämänkaaren alkupäässä on esitetty liittyvän erityyppisten aikuisroolien omaksumiseen, kuten perheenperustamiseen, vakituisen työpaikan saamiseen ja kodin hankkimiseen (yhteenvetona Highton & Wolfinger 2001, 202–203). Keski-ikäisten äänestäjien kohdalla kirkossa käynnin tiheyden, lisääntyneen järjestöosallistumisen, vahvemman puoluekiinnittymisen ja kasvavan tulotason on kunkin osoitettu vaikuttavan myönteisesti äänestämiseen (Strate ym. 1989, 444). Vanhimmissa äänestäjillä osallistumisen lasku on puolestaan yhteydessä fyysisiin

rajoitteisiin (Milbrath 1965, 135), sukupolvieroihin vanhimpien naisten sosiaalistuttua äänestämiseen aikana, jolloin politiikka oli pitkälti miesten aluetta sekä vanhimpien äänestäjien matalampaan koulutustaustaan ja tulotasoon (Wolfinger & Rosenstone 1984, 37–41). Lisäksi leskeksi jääminen vähentää poliittista aktiivisuutta, mikä korostuu erityisesti naisten kohdalla heidän ollessa usein aviomiehiään nuorempia (Bhatti & Hansen 2012c) ja eläessään miehiä keskimäärin vanhemmiksi (Wolfinger & Rosenstone 1984, 40). Sosiaalisten verkostojen heikentymisen myötä myös ystäviltä saatu kannustus osallistumiseen vähenee (Goerres 2007, 98).

Viimeaikaisissa tarkasteluissa havaintoja iän suhteesta osallistumiseen on osittain täydennetty. Esimerkiksi Kanadaa, Suomea ja Yhdysvaltoja koskevista tutkimuksista on todettu elämänkaariefektin rinnalla myös sukupolviefekti (esim. Bhatti & Hansen 2012a; Blais et al. 2004; Franklin 2004; Lyons & Alexander 2000; Wass 2007). Vaikka äänestäminen edelleen nousee iän myötä, nuorempien ikäryhmien osallistuminen on matalammalla tasolla kuin se oli vanhemmilla ikäryhmillä heidän ollessaan nuoria. Näin eri sukupolvien väliset erot eivät tasaannu ajan myötä, kuten elämänkaariefektin tapauksessa, vaan säilyvät nuoremman sukupolven vanhetessakin (Jennings & Niemi 1981, 118–120). Sukupolvivaikutus viittäisi siihen, että vaaliosallistumisen suhteen epäkannustavan sosiaalistumisprosessin myötä äänestämiseen liittyvä tavanmuodostus (Plutzer 2002) on heikentynyt. Sukupolvien välisillä osallistumiseroilla on puolestaan pitkäaikaisia vaikutuksia vaaliosallistumisen kehitykseen sitä mukaa kun aktiivisesti äänestävät suuret ikäluokat ja heidän vanhempansa korvautuvat matalammin osallistuvilla nuoremmilla ryhmillä (Konzelmann ym. 2012; Putnam 2000). Näin myös ikäryhmien välisen polarisaation äänestämisen suhteen voi odottaa kasvavan (Konzelmann ym. 2012). Tanskaa, Suomea ja Yhdysvaltoja koskevien rekisteriaineistojen poh-

jalta on myös osoitettu äänestämisen laskevan 18-vuotiaihin verrattuna ensimmäisinä vuosina äänioikeuden saamisen jälkeen ja osallistumisen laskun olevan vanhimmissa ikäryhmissä paljon oletettua jyrkempää (Bhatti & Hansen 2012b; Elklit ym. 2000; Martikainen & Wass, 2002, 66; Martikainen & Yrjönen 1991, 27, yhteenvetona Bhatti ym. 2012).

Tarkastelemme tässä artikkelissa äänestysaktiivisuuden kehitystä erityisesti nuorten ikäryhmien kohdalla Helsingin vaalipiiristä kerätyn äänestysalueotoksen perusteella (n=38 248). Otos on kerätty valituilta 14 äänestysalueelta luokittelemalla vaaliluetteloista ennakkoon ja varsinaisena vaalipäivänä äänestäneet sekä äänestämättä jättäneet sukupuolen ja iän mukaan. Ensimmäinen vastaavantyyppinen aineistonkeruu tehtiin vuoden 1968 kunnallisvaaleista opetusministeriön nuorisotoimiston ja Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen välisenä yhteistyönä (Martikainen & Sankiaho 1969). Helsinki sopii hyvin äänestysaktiivisuuden alueellisen tarkastelun kohteeksi, sillä sille on ominaista suuret erot eri alueiden asukkaiden keskimääräisessä koulutus- ja tulotasossa (Ala-Outinen 2010, 18–19), jotka puolestaan ovat vahvasti yhteydessä vaaliosallistumiseen (yhteenvetona Lijphart 1997).²

Artikkelissa esitetään ensin äänestysaktiivisuuden kehitys Helsingissä sukupuolen ja iän mukaan vuosien 1999–2011 eduskuntavaaleissa. Tämän jälkeen tarkastellaan erikseen ennakoöänestämisen yleisyyttä, joka on ollut perinteisesti matalampaa nuorten ikäryhmien keskuudessa. Lopuksi tutkitaan vielä äänestämistä viidessä eri alueryhmässä (*”ydinkeskusta”*, *”lähikeskustan eliitti”*, *”keskiluokka”*, *”kerrostalolähiö”* ja *”Kallio”*).

ÄÄNESTYSAKTIIVISUUDEN KEHITYS SUKUPUOLEN JA IÄN MUKAAN

Vaaleista käytyä keskustelua on leimannut Suomessa jo pidemmän aikaa ongelmallisena pidet-

ty äänestysaktiivisuuden matala taso. Äänestysosallistuminen laski vuoden 1983 eduskuntavaaleista yhtäjaksoisesti vuoden 1999 vaaleihin asti. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa koettiin 1,4 prosenttiyksikön suuruinen aktivoituminen, jonka vaikutus kuitenkin hävisi seuraavissa vaaleissa. Tässä suhteessa vuoden 2011 eduskuntavaalien osallistumisasteessa (70,5 %) tapahtunutta 2,6 prosenttiyksikön kasvua voi pitää varsin poikkeuksellisenä. Helsingin äänestysprosentti (75,5 %) oli korkein kaikista vaalipiireistä ja myös osallistumisen nousu (4,4 prosenttiyksikköä) oli suurin Manner-Suomen vaalipiireistä (Tilastokeskus 2011).

Kansainvälisesti katsottuna Suomen äänestysaktiivisuuden taso on ollut jo useamman vuosikymmenen selvästi keskimääräistä matalampi. Kun 23 länsimaan keskimääräinen osallistumisaste oli 2000-luvulla 74,5 prosenttia, kaikkien Suomen kansalaisten osallistumisen keskiarvo oli 65,9 prosenttia (Wass 2011). On tosin syytä huomata, että keskimääräistä vaaliosallistumisen astetta nostavat äänestyspakkoa soveltavat maat.³ Kuitenkin ero esimerkiksi muihin pohjoismaihin verrattuna on huomattava. Tämä näkyy myös vertailtaessa eri pääkaupunkien parlamenttivaalien äänestysprosentteja. Oslossa äänestysaktiivisuus oli vuoden 2009 parlamenttivaaleissa 78 prosenttia, Tukholmassa syksyn 2010 vaaleissa 85 prosenttia ja Kööpenhaminassa syksyn 2011 vaaleissa 87 (Statistics Denmark 2011; Statistics Norway 2011; Statistics Sweden 2011). Yhteistä esimerkiksi Kööpenhaminan kanssa on kuitenkin se, että äänestysprosentin nousu yhdistyi molemmissa kaupungeissa suureen poliittiseen murrokseen.

Taulukossa 1 on esitetty äänestysaktiivisuuden kehitys vuosien 1999–2011 eduskuntavaaleissa Helsingissä. Vuoden 1999 vaalien osalta äänestystiedot perustuvat Tilastokeskuksen keräämään kokonaisaineistoon. Vuosien 2003–2011 perustuvat äänestysalueotokseen, josta on pudotettu pois *”lähikeskustan eliittiin”* kuuluvat alueet. Otoksen äänestysprosentti

TAULUKKO 1. Äänestysaktiivisuus Helsingissä vuosien 1999^a, 2003 (n=30 158)^b, 2007 (n=30 022)^c ja 2011 (n=29 941)^d eduskuntavaaleissa sukupuolen ja iän mukaan (%).

ikä	1999			2003			2007			2011		
	miehet	naiset	yhteensä	miehet	naiset	yhteensä	miehet	naiset	yhteensä	miehet	naiset	yhteensä
18	59	62	60	67	67	67	68	54	62	64	53	59
19–21	55	62	58	58	64	61	53	58	56	59	61	60
22–24	57	63	60	63	65	64	53	63	59	59	64	62
25–28	59	65	62	70	74	72	64	68	66	70	73	72
29–34	60	66	63	72	76	74	70	75	72	77	80	79
35–44	65	72	69	70	77	74	66	72	69	78	79	79
45–54	74	79	77	74	80	77	70	78	74	75	78	77
55–69	80	83	82	80	86	84	79	84	82	82	84	83
70-	78	70	72	76	73	74	77	73	74	81	72	75
yhteensä	68,3	72,3	70,5	72,4	76,5	74,7	69,5	74,3	72,1	75,6	76,8	76,2

^a Tiedot pohjautuvat Tilastokeskuksen keräämään yksilötason kokonaisaineistoon.

^b Lähde: Martikainen ym. 2003 (aineisto). Äänestysalueotoksen äänestysprosentti on 0,8 prosenttiyksikköä korkeampi kuin Helsingin koko äänestysprosentti.

^c Lähde: Martikainen & Wass 2007 (aineisto). Äänestysalueotoksen äänestysprosentti on 1,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin Helsingin koko äänestysprosentti.

^d Lähde: Martikainen & Wass 2011 (aineisto). Äänestysalueotoksen äänestysprosentti on 1,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin Helsingin koko äänestysprosentti.

vastaa näin varsin hyvin Helsinkiä kokonaisuudessaan sen ollessa korkeintaan runsas prosenttiyksikkö koko kaupungin osallistumistasoa korkeampi.

Taulukosta 1 on ensinnäkin havaittavissa vuoden 2011 eduskuntavaalien aktivoineen erityisesti miehiä. Miesten osallistumistaso nousi (6,1 prosenttiyksikköä) oli yli kaksinkertainen naisiin verrattuna (2,5 prosenttiyksikköä). Naisten vaaliosallistuminen on ollut miehiä korkeampaa vuoden 1978 presidentinvalitsijamiesvaaleista lähtien, mikäli näkyi näissäkin vaaleissa. Miesten äänestysinno voimakkaan kasvun myötä sukupuolten välinen osallistumisero oli kuitenkin huomattavasti tavanomaista pienempi.

Eri ikäryhmien osallistumista verrattaessa voidaan nähdä joitakin selkeitä kehityspiirteitä. Edellä esitetyn havainnoin mukaisesti 18-vuotiaat ovat seuraavaa ikäryhmää aktiivisempia äänestäjiä. On kuitenkin syytä mainita, että 18-vuotiaiden kohdalla äänestystiedot perustu-

vat varsin pieneen havaintojen määrään (n = 93 v. 2011), joten niiden perusteella ei voi tehdä täysin tarkkaa arviota kohortin todellisesta äänestysprosentista. Nuorimman kohortin korkeamman äänestysprosentin on esitetty liittyvän osittain äänestämisen uutuudenviehätykseen, mikäli ensimmäinen osallistumismahdollisuus on tarjolla pian äänioikeuden saavuttamisen jälkeen (Martikainen & Wass 2002, 66). Lisäksi suuri osa 18-vuotiaista asuu vielä lapsuuskodissa, jossa osallistumisen taso on itsenäistymistä seuraavaa asuinympäristöä korkeampi. Kodin sosiaalistava vaikutus liittyy kuitenkin vahvasti vanhempien omaksumaan äänestystottumukseen (Bhatti & Hansen 2012b).

Kaikissa tarkasteltavissa vaaleissa on havaittavissa selvästi elämänkaaren vaikutus äänestämisen kohotessa iän myötä pääsääntöisesti aina vanhuuden kynnykselle asti. Aktiivisimman äänestäjäryhmän muodostavat 55–69-vuotiaat, joiden keskimääräinen vaaliosallistumisen taso

on yltänyt kaikissa tarkastelluissa vaaleissa yli 80 prosenttiin. Nuoret muodostavat näin ollen vanhempia ikäryhmiä pienemmän osuuden paitsi äänioikeutetuissa, myös valitsijakunnassa. Kun otetaan huomioon, että alle 30-vuotiaiden ehdokkaiden ja valittujen osuus on perinteisesti ollut matala (15,5 % ja 5 % v. 2011), nuoret ikäryhmät ovat selvästi aliedustettuina (myös Wass 2008, 44). Tähän vaikuttaa myös nuorten taipumus äänestää itseään vanhempaa ehdokasta (Paloheimo toim. 2005). Kiinnostavasti nuorten ulkoinen eli deskriptiivinen aliedustus ei kuitenkaan näyttäisi heijastuvan substantiiviseen eli asiaperusteiseen edustamiseen (Kissau ym. 2012). Sveitsiä koskevassa tutkimuksessa kansanedustajien näkemysten havaittiin olevan tietyissä asiakysymyksissä lähempänä nuorempia kuin vanhempia ikäryhmiä. Havainto liittyy osittain vanhempien ikäryhmien matalampaan koulutus- ja tulotasoon, sillä yleisesti ottaen äänestäjien korkeampi sosioekonominen asema on positiivisesti yhteydessä korkeampaan mielipideyhtenevyyteen suhteessa edustajiin (mt.).

Sukupolviefektin tarkastelemista varten vaadittaisiin paneelaineisto, jossa eri ikäryhmien osallistumisen kehitystä olisi seurattu vaaleista toiseen. Käytössä olevan eri vaaleja koskevan poikittaisaineiston perusteella voidaan kuitenkin tehdä joitakin kiinnostavia havaintoja. Edellisvaaleihin verrattuna suurin aktivoituminen näyttäisi kohdistuneen 35–44-vuotiaisiin miehiin, joiden äänestysaktiivisuus nousi edellisistä vaaleista 12 prosenttiyksikköä. Kyseessä on osittain sama ikäluokka, jossa havaittiin vuoden 2003 eduskuntavaaleissa erityinen aktivoitumispiikki heidän olleessa tuolloin 29–34-vuotiaita. Kyseisen ikäryhmän osallistumisen jyrkän kasvun esitettiin olleen pitkälti yhteydessä Perussuomalaisten **Tony Halmeen** ehdokkuuteen (Martikainen ym. 2003, 21–22). Näyttäisikin siltä, että kyseisen ikäryhmän miesäänestäjille muodostui tuolloin

tietty mobilisaatiovalmius, mikä ei näkynyt vuoden 2007 vaaleissa, mutta aktivoitui nyt Perussuomalaisten näyttävän kampanjoinnin myötä. Sen sijaan sekä vanhempien miesten että naisten kohdalla osallistumisen nousu on ollut huomattavasti lievempää.

ENNAKKOON ÄÄNESTÄMINEN SUKUPUOLEN JA IÄN MUKAAN

Varsinaisena vaalipäivänä äänestäneiden lisäksi myös ennakolta äänestäneet on mahdollista luokitella vaalitulastoista sukupuolen ja iän mukaan. Taulukossa 2 on esitetty ennakkoon äänestäneiden osuudet kaikista äänestäneistä vuosien 2007 ja 2011 eduskuntavaaleista. Tarkasteltaessa ennakkoäänestämistä iän mukaan voidaan havaita sen lisääntyneen kaikissa ikäryhmissä. Kasvu on erityisen suurta 18-vuotiaiden kohdalla, mutta heidän pienen osuutensa vuoksi havainnosta ei voi kuitenkaan tehdä pitkälle meneviä päätelmiä.

Selvitettäessä ennakkoäänestyksen suosiota vuoden 1991 vaaleissa, jolloin vaalit järjestettiin ensimmäistä kertaa yksipäiväisinä ja vastaavasti ennakkoon äänestämisen mahdollisuutta laajettiin, havaittiin erityisesti nuorten ja puoluekanaltaan vakiintumattomien äänestävän vähiten ennakkoon (Pesonen ym. 1993, 93–97). Vastaavasti vanhimmat ikäryhmät suosivat eniten ennakkoäänestämistä (mt.)

Yleisesti ottaen ennakkoäänestyksen lisääntymistä voikin pitää jossain määrin yllättävänä etenkin nuorten äänestäjien kohdalla, joiden on havaittu tekevän sekä puolue- että ehdokasvalinnan muita yleisemmin lähempänä vaalien ajankohtaa (Paloheimo toim. 2005). Muutenkin on kiinnostavaa, että kolmen suurimman puolueen keskinäinen kilpailu ja Perussuomalaisten nousu niiden rinnalle mahdollisesti motivoi äänestäjiä äänestämään ennakkoon äänestyspäätöksen lykkäämisen sijaan.

TAULUKKO 2. Ennakkoon äänestäneiden osuus Helsingissä kaikista äänestäneistä vuosien 2007 (n=8005)^a ja 2011 (n=8973)^b eduskuntavaaleissa iän mukaan (%).

ikä	2007	2011
18	9	27
19–21	23	27
22–24	28	33
25–28	31	34
29–34	29	33
35–44	29	33
45–54	32	35
55–69	46	47
70–	61	61
yht.	37	39

^a Lähde: Martikainen & Wass 2007 (aineisto).

^b Lähde: Martikainen & Wass 2011 (aineisto).

Äänestysalueotoksen äänestysprosentti on 1,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin Helsingin koko äänestysprosentti.

ÄÄNESTYSAKTIIVISUUDEN ALUEELLINEN TARKASTELU

Tutkimuksessa käytetty 14 äänestysalueen otos on jäsennelty viiteen eri alueryhmään.⁴ Ensimmäinen ryhmä ”ydinkeskustan eliitti” muodostuu kolmesta Ullanlinnan sekä Kruununhaan ja Kluuvin äänestysalueesta. Alueen asutuskanta perustuu kalliiseen omistusasumiseen ja yksityisiin vuokramarkkinoihin ja sen väestö on korkeasti koulutettua ja hyvin ansaitsevaa. Perheväestön osuus on kaupungin keskiarvoa matalampaa. Ruotsinkielisen väestön osuus on keskimääräistä korkeampi, mutta ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on koko kaupungin keskiarvoa pienempi. Alueen työttömyysaste on selvästi keskimääräistä matalampi. ”Lähikeskustan eliitti” sisältää Munkkiniemen, Paloheinän ja Marjaniemen äänestysalueet. Alue on ”ydinkeskustan eliitin” tavoin vaurasta ja omistusasumiseen perustuvaa ja sen väestö korkeasti koulutettua. Alueen työttömyysaste on matala. Paloheinässä ja Marjaniemessä perheväestön osuus on melko suuri, Munkki-

niemen väestö on sen sijaan poikkeuksellisen ikääntynyttä. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on koko alueella erittäin pieni.

”Keskiluokka” koostuu puolestaan valituista Meilahden, Käpylän ja Roihuvuoren äänestysalueista ja se on otoksena heterogeeninen pitäen sisällään niin pienkerrostaloalueita kuin kaupungin omistamia vuokrakerrostaloja. Meilahdessa ja Käpylässä väestö on kaupungin keskiarvoa korkeammin koulutettua, mutta Roihuvuorella koulutustaso on vastaavasti keskimääräistä matalampi. Käpylässä ja Roihuvuorella tulotaso on keskimääräistä matalampi.

”Kerrostalolähiö” kattaa valitut Ylä-Malmin, Ala-Malmin sekä Itäkeskuksen äänestysalueet. Alueen rakennuskanta muodostuu pääosin 1960-luvulla ja sen jälkeen rakennetuista kerrostaloista. Vuokra-asuntojen osuus on kaupungin keskiarvoa korkeampi. Ruotsinkielisten osuus on keskimääräistä matalampi, mutta vastaavasti vieraskielisen väestön osuus selvästi korkeampi. Alueen väestö on kaupungin keskiarvoa vähemmän koulutettua ja

heikommin ansaitsevaa ja työttömyysaste keskimääräistä suurempi. Alueella asuu runsaasti lapsia ja perhevästöstä.

”Kallio” koostuu kahdesta perinteisestä työväestön äänestysalueesta, joiden identiteetti on kuitenkin huomattavasti muuttunut. Siellä asuu nykyisin runsaasti nuoria ja yhden henkilön asuntokuntia ja vastaavasti selvästi keskimääräistä vähemmän perheitä, mikä on osaltaan myös yhteydessä alueen keskimääräistä matalampaan tulotasoon. Alueen työttömyysaste vastaa pääosin kaupungin keskiarvoa.

Kerätty äänestysalueotos sisältää näin ollen sosiodemografiselta ja -ekonomiselta koostumukseltaan varsin erityyppisiä alueita. Vaikka alueiden keskimääräisen rakenteen perusteella ei voida tehdä suoraan yksilötason päätelmiä, on mahdollista kuitenkin muodostaa karkea kuva eri alueilla asuvan väestön sosioekonomisen aseman eroista. Tämä on erityisen tärkeää siitä syystä, että äänestäminen on voimakkaasti sidoksissa yksilön koulutus- ja tulotasoon ja lisäksi eri sosioekonomisten ryhmien välisten osallistumiserojen on havaittu olevan sitä jyrkempiä, mitä matalampi äänestysaktiivisuuden taso on (Lijphart 1997, 1). Aggregaattitason aineiston käyttäminen äänestäjien sosiaalisen taustan määrittelyssä on puolestaan pitkälti välttämätöntä siksi, että äänestysrekisteristä suoraan saatavat tiedot sisältävät ainoastaan sukupuolen ja iän. Yksilötason rekisteriaineiston kokoaminen yhdistämällä äänestystiedot työssäkäyntitilastoihin on erittäin kallista ja vastaava aineistonkeruu onkin toteutettu Suomessa ainoastaan vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaalien osalta. Haastattelututkimusten ongelmana on puolestaan äänestystiedon epätarkkuus (esim. Martikainen & Yrjönen 1984, 82, Pesonen ym. 1993, 531; Traugott & Katosh 1981).

Taulukossa 3 on esitetty äänestysaktiivisuuden kehitys alueittain edellisiin vaaleihin verrattuna. Päällimmäisenä nousevat esiin jo aiemmissa tutkimuksissa havaitut alueiden väliset jyrkät osallistumiserot, jotka vaikuttavat

myös olevan suhteellisen pysyviä vaaleista toiseen (Hellsten & Martikainen 2001; Martikainen & Fredriksson 2006; Martikainen & Wass 2005; Martikainen ym. 2003). Aktiivisimman ”lähikeskustan eliitin” ja passiivisimman ”kerrostalolähiön” välinen osallistumisero oli vuoden 2011 vaaleissa 18 prosenttiyksikköä. Ero kapeni edellisvaaleihin nähden hieman äänestysprosentin nousun myötä.⁵

Alueiden väliset erot ovat erityisen jyrkkiä nuorimmissa ikäryhmissä, joissa äänestysaktiivisuus on matalinta. ”Ydinkeskustan eliitin” 18–24-vuotiaiden vaaliosallistumisen taso oli 24 prosenttiyksikköä korkeampaa ”kerrostalolähiön” samanikäisiin verrattuna. Ero on selvästi edellisvaaleja leveämpi heijastaen kyseisen ikäluokan aktivoitumista korkean osallistumisen alueella äänestysprosentin pysyessä ”kerrostalolähiön” alueella lähes ennallaan.

Kyse onkin pitkälti siitä, että vuoden 2011 vaalit palauttivat korkean osallistumistason alueilla tilanteen pitkälti ennalleen edellisvaalien laskun jälkeen (-5–7 %-yksikköä). Sen sijaan kerrostalolähiön alueella vuoden 2011 vaaleissa tapahtunut osallistumistason nousu 18–34-vuotiaiden kohdalla ei kyennyt täysin peittämään edellisvaalien 8–15 prosentin suuruista laskua. Huomattavinta ”kerrostalolähiön” äänestysprosentin nousu oli 25–44-vuotiaiden kohdalla (6–10 %-yksikköä). Nuorten lisäksi alueelliset erot näkyvät myös selvästi vanhimpien äänioikeutettujen kohdalla. Ydin- ja lähikeskustan 55–69-vuotiaiden aktiivisuus on poikkeuksellisen korkeaa kohotessaan yli 90 prosentin ja vaihtelee 70-vuotiailla ja sitä vanhemmillakin vielä 78–83 prosentin välille.

Erityisen huomattava on äänestysaktiivisuuden voimakas nousu Kallion alueryhmässä, joka on muuttunut perinteisestä työväestön ja matalan tulotason alueesta erityisesti nuorten ja opiskelijoiden suosimaksi asuinpaikaksi. Koko alueen äänestysprosentti nousi kuudella prosenttiyksiköllä ja 25–44-vuotiaiden osallistuminen kahdeksasta kymmeneen prosenttiyksikköä. Näin suurilla muutoksilla on ilmeinen

TAULUKKO 3. Äänestysaktiivisuus Helsingissä vuoden 2011 eduskuntavaaleissa (n=38 248)^a iän mukaan (%) ja aktiivisuuden muutos (%-yksikköä) vuoden 2007 eduskuntavaaleihin (n=38 031)^b.

ikä	ydinkeskustan eliitti ^c		lähikeskustan eliitti ^d		keskiluokka ^e		kerrostalolähiö ^f		Kallio	
	2011	muutos	2011	muutos	2011	muutos	2011	muutos	2011	muutos
18–24	72	6	68	-3	62	3	47	1	67	1
25–28	78	3	75	7	74	5	56	6	78	10
29–34	86	5	80	3	80	5	62	6	80	8
35–44	84	5	87	4	81	10	68	10	77	10
45–54	85	–	90	4	80	4	68	2	72	4
55–69	92	2	91	1	82	1	80	–	78	2
70–	83	1	78	-3	71	-2	75	2	71	1
yhteensä	84	3	85	1	77	4	67	4	76	6

^a Lähde: Martikainen & Wass 2011 (aineisto).

^b Lähde: Martikainen & Wass 2007 (aineisto).

^c Jugend-keskustaa: Kruununhaka, Ullanlinna.

^d Kallista lähikeskustaa: Munkkiniemi, Marjaniemi, Paloheinä.

^e Hajanaista ja keskiluokkaista: Meilahti, Käpylä ja Roihuvuori.

^f 1960- ja 1970-lukua: Malmi, Itäkeskus.

yhteys myös puolueiden kannatusmuutoksiin, erityisesti Vasemmistoliiton poikkeuksellisen hyvään menestykseen Helsingissä.

PÄÄTELMÄT

Vuoden 2011 eduskuntavaalit olivat monessa suhteessa poikkeukselliset. Äänestysaktiivisuus lisääntyi koko maassa edellisvaaleista 2,6 prosenttiyksikköä. Helsingin vaalipiirissä aktivoituminen (4,4 prosenttiyksikköä) oli Manner-Suomen vaalipiireistä suurinta. Helsingin vaalipiirissä uusia äänioikeutettuja edellisvaaleihin verrattuna oli runsas 13 600, mutta äänestäneiden lukumäärä kasvoi puolestaan lähes 30 000 henkilöllä. Osallistumisen kasvun ohella vaalien erityispiirteitä olivat Perussuo-

malaisten äänivyöry, jonka myötä se nousi kahdeksannelta sijalta eduskunnan neljänneksi suurimmaksi puolueeksi. Helsingissä puolue kasvatti kannatustaan keskimääräistä vähemmän, mutta viisinkertaisti silti äänimääränsä, millä oli huomattava vaikutus puolueiden kannatusosuuksiin. Käytännöllisesti kaikki puolueet Vasemmistoliittoa lukuun ottamatta menettivät suhteellista kannatustaan.

Äänestysaktiivisuuden kehityksen kannalta oli huomattavinta voimakkaimman mobilisaation kohdistuminen 35–44-vuotiaisiin miehiin eli osittain samaan ikäryhmään, joka koki edellisen aktivoitumispiikin nuorina aikuisina Tony Halmeen ehdokkuuden myötä. Miesten osallistumisen voimakas kasvu myös loivensi sukupuolten välisiä äänestyseroja. Kiinnostavaa on, että nuoremmassa ikäryhmässä vaaliosallis-

tuminen ei juuri lisääntynyt lukuun ottamatta eliittialueen 18–24-vuotiaita, joiden kuuden prosenttiyksikön suuruinen äänestämisen kasvu lähinnä palautti sen osallistumisen edellisvaalien laskua edeltävälle tasolle. Näyttäisikin siltä, että vaalinaluskeskustelun keskittyminen Suomen EU-politiikkaan ja finanssikriisimaiden tukemiseen ei erityisemmin innostanut nuoria äänestäjiä.

Helsingille ominaiset suuret alueelliset erot tulevat erityisen selvästi esiin nuorimmissa ikäryhmissä. Äänestysosallistumisen välinen ero aktiivisimman ja passiivisimman alueryhmän 18–24-vuotiaille oli 24 prosenttiyksikköä. Kyseisten alueiden välinen kiulu kasvoi huomattavasti edellisistä vaaleista aiemman osallistumisen palautuessa entiselleen edellisvaalien laskun jälkeen ja jälkimmäisen säilyessä sen sijaan aiemmalla tasolla. On kuitenkin huomattavaa, että ”kerrostalolähiön” nuoristakin kuitenkin lähes puolet äänestää ja 29–34-vuotiaiden osallistumisen taso on korkeimmillaan 86 prosenttia. Vuoden 2011 vaalien kohdalla keskeisintä lieneekin toteamus siitä, että ne toimivat väylänä pitää ilmennyt muutospainne ja protesti edustuksellisen demokratian sisällä.

VIITTEET

1. Artikkelin perustuu Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisemaan laajempaan tutkimukseen (Martikainen & Wass 2011). Tutkimuksessa käytetty äänestysaktiivisuusaineisto on kerätty Helsingin kaupungin tietokeskuksen rahoituksella. Tekijät kiittävät valt. yo. **Mikael Brunilaa**, valt.yo. **Otto Kivistä**, valt. yo. **Miska Smolanderia** ja valt.yo. **Pasi Toivosta** aineiston keräämisestä. Mikael Brunila myös yhdisti eri alueiden äänestystiedot. Äänestysaktiivisuuden aggregaattitason ja puolueiden kannatuksen muutoksia Helsingin eri äänestysalueilla on tarkasteltu myös Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisemassa raportissa (Hakkarainen 2011).
2. Myös Tampereen vuoden 2004 kunnallisvaalien osallistumista on tarkasteltu ikäryhmittäin ja alueittain 22 äänestysaluetta kattavan aineiston pohjalta (Blåfield & Kivimäki 2004). Tutkimuksessa havaittiin Helsingin tavoin huomattavia alueellisia eroja äänestysaktiivisuudessa.
3. Äänestysalueiden esittely perustuu aiemmissa julkaisuissa esitettyihin aluekuvauksiin (Martikainen ym. 2003, Martikainen & Wass 2007). Tiedot ovat päivitetty vieraskielisen väestön ja asukkaiden keskimääräisen sosioekonomisen aseman osalta. Tekijät kiittävät Helsingin kaupungin nuorisokeskuksen kehittämissuunnittelija **Vesa Jaakolaa** kokoamansa tietokannan antamisesta tämän tutkimuksen käyttöön. Helsingin kaupungin projektipäällikkö **Pekka Vuori** on koonnut vieraskielistä väestöä koskevat tiedot.
4. Äänestyspakko on käytössä Australiassa, Belgiassa, Kreikassa, Kyproksella ja Luxemburgissa. Äänestyspakkoa soveltavissa maissa oikeuslaitokset eivät kuitenkaan käytännössä valvo äänestämässä käyntiä erityisen tarkasti (Bhatti & Hansen 2012a). Kyse onkin pitkälti sosiaalisesta normista, mikä näkyy hyvin siinä, että äänestysaktiivisuuden taso on Italiassa laskenut vain vähän sen jälkeen kun muodollinen äänestyspakko poistettiin vuonna 1993 (Franklin 2001, 314).
5. Vastaavaa riippuvuutta alueiden välisten osallistumiseröjen ja äänestysprosentin välillä ei kuitenkaan ole nähtävissä vuosien 2000 ja 2004 kunnallisvaaleissa. Ero lähikeskustan eliitin ja kerrostalolähiön välillä oli itse asiassa prosenttiyksikön korkeampi vuoden 2004 vaaleissa (23 %), vaikka aggregaattitason äänestysaktiivisuus nousi tuolloin Helsingissä kuusi prosenttiyksikköä. Havainto on yllättävä, koska yleensä äänestysaktiivisuuden nousu kaventaa osallistumiseröjä (Martikainen & Wass 2005, 33, viitattu Lijphart 1997).

LÄHTEET

- Ala-Outinen, Annina (2010) *Hyvinvoinnin tukiverkko koetuksella. Helsingin palveluvirastojen toiminta kaupunginosien eriytymisen ehkäisemiseksi*. Tutkimuksia 3/2010. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bhatti, Yosef & Hansen, Kasper M. (2012a) The effect of generation and age on turnout to the European Parliament – how turnout will continue to decline in the future. *Electoral Studies* (tulossa).
- Bhatti, Yosef & Hansen, Kasper M. (2012b) *The relationship between age and turnout: a roller-coaster ride*. Käsikirjoitus.
- Bhatti, Yosef & Hansen, Kasper M. (2012c) *Retiring from voting – turnout among senior citizens*. Käsikirjoitus.
- Bhatti, Yosef & Hansen, Kasper M. & Wass, Hanna (2012) *Curvilinear or roller-coaster? The effect of age on turnout*. Käsikirjoitus.
- Blais, André & Gidengil, Elisabeth & Nevitte, Neil & Nadeau, Richard (2004) Where does turnout decline come from? *European Journal of Political Research* 43(2), 221–236.
- Blåfield, Henna & Kivimäki, Johanna (2004) *Nuorten äänestysaktiivisuus Tampereella 2004*. Tampereen kaupunki. http://www.tampere.fi/tiedostot/5mH8yJ1Fn/Nuorten_aanestysaktiivisuus.pdf, 5.1.2012.
- Elklit, Jørgen & Møller, Birgit & Svensson, Palle & Tøgeby, Lise (2000) *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke? En analyse af valgdeltagelsen i København og Århus ved kommunalbestyrelsesvalgene i 1997*. Aarhus: Magtudredningen.
- Franklin, Mark N. (2001) How structural factors cause turnout variations at European parliament elections. *European Union Politics* 2(3), 309–328.
- Franklin, Mark N. (2004) *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945*. New York: Cambridge University Press.
- Goerres, Achim (2007) Why are older people more likely to vote? The impact of aging on electoral turnout in Europe. *British Journal of Politics and International Relations* 9(1), 90–121.
- Hakkarainen, Tyyne (2011) *Eduskuntavaalit Helsingissä 2011*. Tutkimuskatsauksia 3/2011. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo (2001) *Nuoret ja uusi politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten poliittisista suuntauksista*. Tutkimuksia 2001:3. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Highton, Benjamin & Wolfinger, Raymond E. (2001) The first seven years of the political life cycle. *American Journal of Political Science* 45(1), 202–209.
- Jennings, M. Kent & Niemi, Richard G. (1981) *Generations and politics. A panel study of young adults and their parents*. Princeton: Princeton University Press.
- Kissau, Kathrin & Lutz, Georg & Rosset, Jan (2012) Unequal representation of age groups. *Representation* (tulossa).
- Konzelmann, Laura & Wagner, Corina & Rattinger, Hans (2012) Turnout in Germany in the course of time: life cycle and cohort effects on electoral turnout from 1953 to 2049. *Electoral Studies* (tulossa).
- Lijphart, Arendt (1997) Unequal participation: democracy's unresolved dilemma. *American Political Science Review* 91(1), 1–14.
- Lyons, William & Alexander, Robert (2000) A tale of two electorates: generational replacement and the decline of voting in presidential elections. *Journal of Politics* 62(4), 1014–1034.
- Martikainen, Tuomo & Fredriksson, Sami (2006) *Vaalit ja politiikka: pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittiset valinnat 1988–2004*. Tutkimuksia 2006:5. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Martikainen, Tuomo & Sankiaho, Risto (1969) *Äänestysaktiivisuus v. 1968 kunnallisvaaleissa I*. Helsinki: Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia 16/1969.
- Martikainen, Tuomo & Taimisto, Eeva & Wass, Hanna (2003) Äänestysviikkouden alueellinen kehitys Helsingissä. *Kvartti* 4/03, 9–27.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002) *Äänestömät yhtiömiehet. Osallistuminen vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin*. Vaalit 2002:1. Helsinki: Tilastokeskus.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2005) *Nuorten äänestysaktiivisuus vuoden 2004 kunnallisvaaleissa Helsingissä*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuorisoi/nuorisosiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Kuntavaalit2004.pdf, 5.1.2012.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2007) *Äänestysaktiivisuuden ja puolueiden kannatuksen muutos vuoden 2007 eduskuntavaaleissa Helsingissä*. Tutkimuksia 8/2007. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2011) Äänestäjien mobilisaatio ja puoluekannatuksen muutos vuoden 2011 eduskuntavaaleissa Helsingissä. *Kvartti* 4/2011, 25–36.
- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto (1984) *Nuorten poliittinen suuntautuminen. Tutkimus nuorten äänestysvalinnoista*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.

- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto (1991) *Vaalit, puolueet ja yhteiskunnan muutos*. Tutkimuksia 178. Helsinki: Tilastokeskus.
- Milbrath, Lester W. (1965) *Political participation*. Chicago, IL: Rand McNally.
- Paloheimo, Heikki (toim.) (2005) *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Plutzer, Eric (2002) Becoming a habitual voter: inertia, resources, and growth in young adulthood. *American Political Science Review* 96(1), 41–56.
- Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto & Borg, Sami (1993) *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Helsinki: WSOY.
- Putnam, Robert (2000) *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Statistics Denmark (2011) *Statistical yearbook 2011, population and elections*. [Http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/16218/sy2011.pdf](http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/16218/sy2011.pdf). [Http://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchiveFile.aspx?fi=549363591&fo=0&ext=4-july-2011-corrected-table-52-in-chapter-%27population-and-elections%27--pdf](http://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchiveFile.aspx?fi=549363591&fo=0&ext=4-july-2011-corrected-table-52-in-chapter-%27population-and-elections%27--pdf). (5.1.2012)
- Statistics Norway (2011) *Storting election 2009. Persons entitled to vote, votes cast, rejected votes and valid votes and percentage voter turnout by region, type of municipality, centrality and size of municipality*. [Http://www.ssb.no/english/subjects/00/01/10/storingsvalg_en/tab-2009-10-15-19-en.html](http://www.ssb.no/english/subjects/00/01/10/storingsvalg_en/tab-2009-10-15-19-en.html). (5.1.2012)
- Statistics Sweden (2011) *Valdeltagande i riksdags-, landstingsfullmäktig- och kommunfullmäktigval efter kommun. Valår 1973–2010*. [Http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/SubTable.asp?yp=tanss&xu=C9233001&omradekod=ME&huvudtabell=ME0104T4&omradetext=Demokrati&tabelltext=Valdeltagande+i+riksdags%2D%2C+landstings%2D+och+kommunfullm%E4ktigval+efter+region%2E+Val%E5r&preskat=O&prodid=ME0104&starttid=1973&stopptid=2010&Fromwhere=M&lang=1&langdb=1](http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/SubTable.asp?yp=tanss&xu=C9233001&omradekod=ME&huvudtabell=ME0104T4&omradetext=Demokrati&tabelltext=Valdeltagande+i+riksdags%2D%2C+landstings%2D+och+kommunfullm%E4ktigval+efter+region%2E+Val%E5r&preskat=O&prodid=ME0104&starttid=1973&stopptid=2010&Fromwhere=M&lang=1&langdb=1). (5.1.2012)
- Strate, John M. & Parrish, Charles J. & Elder, Charles D. & Ford, Coit (1989) Life span civic development and voting participation. *American Political Science Review* 83(2), 443–464.
- Tilastokeskus (2011) *Eduskuntavaalit 1983–2011, äänestystiedot*. [Http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=010_evaa_tau_110_fi&ti=Eduskuntavaalit+1983%2D2011%2C+%E4%E4nestystiedot&path=../Database/StatFin/vaa/evaa/Eduskuntavaalit%20%20aikasarjat/&lang=3&multilang=fi](http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=010_evaa_tau_110_fi&ti=Eduskuntavaalit+1983%2D2011%2C+%E4%E4nestystiedot&path=../Database/StatFin/vaa/evaa/Eduskuntavaalit%20%20aikasarjat/&lang=3&multilang=fi). (5.1.2012)
- Traugott, Michael W. & Katosh, John P. (1981) Response validity in surveys of voting behavior. *Public Opinion Quarterly* 43(3), 359–377.
- Wass, Hanna (2007) The effects of age, generation and period on turnout in Finland 1975–2003. *Electoral Studies* 26(3), 648–659.
- Wass, Hanna (2008) *Generations and turnout. Generational effect in electoral participation in Finland*. Acta Politica 35. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.
- Wass, Hanna (2011) Äänioikeus on poliittiseen kansalaisuuden perusta. *Hyvinvointikatsaus* 3/2011, 15–20.
- Wolfinger, Raymond E. & Rosenstone, Steven J. (1980) *Who votes?* New Haven, CT: Yale University Press.

ELÄMÄNVAIHE KANSALAISENA — HAVAINTOJA NUORIA JA EDUSKUNTA- VAALEJA KOSKENEESTA SANOMALEHTI- KIRJOITTELUSTA

Thus, as I see it, to be a citizen is not a simple matter of first as a child growing up to be a socially competent adult, and then simply walking out into the everyday world to take up one's rights and duties as a citizen. This is impossible. For the fact is, no one yet quite knows what it is to be a citizen; it is a status which one must struggle to attain in the face of competing versions of what is proper to struggle for. (Shotter 1993, 115–116)

Kansalaisuuden olemuksesta käydylle yhteiskunnalliselle keskustelulle on viime vuosikymmeninä ollut luontaista mieltää se lähtökohtaisesti käsitteeltään ristiriitaiseksi sekä perin haastetuksi. Tämä ei kuitenkaan vähennä kansalaisuudelle antamaamme merkitystä ja jokapäiväistä, eri tavoin toteutuvaa kokemustamme tästä laillisen, poliittisen sekä sosiaalisen suhteemme yhteisöön määrittävästä jäsenyydestä (Wallace 2001, 11). Juridisen, esimerkiksi Suomen perustuslain ilmaisevan statuksen lisäksi, kansalaisuudessa voidaankin nähdä olevan olennaisesti kyse myös erilaisista käytännöistä, identiteeteistä, merkityksistä sekä hankitusta poliittisesta ja sosiaalisesta tunnuksesta (Isin & Turner 2002, 2–4; Ronkainen

2009). Normatiivisena yhteiskunnallisena tilana, tämä jäsenyys sisältää implisiittisesti näin myös vallitsevan käsityksen mukaisen ajatuksen ”oikeanlaisuudesta” (esim. Wallace 2001), minkä saavuttaminen edellyttää yksilöiltä erityisiä ja erilaisia valmiuksia – *kompetensseja* (*competence*) (Harinen 2000, 31; Williamson 1997, 201).

Yhteiskunnan kokonaisuuden kannalta, sen jäsenten odotetaan poliittisina toimijoina ja kansalaisina usein toimivan ihanteellisesti. Tällaiseen aktiivisen kansalaisen ideaan kuuluu esimerkiksi kiinnostus politiikkaa kohtaan, halu osallistua sekä luottamus poliittisiin toimijoihin ja instituutioihin. Ideaalin kansalaiskäsityksen toteutuminen voidaan kuitenkin saattaa kyseenalaiseksi, koska muodolliseen kansalaisten väliseen tasa-arvoisuuteen sekoituu monenlaisia rakenteellista epätasa-arvoa tuottavia mekanismeja. (Peltola 2007, 88) ”Täysivaltaisen” kansalaisuuden odottamat kompetenssit asettavatkin jäsenet osaltaan eriarvoiseen asemaan esimerkiksi heidän ikäänsä perustuen (Harinen 2000, 31–32), jolloin erityisesti nuorten kansalaisuuteen voidaan katsoa kohdistuvan yhteiskunnassa mekanismeja, jotka rajoittavat heidän pyrkimyksiään tulla tunnustetuiksi itsenäisinä ja täysivaltaisina kansalaisina. Julkinen keskustelu nuorten poliittisuudesta sisältää näin usein vallankäyttöä ja oikeanlaisen kansalaisuuden määrittelyä, jolloin nuorten kansalaisuus on helppo nähdä puutteellisena aikuisten kansalaisuuteen verrattuna (Peltola 2007, 97).

Kansalaisuuden konteksti on usein samalla myös aikuisuuden konteksti (Harinen 2000, 34). Koska kukaan ei kuitenkaan oikeastaan varsinaisesti tiedä, *mitä* kansalaisena oleminen on, näyttytyy se statuksena, josta yksilön tulee kamppailla vain tietääkseen mitä hänen täytyy lopulta tavoitella, ja ennen kaikkea *miten* (Shotter 1993, 115–116). Oikeanlaisen kansalaisen rooliin tulee näin ensisijaisesti kasvaa, ja siten lunastaa oma osallisen paikkansa yhteisessä kokonaisuudessa (Gordon & Lahelma 1998;

Ronkainen 2009). Siirtymänä (*transition*) tämä kasvu aikuiseksi voidaan katsoa tekojen, tapahtumien, yhteiskunnallisten asemien sekä roolien institutionaaliseksi sarjaksi jossa yksilö etenee, tiettyjen tapahtumien yhdessä tuottaen aikuisuuden sosiaalisen määrittymisen. Nuorten elämäntietoa (*life course*) strukturoidaankin entistä vahvemmin erityisten ikään liittyvien standardien kautta, jota rakenteistavat erilaiset odotukset sekä tehtävät. (esim. Buchmann 1989, 17; ks. Komonen 2001, 30, 32).

Samoin kuin yksilöiden institutionaalista elämäntietoa ja siirtymää nuoruudesta aikuisuuteen määrittävät yhteiskunnassa vahvasti erilaiset oikeudet ja velvollisuudet, voimme katsoa niiden olevan myös erottamattomasti kytköksissä keskusteluun kansalaisuuden luonnetta määrittävistä tekijöistä (esim. Steenbergen 1994, 2; Turner 1993, 2–3). Käsitteenä kansalaisuus voidaankin nähdä muuntuvan monista erilaisista syistä johtuen ja yksilöitä sisällyttävät (*inclusive*) sekä poissulkevat (*exclusive*) prosessit vaihtelevat eri iässä ja elämäntilanteissa (Lister 1997, 42). Kansalaisuuden ja nuoruuden suhde näyttäytyy näin analogisena, koska vaikka nuoruutta voidaan lähestyä paitsi juridisena ikävaiheena ja psykologisena kehitysvaiheena, on se kansalaisuuden tavoin myös samalla kulttuurisesti tuotettu, tarkoin kontrolloitu ja normitettu yhteiskunnallinen tila, johon kuuluvat tietyt konkreettiset rajat, pakot sekä mahdollisuudet (Komonen 2001, 27).

Tarkastelen tässä artikkelissa nuoruuden, sekä siihen statuksena kytkeytyvien yhteiskuntasuhteen asettamien kompetenssien, odotuksien ja vaatimuksien, merkitystä keväällä 2011 *Helsingin Sanomissa* ja sanomalehti *Karjalaisessa* julkaistujen eduskuntavaaleja sekä nuoria käsitteiden kirjoitusten kautta. Aloitan tutkimusnäkökulmaa pohjustavalla, kansalaisuuden ja sitä oleellisesti määrittävän yksilön ja yhteiskunnan suhteen luonnetta avaavalla luvulla. Luon myös katsauksen aineistoon, ja sen hyödyntämisessä käytettyihin

metodologisiin ratkaisuihin, ennen varsinaisten lehtikirjoituksia koskevien havaintojen esille tuontia. Suoritetun tarkastelun kannalta keskiöön nousevat käyttämäni menetelmälliset välineet, joiden avulla pyrin rakenteistamaan kirjoittelua kahden eri sitä kuvaavan luokituksen keinoin. Niistä ensimmäinen on aineistoa jäsentävä, nuorten ja heihin kirjoituksissa liitettyjen teemojen suhdetta tekstien sisällöissä vertaileva luokitus. Menetelmistä jälkimmäinen tarjoaa holistisemman, havainnot laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin kytkevän näkökulman, ja tarkastelee niitä tapoja, joilla nuoret teksteissä kirjoittajien sekä puhujien toimesta esitettiin heidän yhteiskunnallisten osallistumisen muotojen sekä mahdollisuuksien valossa.

Lähtökohtaisena näkökulmana näihin myöhemmin esille nostamiini havaintoihin voidaan pitää ajatusta analysoidusta aineistosta kumpuavista, nuorten yhteiskunnallista asemaa määrittävistä puheenvuoroista. Julkisen keskustelun muotona ne ilmentävät kuvaa nuorten yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista, sekä niistä toimintaedellytyksistä, jotka rakentuvat kirjoituksissa havaittavasta nuorten yhteiskuntasuhteesta. Samalla ne myös määrittävät nuoriin – yksilöihin, jotka elävät ”nuoruudeksi” määritellyssä yhteiskunnallisessa tilassa – liitettävää ”oikeanlaisen” kansalaisuuden ulottuvuutta oikeuksineen sekä velvollisuuksineen.

Artikkelissa esitettyjen havaintojen kannalta huomionarvoiseksi nostan näkemyksen nuorten yhteiskunnallisesta statuksesta, eräänlaisesta riskialttiilla harmaalla vyöhykkeellä sijaitsevasta keskeneräisestä potentiaal kansalaisuudesta, johon yhteiskunnan tulee kohdistaa odotuksia sekä vaatimuksia tämän kansalaispotentiaal in konkretisoitumiseksi tulevaisuudessa. Uhkakuvana on tämän mahdollisuuden menetys, ”nuoruuden” näyttäytyessä yhteiskunnan sekä nuorien itsensä kannalta ongelmallisena tilana, josta yksilöt tulee pelastaa, jos he eivät itse pysty suuntautumaan siitä

pois kasvamalla ”aikuisiksi” ja yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi.

VÄLITILAKANSALAIUUDESTA (ELI KUINKA KASVAA AIKUISEKSI)

Bryan S. Turner on ilmaissut (1993, 2–3) kansalaisuuden joukoksi juridisia, poliittisia, taloudellisia ja kulttuurisia käytäntöjä, jotka määrittävät yksilön kompetentiksi yhteisön jäseneksi. Hän kuitenkin katsoo käsitteen oleellisesti viittaavan myös yhteiskunnallisten oikeuksien ja velvollisuuksien luonteeseen, jotka määrittävät kansalaisuuden aktiivisen tai mahdollisesti passiivisen luonteen. Yhteiskunnallisen osallistumisen muodon voidaankin näin katsoa määrittävän subjektin luonteen modernissa politiikassa, jolloin kansalaisuus näyttää ensisijaisesti yhteiskunnallisena jäsenyytenä moderneissa poliittisissa yhteisöissä.

Tämä jäsenyys tekee yksilöstä jotain erityistä. Kansalaisuus onkin usein myös tavoittelemisen arvoinen status, jonka ansaitseminen on testattava, koska valtio voi odottaa jäseniltään sopivaksi määriteltyä kyvykkyyttä. Ansaittu, ”sopiva”, asema poliittisessa järjestelmässä merkitseekin, että ihminen on noussut ”luonnontilastaan” moraalisesti rationaaliseksi sekä sosiaalisesti kyvykkääksi toimijaksi, ja lunastanut siten oikeuden olla poliittisen kentän neuvotteleva ja moraalisesti määritellyllä tavalla ”oikea” aktiivinen osallistuja. (Harinen 2000, 28–29)

Täysivaltaisen kansalaisuuden yksilöiltä odottamat erityiset valmiudet ja niistä syntyvät kompetenssin kokemukset voidaankin nähdä poliittisen yhteiskunnallisen osallistumisen kannalta oleellisina tekijöinä. Keskustelu, joka kansalaispätevydestä käydään, onkin samalla myös keskustelua poliittisista kompetensseista, joilla viitataan samanaikaisesti sekä kykyyn tehdä asioita, että myös erilaisiin valmiuksiin siitä, mitä voidaan ja halutaan tehdä. Kompetenssit ja toimintaedellytykset eivät kehity luonnol-

lisesti vain yksilön sisällä, vaan niiden rakentuminen on kaksisuuntainen prosessi yksilön ja yhteiskunnan välillä, jossa ympäröivän yhteiskunnan asettamat vaatimukset ja odotukset muokkaavat yksilön toimintamahdollisuuksia. Kompetenssit rakentuvat vastaamaan näihin odotuksiin. (Peltola 2007, 88)

Yhteiskunta asettaakin kasvavalle sukupolvelle omat vaatimuksensa, ja kapitalismin kehitys, yhdessä yhteiskuntien teollistumisen sekä palkkatyöläistymisen kanssa, ovat olleet rakentamassa käsitystä ja odotusta tästä modernista kansalaisesta. Kehityksen voidaan katsoa johtaneen siihen, että jokaisen kansalaisen on oltava valmis omalta osaltaan vastaamaan markkinatalouden tarpeisiin, johon myös nuoret, ”tulevat” kansalaiset, on kasvatettava. (ks. Harinen 2000, 31, esim. Turner 1986) Koska yksi normatiivisimmista nuoriin kohdistetuista odotuksista on siirtyminen koulutuksen kautta työelämään, teollistuneissa yhteiskunnissa täysivaltaisen yhteiskunnan jäsenyyden kriteereinä, eräänlaisina initiaatiioitteinä, onkin traditionaalisesti pidetty ammattiin valmistumista ja perheen perustamista. Näin kansalaisuuden käsitteellä viitataankin perinteisesti juuri taloudellisen riippumattomuuden keinoin saavutettavaan täysivaltaistumiseen, eli niin sanottuun työmarkkinakansalaisuuteen (*citizen worker*). (ks. Komonen 2001, 30–31; Kuure 1999, 9)

Kansalaisilta vaadittavan työmarkkinoille osallistumisen kompetenssin kannalta, koulutukseen osallistumisella on korostunut merkitys länsimaaisessa yhteiskunnassa ja siihen liitetään myös moraalisia merkityksiä. Koulutuksen avulla nuoret oppivatkin työn merkitystä ja siihen kuuluvaa arvomaailmaa eräänlaisessa yhteiskunnallisessa *välitilassa*, ennen siirtymistä kohti aikuisuuteen mielletävää vakautta (ks. Harinen 2000, 18, 37; Hoikkala 1993, 228; Nyyssölä & Pajala 1999, 63). Koska koulutuksen tavoitteena on ammattiin valmentautuminen, työllistyminen näyttää ensisijaisena väylänä saavuttaa

tämä ”aikuisuuden” tila. Koulutus ei siten enää ilmene pelkästään yksilön oikeutena, vaan myös yhteiskunnallisena velvollisuutena, joten täysivaltaisen kansalaisuuden statuksen saavuttamiseksi nuorilta odotetaan integroitumista koulutusmarkkinoihin tavalla tai toisella (Komonen 2001, 33). Koulutus kytketty työmarkkinoille valmistautumisen välineenä siten myös vahvasti kansalaiseksi kasvamiseen sekä siihen liittyvien ominaisuuksien saavuttamiseen, kuten autonomiaan ja vastuuseen (Wyn & White 1997, 96).

Kansalaisena olemiseen liittyy sekä sosiaalisia ja poliittisia oikeuksia, että myös näihin oikeuksiin kytkeytyviä velvollisuuksia (Harinen 2000, 27; Ronkainen 2009). Edellä esitettyjen näkemysten valossa, tätä *olemista* voidaan katsoa määrittävän suurelta osin ”aikuisuudeksi” luonnehdittava tila, joka pysyy kiellettyä nuorilta, ennen kuin he saavuttavat sen tiettyjen, institutionaalisen elämänkulun asettamien siirtymien kautta. Tässä mielessä nuoret voidaankin nähdä helposti ”toisina” suhteessa aikuisiin (esim. Aitken 2001), aikuisuuden määrittäessä statukseksi, jota nuoret eivät voi lunastaa, ennen kuin he ovat määrätyn koulutusjatkumon jälkeen saavuttaneet sopivaksi katsottuja, pysyviä asemia työ- ja parisuhdemarkkinoilla (esim. Hoikkala 1993, 211; ks. Komonen 2001, 33). Hyvinvointivaltioissa tapahtuneista muutoksista huolimatta, erilaiset yhteiskunnalliset instituutiot määrittelevätkin ihmisten elämänkulkua ja huolehtivat myös nuorten kasvattamisesta ”yhteiskuntakelpoisiksi kansalaisiksi” (Harinen 2000, 35). Tämän institutionalisoidun kasvun yhtenä tavoitteena voidaan nähdä nuorten johdattaminen ennalta asetettujen elämänvaiheiden kautta täysivaltaisen kansalaisen asemaan aktiivisina ja oikeanlaisina toimijoina. Institutionalisoidusta aikuistumiskäsityksestä käsin nuoruus näyttäytyy näin eräänlaisena ohitettavana vaiheena – välitilana – jonka keskeinen tehtävä on tulevaisuuteen nähden välineellinen: aikuisuuteen, sekä siten kunnollisen, täysival-

taisen, kansalaisen rooliin valmistautuminen. (Komonen 2001, 33–34)

Tässä luvussa esitetty avaus kansalaisuuteen, ja sen saavuttamiseksi yhteiskunnan yksilöiltä odottamaan erityiseen ”kyvykkyyteen”, on näkökulmallinen pohjustus artikkelissa esitetylle tarkastelulle nuorten yhteiskuntasuhdetta kuvastavasta, keväällä eduskuntavaaleja käsitelleistä sanomalehtikirjoituksista kumpuavasta keskustelusta. Tarkastellen sitä asemaa, joka nuorille kyseisessä keskustelussa annettiin, myös tässä tutkimuksessa korostuvatkin erityisesti ne yhteiskunnallisten odotuksien ja vaatimuksien asettamat väylät, joiden toteutumisen aste määrittää nuoriin liitetyn kansalaisuuden tilan, sekä siihen kytkeytyvät oikeudet ja velvollisuudet. Aloitan tämän ”nuoruuden tilan” tarkastelun luomalla seuraavassa luvussa katsauksen tutkimuksessa käytettyyn aineistoon, ja sen hyödyntämisessä tehtyihin menetelmällisiin ratkaisuihin.

LÄHTÖKOHTIA NUORIA JA EDUSKUNTAVAALEJA KOSKEVAAN KIRJOITTELUUN

Artikkelissa esitetyn tarkastelun lähtökohta sijoittuu ajallisesti kevään 2011 eduskuntavaalien varsinaista vaalipäivää ympäröineille lähiviikoille. Tällöin kerättiin mediaseurannan keinoin 14.3.–24.4. välisenä aikana *Helsingin Sanomissa* sekä Joensuun alueella ilmestyvässä sanomalehti *Karjalaisessa* julkaistuista nuoria ja eduskuntavaaleja käsitelleistä kirjoituksista koostunut aineisto.

Tutkimusjoukon ”nuoret” iälliseksi rajaukseksi asetettiin esimerkiksi myös Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaiseman, vuosittain ilmestyvän Nuorisobarometrin käyttämä 15–29-vuotiaat. Koska teksteissä esiintyneiden nuorten ikää ei usein kuitenkaan kerrottu tarkasti, aineistoon sopiviksi katsottiin myös kirjoitukset, joissa joko kirjoittajana, puhujana tai useimmiten puheen kohteena esiintyi

väestöryhmä tai sen edustaja, johon viitattiin tekstin sisällä esimerkiksi termillä ”nuoret” tai ”nuoret aikuiset” kontekstissa, joka antoi olettaa heidän kuuluvan peruskoulun päättäviin, tai sen jo päättäneisiin henkilöihin.

Mediaseurannan aikana erilaisia tutkimuskehykseen katsottavia kirjoituksia kerääntyi kaikkiaan yhteensä 163 kappaletta. Niistä suurin osa (64 %) julkaistiin *Helsingin Sanomissa*. (ks. taulukko 1.)

Tarkastelluista kahdesta aineistollisesta pääosa-alueesta ensimmäisen muodostivat lehdistä julkaistut toimittajien laatimat kirjoitukset. Niiden osuus koko aineistosta oli hiukan yli puolet (55 %), joista *Helsingin Sanomissa* ilmestyneet tekstit käsittivät noin 60 prosenttia. Kirjoituksista valtaosa oli sekä *Karjalaisessa* (83 %), että *Helsingin Sanomissa* (78 %) tyyliltään erilaisia artikkeli- ja uutistekstejä. Niiden aiheet saattoivat käsitellä esimerkiksi eri vaalipiirien poliittisia asetelmia, vaalikampanjointia, järjestettyjä vaalipaneelieita, puolueiden tekemiä kannanottoja erilaisiin vaaliteemoihin, kannatusgallupeja, teetettyjä tutkimuksia suomalaisten hallitustietämyksestä ja äänestyshalukkuudesta, sekä luonnollisesti myöhemmin käytyjen vaalien tuloksia.

Erityisesti nuoria koskevia kirjoituksia olivat muun muassa uutisoinnit Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n organisoimista nuorisovaaleista, erilaiset nuorten mahdollisia äänestysaikaiteja peilaavat kyselyt, sekä esimerkiksi

Helsingin Sanomissa 8.4. ilmestynyt kartoitus valtamedian vaalikoneiden sisältämistä nuoria kiinnostavista kysymyksistä. Nuoret saattoivatkin tulla edellä mainittujen aiheiden kautta esiin, pelkän puheen kohteena olemisen sijasta, myös itse puhujina, kuten haastateltavan roolissa. Tällaisia kirjoituksia julkaistiin seurannan aikana yhteensä 23, ja ne käsittivät kaikista toimittajien laatimista artikkeli- ja uutisteksteistä siten noin kolmasosan (32 %). Näistä nuorten puheenvuoroista noin puolet (52 %) kuului joko vaalityötä tekeväälle ehdokkaalle, tai juuri valitulle, uudelle kansanedustalle. Vertailun vuoksi, kaikista toimittajien kirjoittamista artikkeleista tai uutisteksteistä vähintään joka toinen (52 %) sisälsi vanhempaan ikäryhmään kuuluvan, yleensä myös eduskuntavaaleissa ehdolle asettuneen, poliitikon puheenvuoron.

Artikkeli- ja uutistekstien lisäksi, *Helsingin Sanomissa* sekä *Karjalaisessa* julkaistiin seurannan aikana myös erilaisia toimittajien näkökulmiin pohjaavia kolumnimuotoisia tekstejä, kuten pääkirjoituksia. Niiden osuus *Helsingin Sanomien* toimittajien laatimista teksteistä oli noin 22 prosenttia, ja *Karjalaisessa* noin 17 prosenttia. Näille kolumniteksteille oli tyyppillistä käsitellä esimerkiksi vaalikeskustelussa esiin nousseita ajankohtaisia teemoja niin puolueiden vaalikampanjojen, yksilöitä koskevien kertomuksien, kuin myös koko maan tulevaisuudenkin näkökulmista. Kirjoituksissa toimittajat saattoivat pohtia myös muun muas-

TAULUKKO 1. Nuoria ja eduskuntavaaleja koskevat kirjoitukset *Helsingin Sanomissa* sekä *Karjalaisessa*.

	<i>Helsingin Sanomat</i>	<i>Karjalainen</i>	yhteensä
toimittajat	54 (33 %)	36 (22 %)	90 (55 %)
ei-toimittajat	51 (31 %)	22 (13 %)	73 (44 %)
yhteensä	105 (64 %)	58 (35 %)	163 (100 %)

sa puolueiden ja yhteiskunnan tilaa vallitsevan poliittisen ilmapiirin valossa sekä vaalien kynnyksellä että ääntenlaskennan jälkeen.

Helsingin Sanomissa sekä *Karjalaisessa* ilmestyneiden toimittajien tekstien lisäksi, mediaseuranta ulotettiin koskemaan myös toimittajien ulkopuolelta tulleita, pääasiallisesti lehtien yleisönosastoilla julkaistuja mielipidekirjoituksia, jotka muodostivat tutkimuksessa käytetyn toisen aineistollisen pääosa-alueen. Näiden tekstien osuus koko kerätystä aineistosta oli kaikkiaan noin 45 prosenttia, ja myös niistä suurin osa (70 %) ilmestyi *Helsingin Sanomissa*. Kerätyissä teksteissä kirjoittajat ottivat kantaa erilaisiin vaaliteemoihin, kuten valtion taloutta, EU-lainatakauksia, verotusta, opintotukea, työeläkkeitä, nuorten syrjäytymistä sekä työttömyyttä, ja eriarvoisuuden kasvua koskeviin kysymyksiin. Myös demokratian tila sekä yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollisuudet erityisesti nuoria koskevinä aiheina nousivat keskustelussa esiin.

Julkaistut mielipidetekstit olivat molemmissa lehdissä pääosin (86 %) ei-nuoriksi katsottavien henkilöiden kirjoittamia. Temaattisesti eduskuntavaaleja koskettaneita, nuorten laatimia kirjoituksia, ilmestyi seurannan aikana kaikkiaan yhteensä vain kymmenen. Niistä neljässä kirjoittaja oli ehdolla eduskuntavaaleissa. Muiden kuin nuoriksi katsottavien henkilöiden mielipidetekstit saattoivat olla tavallisesti joko vaaleissa ehdolla olevien poliitikkojen (37 %) tai jotakin organisaatiota edustavien henkilöiden tai asiantuntijoiden (19 %) laatimia. Usein kirjoittajina saattoivat toimia luonnollisesti myös henkilöt, jotka eivät liittäneet nimensä yhteyteen mitään puoluetta, organisaatiota, tai esiintyivät vaihtoehtoisesti nimimerkillä. Viitataan tähän kirjoittajaryhmään tämän artikkelin yhteydessä yksinkertaisesti vain ”lukijoina”. Heidän osuutensa kaikista julkaistuista, tutkimuskehukseen kuuluneista mielipidekirjoituksista, oli noin 30 prosenttia.

MENETELMÄLLISISTÄ RATKAISUISTA

Mediaseurannan päättymistä seurannutta, kerätyn kvalitatiivisen aineiston menetelmällistä tarkastelua voidaan lähtökohdiltaan luonnehtia sisällönanalyttiseksi, sen täydyttäessä useita esimerkiksi **Veikko Pietilän** (1973) sekä **Klaus Krippendorffin** (1986) menetelmään liittämiä määreitä. Aineistonkeruuvaiheessa tarkasteluun nousevan kysymyksen vielä avoimen luonteen vuoksi, lähtökohdaksi tutkimukselle asetettiin sanomalehtikirjoitusten sisällöllinen rakenteistaminen niissä esiintyneiden erityisten asiansanojen (*alkioiden*) (vrt. Pietilä 1973, 94) perusteella sisältöluokiksi. Artikkelissa esitetty tarkastelu voidaan mieltää aineistolähtöiseksi, koska sisältöjen rakenteistamista koskevassa alkuvaiheessa ei kirjoituksista esille nouseville ulottuvuuksille koettu mielekkääksi asettaa erityisiä rajoituksia. Käytännössä tätä induktiivista lähestymistapaa hyödynnettiin kiinnittämällä huomiota kirjoituksissa sellaisinaan ilmeneviin yksittäisiin asiansanoihin siten, että kirjoittajien ja teksteissä esiintyneiden puhujien keskusteluun usein liittämät ilmiöt sekä käsitteet nousivat esiin. Sisällönanalyysin seuraavassa vaiheessa näitä kontekstilähtöisesti havaittuja, usein esiintyneitä asiansanoja, hyödynnettiin muodostamalla niistä joukko sisältöluokkia, niiden viitatessa esimerkiksi johonkin suurempaan ilmiöön, kuten eläkejärjestelmään, maahanmuuttoon tai syrjäytymiseen. Tämän lisäksi luokat saattoivat edustaa myös tiettyjä erityisiä ilmauksia, joita keskustelun yhteydessä käytettiin esimerkiksi tiettyjen osapuolien toimesta tietyin painotuksin, kuten ”pakkoruotsi”, ”eliitti” ja ”hyvinvointivaltio”. Näin muodostuneet, myöhemmin tilastollisessa tarkastelussa erottautuneet ja tutkimuksen keskiöön nousseet analysoitavat sisältöluokat eivät olleet ennalta asetettuja, ja prosessin seurauksena syntynyt luokitusrunko (ks. liite 1.) mahdollisti niistä tehtyjen havaintojen tulkinnan. (Krippendorff 1986, 21–24; Pietilä 1973, 31–34.)

Vaikka sisällönanalyttisesti voimmekin puhua ensisijaisesti laadullisesta, sanallista kuvailua painottavasta tutkimuksesta, sisältöjen luokitteluun perustuva systemaattinen lähestymistapa hyödynsi oleellisesti siis myös tilastollisen kuvailun keinoja. Nämä kvantitatiiviset havainnot tukivat siten tutkittavasta ilmiöstä muodostettavaa tiivistettyä kuvausta, tuottaen määrällisiä tuloksia sisällön sanallista kuvailua jäsentävänä kehyksenä (Pietilä 1973, 33–34).

Tarkastellusta keskustelusta esiin nousseiden sisältöluokkien avulla, mediaseurannan aikana kerätyt kirjoitukset pystyttiin myöhemmin myös kategorisoimaan niiden yleis- ja nuorisoteemoja luonnehtivien sisältöjen mukaisesti eräänlaisiksi temaattisiksi kokonaisuuksiksi. Yleisteemat, jotka nimensä mukaisesti ilmensivät kirjoituksissa esiintyneitä yleisiä, tekstiä kokonaisvaltaisesti kuvaavia sisältöjä, jakautuivat kahteen osaan:

1. sisältöluokkiin, jotka kuvastivat tekstin ensisijaista pääteemaa
2. sisältöluokkiin, jotka esiintyivät tekstissä toissijaisina varsinaisen pääteeman alla

Esimerkiksi toissijaisiin yleisteemoihin sijoitetut sisältöluokat viittasivat niihin ilmiöihin ja käsitteisiin, jotka ilmenivät kirjoituksissa niiden varsinaisen pääasiallisen sisällön muodostavien luokkien alla, ja niillä voitiin katsoa olevan jonkinlainen esitetty syy- tai seuraussuhde. Tämä kategorinen, tematisoiva ratkaisu antoi mahdollisuuksia luokitella aineistoa mahdollisimman kontekstilähtöisesti. Samalla se toi tekstien analysoinnin kannalta mukaan myös diskursiivisen ulottuvuuden, koska näin voitiin tarkastella missä suhteessa juuri tietyt temaattiset sisällöt saattoivat esiintyä usein suhteessa toisiinsa temaattisiin sisältöihin teksteissä. Toisin sanoen, johdettiin esimerkiksi niiden syyt usein joistain muista, tai minkä muiden teemojen ohessa ne yleensä ilmenivät. Näiden tekstien sisällöllistä luonnetta kuvaavien

yleisteemojen lisäksi, kirjoituksissa esiintyneet erityisesti nuoriin liitetyt sisällöt muodostivat oman, erillisen teemakokonaisuutensa.

Vaikka sisällön erittelyn seurauksena syntyneet, aineistosta johdetut sisältöluokat, loivatkin sanomalehtikirjoituksiin liitettynä usein uniikkeja, kirjoituskohtaisia kokonaisuuksia, analysointia menetelmällisesti jatkanut tematisointi muodosti niiden välille niitä yhdistäviä rajapintoja yleis- ja nuorisoteemojen kautta. Tässä artikkelissa esittämäni analyttinen näkökulma pohjautuukin oleellisesti näiden yleis- ja nuorisoteemojen sisältöjen välisen suhteen tarkastelulle, jonka rakenteistamisessa hyödyntämäni menetelmälliset välineet tuon esiin seuraavissa luvuissa varsinaisten aineistolisten havaintojen esittelyn keinoina.

I. NUORET JA HEITÄ KOSKEVAT AIHEET KIRJOITUSTEN SISÄLLÖISSÄ

Aloitan seuraavaksi varsinaisen tarkastelun nuoria ja eduskuntavaaleja keväällä 2011 koskevaan kirjoitteluun *Helsingin Sanomissa* sekä sanomalehti *Karjalaisessa*. Tarkastelen ensin aineiston yleistä jakautumista kuvaamalla, miten tutkimuksen kehykseen kuuluvassa kirjoittelussa ilmenneet nuorisoa koskevat aiheet esiintyivät suhteessa muuhun niissä käsiteltyyn sisältöön. Samalla avaan perusteet sille, millä juuri nämä kirjoitukset valittiin osaksi tarkasteltavaa aineistoa. Tämä nuorien ja heihin teksteissä liitettyjen teemojen viittauksellinen suhde muuhun sisältöön luokiteltiin kirjoituksissa joko ”vähäiseksi”, ”merkittäväksi” tai ”pääsisällöiseksi”. (Ks. taulukko 2.)

1. NUORUUS SIVULAUSEESSA

Jos nuorisoa koskevat viittaukset suhteessa muuhun tekstin sisältöön katsottiin vähäiseksi,

TAULUKKO 2. Nuoria ja heitä koskevien teemojen viittauksellinen suhde *Helsingin Sanomissa* sekä *Karjalaisessa* julkaistuissa kirjoituksissa

	1. vähäinen	2. merkittävä	3. pääsisällöllinen	yhteensä
toimittajat	28 (17 %)	34 (21 %)	28 (17 %)	90 (55 %)
ei-toimittajat	11 (7 %)	21 (13 %)	41 (25 %)	73 (44 %)
yhteensä	39 (24 %)	55 (34 %)	69 (42 %)	163 (100 %)

tämä saattoi tarkoittaa vain yhtä tai muutamaa sivulauseenomaista mainintaa nuorista tai heihin liitettävistä teemoista. Useille sanomalehtikirjoituksista olikin tyypillistä, että nuoret tulivat niissä esille lyhykäisesti esimerkiksi kansanedustajaehdokkaiden esittämien vaalilupusten ohessa, jonkin yhden tai useamman yleisen vaaliteeman osana. Tällaisia saattoivat olla esimerkiksi vaalien alla keskustelua herättäneet kysymykset eläkkeiden taitetusta indeksistä, eläkeiän alaikärajasta, julkisen talouden tilasta, taloudellisesta sekä sosiaalisesta eriarvoisuudesta ja perheitä koskevista etuuksista. Näitä nuoria koskevilta viittauksiltaan vähäiseksi luokiteltuja tekstejä julkaistiin mediaseurannan aikana kaikkiaan 39, ja ne kattoivat aineistosta kokonaisuudessaan siten hiukan vajaan neljänneksen (24 %). Vaikka kirjoituksista suurin osa (62 %) ilmestyiikin *Helsingin Sanomissa*, niiden lehtikohtaiset osuudet eivät eronneet *Karjalaisessa* (26 %) ja *Helsingin Sanomien* (23 %) välillä merkittävästi.

Viittausluokkaan kuuluvissa toimittajien teksteissä nuoret saattoivat esiintyä usein lyhyesti esimerkiksi erilaisten vaalikampanjointia, gallupeja, puolueiden tilaa tai äänestystulosta ja sitä seuranneita ilmiöitä tarkastelleiden artikkeleiden yhteydessä. Nuoria koskevilta viittauksiltaan vähäiseksi katsottiin esimerkiksi *Karjalaisessa* 21.3. julkaistu *Koti, uskonto ja isänmaa teemoina* -artikkeli. Kirjoitus käsitteli kristillisdemokraattien puheenjohtajan esittämiä näkemyksiä liittyen esimerkiksi arvokysymyksiin, puolueen saamaan mediahuomioon

ja poliittisiin päämääriin, kuten verotukseen tehtäviin muutoksiin. Tämän lisäksi, puheenjohtaja kertoi kuitenkin myös yhdessä lauseessa olevansa ”erityisen huolissaan lapsiperheiden asemasta sekä nuorten syrjäytymisestä”. Luokkaan katsottavista toimittajien laatimista kirjoituksista yli puolet (54 %) sisälsi tämän kaltaisen, ei-nuoren poliitikon, puheenvuoron. Oleellista nuoriin vähäisesti viittaaville teksteille olikin, ettei nuoria itse asetettu koskaan niissä puhujan asemaan, vaan he ilmenivät poikkeuksesta vain puheen kohteena. Kaikkiaan näitä toimittajien laatimia kirjoituksia julkaistiin seurannan aikana yhteensä 28, joista *Helsingin Sanomissa* ilmestyneitä oli 18. Lehtikohtaisesti, *Helsingin Sanomissa* julkaistuista kirjoituksista viittausluokka kärsitti kolmanneksen (33 %), sekä *Karjalaisessa* noin 28 prosenttia.

Sen lisäksi, etteivät toimittajien tekstit sisältäneet yhtäkään nuoren puheenvuoroa, he eivät vastaavasti esiintyneet myöskään mielipidepalstoilla koskaan itse kirjoittajan ominaisuudessa. Toimituksien ulkopuolelta tulleet tekstit koostuivatkin siten lähes poikkeuksetta joko eri puolueiden ei-nuorten kansanedustajaehdokkaiden (64 %), tai vaihtoehtoisesti joidenkin organisaatioita edustavien henkilöiden tai asiantuntijoiden (27 %) lähettämistä poliittisista kannanotoista. Tällainen oli esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* 29.3. julkaistu edustajaehdokkaan mielipidekirjoitus *Tuetaan menestyviä yrityksiä*, jossa nuoret kuvattiin syrjäytymiselle alttiina, ja siten yhdistettiin

heidät yhteen yhteiskunnallista pahoinvointia kuvaavaan indikaattoriin. Hyvinvointia lisätäkseen kirjoittaja ehdottikin ”menestyvien yrityksien” tukemista, mikä osaltaan turvaisi julkisten palveluiden tuotannon jatkumisen. Vaihtoehtoisesti nuoret saatettiin mielipidekirjoituksissa tuoda esiin myös esimerkiksi perheisiin liittyvän yhteiskunnallisen köyhyysongelman yhteydessä, tai ryhmänä, jonka työtömyyden hoitoon annettiin kansanedustajaehdokkaan toimesta lupaus kiinnittää huomiota vaalien jälkeen.

Myös runsaasti vaalien alla keskustelua herättänyt eläkkeiden taitettu indeksi sivusi nuoria aiheena erityisesti yleisönosastojen teksteissä. *Karjalaisessa* 10.4. julkaistuissa mielipidekirjoituksissa (*Ostovoima murenee*) kritisoitiinkin esimerkiksi tapaa, jolla nuoria aseteltiin asiassa vastakkain eläkeläisten etujen kanssa. Teemaan läheisesti kytkeytyvä sukupolvi-aspekti sai myös jatkoa toisessa, eläkeiän alaikärajan säilyttämistä puolustavassa kirjoituksessa (*Eläkkeistä puhutaan*), jonka mahdollistamisessa edustajaehdokas näki nuorisotyöttömyyden ”nollatoleranssin” olevan yksi poliittisista päämääristä. Luokkaan kuuluvista mielipidekirjoituksista ainoassa niin sanotun ”lukijan” lähettämässä pääänkuulutettiin 13.4. (*Myös virkamiehet vaihtoon*) valtion virkamiesten vaihtoa vaalien jälkeen, ”jotta politiikka muuttuisi valitun hengen mukaisesti”. Kirjoittaja koki, että moni kansalainen ei enää usko äänestämällä vaikuttamiseen, ja poliittinen ”eliitti” olisi vieraantunut ihmisten arjesta. Näin esimerkiksi useat nuoret olisivatkin menettäneet kiinnostuksensa politiikkaa kohtaan.

Nuoria koskevilta viittauksiltaan vähäisiksi kategorisoituja mielipidekirjoituksia julkaistiin seurannan aikana yhteensä vain 11, ja ne muodostivat siten aineisto-osa-alueensa selkeästi pienimmän (15 %) viittausluokan. Kirjoituksista kuusi oli peräisin *Helsingin Sanomista*. Kaikista *Karjalaisessa* ilmestyneistä mielipideteksteistä luokan tekstit käsittivät noin 23 prosenttia, *Helsingin Sanomien* tapauksessa

osuuden jäädessä vieläkin pienemmäksi, vain noin 12 prosenttiin.

2. MERKITTÄVÄ NUORUUS

Nuoret ja heitä koskevat teemat voitiin katsoa teksteissä myös muuhun asiasisältöön verrattuna merkittäviksi. Tällaisiksi määriteltyjä kirjoituksia julkaistiin mediaseurannan kuluessa kaikkiaan 55, ja ne käsittivät koko aineistosta siten noin kolmasosan (34 %). Edellisen viittausluokan tavoin, myös sisällöissään nuoria merkittävästi käsitelleistä kirjoituksista suurin osa (62 %) ilmestyi *Helsingin Sanomissa*. Luokan lehtikohtainen osuus oli *Karjalaisessa* noin 36 prosenttia ja *Helsingin Sanomissa* noin 32 prosenttia.

Luokkaan sopiviksi katsottiin kirjoitukset, joiden pääteema ei suoranaisesti viittannut nuoriin, mutta tästäkin huolimatta heitä koskevat aiheet saattoivat muodostaa merkittäväksi katsottavan osan tekstin sisällöstä, ja heihin oli kiinnitetty huomiota esimerkiksi toimittajan tai tekstissä esiintyneen puhujan tai puhujien toimesta. Näin kävi esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* 9.4. julkaistussa artikkelissa *Urpilainen moitti Kataista ja Kiviniemeä hallitusehdoista*. Vaikka kirjoitus käsitteikin ensisijaisesti yhtä vaalien suurimmista teemoista, eli Portugalin EU-tukipakettia, artikkeliin kuului myös osana kappale, jossa toimittaja oli haastatellut neljää nuorta opiskelijaa aiheeseen liittyen. Nuoret esiintyivätkin puhujina viittausluokkaan kuuluvissa toimittajien teksteissä kaikkiaan noin kolmasosassa (33 %), kuten myös esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* 13.4. ilmestyneessä *Suuret puolueet tiukkana* -artikkelissa, jossa muun muassa kahta 19- ja 20-vuotiasta nuorta oli pyydetty esittämään lyhykäisesti näkemyksiään juuri käydyssä vaalitentissä esille tulleisiin asioihin. Myös nuoret, joko vasta vaaleissa ehdolla olevat, tai juuri valitut uudet kansanedustajat, saivat äänensä esiin osassa (12 %) toimittajien kirjoituksia. Määrä on luonnollisesti varsin pieni, jos sitä

verrataan ei-nuoreksi katsottujen poliitikkojen saamiin puheenvuoroihin, joita ilmeni yli puolessa (53 %) teksteistä.

Yleisteemojen osalta, viittausiltaan merkittäviksi kategorisoidut toimittajien kirjoitukset muistuttivat paikoin edellä kuvatun vähäisen määrällisyyden luokan tekstejä, joskin siten, että nuorten merkitys sisällön kannalta korostui. Näin nuoria koskevat teemat muodostivat teksteissä oman havaittavan aihealueen suhteessa muihin kirjoituksissa käsiteltyihin yleisteemoihin. Nuoret itse tulivat erityisesti esille muun muassa eduskuntavaalien ennakköäänestystä, vaalikampanjointia sekä äänestystulosta koskevissa luokan artikkeleissa, joissa he esiintyivät esimerkiksi vaalityötä tekevinä kansanedustajaehdokkaina, tai omia vaalituntojaan pohtivina mahdollisina äänestäjinä. Molemmat lehdet huomioivat myös Oulussa Rotuaarilla järjestetyssä vaalitulaisuudessa tapahtuneen välikohtauksen, jossa ääriilikkeeseen kuuluneet nuoret miehet olivat osallisina. Luonnollisesti myös äänestystulosta ja sitä seuranneita ilmiöitä käsiteltyä kirjoituksia, joissa viittauksia nuoriin tai heihin liitettäviin teemoihin ilmeni merkittävästi, julkaistiin molemmissa lehdissä. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* uutisoikin 20.4. ilmestyneessä *Puolueisiin virtaa nuoria jäseniä* -kirjoituksessa, miten muun muassa Perussuomalaisnuorten jäsenmäärä oli kasvanut vaalien jälkeen huomattavasti.

Lehdissä julkaistuja merkittäviksi kategorisoituja toimittajien tekstejä ilmestyi seurannan aikana yhteensä 34, ja ne muodostivat näin kyseisiä kirjoituksia koskevan suurimman (38 %) viittausluokan. Vaikka kirjoituksista useimmat (56 %) olivatkin peräisin *Helsingin Sanomista*, niiden osuus kyseisessä lehdessä julkaistuista teksteistä (35 %) oli huomattavasti pienempi kuin *Karjalaisessa* (42 %). Tästäkin huolimatta, luokka oli molempien lehtien toimittajien kirjoitusten osalta suurin. Huolimatta nuorille annetuista puheenvuoroista toimittajien teksteissä, edellisen viittausluokan tavoin nuorten itsensä kirjoittamia yleisönosastokirjoituksia ei

kuitenkaan katsottu luokkaan sopivaksi. Sen sijaan ne katsottiin pääsisällöisiksi, samalla periaatteella kuin kaikki niissä esiintyneet teemat katsottiin nuorten itsensä esille tuomina juuri heitä koskeviksi. *Helsingin Sanomissa* sekä *Karjalaisessa* julkaistut mielipidekirjoitukset olivatkin useimmiten joko ei-nuorien eduskuntavaaliehdokkaiden (43 %) tai lehtien lukijoiksi määriteltävien henkilöiden lähettämiä (38 %). Kirjoitusten aiheissa, kuten myös edellisen viittausluokan tapauksessa, käsiteltiin usein esimerkiksi eläkejärjestelmää ja taitettua indeksiä koskevia kysymyksiä, joskin erityisesti nuoria ja vanhempia ikäpolvia koskevan sukupolvikysymyksen valossa. Monet teksteistä ottivat kantaa osaltaan myös nuorten koulutuksesta, työllistymistä sekä syrjäytymistä koskeviin tekijöihin, ja esimerkiksi korkeakoululiikuntaa haluttiin kehittää, ja siten tukea opiskelevien nuorten hyvinvointia. Kyseisiä nuoria koskevilta viittausiltaan merkittäviksi katsottavia mielipidekirjoituksia julkaistiin lehdissä yhteensä 21, joista 15 *Helsingin Sanomissa*. Erot *Karjalaisen* (27 %) ja *Helsingin Sanomien* (29 %) välillä eivät lehtikohtaisesti tarkasteltuna olleet kovinkaan suuret.

3. NUORET NÄKÖKULMANA

Pääsisällöiksi nuoria koskevat aiheet kategorisoitiin kirjoituksissa, joissa niillä katsottiin olevan huomattavilta osin vallitseva rooli tekstin teemojen kannalta. Viittausluokkaan kuuluvia kirjoituksia julkaistiin molemmissa lehdissä yhteensä 69, ja ne kattoivat siten jopa noin 42 prosenttia koko mediaseurannan aikana kerätystä aineistosta. Jälleen myös niistä suurin osa ilmestyi *Helsingin Sanomissa* (68 %). Tarkasteltaessa lehtikohtaisesti, viittausiltaan pääsisällöisiksi katsottavien tekstien osuus oli *Karjalaisessa* (38 %) jonkin verran pienempi kuin *Helsingin Sanomissa* (45 %).

Viittausluokan edustamasta pääsisällöllisyydestä selkeimpänä esimerkkinä olivat

kirjoitukset, joiden aiheet käsittelivät vaaleja sekä vaalikeskusteluun nousseita teemoja jostain erityisestä nuorisonäkökulmasta. Tällaisia olivat muun muassa *Helsingin Sanomissa* 6.4. julkaistu uutinen (*Tutkimus: Kolme neljästä nuoresta aikoo äänestää*) nuorten äänestysaikeita mitanneen gallupin tuloksista sekä 8.4. ilmestynyt artikkeli, jossa tarkasteltiin erilaisia vaalikoneita juuri nuoria kiinnostavien kysymysten valossa (*Vaalikoneissa vain niukasti nuoria kiinnostavia kysymyksiä*). Vastaavasti esimerkiksi *Karjalainen* toi 22.3. artikkelissaan *Ei pelkkää keppiä* esiin haastateltujen nuorten toiveita opiskelijan asemaan tehtävistä parannuksista tuleville päättäjille. Sekä *Karjalaisen* että *Helsingin Sanomien* toimitukset huomioivat myös varsinaisten eduskuntavaalien alla pidettyjen nuorisovaalien tulokset.

Oulun vaalipahtumassa sattuneen välikohtauksen lisäksi, myös eläkkeisiin liittyvät teemat nousivat jälleen esille. Esimerkiksi *Karjalainen* uutisoi 10.4. *Hyökkääjillä luotiliivit* -kirjoituksessa, miten kolme luotiliiveihin pukeutunutta oululaisnuorta olivat käyneet kansanedustajaehdokkaan ja kahden muun paikalla olleen ihmisen kimppuun. *Helsingin Sanomissa* 15.4. julkaistussa kolumnissa *Nuoren paras ystävä on taitettu indeksi* korostettiin esimerkiksi taasen työeläkkeiden taitetun indeksi tärkeyttä vaalikeskustelussa nuorten kannalta, eläkeläisten aktiivisesti ajaman indeksin poiston aiheuttaessa suuren rasitteen alle 30-vuotiaille. Vaalien jälkeen, molemmat lehdet huomioivat useissa äänestystulosta koskeneissa kirjoituksissa myös erityisesti nuoret. Tällaisia olivat esimerkiksi *Karjalaisessa* 18.4. julkaistu, nuorten heikkoa menestystä Pohjois-Karjalassa uutisoanut *Nuoret jäävät maakunnassa alle tuhatteen äänen* -kirjoitus, sekä toisaalta *Helsingin Sanomissa* samana päivänä ilmestynyt *Nuorten miesten juhla*, jossa alle 30-vuotiaiden uusien kansanedustajien määrän kerrottiin kasvaneen merkittävästi.

Nuoret tulivat esille luonnollisesti myös puhujina suhteellisen suuressa osassa (46 %)

viittausluokan toimittajien tekstejä. Valtaosassa niistä (69 %) äänensä esille saanut nuori oli ehdolla vaaleissa, tai juuri valittu, kuten *Helsingin Sanomissa* 19.4. julkaistussa *Eduskunnan nuorin vastustaa holtitonta maahanmuuttoa* -artikkelissa, joka käsitteli tuoreen, nuoren kansanedustajan taustoja sekä poliittisia näkemyksiä. Vastoin kuin aiemmissa viittausluokissa, ei-nuorten poliitikkojen puheenvuoroja (25 %) ilmeni teksteissä vähemmän kuin nuorten. Kaikkiaan näitä toimittajien laatimia, nuoria pääsisällöllisesti käsiteltyjä kirjoituksia ilmestyi seurannan aikana yhteensä 28, joista 17 oli lähtöisin *Helsingin Sanomista*. Luokan lehti-kohtaiset osuudet olivat identtiset (31 %).

Varsinaisia nuorten itsensä kirjoittamia, *Helsingin Sanomien* sekä *Karjalaisen* yleisönosastoilla julkaistuja tekstejä, ilmestyi seurannan aikana yhteensä kymmenen, ja niiden osuus luokan mielipidekirjoituksista oli siten vajaa neljännes (24 %). Kirjoituksien aiheet käsittelivät muun muassa nuorten heikkoa äänestysinnostusta sekä heidän osallisuuttaan poliittisessa päätöksenteossa. Karjalaisessa julkaistiinkin esimerkiksi 1.4. kirjoitus *Alle kolmekymppiset eduskuntaan*, jossa joukko nuoria Pohjois-Karjalan vaalipiirin eduskuntavaalielehdokkaita rohkaisti lukijoita äänestämään alle 30 vuotta täyttäneitä eduskuntaan. Myös yksi päättäjille kohdistettu vetoomus opintotuen korottamisesta julkaistiin.

Muista, ei-nuoriksi katsottavien kirjoittajien yleisönosastoilla julkaistuista teksteistä valtaosa oli yleensä joko kansanedustajaehdokkaiden (35 %), tai lukijoiden lähettämiä (42 %). Kirjoituksissa poliitikot ottivat esimerkiksi kantaa nuorten toimeentulolakeja koskeviin kysymyksiin, sekä toivat esiin nuoren sukupolven menetetyn uskon eläkejärjestelmän toimivuuteen. Jälleen myös erityisesti nuorten työllistymistä, koulutusta sekä syrjäytymistä koskevat teemat tulivat poliittisten tavoitteiden muodossa vahvasti esiin kirjoituksissa, tällä kertaa tekstien pääaiheina. Kyseiset teemat toistuivat myös useissa, eri järjestöjä edusta-

TAULUKKO 3. Nuoriin liitetty yhteiskunnallisen toimijuuden aste *Helsingin Sanomissa* sekä *Karjalaisessa* julkaistuissa kirjoituksissa.

	A. passiivinen	B. ambivalentti	C. aktiivinen	yhteensä
toimittajat	33 (20 %)	24 (15 %)	33 (20 %)	90 (55 %)
ei-toimittajat	39 (24 %)	26 (16 %)	8 (5 %)	73 (45 %)
yhteensä	72 (44 %)	50 (31 %)	41 (25 %)	163 (100 %)

vien henkilöiden lähettämässä kirjoituksissa. Monet lukijoiden mielipideteksteistä käsitelivät sen sijaan muun muassa nuorten poliittisia valmiuksia. Esimerkiksi *Karjalaisessa* julkaistiinkin kannanottoja, joissa nuorten eduskuntavaaliehdokkaiden osaaminen saatettiin kyseenalaiseksi. *Helsingin Sanomissa* 13.4. ilmestyneessä *Ohjaavatko vaalikoneet nuorten äänestämistä?* -mielipidekirjoituksessa lukija epäili myös nuorten kykyä ymmärtää ajankohtaisia poliittisia kysymyksiä, jolloin he olisivatkin alttiita populististen ja viihteellisten vaalikoneiden antamille tuloksille. Myös kansalaiskasvatusta haluttiin kehittää, jotta nuorten heikot yhteiskunnalliset vaikuttamisen ja osallistumisen taidot kohentuisivat, mikä takaisi osaltaan poliittisen järjestelmän toimivuuden.

Nuoria koskevilta viittrauksiltaan pääsisällölliseksi katsottuja yleisönosastojen tekstejä kertyi seurannan aikana kaikkiaan 41, mikä käsitti yli puolet (56 %) kaikista julkaistuista mielipidekirjoituksista, ja siten jopa neljänneksen (25 %) koko aineistosta. Teksteistä selkeä enemmistö (73 %) oli peräisin *Helsingin Sanomista*, ja lehdessä ilmestyneistä kaikista toimituksen ulkopuolelta tulleista kirjoituksista niiden osuus oli noin 59 prosenttia. *Karjalaisessa* viittausluokan osuus mielipidekirjoituksista (50 %) oli jonkin verran pienempi, mutta silti muiden kuin toimittajien laatimista kirjoituksista selkeästi suurin.

II. NUORTEN YHTEISKUNNALLINEN TOIMIJUUS

Artikkelissa esittelemäni tutkimuksen varsinainen analyttinen näkökulma muodostuu nuorten yhteiskunnallista toimijuuden astetta kuvaavasta luokituksesta. Tämä ”toimijuus” viittasi niihin tapoihin, joilla nuoret teksteissä kirjoittajien ja puhujien toimesta esitettiin eduskuntavaalien yhteydessä, liittyen heidän yhteiskunnallisiin vaikuttamiseen ja osallistumisen muotoihin sekä mahdollisuuksiin.

Menetelmän avulla kirjoitukset voitiin edelleen jakaa kolmeen eri toimijuuden astetta kuvaavaan luokkaan, joita luonnehdin tämän tutkimuksen yhteydessä ”passiiviseksi”, ”ambivalentiksi” sekä ”aktiiviseksi”. (Ks. taulukko 3.)

A. OMAN ELÄMÄNSÄ UHRIT (TARPEELLISESTI SYRJÄYTETYT)

Nuoriin liitettyä yhteiskunnallista toimijuutta teksteissä kuvaava ensimmäinen, passiivisuuteen viittaava luokka, käsitti aineistossa ne kirjoitukset, joissa nuoret esitettiin nimensä mukaisesti mahdollisesti passiivisina, toiminnan,

toimien tai vaikuttamisen kohteena. Niiden osuus kaikista seurannan aikana julkaistuista teksteistä oli noin 44 prosenttia, ja ne muodostivat siten selkeästi suurimman koko aineisto-osa koskevan toimijuusluokan. Kirjoituksista valtaosa ilmestyi *Helsingin Sanomissa* (67 %). Lehtikohtaisesti tarkasteltuna, niiden osuus kaikista *Karjalaisessa* julkaistuista teksteistä oli noin 41 prosenttia, sekä *Helsingin Sanomissa* noin 46 prosenttia.

Passiiviseen toimijuusluokkaan määriteltyille sekä toimittajien, että toimituksen ulkopuolelta tulleille kirjoituksille tunnusomaista oli tapa, jolla nuoret saatiin usein esimerkiksi nähdä yhteiskunnallisesti tietämättöminä ja voimattomina olosuhteiden uhreina, sekä apua tarvitsevana ryhmänä, johon valtion täytyisi suunnata erilaisia tukitoimia, jotta heidät voitaisiin ”pelastaa”. Kategorian luonteen vuoksi, nuoret eivät esiintyneetkään teksteissä koskaan itse puhujina tai kirjoittajina. Tyypillinen tähän toimijuuden astetta kuvaavaan luokkaan kuuluva kirjoitus oli esimerkiksi *Karjalaisessa* 16.4. julkaistu artikkeli (*Ravi: Nuorista pidettävä kiinni järein ottein*), jossa kansanedustajaehdokas toivoi uuden hallitusohjelman keskittyvän nuorten hyvinvoinnin edistämiseen. Tekstissä nuorten syrjäytyminen nähtiin vakavaksi ongelmaksi, jonka ratkaisemiseksi olisi löydettävä ”entistä järeämmät keinot”: ”yhdenkään nuoren ei saa antaa pudota koulutusjärjestelmän ulkopuolelle”. Toimittajien laatimista kirjoituksista yli puolet (57 %) sisälsi vastaavanlaisen, ei-nuoreksi katsotun politiikan puheenvuoron.

Erilaisten esimerkiksi vaalitentissä tai lehtihaastattelussa ilmi tulleiden poliittisten kannanottojen lisäksi, toimittajien kirjoittamat tekstit saattoivat käsitellä myös muun muassa puolueisiin liittyviä vaaliasetelmia. Näihin kuului esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* mediaseurannan aikana ilmestyneen *Puheenjohtajaprofiili*-sarjan kirjoituksia, joissa luotiin katsauksia eri puolueiden hallitusohjelmatavoitteisiin niiden puheenjohtajien näkökulmasta. Useat puolue-

johtajat mainitsivatkin nuoriin kohdistettavat poliittiset toimenpiteet hallitukseen menon ”kynnyskysymyksinä”. Näihin vaalilupauksiin kuuluivat ensisijaisesti nuorten työttömyyden ja syrjäytymisen ehkäisy sekä peruskoulun jälkeinen opiskelupaikka. Tarkasteltaessa lehdissä julkaistuja toimittajien tekstejä niissä juuri nuoriin liitettyjen aiheiden näkökulmasta, voitiinkin havaita erityisesti työtä, koulutusta sekä syrjäytymistä koskevien puheenvuorojen nousevan esille usein. Monissa niistä poliitikot toivat ilmi nuorten kouluttautumisen ja sitä kautta työllistymisen ensiarvoisuuden, usein syrjäytymistä ehkäisevänä ratkaisuna. Nuoret haluttiin myös saada nykyistä aiemmin työelämään, mitä perusteltiin muun muassa nykyisen eläkeiän alarajan mahdollistavana keinona.

Kaikkiaan passiiviseen toimijuusluokkaan kategorisoituja toimittajien tekstejä julkaistiin seurannan aikana yhteensä 33, ja ne käsittivät aineisto-osa-alueestaan siten noin 37 prosenttia. Vaikka kirjoituksista suurin osa (61 %) ilmestyi *Helsingin Sanomissa*, ei lehtikohtaisissa määrissä sen (noin 37 %) ja *Karjalaisen* (36 %) välillä ollut juuri eroja. Tarkasteltaessa tekstien sijoittumista edellisessä luvussa esille tuodun, nuoria koskevien viittauksien jakautumisen valossa, passiivista toimijuutta kuvastavista toimittajien kirjoituksista yli puolet (52 %) kategorisoitui vähäistä viittaussuhdetta edustaviin, ja noin 39 prosenttia merkittäviksi katsottuihin.

Toimittajien teksteissä esille tulleet työtä, koulutusta ja syrjäytymistä käsittelevät aiheet toistuivat nuorisoa koskevana myös vahvasti ennen kaikkea lehtien mielipidepalstoilla julkaistuissa teksteissä. Luokan mielipidekirjoitukset olivat pääasiallisesti joko kansanedustajiksi ehdolla olevien (51 %), tai jotakin järjestöä tai organisaatiota edustavien henkilöiden (31 %) kirjoittamia. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* 9.4. ilmestyneessä *Tulevan hallituksen tulee laatia nuorisotakuu* -kirjoituksessa kansanedustajaehdokas toi esiin miten opiskelusta ja työelämästä sivuun joutuneet nuoret muren-

tavat hyvinvointiyhteiskunnan perustaa, koska ”hyvinvointimme perustuu pitkälti palkkatyöhön ja siitä saataviin verotuloihin.” Kirjoittaja koki syrjäytyneiden nuorten ajautuvan helposti yhteiskunnan huolehdittavaksi, mikä olisi ”henkisen kurjuuden” lisäksi yhteiskunnalle varsin kallis seuraus. Luokassa ilmenikin useita vastaavanlaisia tekstejä, joissa nuorten syrjäytymisen yhteiskunnalliset seuraukset tuotiin esiin koulutus- ja työvoimapolitiittisten näkemysten perusteluina:

Nuorisotyöttömyyden nollatoleranssi on kova, mutta ainoa oikea vaalivoite. Väestön ikääntyessä me tarvitsemme uusia työntekijöitä. Yksikään nuori ei saa syrjäytyä, sillä se tulee yhteiskunnalle kalliiksi inhimillisistä kärsimyksistä puhumattakaan. [...] Nuorisoon on panostettava rohkeasti ja ennakkoluulottomasti. Se on kuin siemenen peltoon heittäminen, joka ajallaan tuottaa moninkertaisen sadon. Hyvin hoidettu nuoriso on kaikkien ikäluokkien yhteinen etu.

Oikeudenmukaisuuden puolesta (Karjalainen 2.4.)

Kyseisiä passiiviseen toimijuusluokkaan kuuluvia mielipidekirjoituksia ilmestyi seurannan aikana lehdissä kaikkiaan 39, ja ne kattoivat aineisto-osa-alueellisesti jopa hiukan yli puolet (53 %) kaikista toimituksien ulkopuolelta tulleista teksteistä. Myös niistä valtaosa (72 %) julkaistiin *Helsingin Sanomissa*. Kaikista *Karjalaisessa* ilmestyneistä yleisönosaston kirjoituksista joka toinen (noin 50 %) katsottiin toimijuusluokkaan kuuluvaksi, ja *Helsingin Sanomissa* sitäkin useampi (noin 55 %). Vastoin kuin toimittajien tekstien tapauksessa, mielipidekirjoituksista suurin osa sisälsi nuoriin kohdistuneita viittauksia joko pääsisällöllisesti (41 %), tai merkittävästi (36 %).

Tarkasteltaessa nuorten passiivista toimijuutta kuvaavan luokan merkittävimpiä piirteitä, yhdeksi oleellisimmaksi voidaan katsoa tapa, jolla kirjoitukset kuvasivat usein nuorten ensiarvoiseksi miellettyä yhteiskunnallista merkitystä, tuoden sen esiin eräänlaisena kaksitahoisena mahdollistamisen projektina, joka tähtäsi yhteiskunnan, sekä nuorten pelas-

tamiseen. Samalla kirjoitukset myös ilmensivät sitä asemaa, joka nuorille tässä projektissa oli varattu:

[...] Suomella [ei] ole varaa jatkaa niin, että neljännes nuorista on vaarassa pudota yhteiskunnan ulkopuolelle. Suomalainen nuori ei nouse barrikadeille vaan vaipuu apatiaan. [...] Voimme vaikuttaa siihen mitä tapahtuu Suomessa. Meillä ei ole varaa laiminlyödä maamme tulevaisuutta. Ihan ensimmäiseksi kaikkien nuorten tulee valmistua ammattiin ja päästä töihin. Jokaisen nuoren tulee työllistyä. Hyvinvointi kun tulee työstä.

Jokainen nuori töihin (Helsingin Sanomat 22.3.)

Nämä ei-toivottua nuorten yhteiskunnallista passivoitumista kuvaavat tekstit toivat esiin keskustelua niistä päämääristä, joihin nuoria haluttiin aktivoida. Niiden keinot esitettiin luokassa instituutioista lähtevinä, kuten esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* 22.3. julkaistussa kansanedustajaehdokkaan kirjoituksessa *Kannustinrahaa aktiivisille nuorille*, jossa nykyinen toimeentulolaki nähtiin nuoria passivoivana tekijänä. Sen sijaan, ”niille nuorille, jotka pysyvät osoittamaan joko hakevansa opiskelu- tai työpaikkaa tulisi myöntää vähintään toimeentulotuen suuruinen kannustinraha”. Toisenlainen esimerkki tällaisesta institutionaalisesta ohjauksesta oli myös *Helsingin Sanomissa* ilmestynyt (3.4.), kielen opetukseen sekä tutkimukseen erikoistuneiden järjestöjen edustajien laatima mielipidekirjoitus *Yhteiskuntamme tarvitsee monipuolisesti kielitaitoisia kansalaisia*:

Kielitaidon monipuolistamisesta keskusteltaessa kielet asetetaan usein vastakkain ja ajatellaan, että suomalaisten kapasiteetti ei riitä moneen kieleen. [...] Oman lisämausteensa keskusteluun on tuonut tunnepitoinen kielteisesti väritynyt asennemuokkaus, jossa hyötynäkökohdat on unohdettu. [...] Ihailimme kielitaitoisia maanmiehiämme ja heidän luontevaa esiintymistään, mutta olemme antaneet nuorison kielitaidon yksipuolistua pahasti. Nykynuorilla on hyvä itsetunto, ja sitä voidaan edelleen vahvistaa monipuolisen kielikasvatuksen avulla. Nämä taidot hallitsevalle on tarjolla kansainvälisesti merkittäviä työ- ja luottamustehtäviä sekä sananvaltaa maamme rajojen ulkopuolella.

Vaikka tulevaisuus siis makasikin ehkä nuorten harteilla, heidän omaehtoinen toimijuutensa näyttäytyi passiivisena, ja nuoret tuli siten saat-
taa toivottuihin päämääriin. Tämänkaltaisissa
puheenvuoroissa kuvaavaa olikin usein erityi-
nen tunnustamattomuus nuorten omaehtoisen
aktiivisuuden ja yhteiskunnallisen tietoisuuden
edessä. Näin heistä luotiin kuvaa passiivisena
ryhmänä, mitä itsessään ei pyritty problemati-
soimaan esittämällä esimerkiksi keinoja heidän
omaehtoisen aktiivisuuden edistämiseksi, vaan
integroimaan nuoret erilaisten interventoiden
avulla entistä tiiviimmin osaksi instituutioita,
usein tavoitteena koulutus ja sitä kautta
siirtymä työelämään. Tällä siirtymällä onkin
katsottu olevan erityisen keskeinen merkitys
juuri nuorten elämässä ja myös kansalaisuuden
kokemuksissa, mikä näkyy esimerkiksi aja-
tuksessa Suomessa tapahtuneesta muutoksesta
hyvinvointiyhteiskunnasta (*welfare*) työkyvyn
yhteiskunnaksi (*workfare*). Työssä suoriutu-
misesta onkin muodostunut yksi oikeanlaisen
kansalaisuuden määrittävistä tekijöistä työelä-
män ja elämän erojen hämärtyessä. (Hoikkala
& Salasuo 2006). Koulutukseen osallistumisen
velvollisuus tukee tätä tavoiteltavaa siirtymää,
koska korostuneen aseman työelämään pä-
tevoittäjänä lisäksi sillä on myös moraalinen
sisältö. Formaalina kasvatusjärjestelmänä, osana
yhteiskunnallista vallankäyttöä, koulutuksen
yhtenä tehtävänä voidaankin nähdä yksilöiden
sosiaalistaminen sekä normaalistaminen erilai-
sin näkyvin ja näkymättömin tavoin työhön,
sekä yleiseen yhteiskunnalliseen järjestykseen.
(Komonen 2001, 35) Näin yhteiskunnan, pu-
humattakaan nuorten itsensä pelastaminen, ei
vaikuttanut olevan keskustelussa varsinaisesti
nuorten itsensä varassa, vaan heihin kohdistet-
tujen institutionaalisten odotuksien, ja niistä
johdettujen kansantaloudellisten päämäärien
varassa. Nämä päämäärät näyttäytyivät väli-
neellisinä, sekä ”kaikkien ikäluokkien yhteisenä
etuna”.

Nuoriin liitettyä passiivista toimijuutta
edusti osaltaan myös esimerkiksi *Helsingin
Sanomien* 21.3. julkaisema uutinen *Kolmannes
suomalaisista uskoo Sdp:n istuvan hallituksessa*.
Artikkeli käsitteli lehden itsensä teettämää,
suomalaisten hallitustietämystä mitanneen gal-
lupin tuloksia. Kirjoituksessa nuoret tulivat
esiin yhtenä erityisenä ryhmänä, jolla oli varsin
heikohko käsitys eri puolueiden asemasta edus-
kunnassa. Myös *Karjalaisessa* 17.3. julkaistu
artikkeli (*Tasainen into uurnille*) liittyen poh-
joiskarjalaisten äänestysinnokkuudesta tehdyn
kyselyn tuloksiin, toi osaltaan esiin nuorista
kuvaava epävarmoina ja haluttomina poliittisina
osallistujina. Kirjoitukset ilmensivätkin ase-
telmaa, jossa nuoret saatettiin esittää iällisesti
nuorina, mahdollisina poliittisina toimijoina,
mutta joiden osaaminen tai tietämys ei kuiten-
kaan täyttänyt tiettyjä asetettuja määreitä, mikä
korosti osaltaan heihin liitettyä yhteiskunnallis-
ta passiivisuutta suhteessa toisiin – ”aikuisiin”
– kansalaisiin.

Nuorten status passiivisina toimijoina
näyttäytyikin kaksiulotteisena. Teksteissä il-
menneiden biologiseen ikään kohdistettujen
odotuksien ja valmiuksien kohtaamisten lisäksi
nuoruus eriytyi myös toiseen, keskustelussa
jo lähtökohdiltaan valmiiksi määriteltyyn ja
nuorille varattuun tilaan: koulutuksen kautta
työelämään siirtymisen suhteen kyseenalaiseen
ja epävarmaan *potentiaalistatukseen*. Nuoruus
ilmeni näin kontekstista riippuen joko poliitti-
sen toimijuuden suhteen mahdollisena, mutta
mitattujen määreiden valossa epävalmiina ja
haluttomana ikäryhmänä, tai vaihtoehtoisesti
”nuoruutena”, joka määrittyi kirjoituksissa
kansantaloudellisista tavoitteista johdettujen
täyttymättömien välineellisten odotuksien
kautta, ja erotti siten statuksen kantajat ”ai-
kuisille” varatusta tilasta. Nuoret sijoittuivatkin
keskustelussa heihin kohdistettujen odotuksien
suhteen yhteiskunnan jäsenenä näin erään-
laiselle harmaalle, riskialttiille vyöhykkeelle,

jota osaltaan määritti heidän kuulumisensa tiettyyn ikäryhmään, mutta erityisesti myös pelkkä olemassa oleva mahdollisuus jäädä ulkopuoliseksi peruskoulun jälkeisistä koulutus- tai työmarkkinoista:

Hallituksen tärkein tavoite nuorten osalta on ollut syrjäytymisen estäminen. Valtion palkkatuella on saatu 3800 nuorta työelämään. Samoin nuoria työttömiä oppisopimukseen ottavia yrittäjiä tuetaan. Ammatillisen peruskoulutuksen määrää on lisätty noin 11 700 opiskelijapaikalla. Jos nuori on ollut pitkään työn ja koulutuksen ulkopuolella, on asiat käytävä läpi melkein kädestä pitäen. [...] Myös tuloksia on syntynyt. 10 000 nuorta on saatu takaisin nostettua toimeentulosta takaisin suomalaiseen elämänmenoon. Työstä tai opiskelusta kieltäytyvien nuorten toimeentulotuen alentamisesta liikkuu paljon väärää tietoa. Perusosan alentaminen on tarkoitettu aivan viimeiseksi keinoksi saada nuori aktiivisen tekemisen piiriin.

Syrjäytyneistä nuorista on huolehdittava (Helsingin Sanomat 15.4.)

Vaikka nuorten yhteydessä puhutaankin usein syrjäytymisvaarassa olemisesta, jolloin viitataan vasta joidenkin riskitekijöiden olemassaoloon tiettyjen nuorisoryhmien kohdalla (Lämsä 1999, 55), näyttäytyvät nämä tekijät tässä yhteydessä, heihin kohdistettujen odotuksien kannalta, varsin läpitunkeutuvalla tavalla koko nuorison yhteiskunnallista asemaa määrittävinä. Syrjäytymiskäsitteen voidaankin nähdä kytkeytyvän julkisessa keskustelussa varsin implisiittisesti juuri nuoriin, mikä ilmenee lähes kaikissa hyvää tarkoittavissa puheenvuoroissa, joissa eri ihmiset keskustelevat nuorten asioista (Pohjola 2001, 187).

Nuoruuden sijoituessa vaiheeksi kohti aikuisuutta, onkin esitetty (Kelly 2001, 24–25), että siirtymänä sen voidaan nähdä sisältävän aina tiettyä määrin sosiaalisia paineita sekä jännitteitä, minkä seurauksena kaikki nuoret ovat jatkuvassa riskialttiissa tilassa. Tässä mielessä riskiajattelun voidaan ajatella siirtyneen yhteiskunnallisista marginaaliryhmistä koko nuorten populaation tasolle, jolloin nuoruus

siirtymävaiheena näyttäytyy itsessään jo eräänlaisena marginaaliasemana, johon erilaiset yhteiskunnalliset muutokset tuovat mukanaan epävarmuutta. Keskustelua nuorten yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisen uhasta saattoikin sävyttää lehtikirjoituksissa myös sellaiset määreet kuin pahoinvointi, köyhyys, huono-osaisuus, apaattisuus ja mielenterveydelliset ongelmat. Yhdistävänä tekijänä oli niiden kuvastama ”normaalin” yhteiskunnallisen toiminnan ulkopuolelle ajautuminen. Syrjäytymisestä puhutaankin usein kasaantuneena huono-osaisuutena, jossa yhdistyvät niin työttömyys, toimeentuloon sekä elämänhallintaan liittyvät ongelmat kuin syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudestakin. Viitattaessa syrjäytymiseen ollaan siten yleensä tilanteessa, jossa yksilö tai ryhmä on syrjäytynyt eli joutunut sivuun jostain keskellä olevasta ”normaalista”. (Helne 2002, 7–8).

Käsitteenä syrjäytynyt on luonteeltaan selkeästi leimaava, ja syrjäytynyt mielletään tyyppillisesti erilaiseksi, jollain tapaa poikkeavaksi, yhteiskunnan normaliteetteja välttäväksi toisenlaiseksi ihmiseksi. Häntä ei pidetä nykyisten valtakurssien edellyttämänä aktiivisena ja omaehtoisena toimijana vaan passiivisuuteen vetäytyneenä. Vaihtoehtoisesti syrjäytyneen aktiivisuus voidaan katsoa kohdistuvan väärin: *Mikäli omaehtoinen aktiivisuus ei suuntaudu yksinomaan koulutukseen ja työelämään, nuori määrittyy passiiviseksi ja keskeneräiseksi työmarkkinakansalaiseksi.* (Pohjola 2001, 191.) Vallalla voidaankin katsoa olevan ajattelutapa, jonka mukaan syrjäytyneet on sosiaalistettava uudelleen ja aktivoitava, koska käsitteeseen kytkeytyy aina ajatus irtautumisesta jostain yhteisyydestä. (Helne 2002, 2–3; Pohjola 2001, 187) Syrjäytymistä ehkäisevät toimenpiteet pyrkivät tämän yhteisyyden palauttamiseen, ja ilmiöstä käyty, toivottomuutta korostava keskustelu voidaankin katsoa esimerkiksi viiranomaisille ja poliitikoille yhdeksi keinoksi rakentaa valta- ja hierarkiasuhteita nuoriin, keinona kontrolloida heidän käyttäytymis-

tään ja toimintaa. Se toimii siten myös ennen kaikkea välineenä, jolla nuoren yksilön oikeudet ja velvollisuudet nivotaan yhteen entistä tiukemmin. (Suutari & Suurpää 2001, 5–6). Näin nuoret täytyikin lehtikirjoituksissa usein pelastaa yhteiskunnan ulkopuolelle tippumisen ja passivoitumisen uhalta, minkä onnistuminen voitiin nähdä nuorten yhteiskunnallisen potentiaalin toteutumisenä, reittinä ”aikuisille” varattuun ”normaaliin” kansalaisuuteen. Tätä siirtymää eivät tässä esitetyssä mielessä taanneet niinkään ikäsidonnaiset oikeudet osallistumiseen, vaan tiettyjen kompetenssien täytyminen, jotka määrittivät yhteiskunnan tulevaisuuden sekä samalla nuorten pelastamiseen tähtäävissä puheenvuoroissa. Eräänlaisena ”kansalaistamisen”-projektina sen toteutuminen lepäsi ensisijaisesti instituutioista lähtöisin olevien aktivoinnin muotojen sekä tarpeiden varassa, jossa erityisesti suhde työyhteiskuntaan näyttäytyi keskeisenä määrittelyperustana.

Vaikka nuorisoa koskeva työttömyyden sekä syrjäytymisen uhka nousivatkin teemoina usein esille tässä toimijuusluokassa, ja kirjoittajat kokivat tärkeänä löytää niihin vaalien jälkeen ratkaisu, myös muun muassa joitain eläkkeitä käsitteleviä kirjoituksia esiintyi varsinkin *Helsingin Sanomissa*. Vaikka lehdissä uutisoiduissa vaalipaneeleissa aiheet pysyivätkin esimerkiksi EU-takauksiin, verotukseen, julkisen talouden tilaan sekä ydinvoimaan liittyvissä ratkaisuisa, myös esimerkiksi eläketurva ja työeläkkeiden taitettu indeksi olivat vaalien kannalta kriittisiä teemoja. Aiheet nousivatkin esiin nuorisosukupolven näkökulmasta erityisesti *Helsingin Sanomien* mielipidepalstalla, jossa kirjoittavat näkivät eläkekysymyksen milloin sukupolvia yhdistävänä solidaarisuusasiana, tai vaihtoehtoisesti keski-ikäisiä hyödyttävänä ja nuoria syrjivänä. Esimerkiksi 22.3. julkaisussa mielipidekirjoituksessa *Riittääkö nuorille eläkettä?* kansanedustajaehdokas toikin esiin julkista keskustelua ohjaavat valtasuhteet, jossa keski-ikäiset keskittyvät vain turvaamaan omia etujaan ja hiljentämään järjestelmään

kohdistuvan kritiikin. Tässä mielessä nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen korostunut asema nuoria koskevassa vaalikeskustelussa, nuorten yhteiskunnallista statusta määrittävänä valtapuheena, voidaanakin katsoa osana pyrkimystä pitää nuori ikäpolvi vain poliittisen puheen kohteena. Samalla se eväsi mahdolliset kysymyksenasettelut lupauksista, joita edustajaehdokkaat antoivat varttuneimmille sukupolville, uutisoitujen tilastojen valossa potentiaalisemmille, aktiivisille, äänestäjille:

Työeläkkeiden taitettu indeksi on vaalikenttien kuumin kysymys. Äänestäjät tivaavat kymmeniä satoja tuhansia kertoja ehdokailta taitetusta indeksistä. Näitä äänestäjiä yhdistää paitsi vaatimus poistaa taitettu indeksi, myös harmaantunut pää. Nuoret eivät ehdokkaita indeksillä vaivaa. Ei, vaikka se koskee nuorta ihmistä mitä suurimmassa määrin.

Nuoren paras ystävä on taitettu indeksi (Helsingin Sanomat 15.4.)

B. POTENTIAALIKANSALAISET

Kaikista *Helsingin Sanomissa* sekä *Karjalaisessa* julkaistuista kirjoituksista vajaassa kolmasosassa (31 %) ilmennyttä nuorten yhteiskunnallista toimijuutta voitiin katsoa luonnehtivan sen eräänlainen ambivalenttius. Toimijuusluokkaan määriteltyinkin kirjoitukset, joiden katsottiin sisältävän sekä ensimmäisen, että myöhemmin tässä luvussa käsiteltävän kolmannen luokan asetelmia tavalla, jotka voitiin nähdä nuorien yhteydessä usein jollain tapaa ristiriitaisina. Edellisen luokan tavoin, myös näistä teksteistä suurin osa ilmestyi seurannan aikana *Helsingin Sanomissa* (64 %). Lehtikohtaisesti tarkasteltuna niiden osuudet eivät kokonaisuudessaan kuitenkaan eronneet *Karjalaisen* (31 %) ja *Helsingin Sanomien* (30 %) välillä merkittävästi.

Vastoin kuin passiivisen toimijuusluokan tapauksessa, nuorien omaehtoinen yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen, tai ainakin sen potentiaalisuus, tunnustettiin teksteissä. Samalla kuitenkin sen seuraukset tai to-

teutumisen aste saattoivat jäädä usein nuorten kannalta kyseenalaisiksi, kuten esimerkiksi *Karjalaisen* 18.4. julkaisemassa uutisessa (*Nuoret jäivät maakunnassa alle tuhannen äänen*), jossa Pohjois-Karjalan nuorten ehdokkaiden kerrottiin menestyneen vaaleissa ”heikonlaisesti”. Kaikkiaan näitä toimittajien laatimia, nuorten yhteiskunnallisen toimijuuden ambivalenttiutta kuvastavia tekstejä julkaistiin lehdissä yhteensä 24, ja ne muodostivat siten aineisto-osa-alueensa pienimmän toimijuusluokan (27 %). Vaikka kirjoituksista hiukan yli puolet (54 %) ilmestyikin *Helsingin Sanomissa*, luokan osuus kyseisen lehden toimittajien teksteistä (24 %) oli huomattavasti vähäisempi kuin *Karjalaisessa* (31 %). Vastoin kuin passiivista toimijuutta kuvastavat kirjoitukset, ambivalenteiksi kategorisoiduista suurin osa (42 %) edusti nuoria koskevalta viittaussuhteeltaan merkittäviksi katsottuja. Sen sijaan viittauksiltaan vähäisten ja pääsisällöllisten osuudet olivat yhtäläiset, molempien käsittäessä kyseisistä toimittajien teksteistä noin 29 prosenttia.

Luokkaan sisältyvästä, nuorten toimijuuden luonteen mahdollisuudesta johtuen, he saattoivat pelkän puheen kohteena olemisen sijasta esiintyä teksteissä myös itse puhujina tai kirjoittajina. Esimerkiksi tällaisia nuoren puheenvuoron sisältäviä kirjoituksia ilmenikin seurannan aikana yhteensä viisi, joista kahdessa haastateltu nuori oli ehdolla eduskuntavaaleissa. Vastaavasti ei-nuoret poliitikot esiintyivät puhujina lähes joka toisessa (46 %) toimittajan tekstissä. Nuorten lähettämiä yleisönosastokirjoituksia toimijuusluokkaan sopivaksi katsottiin kaikkiaan kuusi, ja niiden osuus toimituksien ulkopuolelta tulleista teksteistä oli noin 23 prosenttia. Myös heistä kaksi oli ehdolla vaaleissa. Nuorten lisäksi, kirjoittajina saattoivat toimia yleensä joko niin sanotut lehtien lukijat (46 %) tai vaihtoehtoisesti poliitikot (27 %). Yhteensä näitä ambivalenttia toimijuutta edustavia yleisönosastokirjoituksia julkaistiin seurannan aikana 26, ja ne käsittivät siten yli kolmasosan (36 %) aineisto-osa-alueestaan.

Toimittajien kirjoituskien tavoin, hiukan yli puolet (53 %) teksteistä oli peräisin *Helsingin Sanomista*, mutta tällä kertaa *Karjalaisen* lehti-kohtainen osuus (32 %) oli jonkin verran pienempi kuin *Helsingin Sanomien* (37 %). Kuten myös passiivisen toimijuusluokan tapauksessa, mielipideteksteistä enemmistö (73 %) sisälsi nuoria koskevia viittauksia pääsisällöllisesti katsottavan määrän, joskin vielä huomattavasti korostuneemmin. Merkittäviksi luokiteltujen osuus oli noin 19 prosenttia.

Esiintyessään haastateltuina tai kirjoittajina, nuoret sijoittuivat teksteissä eräänlaiseen ”haastajan” asemaan, tuoden esimerkiksi esille epäkohtia, jotka saattoivat liittyä heidän yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Vaihtoehtoisesti nuoren puheenvuoron voitiin myös katsoa olevan kategorisesti ristiriitainen, johon liittyi toisaalta aktiivisuuden osoitus ottamalla kantaa, mutta toisaalta samalla esittäytyminen passiivisen toimijuusluokan yhteydessä esille tulleiden teemojen valossa ”pelastettavana”. Tällöin nuoret saattoivat vedota esimerkiksi heihin kohdistettavien koulutukseen liittyvien tukitoimien tehostamiseen, kuten *Karjalaisessa* 22.3. ilmestyneessä *Ei pelkkää keppiä* -artikkelissa, jossa haastatellut nuoret toivoivat päättäjiltä ”nopeampaan valmistumiseen kannustavia toimia”.

Muissa kuin nuorten itsensä kirjoittamissa teksteissä, heidän yhteiskunnallisen toimijuutensa mahdollisuus ilmeni eräänlaisena nuorista katsottuna ulkoapäin tulevana potentiaalisuuden tunnustuksena ja tapana, jolla heitä saatettiin esimerkiksi kannustaa toivottuun aktivoitumiseen keinoin, jotka esitettiin usein myös tässä luokassa institutionaalisina. Seurannan aikana esimerkiksi *Karjalaisessa* julkaistiinkin uutisoitteja, joissa muun muassa Oikeusministeriö ja Keskusvaalilautakunta pyrkivät houkuttelemaan nuoria vaaliuurnille niin sosiaalisen median keinoin kuin äänestyspaikkaratkaisuillakin, ja siten kohti toivottavaa aktiivisuuden muotoa. Nuorten toimijuuden

katsottiin näin kaipaavan usein eräänlaista auttavaa tai ”korjaavaa” johdatusta, koska jo pelkänä aktivoitumisen potentiaalina se näyttäytyi arvaamattomana, valjastamattomana voimana, joka konkretisoituessaan voisi suuntautua sopivaksi koetun yhteiskunnallisen osallistumisen kannalta ”vääristyneenä” tai ongelmallisena, jos siihen ei kohdistettaisi erilaisia interventiota. Tämä ilmeni esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* 5.4. julkaistussa mielipidekirjoituksessa *Kansalaiskasvatuksen kohentaminen olisi lääke demokratiavajeeseen*, jossa lehden lukija esitti demokratian olevan ”alennustilassa”. Tekstissä kirjoittaja koki suomalaisten oppilaitosten politiikkakielteisyyden kasvattaneen tietoisesti viime vuosikymmeninä ikäluokkia, joilta puuttuu kokemus vaikuttamisesta ja osallistumisesta. Näin nuorten osallistumattomuus ja politiikkakielteisyys ruokkisi virkamiesvaltaa sekä nostaisi nuorten valmiuksia laittomaan yhteiskunnalliseen toimintaan, kuten julkisten rakennusten valtaamiseen. Kirjoittaja esittikin kansalais- ja demokratiakasvatuksen edistämisen olevan ”varmin investointi poliittisen järjestelmän toimivuuteen, uskottavuuteen ja vakauteen”, jolloin se myös ”kouluttaa nuoret toimimaan ristiriitaisten mielipiteiden maailmassa”.

Vastaavanlainen esimerkki nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen tietynlaisesta vääristyneisyyden mahdollisuudesta tuli ilmi myös *Helsingin Sanomissa* ilmestyneessä toisessa lehden lukijan lähettämässä mielipidekirjoituksessa:

On hämmästyttävää, miten tietämättömiä monet [nuoret] ovat päivänpolttavista poliittisista kysymyksistä. Nyt vaaleissa he haluaisivat löytää itselleen parhaan ehdokkaan. Koulutetutkin nuoret valittavat, että eivät ymmärrä netin vaalikoneiden kysymyksiä. Esiin nousee huolestuttava ilmiö: he käyvät läpi vaalikoneita ja valitsevat ehdokkaansa sieltä, missä kysymykset ovat yksinkertaisimpia. Eli mitä populistisempi, pelkistävämpi tai viihteellisempi vaalikone on, sitä helpommin ehdokkaat saavat kannattajia.

Ohjaavatko vaalikoneet nuorten äänestämistä? (Helsingin Sanomat 13.4.)

Nuorten toiminnan korjaajan vastuu annettiinkin keskustelussa monesti esimerkiksi koulutusjärjestelmän harteille. Koulutuksen nuorille tarjoamaa sivistyksellistä oikeutta kohdetaan – joka takaisi oikeanlaisen yhteiskunnallisen osallistumisen – koettiin kuitenkin myös epäluuloisuutta:

20-vuotias edustajaehdokas voi olla koulutettu, mutta yhtä viisas kuin kopiokone: sitä tulee ulos, mitä on sisään laitettu. Elämäkokemus uupuu.

Ei otsikkoa (*Karjalainen* 4.4.)

Sen lisäksi, että nuorten saama koulutus saattoi siis johtaa vääristyneisiin yhteiskunnallisen osallistumisen muotoihin ja tapoihin, se saatiin kokea myös nuorten osoittamasta aktiivisuudesta huolimatta, tai juuri siitä johtuen, riittämättömänä ja epäoleellisena tekijänä poliittisessa vaikuttamisessa. Sen sijaan sopivaksi koettu osallistuminen vaatikin nuorilta erityistä ”kokemusta”:

Alle 30-vuotiaat eduskuntaan? Ei käy, pika vippinuo-
riso vippaisi vain enemmän lippikset pääs ja velkabe-
mu alla ajelis. Hieman on elämän koulu kesken.

Ei otsikkoa (*Karjalainen* 4.4.)

Miten noin nuori ja kokematon voi olla ehdolla?
Pitäisi kuulemma hävetä [...]

Homottelua ja alapään vitsejä (Karjalainen 8.4.)

Nuorten aktiivisuus ja vaikuttamispyrkimykset voitiin nähdä näin esimerkiksi ei-vakavasti otettavana ja olivat seurausta tietämättömyydestä, mikä johtui usein muun muassa työelämään liitettävien kokemuksien, sekä siten elämän ”realiteettien” puuttumisesta. Näin nuoret olivat ”väärille” vaikutteille alttiita ja erilaisten vaalikoneiden tai trendien vietävissä, jolloin heidän yhteiskunnallinen aktivoitumisensa voitiin saattaa oleelliseksi miellettyjen kompetenssien kannalta kyseenalaiseen valoon, ja perustuvan syihin, jotka katsottiin jollain tapaa epäsoviviksi. Toimijuusluokan tekstit

voitiinkin nähdä usein negatiivisesti latautuneina, ja niissä tuotiin esiin tietynlainen nuorten toiminnan, tai sen mahdollisuuden, synnyttämä ristiriita tai konflikti.

Yksi ääriesimerkki kirjoitusten kuvastamasta nuorten konfliktinomaisesta aktivoitumisesta oli molempien lehtien uutisointi Oulussa vaalitulaisuudessa tapahtuneesta välikohtauksesta. *Karjalaisen* toimittaja kuvasikin esimerkiksi 11.4. julkaistussa kirjoituksessa (*Vaalikahakan epäillyistä yksi pidätettiin*), miten poliisi oli joutunut taltuttamaan vaalitulaisuudessa väkivaltaisesti käyttäytyneet nuoret miehet. Tässä yhteydessä institutionaalinen, korjaava, interventio näyttäytyi varsin konkreettisella ja välittömällä tavalla. Vaalikampanjoinnin yhteydessä koetut levottomuudet herättivät keskustelua myös esimerkiksi *Helsingin Sanomien* mielipidepalstalla:

Viime päivien vaalikampanjoita kohtaan tehdyt iskut ovat selvä merkki yhteiskuntamme muutoksesta vaaralliseen suuntaan. [...] Nuorisotyöttömyys on [turkistarhauksen lisäksi] toinen iso yhteiskuntamme ongelma. Työttömyys 15–24-vuotiaiden ikäluokassa on kaksinkertainen verrattuna koko väestön työttömyyteen. Edellisen laman jäljiltä olemme syrjäyttämässä isoa osaa nuorisostamme yhteiskunnan ulkopuolelle. Samalla kun haluamme nostaa eläkeikää työurien pidentämiseksi, työurien alkupäässä lähes joka viides nuori ei pääse työelämään, vaikka haluaisi. Työvoimapula voidaan ehkäistä ja työuria pidentää päästämällä nuoret töihin. Yhteiskunnallinen levottomuus ja anarkia ovat luonnollisia nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen seurauksia.

Yhteiskuntarauban voi pelastaa (Helsingin Sanomat 13.4.)

Edellinen, lehden lukijan lähettämä kirjoitus, toi osaltaan esiin miten jo passiivisen toimijuusluokan yhteydessä ilmi tullut, nuorten jatkuva mahdollinen syrjäytymisen tila, voitiin kokea yhteiskunnalle koituvien suurten kustannusten lisäksi vaaralliseksi myös sen aiheuttaman epätoivotun aktivoitumisen vuoksi. Nuorten kaikenlainen erilaisuus tai keskeneräinen kiinnittyneisyys yhteiskuntaan näyttäytyykin usein

erityisesti viranomaisjärjestelmässä uhkaavana ja samalla vastatoimenpiteitä vaativana (Pohjola 2001, 189, 202). Vaikka esimerkiksi politiikkojen puheissa nuorten poliittinen passiivisuus määrittyy helposti ongelmalliseksi ja välinpitämättömyydeksi, vanhempien sukupolvien sallima ”poliittinen vastuunotto” osoittautuu sisällöltään hyvin kapeaksi ja järjestelmältä valmiiksi saaduksi. Näin nuorilta odotetun yhteiskunnallisen toiminnan tulee pysyä niissä rajoissa, jotka vanhemmat ihmiset asettavat esimerkiksi demokratian kaltaisen idean nimissä. (Harinen 2000, 38)

Nuorten kansalaisuuden toteutumiseen suhtautuminen voidaankin katsoa yhteiskunnassa ristiriitaiseksi. Tämä kuvastui esimerkiksi tavassa, jolla osassa aineiston kirjoituksissa nuoria povattiin eduskuntavaaleissa poliittisen ”muutoksen” mahdollistajiksi, mutta johon aktivoitumisena suhtauduttiin kuitenkin myös samanaikaisesti varauksella, sillä sen oli pysyttävä tietyissä asetetuissa rajoissa, joita ei saanut ylittää. Selkein esimerkki tällaisesta ylityksestä olivat kokoomuksen ja keskustan vaalikampanjoita kohtaan tehty häiriköinti, mikä vastareaktiona synnytti laajaa julkista keskustelua. Mahdollisuus positiiviseksi miellettyyn muutokseen kuitenkin eli, jos nuoret vain saataisiin ”herätettyä” kiinnostumaan poliittisesta vaikuttamisesta sopivaksi katsotulla tavalla, ja erityisesti ”oikeista” syistä. Ambivalentin toimijuusluokan näkökulmasta onkin merkitsevää, miten useat kirjoitukset toivat nuorten yhteiskunnallisen toimijuuden ja sen haluttavuuden esiin ensisijaisesti eräänlaisena mahdollisuutena – potentiaalina – jonka seuraukset olivat vielä kyseenalaisia erityisesti edellisen toimijuusluokan yhteydessä ilmi tuodun institutionaalisen siirtymän takaamien kompetenssien valossa, jotka suuntaisivat toiminnan toivotusti. Tämä implikoi ajatusta nuorten vielä keskeneräisestä yhteiskunnallisesta kiinnittyneisyydestä eräänlaisina kvasi- (*quasi citizenship*) (esim. Bynner 1997, 238) tai *potentiaalikalansalaisina*, joilla kuitenkin on ”polttava halu” kokea oma

merkittävyytensä kokonaisuuden osana (ks. Harinen 2000, 37–38), heidän pyrkiessään saavuttamaan sopivaksi katsottuja instituutio-naalisia asemia, sekä siten lunastamaan oma paikkansa täysivaltaisiksi tunnustettuina kansalaisina. Vielä kuitenkin asetettujen määreiden valossa vain ”potentiaalina”, nuoret voidaan pelkän pelastettavan roolin omaksumisen sijaan myös ”aktivoita” osaksi toteuttamaan tätä ”kansalaistamisen”-projektia. Nuoriin keskustelussa liitetyn kompetenssin kesken-eräisyys pitää heidät kuitenkin edelleen samalla vain poliittisen vallankäytön objektina ja varmistaa ”aktiivisuuden” yhteiskunnallisen haluttavuuden, jolloin se suuntautuu kohti sopivaksi katsottuja päämääriä. Näin nuorten aktivointi palvelee puheenvuoroissa asetettuja yhteiskunnallisia odotuksia, jotka pitävät yllä työmarkkinakansalaisuuden lunastamiseen tarvittavia kompetensseja:

Erityisesti nuorten työllisyyteen olisi pitänyt tarttua jo kauan aikaa sitten. Nyt tilanne on päässyt jo varsin pahaksi yhteiskunnan, mutta ennen kaikkea yksilöiden kannalta. Syrjäytyminen, asunnottomuus ja mielenterveysongelmat kulkevat usein käsi kädessä työttömyyden kanssa, myös nuorten kohdalla. [...] Opiskelijat ja nuoret ovat tulevia ammattilaisia ja yhteiskunnan rakentajia. Tähän ikäluokkaan panostaminen on ennen kaikkea panostamista tulevaisuuteen. Nyt on nuorella ikäluokalla mahdollisuus vaikuttaa siihen, että kansanedustajissa todella olisi myös nuoremman sukupolven edustajia, jotka muistavat edustaa erityisesti nuorten asioita ja näkemystä päätöksenteossa.

Nuorten näkemys esiin (Helsingin Sanomat 10.4.)

Tässä luvun osiossa esiteltyjen havaintojen valossa, nuorten ambivalenttia toimijuutta kuvaavat lehtikirjoitukset voidaan nähdä osaltaan vahvistavan ja jatkavan passiivisen toimijuusluokan yhteydessä jo ilmi tullutta näkemystä nuorten yhteiskunnallista kompetenssia määrittävistä ulottuvuuksista. Asetelmana sitä luonnehtii sen nuoriin kohdistamien odotusten ja vaatimusten kaksikulotteinen, sekä pois- että samalla sisäänsä sulkeva representoiva

luonne. Pelkän ”aikuisuuden” tilasta poissulkevuuden lisäksi, se näyttäytyykin ikä- ja statussidonnaisena nuoria samanaikaisesti myös implisiittisesti heille varattuun ”toiseuden” tilaan sisällyttävänä. Näiden tilojen välillä tapahtuva, yhteiskunnan yksilöiltä odottama siirtymä, kytkeytyy tiettyjen keskustelussa nuoriin kohdistettujen määreiden täyttymiseen, jotka kansalaispotentiaalini lunastuksena ilmenivät aineistossa paikoin niin kansantaloudellisina, ”yhteiskunnan tulevaisuuden” asettamina odotuksina, kuin ikäluokkaa kohtaan asetettujen tiedollisten ja sivistyksellisten vaatimusten kohtaamisina. Huomionarvoista on näiden odotusten ja vaatimusten representoiva, kaksikulotteinen luonne, joilla ne keskustelussa samanaikaisesti luovat nuoria, sekä ”nuoria”:

1. liittämällä nuoriin ikäsidonnaiseen tilaan viittaavassa kontekstissa tietynlaista odotettua sivistystä ja osaamista edustavia määreitä, jotka eivät kohtaamisissa kuitenkaan täyty ei-nuorten toimijoiden niille asettamien odotuksien kanssa.

2. kohdistamalla ”nuoriin” epävarmana yhteiskunnallisena statuksena odotuksia, jotka näyttäytyivät ensisijaisesti usein taloudellisten pyrkimysten välineinä, väylänä kansalaispotentiaalini täyttymiseen ja siten ”aikuisille” varattuun tasapainoiseen tilaan.

Paradoksaalista vaatimusulottuvuuksista tekevät niiden kohtaamisissa syntyvät sekoittumiset, jolloin nuori sopivaksi tunnustettuna ja haluttuna poliittisena vaikuttajana näyttäytyy nuorten yhteiskunnallista tilaa määrittävän valtapuheen kannalta lähtökohtaisesti kovin ristiriitaisena, jopa mahdottomana, huolimatta nuorten poliittiselle aktiivisuudelle julkisessa keskustelussa usein annetusta asemasta toivot- tuna päämääränä (esim. Borg 2004, 76–77). Esimerkiksi ”kokemus” yhtenä vaadittavana kompetenssina voidaan nähdä sekä ikäsidonnaisena, että vaadittavan ja odotetun osaami-

sen lopputuotteena, jota nuoren mahdollisesti hankkima koulutus ei välttämättä kuitenkaan takaa. Vaikka koulutuksen merkitystä politiikan seuraamisen sekä siihen vaikuttamisen mahdollistavana väylänä onkin perusteltu sen tuomilla kognitiivisilla resursseilla (Peltonen 2007, 91–92), esimerkiksi ambivalentissa toimijuusluokassa ilmenneissä kirjoituksissa se ei usein näyttäytynyt itsessään riittävänä kompetenssin osoituksena. ”Täyden kansalaisuuden” takaamisen sijasta, koulutus asemoituikin keskustelussa usein vain institutionaaliseksi välietapiksi (*institutional biographical patterns*) (Beck 1992, 131) matkalla ”aikuisuuteen” vaa-dittavaan työmarkkinakansalaisuuteen. Opiskelu voidaan nähdä osana yhteiskunnan säätelemää, institutionaalisen elämänkulun nuoruuden vaihetta (Komonen 2001, 33), eikä se ole siis määriteltävissä varsinaisesti osaksi ”aikuisuutta”, toisin kuin työssäkäynti. Tätä kuvastavat monet seurannan aikana julkaistut lehtikirjoitukset, joissa nuoret tuotiin esiin ensisijaisesti opiskelijoina tai vaihtoehtoisesti he saattoivat profiloida itsensä sellaisiksi kirjoittajina.

Passiivista sekä ambivalenttia toimijuutta edustavissa kirjoituksissa esiintyneiden teemojen asettamat odotukset ja vaatimukset korostivatkin usein nuoruuden yhteiskunnallista keskeneräisyyttä. Liittämällä nuoriin keskustelussa esimerkiksi niin työttömyyttä, passiivisuutta, huono-osaisuutta kuin tietämättömyyttäkin kuvaavia määreitä, valtapuhe synnyttää ”nuoruudeksi” määriteltävän yhteiskunnallisen tilan, johon kuuluvia yksilöitä ei voida koskaan katsoa kansalaisina ”sopiviksi” ja ”kokonaisiksi”, koska ”nuoruus” luotuna tilana näyttää lähtökohtaisesti keskeneräisenä. Nuoret tulevatkin helposti ymmärretyiksi yleiskategoriana, jota lähes kaikille yhteiset määreet luonnehtivat. Samalla heistä rakentuu ryhmätasoinen yleistävä kuva, joka lisäksi usein sävytyy epäluottamusta tuottavan ongelma-kielen kautta, määrittäen nuoret erilaisten aktivoivien ja uudelleen sosialistivien

poliittisten päämäärien kohteiksi. (Pohjola 2001, 189) Määrittelemällä tietyt ihmisryhmät esimerkiksi syrjäytyneiksi, tai jatkuvassa syrjäytymisen vaarassa oleviksi, voidaankin valtapuheen keinoin luoda toiseutta, joka samalla halutaan palauttaa yhteisyyteen, jota ei ole. Asetelma on paradoksaalinen ja saa aikaan eriarvoisuutta leimaamalla holistisella tavalla koko yksilön, eikä vain tiettyjä yksittäisiä elämänalueita. (Helne 2002, 113–117) Tässä mielessä nuoruus näyttää myös sanomalehtikirjoittelun ilmentämässä keskustelussa herkästi statuksena, joka leikkaa puheessa usein monin tavoin saman rajapinnan syrjäytyneen kanssa, josta vain koulutuksen kautta tapahtuva siirtyminen työelämään, ja siten osaksi sopivia ”kokemuksia”, voi antaa valmiuksia käyttää poliittista valtaa täysivaltaisena, ”normaalina”, kansalaisena.

C. KUN NUORUUS LOPPUU

Viimeisessä, nuorten yhteiskunnallista toimijuutta ilmentävän kolmannen luokan teksteissä nuoret pyrittiin esittämään aktiivisina toimijoina, vaikuttajina tai osallistujina. Vaikka nuoret eivät välttämättä esiintyneet lehtikirjoituksissa itse toimijoina, heitä saatettiin positiiviseen sävyyn kannustaa omaehtoiseen osallistumiseen esimerkiksi kehittämällä äänestämään vaaleissa. Näin aktivoituminen voitiin nähdä usein nuorista itsestään lähteväksi, eikä sen käynnistämiseksi tai suuntaamiseksi tarvittu välttämättä erityisten instituutioiden korjaavaa interventiota. *Helsingin Sanomissa* sekä *Karjalaisessa* julkaistuja, näitä aktiivisen toimijuuden luokkaan sopiviksi katsottuja lehtikirjoituksia ilmestyi seurannan aikana yhteensä 41, ja ne käsittivät siten koko aineistosta noin neljänneksen (25 %). Vaikka teksteistä jälleen enemmistö (61 %) olikin peräisin *Helsingin Sanomista*, niiden osuus kyseisessä lehdessä julkaistuista kirjoituksista (24 %) jäi kuitenkin hiukan pienemmäksi kuin *Karjalaisessa* (28 %).

Toimittajien kirjoituksissa toimijuusluokkaa luonnehtiva, nuorten poliittisen osallistumisen positiiviseksi katsottu mahdollisuus ja tavoiteltavuus tulivat ilmi esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* vaalipäivänä julkaistussa artikkelissa, jossa kahta tutkijaa oli pyydetty arvioimaan kansalaisten mahdollista äänestysaktiivisuutta vallitsevan poliittisen ilmapiirin valossa:

[...] muutos nousee nuorista. Täysikäisyyden juuri saavuttaneista aina kolkyt ja risat -väkeen asti on satojatuhanasia suomalaisia, jotka eivät äänestäneet viime vaaleissa – tai eivät ole käyneet uurnilla koskaan. Joka tästä joukosta onnistuu saamaan uusia äänestäjiä, hyötty huomattavasti [...].

Politiikka kiinnostaa jälleen (Helsingin Sanomat 17.4.)

Vaihtoehtoisesti toimittajien tekstit saattoivat olla myös luonteeltaan neutraalin toteavia, mutta toivat ilmi osaltaan nuorten halukkuutta yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Tällainen oli esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* 6.4. uutisoitu gallup-tulos (*Tutkimus: Kolme neljästä nuoresta aikoo äänestää*), jonka mukaan suuri osa 18–28-vuotiaista nuorista aikoi äänestää eduskuntavaaleissa. Myös käydyt nuorisovaalit saivat palstatilaa molemmissa lehdissä ja esimerkiksi *Helsingin Sanomat* huomioikin *Vihreät juhli nuorisovaaleissa* -artikkelissaan 13.4. erityisesti ”varjovaalien” äänestäjät haastatteleamalla useita opiskelijanuoria heidän poliittisista näkemyksistään.

Kaikkiaan näitä aktiivisen toimijuuden luokkaan kategorisoituja toimittajien tekstejä julkaistiin lehdissä yhteensä 33, joista 21 ilmestyi *Helsingin Sanomissa*. Lehtikohtaisesti tarkasteltuna, ne käsittivät *Karjalaisessa* ilmestyneistä kirjoituksista kolmasosan (33 %), sekä *Helsingin Sanomissa* noin 39 prosenttia. Tekstit muodostivat aineisto-osa-alueestaan yhtä suuren osan (37 %) kuin passiivisiksi luokitellutkin, mikä toi ilmi nuorten yhteiskunnallista asemaa määrittävän keskustelun kaksijakoisuutta. On toisaalta huomionarvoista havaita, miten toisin kuin passiivisuutta edustavien tekstien

kohdalla, suurin osa nuorten aktiivista toimijuutta kuvastavista toimittajien kirjoituksista sijoittui nuoria koskevien viittauksien suhteen joko pääsisällöksi (noin 55 %) tai merkittäviksi (noin 33 %), vähäisiksi katsottujen osuuden jäädessä vain noin 12 prosenttiin. Näin voimme hiukan pelkistetysti olettaa, että mitä vähemmän toimittajien tekstit sisälsivät seurannan aikana nuoriin kohdistuneita viittauksia, sitä useammin heidän toimijuutensa määriteltiin puheenvuoroissa luonteeltaan passiiviseksi. Vastaavasti, mitä enemmän julkaistut, toimittajien laatimat kirjoitukset käsittelivät nuoria ja heihin liitettäviä teemoja, sitä todennäköisemmin nuoret voitiin katsoa omaehtoisesti aktiivisiksi yhteiskunnallisiksi toimijoiksi.

Niin sanottujen varjovaalien osalta haastateltujen nuorten lisäksi, myös jo varsinaisiin eduskuntavaaleihin osallistumaan oikeutetut täysi-ikäiset nuoret saivat äänensä esiin useassa lehtikirjoituksessa. Kaikkiaan näitä nuorten puheenvuoron sisältäviä toimittajien tekstejä ilmenikin luokassa yhteensä 19, joista 11:ssä puhujana esiintynyt nuori oli joko vaalityötä tekevä, tai juuri valittu, uusi kansanedustaja. Vastaavasti ei-nuoriksi katsottujen poliitikkojen puheenvuoroja toimittajien teksteistä sisälsi yhteensä kymmenen. Yksi tällainen nuoren ehdokkaan haastattelu oli esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* (27.3.) julkaistu *Sdp:n kadonnut kaupunki* -artikkeli. Vaikka kirjoituksen varsinainen painopiste sisällöllisesti olikin Vantaan asema vaaleissa SDP:n tukialueena, valtaosan huomiosta tekstissä veti kuitenkin itseensä omaa vaalikampanjaansa vetävä SDP:n nuori eduskuntavaaliehdokas, jonka taustoja ja vaaleihin liittyviä näkemyksiä artikkelissa käytiin läpi varsinaisen Vantaa-asetelman kautta. Myös *Karjalainen* huomioi osaltaan nuoret vaikuttajat esimerkiksi 2.4. julkaistussa *Kondomeja ja kuksia* -kirjoituksessaan, jossa pohjoiskarjalaista vaaleissa ehdolla olevaa nuorta oli haastateltu liittyen vaalikampanjoinnissa käytettyihin keinoihin.

Toisenlaista, perinteisestä eroavaa nuorten osallisuutta vaaleihin toi esiin *Helsingin Sanomissa* ilmestynyt *Vaalitarkkailija*-kirjoitussarja, jossa kerrottiin 15.4. hiukan humoristiseen sävyyn viiden valtiotieteen opiskelijanuoren kehittämästä ”osa-aikaehdokkuudesta.” Käytännössä tämä tarkoitti nuorten muodostamaa kollektiivia, jonka jäsenistä yksi oli asettunut Helsingin vaalipiirissä ehdolle:

Viisikko tekee päätökset yhdessä, ja myös kansanedustan palkkio jaettaisiin viiteen pekkaan. Ristiriitatilanteissa kollektiivisen kansanedustajan mielipide äänestetään viiden kannan välillä. Mielipidettä muodostetaan julkisesti blogissa. [...] osaedokkaat toteavat nykyisen puoluekartan täysin sopimattomaksi, ja tarjoavat siksi tilalle omaa ”demokratia-innovaatiotaan”.

Kansanedustajatarjous: Viisi yhden hinnalla

Luonnollisesti myös nuoret, mahdolliset äänestäjät, pääsivät esiin lehtien toimittajien kirjoituksissa. Tällainen oli esimerkiksi *Karjalaisessa* 2.4. julkaistu *Ihminen vai puolue?*-kysely, joka toi ilmi nuorten näkemyksiä vaalitematiikkaa kohtaan:

Äänestän ihmistä. Teen testejä ja katson, kenellä on mahdollisimman samanlaiset mielipiteet kuin minulla. Yksittäiset vaaliteemat eivät niinkään vaikuta valintaani mutta katson ikää. Ehdokas saisi olla mahdollisimman nuori.

Äänestän puoluetta, mutta en vielä tiedä mitä. Saa tosin nähdä, ehdinkö äänestämään. En ole vielä kovin paljon tutustunut ehdokkaisiin, mutta netistä ajattelin sopivaa etsiä. Omat mielipiteet vaikuttavat ehdokkaan valintaan. Iällä ei käytännössä ole merkitystä.

En aio edes äänestää. Päätökseni olla äänestämättä on tavallaan kannanotto. Poliitikot eivät pidä lupausiaan.

Vaikka edellisessä, kyselymuotoisessa artikkelissa esitetyistä nuorten mielipiteistä viimeinen näyttäytyykin ehkä vaalitematiikan kannalta

epäaktiivisuuden osoituksena, voidaan sitä siltikin pitää epäilemättä omaehtoisena ja harkittuna, yhteiskunnallisen osallistumisen muotona. Onkin esitetty (esim. Lundbom & Lindholm 2007, 103), ettei nuorison äänestysaktiivisuuden väheneminen tarkoita välttämättä sitä, etteivät nuoret olisi kiinnostuneita politiikasta tai yhteiskunnallisista kysymyksistä, vaan nuorten aktivoituminen voi tapahtua myös muita reittejä pitkin, kuten erilaisten kampanjoiden muodossa. Toimijuusluokittelun kannalta olennaista kirjoituksissa olikin nuorten rooli aktiivisina mielipiteen esille tuojina vaaliasetelmaa, sekä poliittista vaikuttamista kohtaan, ja näin tapa jolla ne kytkettyivät temaattisesti eduskuntavaaleihin jostain erityisestä osallistumisen näkökulmasta. Ero on merkittävä edellä käsiteltyihin passiivisuutta ja ambivalenttia toimijuutta edustaviin luokkiin, joissa nuorten suhde varsinaiseen poliittiseen vallankäyttöön näyttäytyi pääsääntöisesti muualta tulevana ja nuoriin välineellisesti kohdistuvana. Näin nuoret objektivoitiin kirjoittelussa usein ensisijaisesti vaaliteemaksi, johon (ikä)ryhmänä annettiin lupaus kiinnittää entistä enemmän huomiota vaalien jälkeen. Tämä vanhempien ikäluokkien hyvää tarkoitavasta ”ongelmapuheesta” kumpuava, erityisten institutionaalisten odotusten sävyttämän ”kansalaistamisen”-projektin keinoin ylläpidetty nuorten ulkona pitäminen ”aikuisten” maailmasta, ja samalla sitominen epävarmaan ”nuoruudeksi” määriteltyyn yhteiskunnalliseen tilaan, toi konfliktille alttiina suhteena samalla esiin keskustelun taustalla vahvasti vaikuttavan sukupolvikamppailun eetoksen.

Aktiivista toimijuutta kuvastavassa luokassa tämä sukupolvien välinen kamppailu konkretisoitui usein varsin välittömällä tavalla esimerkiksi monissa nuorten puheenvuoroissa, joissa he nostivat merkittäväksi äänestyskriteeriksi ehdokkaan nuoren iän etukysymyksenä:

Ajattelin äänestää vihreitä arvojen takia, mutta sitten löysin ehdokkaan, joka sanoo ajavansa nuorten asiaa. Ehkä äänestän häntä, kun olen nuori itsekin.

Ehdokkaani on nuori, koska nuorista lähtee muutos. Hän ajaa nuorten etuja, kuten lisää liikuntapaikkoja. Vanhojen ehdokkaiden on aika väistyä.

Nyt voit taas vaikuttaa (Helsingin Sanomat 17.4.)

Edellisen äänestystuntoa peilanneen katugallupin lisäksi, sukupolviasetelma korostui erityisesti myös luokan yleisönosastokirjoituksissa, joista useimmat olivat luonteeltaan eduskuntavaalitematiikkaan liittyen positiivisävytteisiä ja nuoria voimauttavaksi katsottavia:

Nuoret, äänestäkää nuorta ehdokasta. Vain se takaa nuorille tärkeiden asioiden edistymisen.

Ei otsikkoa (*Karjalainen* 6.4.)

Näissä vaaleissa tehdään historiaa, ja uskon äänestysprosentinkin nousevan uusiin ulottuvuuksiin. Kun Pohjois-Karjalassakin monet vanhat parrat poistuvat Arkadialta, on varaa valita. [...] Ja erityisesti Sinä, Hyvä Nuori – sinulla on todella mahdollisuus vaikuttaa. Etsi se mieleisesi ehdokas ja käy vaaliurnilla.

Äänestä ihmeessä (Karjalainen 17.4.)

Kaikkiaan kyseisiä aktiivisen toimijuuden luokkaan kuuluvia mielipidekirjoituksia ilmestyi seurannan aikana vain kahdeksan, joista neljä oli nuorten itsensä kirjoittamia. Teksteistä puolet julkaistiin *Karjalaisessa*, ja vaikka niiden osuus (18 %) kyseisessä lehdessä ilmestyneistä kaikista yleisönosastoteksteistä oli huomattavasti suurempi kuin *Helsingin Sanomissa* (8 %), oli luokka molempien lehtien tapauksessa selkeästi pienin. Onkin merkittävää, että toimittajien laatimia kirjoituksia koskenut, viittauksien sekä toimijuuden jakautumiseen liittyvä ilmiö ei toistunut kuin vain osittain mielipidekirjoitusten tapauksessa. Vaikka nuorten aktiivista toimijuutta kuvastavat mielipidekirjoitukset jakautuivatkin entistä korostuneemmin jälleen

valtaosin viittauksiltaan pääsisällöllisiksi (75 %), mikä suuntauksena päti myös toimittajien teksteihin, oli kyseinen toimijuusluokka aineisto-osa-alueestaan ylivoimaisesti pienin (11 %). Sen sijaan yleisönosastokirjoitukset, joissa nuoriin liitetty yhteiskunnallisen toimijuuden aste voitiin katsoa luonteeltaan passiiviseksi, käsittivät jopa yli puolet (53 %) teksteistä. Niistä nuoria pääsisällöllisesti tai merkittävästi koskevien viittauksien osuus oli noin 77 prosenttia, mikä poikkesi taasen selkeästi toimittajien kirjoitusten vastaavasta, joista yli puolet (52 %) käsitteli nuoria vain vähäisesti katsottavan määrän, mutta jotka muodostivat siltikin yhtä suuren toimijuusluokan kuin aktiivisiksi katsotut.

Toimijuusluokkaan kategorisoiduista mielipidekirjoituksista kaksi oli eduskuntavaaleissa ehdolla olevien nuorten laatimia, ja myös he toivat luokassa ilmenneen sukupolviasetelman esiin esimerkiksi seuraavassa, kuuden pohjoiskarjalaisen eduskuntavaaliehdokkaan yhteisessä vetoomuksessa äänestäjille:

Tänään tekemämme päätökset vaikuttavat poikkeuksetta vasta huomenna. Niin päättäjien kuin äänestäjienkin olisi hyvä pitää mielessä, että tulevaisuudessa vastuun kantavat tämän päivän nuoret. Meidän alle kolmekymppisten sukupolvi ei ole suuri. Olemme kuitenkin saaneet elää turvallista ja hyvää elämää. Koulutustasomme on korkeampi kuin yhdelläkään sukupolvella meitä ennen. Emme enää käännä euroja mummon markoiksi ja sukkuloimme sujuvasti yli valtamerien. Emme pelkää kansainvälisyyttä ja uusia kulttuureja. [...] Olemme saaneet nauttia hyvinvoinnista ja turvallisesta kotimaasta. Siitä kiitos vanhemmillemme ja suomalaisen yhteiskunnan rakentajille. Haluamme, että näin on jatkossakin. Kaikki Pohjois-Karjalan eduskuntapuolueet, perussuomalaisia lukuun ottamatta, ovat asettaneet ehdolle lukuisia nuoria alle 30-vuotiaita, fiksuja ja näkemyksellisiä ehdokkaita, joilla monilla on jo vuosien kokemukset kunnallispolitiikasta ja järjestötoiminnasta. Arkadianmäellä on takuulla jatkossakin riittävästi yli viisikymppisiä ajamassa oman sukupolvensa etuja. Eduskuntaan tarvitaan nuoria kantamaan vastuuta ja rakentamaan tulevaisuutta.

Alle kolmikymppiset eduskuntaan (Karjalainen 1.4.)

Karjalaisessa sekä *Helsingin Sanomissa* ilmestyneiden kirjoitusten esiin tuoman sukupuoliasetelman kannalta kuvaavaa on, että keskusteltaessa ideaalien tasolla, politiikan päämäärät pyritään yleensä määrittelemään juurikin tulevaisuuteen. Näin politiikan pitäisikin siis olla erityisesti nuorten ihmisten asia. Nuorten kansalaisten kannalta politiikan paradoksi on kuitenkin se, että samalla kun heidän odotetaan osallistuvan omiin asioihinsa vaikuttamiseen, heitä myös yhtäläillä työnnetään demokraattisen osallistumisen ja julkisen tilan ulkopuolelle. (Harinen 2000, 11–12). Edellisten toimijuusluokkien yhteydessä esiin tuotujen näkökulmien valossa onkin huomionarvoista, ettei aktiivista toimijuutta edustaviin, toimituksien ulkopuolelta tulleisiin teksteihin kategorisoitunut yhtäkään ei-nuoren eduskuntavaaliehdokkaan kirjoitusta. Tämän voidaan nähdä indikoivan ajatusta vanhempien sukupolvien haluttomuudesta hakea poliittisille intresseilleen tukea – aktiivisuuden osoitusta – suuntaamalla vaalipuhetta siinä määritellyille ”nuorille”. Sen sijaan vaalipuhe suuntautuu kaikille ”ei-nuoren” tunnusmerkit täyttävälle, ja siten kompetenteiksi katsotuille kansalaisille, jotka ovat valmiita tunnustamaan tämän luodun ”nuoruuden” tilan olemassaolon, ja representoimaan sen käyttämällä poliittista valtaa äänestämällä. Näin puheen tasolla synnytetty nuorten passiivisuus ja ulkopuolisuus realisoituu, ja muuttuu legitiimin, vanhempien sukupolven määrittämän demokraattisen yhteiskunnallisen osallistumismuodon kautta hyväksynnän saaduksi tosiasialliseksi tilaksi, johon vaalien jälkeen valtion odotetaan reagoivan erilaisin korjaavin interventioin.

Vaikka poliitikot voivatkin ilmaista halunsa tukea nuorten poliittista osallistumista, tämä ei näyttäisi koskevan samoissa puheenvuoroissa usein luotuja ”nuoria”, mikä edesauttaa ylläpitämään yhteiskunnallisen tason mielikuvaa heistä haluttomina ja voimattomina. Luotu passiivisuus synnyttää passiivisuutta, ja ilmiöstä julkisuudessa paljon käydyllä keskustelulla

voidaankin nähdä selvä yhteys nuorten omiin käsityksiin ikäluokastaan poliittisena toimijana ja tätä kautta myös heidän omaan poliittiseen osallistumiseensa (Wass 2007, 123). Asetelmasta tekee mielenkiintoisen se, että poliitikkojen, toisin kuin ”tavallisten kansalaisten”, asema perustuu kansallisvaltioon ja sen edustukselliseen demokratiaan. Alhainen äänestysaktiivisuus asettaa järjestelmän legitimaation sekä uskottavuuden kuitenkin kyseenalaiseksi, ja siten samalla myös poliitikot (Ross 2002, 49). Ratkaisuna ongelmaan päättäjät ovatkin ehdottaneet nuorten poliittisen kasvatuksen lisäämistä esimerkiksi erilaisten kansalaisvaikuttamisen kehittämiseen tähtäävien hankkeiden keinoin. Koska kaikilla nuoriksi katsottavilla ei kompetenssien perusteella ole sisäänpääsyä moniin aikuisten osallistumisen kentille, onkin heille luotu omia osallistumisen tiloja. Tässä mielessä aktiivisen toimijuuden luokkaan kategorisoidut, molempien sanomalehtien uutisoinnit nuorisovaaleista tukevat näkökulmaa sukupolvikamppailun synnyttämisestä nuorten ulkona pitämisestä, koska vaikka esimerkiksi nuorisovaalit tarjoavatkin nuorille aktiivisen kansalaisuuden harjoittelumahdollisuuksia, ei heidän äänellään ole varsinaista institutionalisoitunutta asemaa. Sen sijaan he ”pääsevät” mukaan päätöksentekoon, kun aikuiset niin haluavat, mutta osallistumiselle on määritelty varsin rajaavat ehdot. Näin nuorten saama kokemus kansalaisuudesta onkin lopulta ulkopuolisuus. Varaamalla heille omia osallistumisen tiloja – ”hiekkalaatikoita” – viestitään samalla etteivät muut, ”aikuisten” tilat, ole heitä varten. Tämä on eräänlainen erilaisten osallisuushankkeiden varjoon jäävä ”piilo-opetussuunnitelma”, jolla nuoret suljetaan muiden yhteiskunnallisten vaikuttamisen ja osallistumisen tilojen ulkopuolelle. (Aapola 2005, 10)

Nuorten kansalaisuus määritetty helposti vajaaksi tai epätäydelliseksi aikuisten kansalaisuuteen verrattuna, ja aktiivisuuden suuntautuessa ei-toivotulla tavalla saadaan aihe on-

gelmapuheeseen. Jos edes ikävuosina mitatun aikuisuuden rajan saavuttaminen ei välttämättä tuo mukanaan yhteiskunnan täysivaltaista jäsenyyttä (Peltola 2007, 97), on tässä artikkelissa esitettyjen näkökulmien kannalta aiheellista kysyä, mitkä ovat ne reitit, joita pitkin nuori pääsee osallistujaksi poliittiseen keskusteluun, ja kuka on oikeasti siinä asemassa, että tulee vakavasti otetuksi tässä keskustelussa? (ks. Lundbom & Lindholm 2007, 104).

Ikä on yhteiskunnassa tärkeä elämänkulun organisointi- ja jaksottamistekijä. Näissä elämän jaksoissa yksilö toimii ohjattuna, aina sen mukaan, mitä (ikä)kautta hän kulloinkin elää. Tätä ohjausta säätelevät sosiaalis-kulttuuriset mielikuvat yhteisön kannalta oikeasta ja käyttökelpoisesta elämänkultusta normatiivisine vaiheineen. Perinteisten elämänvaihenäkemyksen mukaan nuori ihminen elää sitä vaihetta, jota alkavat määrittää oman riippumattomuuden puolustaminen, autonomisen sosiaalisen statuksen varmistaminen ja itsensä elättämisen idea. Kouluttautuminen ja ammattiin valmistautuminen ovat perinteisesti olleet, ja tässä artikkelissa esitettyjen havaintojen valossa myös ovat, niitä välineitä, joilla täysivaltaisen kansalaisen status katsotaan saavutettavan. (Harinen 2000, 203) Kuten aiemmat luvussa esille tuodut passiivista sekä ambivalenttia toimijuutta edustaneet luokat viittasivatkin, sanomalehtikirjoittelun kuvastamassa keskustelussa ilmenneiden, yhteiskunnan yksilöiltä odotettujen ideaalien kannalta kansalaisuus näyttäytyy helposti kaikkena, mitä ”nuoruus” ei ole:

Kun 28-vuotias mies puhuu keski-ikänsä yli 70-vuotiaalle naisvaltaiselle yleisölle, on käytettävä sellaisia käsitteitä kuin ”sukupolvien välinen solidaarisuus”. [...] [Eduskuntavaaliehdokkaan] kalenteri paljastaa, kuinka tärkeitä ”eläkeläiset ovat näissäkään vaaleissa”. [...] ”Eläkeläiset äänestävät aktiivisesti ja kertovat hyvistä ehdokkaista kavereilleen.” [...] Iästään huolimatta hän ei ole koskaan markkinoinut itseään ”nuorten ehdokkaana”, vaan korostanut enemmän luokkataustaa. Hän haluaa olla reilusti ”duunarien ehdokas”. ”Sukupolvivallankumouksella ei pärjäisi

ainakaan Uudellamaalla”, [eduskuntavaaliehdokas] sanoo. [...] Luulisi, että Passatilla ajava, paritalossa asuva, golfia pelaava uusperhemies vetoaisi myös keskiluokkaan, mutta [eduskuntavaaliehdokas] ei itse taida uskoa siihen. [...] [Eduskuntavaaliehdokas] on tosiaan varhaiskypsä tapaus. [...] Uusperheeseen kuuluu myös [avopuolison] 13-vuotias tytär. Häät on tarkoitus järjestää syksyllä.

Sdp:n kadonnut kaupunki (Helsingin Sanomat 27.3.)

Valtapuheessa määritelty, tiettyjä pysyviä institutionaalisia asemia saavuttanut ”aikuinen” on status, jota vasten myös nuoret peilaavat oman yhteiskunnallisen tilansa, heidän pyrkiessään lunastamaan tunnustettu ja hyväksytyt asema täysivaltaisina kansalaisina. Edellisessä, aktiiviseen toimijuusluokkaan kategorisoidussa artikkelissa, tämä institutionaalisen siirtymän keinoin ansaittu vaihdos – potentiaalinen täytyminen – ”aikuisille” varattuun tilaan voidaan nähdä konkretisoituneen toimittajan haastattelemaan, nuoreen vantaalaiseen kansanedustajaehdokkaaseen. ”*Passatilla ajava, paritalossa asuva, golfia pelaava uusperhemies*” edustaakin iästään huolimatta niitä tässä yhteydessä sopivaksi katsottuja institutionaalisia asemia, jolloin edustajaehdokas ei ole enää ”nuori”, vaan ”varhaiskypsä”, ja hän on siten pystynyt siirtymän keinoin irtautumaan stigmasta, joka muutoin voisi tehdä hänestä (ikä)ryhmänsä jäsenenä yhteiskunnalliselta vaikuttamiselta odotettujen kompetenssien kannalta epäsovivan. Sen sijaan vakaiden, sovinnaisen, institutionaalisten asemien lunastaminen merkitsee, että ehdokkaasta on tullut ontologisessa mielessä jotain, jolla on kyky ja oikeus käydä keskustelua ”sukupolvien välillä” tavalla, jota voidaan luonnehtia lehtikirjoituksessa ”solidaariseksi”.

Lunastetun ja vanhempien sukupolvi- en tunnustaman siirtymän kannalta onkin kuvaavaa, miten kyseinen haastateltu nuori, ”ei-nuori”, edustajaehdokas ei suuntaa sano- maansa ”nuorille”, vaan myös tässä lehtiar- tikkelissa aktiiviseksi mielletylle vanhemmalle väestöosalle. Näin hän profiloit itsensä ensi-

sijaisesti luokkataustansa ja siihen liittyvän arvomaailman kautta, kuin niiden määreiden, jotka keskustelussa saatettaisiin liittää osaksi ”nuoruudeksi” luonnehdittavaa tilaa, joka aiemmissa toimijuusluokissa näyttäytyi usein kompetenssien kannalta vain keskeneräisenä potentiaalistasuksena. Edellisten toimijuusluokkien yhteydessä tulleiden näkemyksien valossa, yhteiskunnan yksilöille keskustelussa määrittämät odotukset ja vaatimukset eivät tunnistakaan kansanedustajaehdokasta enää ”nuoreksi”, tai edes ”nuoreksi aikuiseksi”. Tässä yhteydessä nuoren eduskuntavaaliedokkaan osoittamat toimijuuden intressit ja saavutetut institutionaaliset asemat täyttävät aktiivisuudelta odotetut vaatimukset, ja hän on siten lunastanut oikeuden olla poliittisen kentän neuvotteleva ja moraalisesti määritellyllä tavalla ”oikea” aktiivinen osallistuja, muttei ”nuorena”, vaan ”aikuisena”.

Myös usean aktiiviseen toimijuusluokkaan kategorisoidun tekstin esille tuoma nuorten kiinnostus vaaliteemoista erityisesti nuoriso-työttömyyden hoitoon sekä koulutukseen liittyviin parannuksiin ilmentää tätä tavoiteltavaa siirtymää koulutukseen osallistumisen ja siten työllistymisen kautta saataviin kompetensseihin. On mielenkiintoista, että samalla nuoret kuitenkin saattoivat usein kokea, että vain he ajavat omaa asemaansa. Koska ”aikuisuus” on kompetensseja, mikä merkitsee valtaa, voidaankin aktiivisen toimijuuden luokassa esille tulleiden nuorten nähdä haluavan haastaa vanhemmat ikäluokat, mutta sovinnaisesti, ja heidän asettamien ideaalien keinoin. Näin tämä haastaminen näyttäytyy ensisijaisesti nuorten pyrkimyksenä tulla konventionaalisen integroitumisen kautta tunnustetuksi täysivaltaisina kansalaisina ja sovittautumisena annettuun järjestelmään. Tällaista positiiviseksi katsottua nuorten aktiivista yhteiskunnallista toimijuutta edustivat monet luokan toimittajien tekstit, joissa nuoret esiintyivät puhujina, kuten esimerkiksi *Karjalaisessa* 7.4. julkaistu *Uurnilla ei ruuhkaa* -artikkeli, joka käsitteli

eduskuntavaalien ennakoöänestysaktiivisuutta Pohjois-Karjalassa. Kirjoituksessa kerrottiin myös Itä-Suomen yliopiston Joensuun kamppuksen äänestyspaikalla olleen ”vilkasta”, ja haastateltu, äänensä antanut opiskelija uskoi äänestyspaikan kasvattavan nuorten osallistumisintoa. Nuori kertoi punninneensa erilaisia ehdokasvaihtoehtoja ja totesi vaalien olevankin ”kuuma puheenaihe opiskelijapiireissä”. Myös *Helsingin Sanomissa* seuraavana päivänä ilmestynyt *Vaalikoneissa vain niukasti nuoria kiinnostavia kysymyksiä* -artikkeli käsitteli vaaleja juuri erityisestä osallistuvasta nuorisonäkökulmasta, tarkastellen valtamedian vaalikoneiden nuoria kiinnostavia aiheita, joissa erityisesti työttömyyden hoitoon sekä opiskeluun liittyvät teemat nousivat esille. Kirjoituksessa erilaisia vaalikoneita testasivat kaksi 19-vuotiaasta nuorta, jotka kertoivat ohessa omia valintakriteereitään ehdokkaan valitsemiseen sekä suhteestaan politiikkaan.

Tämä nuorten integroitumispyrkimys toimijoina osaksi edustuksellista järjestelmää tuli ilmi myös eduskuntavaalien äänestystulosta, sekä sitä seuranneita ilmiöitä käsitellessä kirjoituksissa. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* uutisoikin 18.4. (*Nuorten miesten juhla*) alle 30-vuotiaiden kansanedustajien määrän nousseen merkittävästi. Artikkelissa haastateltiin myös tulevan eduskunnan nuorinta uutta kansanedustajaa koskien tämän näkemyksiä valintansa syistä sekä niistä asioista, joita hän koki tärkeäksi ajaa eduskunnassa. Tuoreiden, nuorten kansanedustajien haastatteluja julkaisiinkin *Helsingin Sanomissa* vaalien jälkeisinä päivinä useita ja *Karjalainen* oli 19.4. ilmestyneessä kirjoituksessa tiedustellut pirkanmaalaisen 27-vuotiaan uuden edustajan vaalien jälkeisiä tunteja sekä kysymyksiä, joihin tämä aikoi tarttua kansanedustajana. Tietyntaista luokan tekstien esille tuomaa kuvaa nuorten positiivisesta suhtautumisesta kollektiiviseen ja institutionaaliseen osallistumiseen tukivat myös molempien lehtien huomioima, käytyjen eduskuntavaalien jälkeinen nuorison puolue-

aktivoituminen. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* uutisoi artikkelissaan *Tuhannet rynnivät puolueisiin* (23.4.), miten ”vaalien jälkeen sekä perussuomalaisten nuorisjärjestykseen että vaalitappion kärsineisiin puolueisiin oli virrannut uusia jäseniä”. Kirjoituksessa kerrottiin muun muassa perussuomalaisten nuorisjärjestyksen saaneen riveihinsä yli 500 uutta jäsentä. Myös *Karjalainen* huomioi kehityksen 20.4. ilmestyneessä artikkelissaan *Puolueisiin virtaa nuoria jäseniä*.

Edellisten sanomalehtikirjoitusten kuvaama, nuorten positiiviseksi koettu aktiivinen, konventionaalinen suhde yhteiskunnalliseen osallistumiseen vaalien kautta herättää *Helsingin Sanomien* artikkelia mukailevan kysymyksen: *Kiinnostako politiikka jälleen?* Kysymys on mielenkiintoinen ja vaikka voimmekin pohtia kirjoittelun kuvastavan esimerkiksi sitä, miten nuoret ovat saattaneet alkaa kokea yhteiskunnallisen vaikuttamisen vaihtoehtoiset reitit voimattomiksi, tiedämme myös, että heidän suhteessaan edustukselliseen demokratiaan on huomattu kriittistä epäilyä eikä parlamentarismin periaatteet ole monellekaan nuorelle välttämättä ensisijainen tapa jäsentää poliittista järjestelmää (Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 73). Toisaalta on havaittu myös, että äänestäminen on myös kuitenkin säilyttänyt ainakin viime vuosiin asti keskeisen aseman vaikuttamisen väylänä myös nuorten keskuudessa, ja nuoren sukupolven poliittisen aktiivisuuden ei voida katsoa olevan radikaalilla tavalla vanhempien ikäluokkien poliittisuudesta poikkeavaa, vaikka osallistumisen muodot ovatkin laajentuneet (Peltola 2007, 95–96). Kysymys on siis mielenkiintoinen, muttei tässä artikkelissa esitettyjen näkökulmien kannalta relevantti, koska ensisijaisesti kyse ei ole siitä, ovatko *nuoret* kiinnostuneita yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta politiikan keinoin. Sen sijaan oleellisempaa on nähdä miten ja millä tavoin nuoret ovat tämän kiinnostussuhteen varsinaisen kohde. Näin keskiöön nousee pohdinta siitä, mitä eduskuntavaaleja koskeneen sanoma-

lehtikirjoittelun kuvaama, nuorten osoittama aktivoituminen perinteisiin poliittisiin kanaviin merkitsee niiden ”vakavasti otetuksi tulemisen” oikeuttavien yhteiskuntasuhteen määrittämien väylien kannalta, ja mitä ne ennen kaikkea kertovat tilasta, jossa nuoret elävät yhteiskunnallisina toimijoina ja kansalaisina.

Nuorten sovitautuminen merkitsee pyrkimystä saavuttaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sopivaksi katsotulla foorumilla kompetentiksi tunnustettu asema. Jos nuoruus on jonakin olemista, sekä ennen kaikkea joksikin tulemista (Harinen 2000, 20), ”vakavasti otetuksi tuleminen” kietoutuu juurikin tähän nuorilta vaadittuun *tulemiseen*: konventionaaliseksi miellettyä poliittista aktivoitumista ”aikuisuuteen” kytkeytyvien kompetenssien lunastuksen kautta. Tämä ”kokonaiseksi” tulemisen ideaali työmarkkinakansalaisina on nuorten kohdalla toteutuessaan mahdollistava, koska työ sekä siitä saadut kokemukset näyttelevät suurta roolia suomalaisessa yhteiskunnassa sekä nuorten elämässä, ja ne vaikuttavat siten myös heidän poliittiseen osallistumiseensa. Kysymys onkin lopulta siitä, ovatko vanhemmat ikäluokat valmiita myöntämään nuorille kaikki kansalaisille kuuluvat oikeudet vain jos he vaihtokaupassa pystyvät antamaan oman työpanoksensa osana työmarkkinoita. Entä mikä on heidän tilansa kansalaisina, jos työtä ei ole? (Helve 1997, 231–232)

Asetelmasta tekee kuvaavan, että vastoin kuin aiemmissa luokissa, aktiivista toimijuutta ilmentävistä lehtikirjoituksista yksikään ei sisältänyt mainintaa syrjäytymisestä. Sen sijaan syrjäytyminen sisältyy eräänlaisena negaationa implisiittisesti luokassa ilmi tulleisiin, nuoria koskeviin teemoihin. Syrjäytyminen ilmeni usein aiemmissa toimijuusluokissa ”uhkakuvana”, jos aktiivisuus ei toteudu institutionaalisten odotuksien ja täyden kansalaisuuden vaatimuksien mukaisesti. Vaikka syrjäytymistä ei mainitakaan, se siis vaikuttaa koko ajan nuoria koskevan keskustelun taustalla, koska puheenvuoroissa määritetyt keinot lunastaa

nuoria koskevat odotukset sisältävät samalla koko ajan kääntöpuolena ajautumisen ulos ”jostain yhteisestä” ja ”normaalista”. Toisin sanoen, ilmaisemalla tiettyjä esimerkiksi työhön ja koulutukseen liittyviä odotuksia, on niiden taustalla myös keskustelu syrjäytymisestä, koska koulutus- ja työmarkkinoihin orientoitumisen tehtävä on yksilöiden yhteiskuntaan integroiminen, kun taas syrjäytyminen on tämän kehityksen dystooppinen uhkaaja, ja toisaalta taas keskustelussa asetelmaa ylläpitävä ja perusteleva voima.

Kuvaavaa on, että nuoret itse eivät puhu missään toimijuusluokassa juuri koskaan syrjäytymisestä, vaan he puhuvat opiskelusta ja työllistymisestä. Vaikka esimerkiksi aktiivisessa toimijuusluokassa ei siis mainita syrjäytymistä, nuoret osoittavat tiettyjen vaaliteemojen kautta kiinnostuksensa niihin tapoihin, jotka mahdollistavat ”kansalaistamisen”-projektin esittämän siirtymän. Sekä syrjäytymisen että kansalaistamisen projektit ovatkin peilikuvia, ja toista ei voida tuoda keskusteluun ilman että toinen esiintyisi sen takana, koska ne molemmat ovat yhteiskunnallisella tasolla normaliteetin kaksi eri puolta, jolloin toista ei voi perustella ilman toista. Asetelmasa vastakkain ovat työmarkkinakansalaisuus (tuottavuus/”aikuisuus”) ja syrjäytyminen (ei-tuottavuus/”nuoruus”). Samalla tavoin kuin olen tuonut aiemmin artikkelissa passiivisen sekä ambivalentin toimijuuden yhteydessä esiin nuorten yhteiskunnallisen tilan kaksitahoisen ulottuvuuden, se on siis analoginen myös syrjäytymiseen sekä kansalaisuuteen liittyvän sisään ottavan sekä samalla ulosulkevan luonteen kanssa, joka ilmenee eräänlaisena yksilöitä ulosulkevana integrointina (vrt. Helne 2002, 125).

Ideaalinsa kannalta asetelma pitää näin samanaikaisesti yksilöitä ulkona, päästää ja sulkee sisäänsä, sekä toisaalta ei tunnista ”valmiitakaan”. Myöhäismodernissa yhteiskunnassa elämäkulussa onkin tapahtunut monia muutoksia. Siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen on

murtunut hierarkkisesti etenevästä kiitoradasta pidentyneeksi, monivaiheistuneeksi ja eriytyneeksi prosessiksi. Institutionalisoituneiden ikärajojen rinnalle on muodostunut yksilöllistyviä ikärajoja nuoruudesta aikuisuuteen, ja näin elämäkulku standardityyppisine siirtymävaiheineen on kyseenalaistumassa. (Komonen 2001, 27–31) Tässä artikkelissa nämä kansalaisuudelta odotetut standardit – ideaalit – näyttäisivät voivan kuitenkin hyvin ja ne ovat vallitsevina arvokysymyksinä nuoria yhteiskuntaan aktivoivia tekijöitä. Sitä edeltävä välitila potentiaal kansalaisena luo kuitenkin ongelmia, joka statuksena pitää otteessaan paikoin vielä ”valmiitkin”. Koska nuorten ensimmäinen äänestyskokemus ajoittuu elämänvaiheeseen, jolloin he eivät ole vielä astuneet työelämään ja sosiaaliin verkostoihin kytkeytyminen on keskeneräinen, äänestäminen on näin vähemmän palkitsevaa, mikä vaikuttaa siten myös myöhempään äänestyskäyttäytymiseen. (Wass 2007, 124) Edes nuorten koulutustasokaan ei riitä välttämättä nostamaan tätä aktiivisuutta, tai kuten ambivalentti toimijuusluokka toi esiin, takaa keskustelussa sen ”oikeanlaisuutta”.

Lehtikirjoittelun ilmentämä sukupolvien välinen konflikti viestii valtakamppailusta, joka kiteytyy ensisijaisesti nuorten pyrkimykseen haastaa vanhemmat ikäluokat etukysymyksissä. Vaikka nuoret kokevatkin näin painostavana asiana, ettei heillä ole vanhempiensa saavuttamia etuja ja valta-asemia (ks. Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 74), siltikään tähän kamppailuun ei näyttäisi liittyvän varsinaista itse järjestelmän kyseenalaistamista, vaan kyse on hyväksytystä, ulkoapäin määritellyn siirtymän onnistumisesta ja siten kamppailusta sopivaan kansalaisuuden asteeseen – ”aikuisuuteen”. Vaikka kaikki nuoret eivät välttämättä halua tai pysty ottamaan osaa tähän valmiiksi annettuun malliin tavoittelemaan ”täysivaltaisuutta” ja ”oikeaa kansalaisuutta”, on aiheellista kysyä, ovatko ”aikuiset” kansalaiset halukkaita sallimaan sen?

KANSALAISSUUS ELÄMÄNVAIHEENA

While human beings are no doubt born with a non-specific potential for some sort of uniqueness, in the view I want to put forward here, we are not born possessing wholly within ourselves the potential to develop as the kind of unique, socially competent individuals suitable to the kinds of pluralistic modern societies in which we now live. Thus it is simply inappropriate to look for the determinants of such identities solely within such non-specific potentials within people themselves. Indeed, even the very language of 'inner potentials' now seems to me totally unsuitable to the task of articulating the problems to do with the development of the different forms of social competency, identity, and selfhood modern, pluralistic societies make available. In striving to become someone, it is the ontological resources (the possibilities of being and development) which people are permitted or afforded according to their 'positioning' within their society which are important.

(Shotter 1993, 126)

Olen tässä artikkelissa tarkastellut nuorten asemaa eduskuntavaaleja keväällä 2011 koskeneessa sanomalehtikirjoittelussa, ja sitä miten tämä keskustelussa nuorille usein ulkoapäin annettu tila toimijoina implikoi heidän yhteiskuntasuhdettaan jäsenenä, joilta odotetaan paljon, ja joista voi vielä joskus *tulla* jotain.

Aikuisuus on normi, jota vasten muut ikäryhmät asetetaan. Tietyn ikäisistä ihmisistä puhutaan yleisesti nuorisona. Iällä on kuitenkin varsin rajallinen merkitys, jos se irrotetaan sosiaalisesta kontekstistaan. Yhteiskunnan rakenteet, toimintatavat, diskurssit ja instituutiot muodostavat nuoruuden, jolle annetaan valmis tila ja johon asetetaan kaikki tiettyä ikävaihetta elävät normaalit yksilöt. Tällaiseen kehukseen pyritään asettamaan erityisesti nuoret, koska nuoruuden ympärille rakentuu monenlaisia jännitteitä ja ristiriitaisiakin odotuksia. Nuoruudesta tehdään poikkeavuutta, joka määrittäytyy milloin myönteisesti, milloin kielteisesti ja on siirtymävaiheena eräänlainen marginaaliasema, jossa yksilöt eivät ole enää lapsia, mutta integroituminen yhteiskuntaan

ja täysivaltaiseen aikuisuuteen on vielä kesken. Nykynuorten on näin aiempaa hankalampi vastata moniin odotuksiin, joita aikuisuuteen on perinteisesti liitetty, koska monet viimeaikaisista kulttuurisista muutoksista ovat tuoneet nuorten elämään uudenlaisia riskejä ja lisääntyvää epävarmuutta. Tilanteen voidaan katsoa johtaneen siihen, että yhä useammat nuoret kokevat itsensä ulkopuoliseksi yhdellä tai useammalla elämänavalueella.

Eduskuntavaaleja koskenut sanomalehtikirjoittelu kuvastaa nuorten yhteiskuntasuhdetta ja tilaa siitä mielenkiintoisella tavalla, että sen voidaan julkisen keskustelun foorumina nähdä ilmentävän sitä arvoperustaa, johon tulevaisuus halutaan pohjata. Samalla se myös kertoo, mikä paikka nuorelle yhteisössä annetaan sekä mitkä ovat hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sen jäsenenä. Hahmotettaessa kysymystä *Karjalaisessa* sekä *Helsingin Sanomissa* julkaistujen lehtikirjoitusten kautta, nuoruus näyttäytyy tilana, jota ei kansalaisuuden ulottuvuutena määrittele suoraan vain sen jäsenten kuuluminen tiettyyn ikäryhmään, joka oikeuttaa juridisen yhteiskunnallisen osallistumisen tietyillä foorumeilla. Sen sijaan se määrittäytyy helposti eräänlaiseksi yhteiskunnalliseksi välitilaksi, jota luonnehtii statuksena siihen puheessa kohdistettujen institutionaalisten odotusten lunastamisen aste. Tämä "nuoruus" syntyy kirjoittelun kuvastamassa keskustelussa viittaamalla tiettyyn (ikä)ryhmään, joka ei ole koskaan valmis, vaan "elää" puheentasolla vain sitä varten, että siltä voidaan odottaa jotain – "aikuiseksi kasvua". Tämä kasvu merkitsee siirtymää täyden kansalaisuuden tunnusmerkit täyttävään tilaan, jonka ehdot ilmenevät kirjoittelussa usein eräänlaisen moraalisesti latautuneen, institutionaalisen elämänkulkupuheen muodossa. "Nuori" ei ole näin keskeneräinen nuorena, vaan kansalaisena, jolta keskustelussa voidaan odottaa tiettyjä kompetenssien osoituksia. Kompetenssit kytkeytyvät pitkälti työmarkkinakansalaisuudesta saataviin kokemuksiin, joihin yksilöiden odotetaan sopivaksi

katsotun koulutusjatkumon jälkeen sitoutuvan, tai sitoutettavan, tavalla tai toisella. ”Aikuistuminen” sisältää näin ennen kaikkea odotuksen nuorilta tehdä (”oikeita”) valintoja suhteessa tiettyihin instituutioihin, joihin perinteisesti on katsottu kuuluvan peruskoulun jälkeinen integroituminen koulutusmarkkinoihin, sekä lopulta siirtyä työelämään.

Nuorten ja yhteiskunnan suhde näyttävyykin sanomalehtikirjoittelussa välineellisenä, koska nuoret tarvitsevat ohjausta ”peltoon heitetynä siemenenä”, mahdollisuutena, tai ongelmana. Jokainen sukupolvi näkeekin omassa nuorisossaan ongelmien kantajan, jota arvioidaan erityisesti osaamisen ja suhteen työhön kautta. Niinpä nuoria onkin autettava ja aktivoitava. Tämä ilmeni lehtikirjoittelun tavassa esittää nuoret usein passiivisina, tietämättöminä ja jatkuvassa syrjäytymisen riskissä olevina olosuhteiden uhreina ja siten ”pelastusta” tai ohjausta kaipaavina.

On aiheellista pohtia esimerkiksi nuoriin keskustelussa liitetyn jatkuvan syrjäytymisvaaran ulottuvuuksia. Ovatko nuoret ”aidosti” huono-osaisia, vai ovatko he vain marginalisoitumassa joillakin sosiaalisen elämän kentillä, joita vanhemmat ikäluokat usein puhuessaan eivät ”tunnusta”? Ovatko nuoret silti tavallaan keskustassa ja valtavirrassa, mutta niillä tavoilla, joita sukupolvinäkökulmista ei tunnusteta ”aidoiksi”, toisin sanoen tavoiksi, jotka kuuluvat valtavirran näkemyksiin yhteiskunnallisesta integraatiosta ja osallistumisesta, jossa tietyt poikkeavat tavat katsotaan ei-haluttaviksi, ja jopa vaarallisiksi? Tätä kuvastaa syrjäytymiskäsitteen varsin laaja käyttö lehtikirjoittelussa, jossa se liitetään milloin köyhyyteen, työttömyyteen, koulutuksen puutteeseen, yhteiskunnallisen järjestyksen horjumiseen, mielenterveyden ongelmiin kuin jopa demokratiakasvatukseenkin.

Yhteiskunnan niin sanottuun valtavirtaan kuuluville on taipumusta tulkita tiettyjä yhteiskunnalliseen paikkaan määrittyviä ryhmiä, jotka julkisessa keskustelussa sijoittaa marginaaliin, ”reunaan”, uhkina sosiaaliselle koheesiolle ja

integraatiolle. Ne haastavat eri tavoin sen sovinnaisen ja ennakoitavissa olevan keskimääräisen elämänkulun, jonka mukaan ihmisten oletetaan suomalaisessa yhteiskunnassa etenevän. Keskustelussa nuoret sijoitetaan lähtökohtaisesti tähän reunalle, jotka valtavirta pyrkii ottamaan haltuun ja ”palauttamaan” johonkin jota nuorten kohdalla ei ole koskaan ollutkaan, mutta joka on todellisuutta vanhemmille ikäpolville. Tätä sävyttää tietynlainen toivottomuuden diskurssi jota näistä ”yhteiskunnan reunalla” oletetusti elävistä nuorista käydään. Keskusteluna se kietyy puheeseen jatkuvassa syrjäytymisvaarassa olevista nuorista, joka kytkeytyy osattomuuteen sekä elämänhallinnan puutteeseen, ja keskustelijoina ovat pääosin muut kuin nuoret.

Nuorien ulkopuolisuuden määrittää heidän vielä mahdollinen syrjäytyminen tuotannosta (palkkatyöstä) sekä vallasta (politiikasta), jotka vaikuttavat toisiinsa. Kyse on siis pelkistetysti ulkoisten rajoitusten aiheuttamista yksilöllisten toimintamahdollisuuksien kaventumisesta ja sitä kautta yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkenemisestä. Nyky-yhteiskunnassa palkkatyö ja perhe sekä enenevässä määrin myös opiskelu ja erilaiset kulutuksen muodot ovat ihmisten välisen yhteisyyden tärkeimmät instituutiot. Samalla ne ovat myös tärkeimmät siteet yksilön ja yhteiskunnan välillä. Tämän perusteella suurimmassa vaarassa syrjäytyä ovat ne yksilöt, joilla ei ole työtä, koulutusta ja perhettä eikä myöskään rahaa kulutukseen. Nuorten kansalaisuus peilautuu tätä vasten, koska syrjäytymisongelma määrittyy pitkälti niistä tekijöistä, jotka luonnehtivat nuorten syrjäytymistä, kuten työttömyys tai koulutuksen keskeyttäminen. Näin syrjäytyminen kapeimmillaan on alkanut olla synonyymi työttömyydelle tai koulutuksen ulkopuolella olemiselle. Vaikka syrjäytymisen käsitteen voidaan myös katsoa soveltuvan lähinnä vain kaikkein huono-osaisimman joukon elämäntilanteen kuvaamiseen, kenelle tahansa on mahdollista asettua – tai hänet voidaan asettaa – syrjään joltain elämän näyttämöltä, jota sanomalehtikirjoittelun

nuoriin kohdistetut täyttymättömät odotukset kuvaavat, esittäen heidät usein ongelmallisina ja siten kykenemättöminä valtaan siinä tilassa, jossa he ”elävät”.

Syrjäytymisen ongelmallisuus korostuu erisuuntaisesti. Julkinen keskustelu saattaa tarkastella nuoria usein heidän omaehtoista vastuutaan hakevasta kurittomuusnäkökulmasta tai vaihtoehtoisesti heidän viattomuuttaan kuvaavasta uhrin näkökulmasta. Tällöin esille nousee ainakin epäsuorasti eräänlainen ”pinnarinäkökulma”, jonka mukaan nuoret eivät kannan riittävästi vastuuta, jolloin heitä ei arvoteta luotettaviksi vastuullistuneiksi kansalaisiksi. Sen mukana kulkee implisiittisesti jako nuorten aktiivisuuteen ja passiivisuuteen, mutta siinä aktiivisuuden osoituksetkin määrittyvät monesti ongelmallisena ”epäkäyttämisenä” ellei toiminta suuntaudu työmarkkinoille siirtymiseen ja konventionaalisiin osallistumisen muotoihin.

Artikkelissa esitettyjen havaintojen kannalta on oleellista nähdä, miten ”nuoruus” tuodaan keskustelussa esiin normatiivisena, väliaikaisena sekä välineellisenä vaiheena kohti ”aikuisuutta” ja siten täysivaltaisen kansalaisen rooliin valmistautumisena. Statuksena se määrittyykin eräänlaisena välimuotokansalaisuutena, johon yhteiskunnan tulee kohdistaa odotuksia sekä vaatimuksia tämän kansalaispotentiaalnin konkretisoitumiseksi tulevaisuudessa. Uhkakuvana on tämän mahdollisuuden menetyks, ”nuoruuden” näyttäytyessä yhteiskunnan sekä nuorien itsensä kannalta ongelmallisena tilana, josta yksilöt tulee pelastaa, jos he eivät itse pysty suuntautumaan siitä pois ”kasvamalla aikuisiksi”.

LÄHTEET

Aapola, Sinikka (2005) Kansalaiskasvatuksen piilo-oppesuunnitelma? Teoksessa Tuuli Ojanperä (toim.) *Näkökulmia aktiiviseen kansalaisuuteen*. Helsinki: Viikin normaalikoulun julkaisuja 2. http://www.vink.helsinki.fi/files/aktiivinen_kansalainen_ver2.pdf (15.11.2011).

- Aitken, Stuart C. (2001) *Geographies of Young People – The Morally Contested Bases of Identity*. London: Routledge.
- Beck, Ulrich (1992) *Risk Society – Toward a New Modernity*. London: Sage.
- Borg, Sami (2004) Teoksessa Sami Borg (toim.) *Mahdollisuuksien maa – Kartoitusta ja puheenvuoroja suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tutkimuksesta*. Helsinki: Oikeusministeriö, 49–94.
- Buchmann, Marlis (1989) *The Script of Life in Modern Society. Entry into Adulthood in a Changing World*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Bynner, John (1997) The Challenge of Citizenship for Youth Study. Teoksessa John Bynner & Lynne Chisholm & Andy Furlong (toim.) *Youth, Citizenship and Social Change in a European Context*. Aldershot: Ashgate, 234–241.
- Gordon, Tuula & Lahelma, Elina (1998) Kansalaisuus, kansallisuus ja sukupuoli. Teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) *Elävänä Euroopassa – Muuttuva suomalainen identiteetti*. Tampere: Vastapaino, 251–280.
- Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet – Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta*. Julkaisuja 11. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Helne, Tuula (2002) *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Helsinki: Stakes.
- Helve, Helena (1997) Perspectives on Social Exclusion, Citizenship and Youth. Teoksessa John Bynner & Lynne Chisholm & Andy Furlong (toim.) *Youth, Citizenship and Social Change in a European Context*. Aldershot: Ashgate, 228–233.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? – Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi & Salasuo, Mikko (toim.) (2006) *Prekaariruoska? Portfoliopolvi, perustulo ja kansalaistoiminta*. Verkkojulkaisuja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/prekaariruoska.pdf> (15.11.2011)
- Isin, Engin F. & Turner, Bryan S. (2002) Citizenship Studies – An Introduction. Teoksessa Engin F. Isin & Bryan S. Turner (toim.) *Handbook of Citizenship Studies*. London: Sage, 1–10.
- Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Teoksessa Minna Suutari (toim.) *Vallattomat marginaalit – Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Julkaisuja 20. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 125–152.

- Kelly, Peter (2001) Youth at Risk. Processes of Resocialization and Individualization in the Risk Society. *Discourse – Studies in the Cultural Politics of Education* 22 (1), 23–33.
- Komonen, Katja (2001) *Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Krippendorff, Klaus (1986) *Content Analysis. An Introduction to its Methodology*. Beverly Hills: Sage.
- Kuure, Tapio (1999) Kansalaisuuden ulottuvuus Euroopan unionin sosiaalipoliittisissa ohjelmissa. Teoksessa Tapio Kuure & Kati Kärkkäinen & Petri Paju & Anne Soinen (toim.) *Kutsuuko yhteiskunta? Nuoret jäsenyyksiä lunastamassa ja haastamassa*. Julkaisuja 10. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 9–37.
- Lister, Ruth (1997) *Citizenship – Feminist Perspectives*. London: MacMillan.
- Lundbom, Pia & Lindholm, Arto (2007) Missä piileskelet demokratia? Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupuolipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta, 103–114.
- Lämsä, Anna-Liisa (1999) Nuorten elämäniirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa Matti Kuorelahti & Reijo Viitanen (toim.) *Holtittomasta bor-toilusta hallittuun harhailuun – Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisosaian neuvottelukunta & Mannerheimin lastensuojeluliitto, 49–59.
- Nyysölä, Kari & Pajala, Sasu (1999) *Nuorten työura – Koulutuksesta työelämään siirtyminen ja huono-osaisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2007) Tihentyvä sukupolvipolitiikka ja aktiivisuuden kasautuminen. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupuolvipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta, 8–81.
- Peltola, Marja (2007) Konventioita ja vaihtoehtoja – Nuoret muuttuvan yhteiskunnan poliittisina toimijoina. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupuolvipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta, 82–102.
- Pietilä, Veikko (1973) *Sisällön erittely*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pohjola, Anneli (2001) Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa Minna Suutari (toim.) *Vallattomat marginaalit – Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Julkaisuja 20. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 187–204.
- Ronkainen, Jussi (2009) *Väliviivakansalaiset. Monikan-salaisuus asemana ja käytäntönä*. Joensuu: Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja.
- Ross, Alistair (2002) Citizenship Education and Curriculum Theory. Teoksessa David Scott & Helen Lawson (toim.) *Citizenship Education and the Curriculum*. Westport: Ablex Publishing, 45–62.
- Shotter, John (1993) Psychology and Citizenship: Identity and Belonging. Teoksessa Bryan S. Turner (toim.) *Citizenship and Social Theory*. London: Sage, 115–138.
- Steenbergen, Bart van (1994) The Condition of Citizenship – An Introduction. Teoksessa Bart van Steenbergen (toim.) *The Condition of Citizenship*. London: Sage, 1–9.
- Suutari, Minna & Suurpää, Leena (2001) Erottautumista, kiinnikkeitä ja irrallisuutta. Teoksessa Minna Suutari (toim.) *Vallattomat marginaalit – Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Julkaisuja 20. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 5–12.
- Turner, B. (1986) *Citizenship and Capitalism – The Debate over Reformism*. London: Allen & Unwin.
- Turner, Bryan S. (1993) Contemporary Problems in the Theory of Citizenship. Teoksessa Bryan S. Turner (toim.) *Citizenship and Social Theory*. London: Sage, 1–18.
- Wallace, Claire (2001) Youth, Citizenship and Empowerment. Teoksessa Helena Helve & Claire Wallace (toim.) *Youth, Citizenship and Empowerment*. Aldershot: Ashgate, 11–31.
- Wass, Hanna (2007) Nuorten näkemyksiä vaaliosallistumisen laskusta ja sen ratkaisukeinoista. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupuolvipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta, 123–135.
- Williamson, Howard (1997) Youth Work and Citizenship. Teoksessa John Bynner & Lynne Chisholm & Andy Furlong (toim.) *Youth, Citizenship and Social Change in a European Context*. Aldershot: Ashgate, 196–213.
- Wyn, Johanna & White, Rob (1997) *Rethinking Youth*. London: Sage.

LIITE 1. Luokitusrunko

Lehtikirjoitusten sisältöjen erittelyssä käytetyt luokat:

SISÄLTÖLUOKKA

ARVOT

ASUMINEN

ELITISMI

ELÄKE

ENERGIA

ERiarvoisuus

EU

HYVINVOINTI

HYVINVOINTIYHTEISKUNTA

IDEOLOGIA

IKÄ

INTERNET

KASVATUS

KESKI-ikä

KESKUSTA

KOKOOMUS

KOULUTUS

ASIASANA

Arvot

Individualismi

Monikulttuurisuus

Oikeudenmukaisuus

Porvarismi

Solidaarisuus

Suvaitsevaisuus

Tasa-arvo

Vibreys

Yhteisöllisyys

Asuminen

Asunnottomuus

Eliitti

Elitismi

Eläkeikä

Eläkejärjestelmä

Eläkeläiset

Eläkkeet

Taitettu indeksi

Energia

Ydinvoima

Eriarvoisuus

EU

Portugali

Hyvinvointi

Hyvinvointiyhteiskunta

Anarkismi

Ideologia

Konservatismi

Liberalismi

Nationalismi

Oikeisto

Vasemmisto

Ikä

Ikäluokat

Ikääntyminen

Internet

Kasvatus

Keski-ikäiset

Suuret ikäluokat

Keskusta

Kiviniemi, Mari

Katainen, Jyrki

Kokoomus

Ammattikoulu

Korkeakoulu

Koulutus

Koulutustakuu

Opiskelu

SISÄLTÖLUOKKA

KRISTILLISDEMOKRAATIT

KULTTUURI

LAPSUUS

MAAHANMUUTTO

MUUT PUOLUEET

MUUTOS

MAANPUOLUSTUS

OSAAMINEN/TIETÄMYS

OSALLISTUMINEN/VAIKUTTAMINEN

PAHOINVOINTI

PAKKORUOTSI

PERHE

PERUSSUOMALAISET

POLITIIKKA

POPULISMI

PÄIHTEET

RASISMI

RIKOLLISUUS

RKP

SDP

SOSIAALIPALVELUT

ASIASANA

Kristillisdemokraatit

Räsänen, Päivi

Kulttuuri

Taide

Lapset

Maahanmuutto

KTP

Piraattipuolue

Senioripuolue

SKP

Vapauspuolue

Muutos

Maanpuolustus

NATO

Kielitaito

Kokemus

Sivistyneisyys

Osaaminen

Tietämys

Valistuneisuus

Vastuullisuus

Aktiivisuus

Apaattisuus

Nukkuminen

Passiivisuus

Protestointi

Äänestäminen

Pahoinvointi

Pakkoruotsi

Lapsiperheet

Perheet

Perussuomalaiset

Soini, Timo

Aluepolitiikka

Demokratia

Kannatus

Politiikka

Ulkopolitiikka

Populismi

Päihteet

Rasismi

Rikollisuus

Väkivalta

RKP

Wallin, Stefan

SDP

Urpilainen, Jutta

Etuudet

Lapsilisä

Leikkaukset

Lex Soininvaara

Opintotuki

Palvelut

Perusturva

Toimeentulotuki

SISÄLTÖLUOKKA

SUKUPOLVI
SYRJÄYTYMINEN
TALOUS

TERVEYS

TOIMEENTULO

TULEVAISUUS
TUTKIMUS

TYÖ

VAALIT

VANHUUS

VIERAANTUMINEN
VASEMMISTOLIITTO

VIHREÄT

YHTEISKUNTA

YMPÄRISTÖ

ASIASANA

*Sukupolvi
Syrjäytyminen
Harmaa talous
Huoltosuhde
Kestävyysvaje
Lama
Talouskasvu
Teollisuus
Velkaantuminen
Verotus
Mielenterveys
Terveys
Hyvätuloisuus
Kerjääminen
Köyhyys
Palkkaus
Pienituloisuus
Suurituloisuus
Toimeentulo
Tuloerot
Tulevaisuus
Gallup
Tutkimus
Työelämä
Työkyvyttömyys
Työllistyminen
Työsuhde
Työttömyys
Työura
Työväestö
Yrittäminen
Eduskuntavaalit
Ennakoäänestys
Nuorisovaalit
Vaalikampanjointi
Vaalikeskustelu
Vaalikoneet
Vaalitulos
Äänestysikäraja
Vanhukset
Vanhuus
Vieraantuminen
Arhinmäki, Paavo
Vasemmistoliitto
Sinnemäki, Anni
Vihreät
Tietoyhteiskunta
Yhteiskunta
Ympäristö*

YHDENSUUNTAISTA MONOLOGIA VAI SUKUPOLVIEN VÄLISTÄ DIALOGIA? HAVAINTOJA KODIN VAIKUTUKSESTA NUORTEN POLIITTISEEN SOSIALISAATIOON

Nuorten, eli vakiintuneen määritelmän mukaisesti 15–29-vuotiaiden, poliittinen osallistuminen ja osallistumiskulttuurissa tapahtuneet muutokset nousivat etenkin 1990-luvun aikana yhdeksi nuorisotutkimuksen merkittäväksi tutkimusalueeksi, vaikka merkkejä tämän suuntaisesta kehityksestä olikin tehty jo aiemmissa tutkimuksissa. (Esim. Pesonen & Sankiaho 1979; Martikainen & Yrjönen 1984; Jääsaari & Martikainen 1991; Pesonen ym. 1993; Borg 1996a; Borg 1996b; Myllyniemi 2008.) Valtio-opillisen tutkimustradition mukaisesti orientoituneen politiikan tutkimuksen piirissä nuorten poliittista osallistumista on kosketeltu lähinnä vaalitutkimuksen piirissä (erit. Wass 2003; Wass 2007), jossa päähuomio on kuitenkin kohdistunut 18 vuotta täyttäneeseen osaan nuorisosta. Systemaattisimmin nuorten poliittisia asenteita on kartoitettu *Nuorisobarometri*-tutkimuksissa ja vain satunnaisesti näiden ulkopuolella (ks. esim. Elo 2009; Elo 2011). Sen sijaan esimerkiksi oppilaitoksissa toteutettujen nuorisovaalien tuloksia ei ole juurikaan hyödynnetty tutkimuskäytössä.

Tutkimuksissa nuorten ja vanhempien ikäluokkien välillä on kuitenkin havaittu kohtuullisen selkeitä eroja suhteessa niin kutsuttuun vakiintuneeseen politiikkaan ja osallistumismuotoihin. Tutkimusasetelmista johtuen nuorten suhtautuminen Suomesakin vallitsevassa edustuksellisessa vaalidemokratiassa keskeiseen vaaliosallistumiseen on saanut tärkeän merkityksen. Keskustelua onkin käyty etenkin sen suhteen, voidaanko havaittujen erojen kohdalla puhua *sukupolvi-efektistä* eli siitä, että äänestysaktiivisuuserot eri ikäryhmien välillä olisivat pysyvämpiä kuin mitä ikäryhmien lähentymistä ajan myötä merkitsevän *elämänkaariefektin* perusteella voisi olettaa. (Ks. erit. Martikainen & Wass 2002; Wass 2008.) Näiden tutkimusten kohdalla on kuitenkin syytä muistaa, että osallistumisaktiivisuutta on tarkasteltu vain vaaliosallistumisen perusteella. Tarkastelun ulkopuolelle jää siten *osallistumismuotojen* sukupolvi-efekti. Tällä tarkoitan sitä, että vaikka nuorten vaaliosallistuminen onkin laskenut (jopa pysyvästi), osallistumismuotojen laajentuminen on saattanut siirtää osallistumista muille foorumeille, jolloin osallistumisaktiivisuus ei kokonaisuutena olekaan laskenut, vaan säilynyt ennalla tai jopa lisääntynyt. Poliittisen osallistumisen paikka ja muoto olisi siis muuttunut tai muuttumassa. (Ks. myös Paakkunainen & Hoikkala, 2007.)

Tässä artikkelissa tarkastelussa on vasta äänestysikää lähestyvien nuorten kotikasvu-ympäristön poliittisuuden vaikutus heidän politiikkakiinnostukseensa ja äänestyshalukkuuteensa. Lisäksi tarkastellaan vanhempien merkitystä nuorten keskustelukumppanina yhteiskunnallisten ja poliittisten teemojen osalta. Tässä artikkelissa nuorella tarkoitetaan sellaisia 16–18-vuotiaita henkilöitä, jotka eivät olleet tutkimusaineiston keruuhetkellä vuonna 2009 vielä äänestäneet valtiollisissa vaaleissa (kunta-, eduskunta-, presidentin- tai EU-vaalit). Poliittisuus puolestaan määritellään ymmärrykseksi aktiivisen kansalaisen roolista

ja vastuusta pyrkiä poliittisen osallistumisen kautta ylläpitämään ja tarvittaessa muuttamaan yhteiskunnallisia olosuhteita (Sainio, 1994, 74; Wolin 1989, 139). Siten kodin poliittisuudella tarkoitetaan poliittis-yhteiskunnallisiksi tulkittavien asioiden läsnäoloa kodin keskusteluissa ja muussa toiminnassa.

Artikkelin ensimmäisessä pääluvussa luodaan katsaus poliittisen sosialisoinnin tutkimukseen, erityisesti sen sukupolvien välistä dialogia korostavaan haaraan. Tämän jälkeen siirrytään empiiriseen analyysiin, jossa analysoidaan äänestysikää lähestyvien nuorten kyselytutkimusvastausten perusteella muodostuvaa kuvaa heidän kotikasvuympäristöjensä vaikutuksesta. Artikkelin päättää keskeiset tulokset kokoava keskusteluosuus.

Poliittisen sosialisoinnin tarkastelu on rajattu tässä vastaajien kotiympäristön vaikutusten tarkasteluun. Tämä voidaan nähdä perusteltuna jo siksi, että tässä artikkelissa käytettävän kyselyaineiston perusteella kodin poliittisuuden, vanhempien mielipiteiden ja nuorten näkemysten välillä olisi vahva yhteys: kodeissa, joissa keskusteltiin usein politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista 63 prosenttia lukiolaisista ja 61 prosenttia ammattioppilaitosopiskelijoista arvioi vanhempiensa mielipiteillä olevan vähintään melko paljon vaikutusta heidän käsityksiinsä politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista. Vastaavasti kodeissa, joissa ei keskusteltu lainkaan politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista, 75 prosenttia sekä lukiolaisista että ammattioppilaitosopiskelijoista katsoi vanhempiensa mielipiteillä olevan vain vähän tai ei lainkaan vaikutusta. Toisena perusteluna toimii laajempi tutkimuksellinen havainto, jonka mukaan kodeissa tapahtuvalla poliittisella sosialisoinnilla on edelleen keskeisin rooli nuorten poliittisuuden kehittymiselle, mitä sosiologiaa nuorten muut kasvuolosuhteet vain täydentävät ja tukevat, mutta eivät ainakaan täysimääräisesti korvaa (esim. McDevitt & Chaffee, 2002).

POLIITTINEN SOSIALISAATIO SUKUPOLVIDIALOGINA

Poliittisen sosialisoinnin tutkimuksen kohteena ovat ne prosessit ja tekijät, joiden kautta poliittisuutta välitetään sukupolvelta toiselle (esim. Abramson & Inglehart 1992; Chaffee 2000; Dudley & Gitelson 2002; Friedman ym. 1972; Hyman 1959; Langton & Jennings 1968; Meirick & Wackman 2004; Torney-Purta ym. 2001). Perinteisesti sosialisoinnin on katsottu tapahtuvan pääosin niin kutsutuissa primaariympäristöissä (koti ja koulu), jolloin erityisesti vanhempien koulutustaso ja sosiaalinen asema ovat selittäneet havaittuja sosialisointieroja. Kuitenkin erityisesti teknisen kehityksen mukanaan tuomat muutokset sekä tiedonvälityksessä että kommunikaatiomahdollisuuksissa ovat merkittävästi muokanneet yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja samalla kyseenalaistaneet etenkin vanhempien muodollisen koulutuksen merkityksen sosialisoinnille (esim. Friedman ym. 1972; Jääsaari & Martikainen 1991). Perinteisen lähestymistavan ilmeisten puutteiden ja selitysvoimaltaan vaatimattomien tulosten pohjalta esitetyt vaatimukset siirtää tutkimuksellista fokuksia yksittäisistä tekijöistä sosialisoinnin moniulotteisuuteen eivät kuitenkaan ole juurikaan saaneet vastakaikua sosiologiaa tutkijoiden piirissä (esim. McDevitt & Chaffee 2002, 283; Niemi & Sobieszek 1977), mistä johtuen etenkin yhteiskuntatieteilijöiden kiinnostus sosiologiaa tutkivasta kohtaan on hiipunut lähes olemattomiin (Dudley & Gitelson 2002, 176; Wass 2007, 4).

Sosiologiaa tutkivien kriisistä ei kuitenkaan pidä tulkita, että itse ilmiö, sosiologia, on kriisissä. Kriisissä on ensisijaisesti kyse tutkimusmenetelmien kriisistä, kun sosiologiaa tutkivien valtavirta yhä tänäänkin ymmärtää tutkimuskohteensa pääsääntöisesti ylhäältä alaspäin, vanhemmilta lapsille tai yhteiskunnasta sen jäsenille, tapahtuvana prosessina, jonka kuluessa kohde (lapsi, kansalainen) sovitaa

omat näkemyksensä vastaamaan ympäristön häneen kohdistamia odotuksia. Sosialisatiotutkimuksen valtavirrassa elää siten yhä vahvana ajatus sosiaalistajista prosessin aktiivisina toimijoina, joihin sosialisatio ei kuitenkaan vaikuta. Tämän ajattelutavan mukaisesti esimerkiksi vanhemmat olisivat vain arvojen ja asenteiden välittäjiä, joiden omiin arvoihin tai asenteisiin prosessi ei vaikuta (McDevitt & Chaffee 2002, 283–284).

Edellä kuvatut *top-down*-tyyppiset tulkinnot ovat yhteydessä kahteen sosialisatiotutkimukselle keskeiseen tapaan käsittää ja hahmottaa sosialisatioprosesseja. Niin kutsutun kristallisaatioteorian mukaan lapsuudessa ja nuoruudessa omaksutuilla asenteilla ja taidoilla on myöhemmin opittuja vahvempi merkitys ihmisten poliittiselle käyttäytymiselle. Vielä tätäkin kategorisempi tulkinta perustuu niin kutsuttuun persistenssiteoriaan, jonka mukaan lapsuudessa ja nuoruudessa omaksutut tiedot, taidot ja asenteet säilyvät pitkälti muuttumattomina myös myöhemmissä ikävaiheissa (van Deth, 2005, 4; Merelman & King 1986, 475).

Edellä sanotun valossa poliittinen sosialisatio näyttäätyy prosessina, jossa *nuori sopeuttaa omat käsityksensä, asenteensa ja toimintatapansa ympäröivään yhteiskuntaan*. Tämä ajatus on vahvasti *hallintoalamaisen* malliin perustuva, jonka mukaan kansalaiset sopeutuvat yhteiskunnallisiin käytäntöihin ja toimintatapoihin sen sijaan, että *aktiivisina kansalaisina* pyrkisivät muuttamaan vallitsevia olosuhteita (myös Sainio 1994, 74). Tässä kontekstissa nuoret nähdään prosessin objekteina, mikä ei juurikaan anna tilaan nuorten poliittisuuden erityispiirteiden analysoinnille.¹ Ongelmallisena voidaan nähdä myös se, että edellä esitetyt valtavirtateoriat olettavat henkilön poliittisuuden melko staattiseksi ominaisuudeksi, joka ei juurikaan muuttuisi ihmisen elinaikana. Koska sekä (nyky-)politiikan sisällöille että itse politiikan käsitteelle on tunnusomaista liike ja satunnaisuus eli

kontingenssi (ks. Palonen, 2007), käsitys lapsuus- ja nuoruusajan sosialisatiion tuloksena ”sementoidusta” poliittisuudesta ei luo kovinkaan hedelmällistä pohjaa elinkaaren aikaisten muutosten tutkimukselle.

Poliittisuuden kehittyminen voidaan kuitenkin nähdä myös vuorovaikutuksellisenä prosessina, jolla on vaikutusta kaikkien prosessiin osallistuvien poliittisuuden muodostumiseen. Siten myös nuorten näkemykset, asenteet ja toimintatavat vaikuttavat heidän kasvuympäristöjensä muihin toimijoihin näiden asenteita ja käyttäytymistä muokkaavalla tavalla (McDevitt & Chaffee 2002, 288). Nuoret siis nähdään toimijoina, jotka omalta osaltaan muokkaavat sosialisatiota (re-)konstruoidulla ympäröivää poliittista todellisuutta muodostamalla heille ominaisia toimintatapoja, mutta myös kommunikoimalla näitä toimintatapoja muille osapuolille.

Vuorovaikutteisuuden korostamisella voidaan nähdä olevan teoreettisia yhtymäkohtia sosialisatiotutkimuksessa varsin vähälle huomiolle jääneen tiedostamisen mallin (*sensitization model*) kanssa. Kyseisen mallin mukaan lapsuudessa ja nuoruudessa omaksutut asenteet ja näkemykset muodostavat ainoastaan suhteellisen avoimen ja joustavan pohjan myöhemmälle oppimiselle. Nuoruuden aikaisessa poliittisuuden kehittämisessä olisi siten kyse oppimisesta oppimaan poliittisuutta ja yhteiskunnallisuutta, ei niinkään valmiiden toimintamallisen omaksumisesta (Merelman & King 1986, 476). Vuorovaikutteinen sosialisatiokäsitys saa lisävahvistusta esimerkiksi koulujen kansalaiskasvatukseen liittyvistä tutkimuksista, joissa vuorovaikutteisuuden on havaittu vahvistavan nuorten poliittis-yhteiskunnallista kiinnostusta ja osallistumishalukkuutta (esim. Campbell 2008; Ehrlich 1999; Galston 2003; Kahne & Sporte 2008; Niemi & Junn 1998; Pasek ym. 2008).

Näkemyks poliittisesta sosialisatiosta vuorovaikutuksellisenä prosessina tarjoaa myös toisenlaisen näkökulman nuorten poliitti-

suuden kehittymiselle. Vuorovaikutteisessa prosessissa nuori itse on aktiivinen toimija, joka yksilönä hakee paikkaansa yhteiskunnassa ja pyrkii löytämään vastauksia itseään askarruttaviin kysymyksiin. Tämän prosessin aikana hän osaltaan omaksuu, osaltaan haastaa ja kyseenalaistaa ympäröivän yhteisön tavat toimia yhteiskunnassa, mutta myös pakottaa ympärillään olevan yhteisön perustelemaan omia toimintatapojaan (McDevitt & Chaffee 2002, 288ff.). Esimerkkinä tällaisesta prosessista voidaan nostaa esille suhtautuminen edustuksellisessa vaalidemokratiassa keskeiseen osallistumismuotoon, äänestämiseen. Kysehän on loogisesta toimintaketjusta, jossa vaalidemokratian (häiriötön) toiminta edellyttää toimivia vaaleja, joiden toiminnan perustana ovat sekä toimivat puolueet että osallistuvat, aktiiviset kansalaiset (Borg 1996b, 215). Tällaisen järjestelmän toimivuuden ja jatkuvuuden kannalta olennaista on uuden sukupolven sosiaalistaminen tähän toimintalogiikkaan siten, että he ymmärtävät omat vastuunsa ja mahdollisuutensa osana järjestelmää. Samalla nuori sosiaalistetaan ajatukseen siitä, että vaali-instituution kautta hän voi vaikuttaa myös omaan tilanteeseensa ja tulevaisuutensa ottamalla kantaa siihen, millaiseksi häntä ympäröivä yhteiskunta muokkautuu. Tästä kuitenkin seuraa myös se, että mikäli nuori ei koe vaaliosallistumista vastauksena häntä askarruttaviin kysymyksiin ja ongelmiin, hänen tuskin voidaan olettaa käyvän äänestämässä pelkästään ”muodon vuoksi” (myös Pacheco, 2008; Pfaff, 2009).

Tässä kohdin on kuitenkin tärkeitä huomata ero niiden välillä, jotka eivät ole tulleet poliittisesti sosiaalistetuiksi vaalidemokratiaan ja niiden, jotka eivät koe vaaliosallistumista vastauksena omiin kysymyksiinsä. Ensimmäisten kohdalla kyse on puutteellisesta ymmärryksestä suhteessa vaalien funktioon osana kollektiivista mielipiteenmuodostusta. Jälkimmäisen kohdalla tämä äänestämisen funktio tiedostetaan, mutta sitä ei pidetä

tarkoituksenmukaisena tapana osallistua. Ongelmalliseksi demokratian toimivuuden kannalta tilanne muodostuu silloin, jos vaaliosallistumisen rinnalla ei ole muita toimivia ja tehokkaita kanavia, joita pitkin kansalaiset voisivat kanavoida näkemyksiään ja preferenssejään päättäjille. Viimeisten vuosien aikana voimakkaasti lisääntynyt nettiaktiivisuus ja verkko-osallistuminen voidaan nähdä yhtenä indikaattorina sille, että kansalaiset etsivät uusia vaikutusmuotoja ja -foorumeita perinteisten osallistumismuotojen rinnalle (erit. Rinne 2011), ja siten osaltaan pyrkivät muokkaamaan ympäröivää yhteiskuntaa omien toiveidensa mukaisesti.

TUTKIMUKSEN AINEISTO

Artikkelin empiirisessä tarkastelussa keskitytään kahteen aiheeseen: nuorten politiikka-kiinnostukseen ja äänestämishalukkuuteen. Tarkastelun kontekstuaalisena muuttujana toimii vastaajien kotiympäristön poliittisuus, johon suhteessa politiikkakiinnostusta ja äänestyshalukkuutta tarkastellaan. Kodin poliittisuuden ensimmäisenä mittarina käytetään kysymystä, kuinka usein tai harvoin vastaajat arvioivat lapsuudenkodussaan keskustellun politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista. Toisena mittarina käytetään kysymystä, onko vastaajien vanhemmilla tapana äänestää vaaleissa. Nuoren tietoisuus vanhempien vaaliosallistumisesta kertoo yhdellä tavalla siitä, kuinka ”läsnä” vaalit osallistumismuotona ovat kotikasvuympäristössä.

Tutkimuksen pääasiallisena aineistona käytetään vuoden 2009 aikana kerättyä valtakunnallista *Nuorten politiikka 2009*-kyselyaineistoa (jatkossa *NP2009*). Aineisto koostuu toisen asteen oppilaitoksissa, ammattioppilaitoksissa ja lukioissa opiskelevista pääosin 16–22-vuotiaista nuorista.² Vastaajien edustavuuden kriteerinä käytettiin otantavaiheessa oppilaiden maantieteellistä sijoittumista.

Tämä otosmenetelmä pyrki varmistamaan ensisijaisesti sen, että alueelliset otososuudet vastaisivat perusjoukon alueellista jakautumista. Kyselyyn osallistuneet oppilaitokset valittiin satunnaismenetelmällä. Aineistonkeruun käytännön järjestelyistä oppilaitoksissa vastasivat oppilaitoskohtaiset yhteyshenkilöt ja kyselyyn vastaaminen tapahtui valvotuissa olosuhteissa joko paperilomakkeella tai verkossa *Webropol*-lomakkeella. Lomakkeet olivat sisällöltään identtiset.

Tutkimukseen osallistui 34 oppilaitosta 31 eri kunnasta. Oppilaitoksista 15 oli ammattioppilaitosta ja 19 lukiota. Vastaajia oli yhteensä 1292 opiskelijaa, joista 629 opiskeli ammatillisissa oppilaitoksissa ja 663 lukioissa. Seuraavassa tarkastelussa vastaajajoukko on rajattu vuosina 1991–1993 syntyneisiin vastaajiin.³ Näiden vastaajien osuus koko otoksesta on 86 prosenttia (n=1114), joista ammattioppilaitosopiskelijoita on 44 prosenttia (n=488) ja lukiolaisia 56 prosenttia (n=626). Oppilaitosryhmissä vastaajien sukupuolijakauma on hieman naisvoittoinen: ammattioppilaitosopiskelijoiden kohdalla mies- ja naisopiskelijoiden osuudet olivat 46 ja 53 prosenttia, lukiolaisten kohdalla 41 ja 59 prosenttia.

Analyysin tavoitteena on havainnoida kotitaustan poliittisuuden vaikutusta vastaajien poliittikkakiinnostukseen ja äänestyshalukkuuteen. Selvää on, että käytetyt kontekstimuuttujat eli kodissa käytyjen keskustelujen yleisyys ja vanhempien vaaliosallistuminen, eivät anna tietoa kotiympäristön poliittisuuden sisällöistä. Seuraavassa osiossa esiteltävien tutkimusten tulosten perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että kyseisilläkin kontekstimuuttujilla on selkeitä vastaajaryhmiä erottelevia vaikutuksia, jotka saavat tukea sosialisaatiotutkimuksesta. Selkeämmin tämä näyttäisi ilmenevän juuri äänestämishalukkuuden kohdalla, jonka osalta tulokset vahvistavat vanhempien esimerkin vaikutusta lastensa äänestyshalukkuuteen.

Edellä mainittujen muuttujien lisäksi osaa vastaajajakaumista tarkastellaan myös eritel-

tyinä vastaajien oppilaitostyyppin perusteella. Perusteluna tälle toimivat aiemmissa tutkimuksissa tehdyt havainnot, joiden mukaan vastaajien muodollisella koulutustasolla olisi merkittävä vaikutus henkilöiden kiinnostukseen politiikkaa kohtaan (esim. Grönlund 2007; Holmberg & Oscarsson, 2004; Tranter 2007), poliittiseen tietämykseen (esim. Elo & Rapeli 2008; Delli Carpini & Keeter 1996; Jerit ym. 2006; McAllister 1998; Neuman 1986) ja äänestyshalukkuuteen (esim. Grönlund & Milner 2006; Grönlund ym. 2005a). Kiinnostavaa tässä yhteydessä on erityisesti se, muuttuuko tämä vaikutus, kun huomioidaan kasvuympäristöön liittyviä muuttujia.

NUORTEN KOTIKASVUYMPÄRISTÖT JA NUORTEN POLIITTISUUS

KIINNOSTUS POLITIIKKAAN

Aiemmissä tutkimuksissa lukiolaisten on havaittu olevan ammattioppilaitosopiskelijoita kiinnostuneempia politiikasta, mutta samalla molempien ryhmien poliittikkakiinnostus on ollut muuta väestöä alhaisempaa (Elo 2009, 42–43). Nyt käsillä oleva aineisto vahvistaa näitä tuloksia, joskin lukiolaisten kohdalla jako kiinnostuneiden ja ei-kiinnostuneiden välillä ei ole täysin selkeä: lukiolaisista 44 prosenttia arvioi olevansa vähintään jonkin verran kiinnostunut politiikasta, ammattioppilaitosopiskelijoista vastaavaan arvioon päätyi ainoastaan viidennes vastaajista. Suuri enemmistö, 79 prosenttia, ammattioppilaitosopiskelijoista arvioi olevansa enintään vain vähän kiinnostunut politiikasta. Vastausten jakauma on varsin yhtenevä tuoreen *ICCS 2009* -tutkimuksen tulosten kanssa. *ICCS 2009* -kyselyssä 15-vuotiaista vastaajien keskuudessa ”Suomen poliittisista kysymyksistä” erittäin

kiinnostuneiden osuus oli kolme prosenttia, kiinnostuneiden 22 prosenttia, ei kovin kiinnostuneiden 52 ja ei lainkaan kiinnostuneiden 19 prosenttia (Suoninen ym. 2010, 49). *ICCS 2009*-tutkimuksen tulosten perusteella peruskoulun kahdeksaluokkalaiset olisivat vielä toisen asteen opiskelijoitakin vähemmän kiinnostuneita politiikasta.

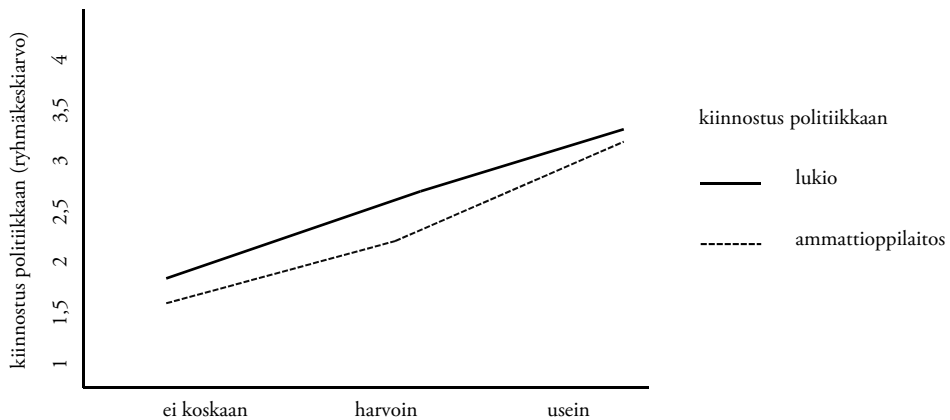
Jo kymmenen vuotta sitten, edellisen kansainvälisen *CivED*-tutkimuksen yhteydessä, Suomen maaraportin kirjoittajat kiinnittivät huomiota siihen, että peruskoululle Suomessa asetettu tavoite kehittää ”nuorissa sellaisia asenteita ja valmiuksia, jotka luovat edellytykset toimia aktiivisena, kriittisenä ja vastuuntuntoisena kansalaisyhteiskunnan jäsenenä” ei toteutuisi, vaan ”kirjattujen tavoitteiden ja todellisuuden välissä on kuilu” (Suutarinen ym. 2001, 42). Nyt käsillä olevat tulokset vahvistavat tätä johtopäätöstä ainakin politiikkakiinnostuksen osalta. Lisäksi tutkimustulokset viittaavat lisäksi siihen, että yhteiskuntaopin opetuksen vaikutus oppilaiden politiikkakiinnostukseen

ja osallistumishalukkuuteen ei Suomessakaan olisi kovinkaan merkittävä (esim. Paakkunainen 2007).⁴

Suomen osalta on kuitenkin syytä suhtautua varauksellisesti etenkin amerikkalaistutkimuksissa jo kauemmin esillä olleeseen teesiin yhteiskunnallisen opetuksen vaikuttavuuden yleisestä laskusta (erit. Galston 2001, 222). Tämä etenkin siitä syystä, että suomalaiset nuoret ovat yhteiskunnallisilta tiedoiltaan vertailujen kärkeisijoilla (esim. Suutarinen ym. 2001; Suoninen ym. 2010), mikä viittaa opetuksen asiasisältöjen tulevan hyvin omaksutuiksi. Havainto on kuitenkin mielenkiintoinen suhteessa havaintoon henkilön politiikkatietämyksen, politiikkakiinnostuksen ja osallistumishalun vahvasta korrelaatiosta (Suomen osalta Elo & Rapeli, 2008, 16). Tämä korrelaatio ei siis näyttäisi täysin pätevän vasta äänestysikää lähestyvien nuorten kohdalla.

Verrattaessa kodin poliittisuuden vaikutusta kiinnostukseen lukiolaisten ja ammattioppilaitosopiskelijoiden välillä (kuvio 1), vastaajan

KUVIO 1. Kuinka usein lapsuudenkodissa puhutaan politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista? Kiinnostus politiikkaan (ryhmäkeskiarvo).

oppilaitostaustalla ei näyttäisi olevan eriyttävää vaikutusta. Kodin poliittisuuden vaikutus vastaajien politiikkakiinnostukseen on molemmissa vastaajaryhmissä (ammattioppilaitosopiskelijat ja lukiolaiset) samansuuntainen ja niiden keskinäinen korrelaatio vahvasti positiivinen (Spearmanin $\rho_{\text{AMMOPP}} = .44$, $p < .001$, $\rho_{\text{LUKIO}} = .39$, $p < .001$). Loogisena voidaan pitää myös havaintoa, jonka mukaan politiikasta lainkaan kiinnostumattomien osuus oli suurin siinä ryhmässä, jonka lapsuudenkodissa ei puhuttu lainkaan politiikasta (lukiolaiset: 63 %:ia, ammattioppilaitosopiskelijat 71 %:ia). Nämä tulokset viittaavat siihen, että lapsuudenkodin poliittisuudella on oma merkittävä roolinsa myös poliittisen kiinnostuksen heittäjänä.

Näiden tulosten valossa vastaajien muodollinen koulutustausta ei siis näyttäisi selittävän eroja politiikkakiinnostuksessa. Osaltaan kyse voi olla siitä, että *NP2009*-aineiston vastaajat eivät vielä ole suorittaneet loppuun muodollista koulutustaan, mistä syystä kou-

lutuksen vaikutus ei näkyisi täysipainoisesti. Toisaalta tulokset antavat viitteitä siitä, että mahdollinen selitys aiemmissa tutkimuksissa havaitulle eroille politiikkakiinnostuksessa eri muodollisen koulutuksen omaavien vastaajaryhmien välillä saattaisi olla yksinkertaisesti seurausta siitä, että poliittisuus on vahvemmin läsnä juuri korkeakoulutettujen kotikasvu-ympäristössä.⁵ *NP2009*-aineistossa neljäsosa lukiolaisista, mutta vain kahdeksan prosenttia ammattioppilaitosopiskelijoista tuli kodista, jossa keskusteltiin usein politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista. Vastaavasti seitsemän prosenttia lukiolaisten ja 21 prosenttia ammattioppilaitosopiskelijoiden lapsuudenkodeista oli sellaisia, joissa ei koskaan keskusteltu poliittis-yhteiskunnallisista aiheista.

Jos tarkastellaan nuorten kiinnostuksen ja vanhempien kanssa käytyjen keskustelujen intensiteettiä, oppilaitosten välillä näyttäisi vallitsevan vähäinen ero (kuvio 2). Oppilaitostaustasta riippumatta vastaajien keskusteluaktiivisuus vanhempien kanssa lisääntyy vastaajan

KUVIO 2. Vastaajan oma kiinnostus politiikkaan. Keskusteluintensiteetti vanhemman kanssa, ryhmäkeskiarvo.

oman politiikkakiinnostuksen lisääntyessä, mikä osaltaan tukee aiemmin tehtyä havaintoa siitä, että vastaajat kokivat omien asenteidensa ja käsitystensä politiikasta rakentuvan juuri vuorovaikutuksessa omien vanhempien kanssa. Ammattioppilaitosopiskelijoiden kohdalla keskusteluaktiivisuus on trendinomaisesti jonkin verran alhaisempi, mikä selittyy juuri epäpoliittisten kotien suuremmalla määrällä tässä vastaajaryhmässä.

Edellä esitetyt tulokset näyttäisivät tukevan käsitystä sosialisatiosta vuorovaikutteisena prosessina. Nuorten kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan on suurinta niissä kodeissa, joissa yhteiskunnalliset asiat ovat olleet ”läsnä” arkipäivässä ja joissa vuorovaikutus vanhempien kanssa on aktiivista. Se, että eri oppilaitostyyppien välillä ei vallitse merkittävää eroa viittaa puolestaan siihen, että vaikka lukioiden ja ammattioppilaitosten opetusisällöt näkyvät eroina nuorten politiikkatietämyksen tasossa (Elo 2009), opetuksella ei näyttäisi olevan mainittavaa lisävaikutusta politiikkakiinnostukseen. Kokonaisuutena nämä nuorten politiikkakiinnostukseen liittyvät havainnot tukevat aiemmin esille nostettua teesiä, jonka mukaan kodeissa tapahtuvalla poliittisella sosialisatiolla on edelleen keskeisin rooli nuorten poliittisuuden kehittymiselle, mitä sosialisatiota nuorten muut kasvuympäristöt vain täydentävät ja tukevat, mutta eivät ainakaan täysimääräisesti korvaa.

NUORTEN SOSIAALISTUMINEN ÄÄNESTÄJIKSI

Suomen kaltaisessa edustuksellisessa vaalidemokratiassa, jossa vaaliosallistumista on totuttu pitämään keskeisimpänä poliittisen osallistumisen muotona, nuorten sosiaalistuminen myös äänestäjäksi on nähty tärkeänä. Tätä taustaa vasten voidaan myös viime aikaisissa tutkimuksissa (erit. Wass 2008) esille nostettua

huolta nuorten matalan äänestysaktiivisuuden juurtumisesta jopa poliittiseksi osallistumattomuusmalliksi pitää ymmärrettävänä, mikä samalla herättää kysymyksen vasta äänestysikää lähestyvien nuorten sosiaalistumisesta äänestyskeskeiseen osallistumiskulttuuriimme.

Kokonaisuutena arvioiden suomalaisnuorten äänestyshalukkuutta voidaan nyt käsillä olevan aineiston perusteella pitää varsin korkeana. Eduskuntavaaleissa varmasti tai melko varmasti ilmoitti äänestävänsä 70 prosenttia ja presidentinvaaleissa jopa 84 prosenttia vastaajista. Näinkin vahvaa sosiaalistumista vaali-instituutioon saattaa osaltaan selittää suomalainen kouludemokratiamalli, jossa vaali-instituutio on muun muassa oppilaskuntatoiminnan kautta vahvasti läsnä myös peruskoulussa. *ICCS 2009*-tutkimuksessa peräti 83 prosenttia suomalaisvastaajista ilmoitti joskus äänestäneensä luokan edustajan tai oppilaskunnan vaaleissa. Vaikka peruskoulu näyttäisi onnistuvan lasten ja nuorten sosiaalistamisessa äänestäjiksi, samaa ei voida sanoa aktiiviseen ja sitoutumista edellyttävään osallistumiseen sosiaalistamisesta. *ICCS 2009*-tutkimuksen vastaajista vain noin kolmannes oli joskus ollut ehdokkaana luokan edustajaksi tai oppilaskuntaan, hieman alle viidennes osallistunut joskus keskusteluun oppilaskokouksessa ja vain 17 prosenttia ollut joskus päättämässä koulun johtamistavoista (Suoninen ym. 2010, 68).

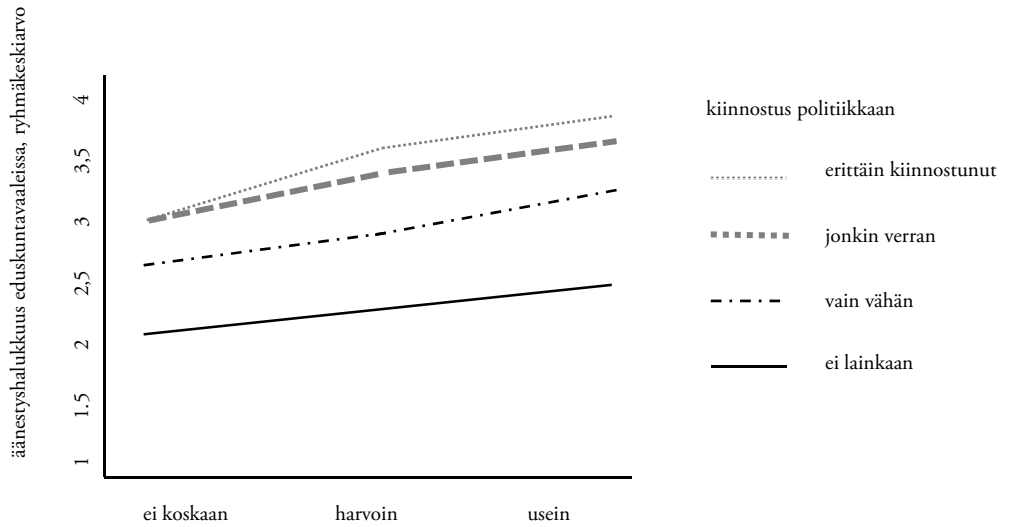
Toisen asteen opiskelijoiden kohdalla *NP2009*-aineiston tulokset näyttäisivät vahvasti tukevan aiemmissa tutkimuksissa (esim. Grönlund & Milner, 2006; Grönlund ym. 2005a) tehtyä havaintoa, jonka mukaan kiinnostus politiikkaa kohtaan olisi yksi keskeisistä äänestysaktiivisuutta selittävästä tekijöistä (taulukko 1). Vastaajien varmuus äänestämisestä kasvaa tasaisesti poliittisen kiinnostuksen noustessa. Syytä on kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että myös poliittisesti vähemmän kiinnostuneiden vastaajien sosiaalistuminen vaalidemokratiaan on varsin vahvalla tasolla.

TAULUKKO 1. Suhtautuminen vaaleihin suhteessa omaan politiikkakiinnostukseen^a (%-osuus vastaajista (N)).

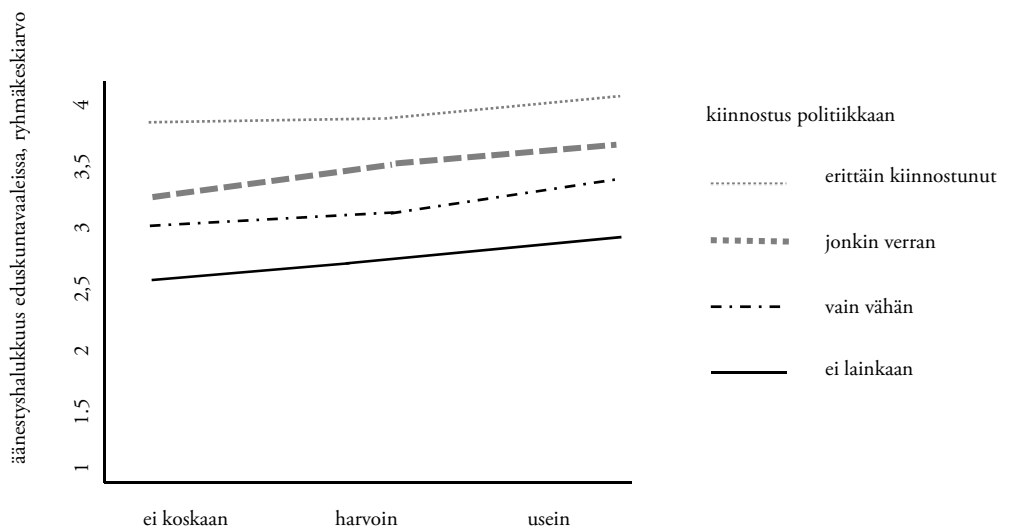
kiinnostus politiikkaan %-osuus vastaajista (N) eduskuntavaalit				
	erittäin kiinnostunut	jonkin verran kiinnostunut	vain vähän kiinnostunut	ei lainkaan kiinnostunut
äänestän varmasti	79 (52)	53 (155)	22 (94)	6 (19)
äänestän melko varmasti	15 (10)	40 (118)	53 (223)	33 (101)
jätän melko varmasti äänestämättä	3 (2)	6 (19)	21 (91)	42 (128)
jätän varmasti äänestämättä	3 (2)	1 (3)	4 (16)	19 (57)
yhteensä	100	100	100	100
kiinnostus politiikkaan %-osuus vastaajista (N) presidentinvaalit				
	erittäin kiinnostunut	jonkin verran kiinnostunut	vain vähän kiinnostunut	ei lainkaan kiinnostunut
äänestän varmasti	85 (56)	68 (202)	48 (204)	25 (78)
äänestän melko varmasti	12 (8)	28 (82)	39 (168)	41 (125)
jätän melko varmasti äänestämättä	2 (1)	2 (7)	10 (42)	21 (65)
jätän varmasti äänestämättä	2 (1)	1 (4)	3 (12)	13 (40)
yhteensä	100	100	100	100

^a Molempien vaalien kohdalla erot eri kiinnostusryhmien välillä tilastollisesti merkitseväällä tasolla (khiin neliö -testisuureen p-arvo <.001)

KUVIO 3. Kuinka usein lapsuudenkodissa puhuttiin politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista? Äänestyshalukkuus eduskuntavaaleissa, ryhmäkeskiarvo. Kiinnostus politiikkaan.

KUVIO 4. Kuinka usein lapsuudenkodissa puhuttiin politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista? Äänestyshalukkuus presidentinvaaleissa, ryhmäkeskiarvo. Kiinnostus politiikkaan.

Kyse ei siis missään nimessä ole keinulautaeftistä, jossa kiinnostumattomuus tuottaa osallistumattomuutta. Sen sijaan kiinnostuksen väheneminen näyttäisi lisäävän juuri epävarmuutta eli vähemmän kiinnostuneet nuoret kasautuvat epävarmojen äänestäjien ryhmään eli niihin, jotka saattavat äänestää tai olla äänestämättä.

Tässäkin kohdin toisen asteen opiskelijoiden ja peruskoululaisten asenteet ovat varsin samankaltaiset. *ICCS 2009*-tutkimuksen (Suoninen ym. 2010, 95) vastaajista valtiollisissa vaaleissa aikoi ”varmasti” äänestää 32 prosenttia (*NP2009*: 39 prosenttia) ja ”luultavasti” 48 prosenttia (*NP2009*: 38 prosenttia). Vastaavasti äänestämättä aikoi jättää ”luultavasti” 12 prosenttia (*NP2009*: 17 prosenttia) ja ”varmasti” kolme prosenttia (*NP2009*: 6 prosenttia).

Kun tarkastellaan kiinnostuksen ja kodin poliittisuuden yhteisvaikutusta (kuvio 3 ja 4), vastaajien politiikkakiinnostuksella voidaan havaita olevan tilastollisesti merkitsevä positiivinen vaikutus äänestyshalukkuuteen. Myös kotikasvuypäristön poliittisuus näyttäisi olevan positiivisessa yhteydessä äänestyshalukkuuteen. Kotikasvuypäristön vaikutus on kuitenkin selkeämpi eduskuntavaaleissa kuin presidentinvaaleissa⁶, mikä näkyy erityisen selvästi varmasti äänestämään aikovien ryhmässä (taulukko 1). Yksi mahdollinen selitys tälle havainnolle saattaa olla presidentinvaalien selkeämpi asetelma. Presidentinvaalien vaaliasetelman hahmottaminen saattaa olla helpompaa myös niille nuorille, joilla ei ole kovin vahvaa perusymmärrystä politiikasta (myös Elo & Rapeli, 2008, 104).

Vuorovaikutteisen sosialisatiomallin kannalta kiinnostava aspekti on myös lasten responsiivisuus suhteessa vanhempien välittämään äänestys- tai laajemmin osallistumismalliin. Onhan aiemmissa tutkimuksissa esitetty, että nuorten äänestämättömyydessä olisi kyse pitkälti, jopa ensisijaisesti tapaorientaation puutteesta eli nuoret eivät olisi sosiaalistuneet

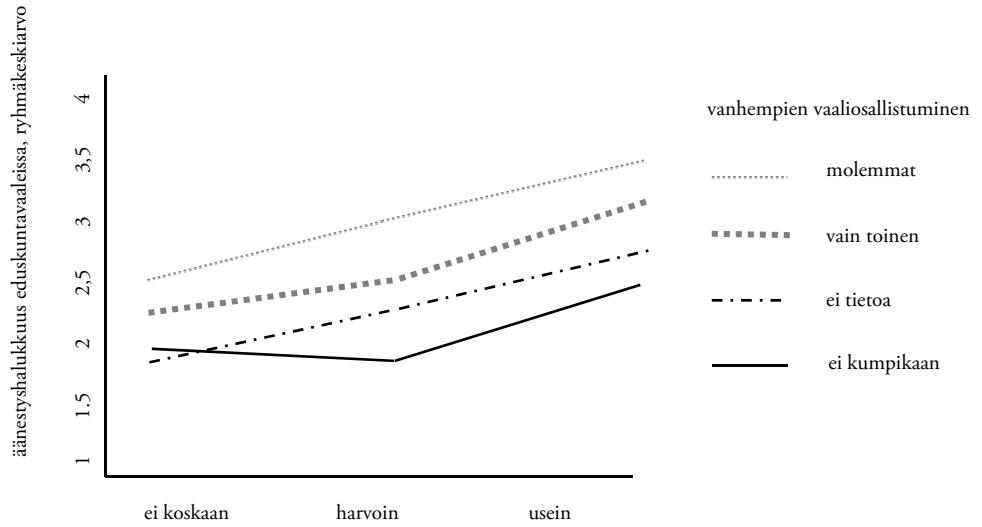
äänestämiseen vaalidemokratian keskeisenä osallistumismuotona (esim. Borg, 1996b, 153).

Kun tarkastellaan vanhempien vaaliosallistumisen ja vastaajien kotikasvuypäristön poliittisuuden yhteisvaikutusta nuorten äänestyshalukkuuteen (kuvio 5 ja 6), näyttäisi vanhempien mallilla olevan tilastollisesti merkitsevä vaikutus heidän lastensa äänestyshalukkuuteen. Spearmanin rho -korrelaatiokerroin vastaajien vanhempien vaaliosallistumisen ja oman äänestyshalukkuuden välillä oli sekä eduskunta- että presidentinvaalien osalta .35 ($p < .001$), mitä voidaan yhteiskuntatieteissä pitää varsin vahvana korrelaationa. Erityisen kiinnostavana voidaan pitää myös havaintoa, että havaitun positiivisen vaikutuksen syntyminen näyttäisi riittävän jo se, että edes toinen vanhemmista kävisi äänestämässä. Presidentinvaalien kohdalla äänestyshalukkuus näyttäisi olevan kuitenkin jonkin verran riippumattomampi nuorten kotikasvuypäristöstä kuin eduskuntavaalien kohdalla. Presidentinvaalien kohdalla kaikissa vastaajaryhmissä havaittu korkeampi äänestyshalukkuus saattaa indikoida, että nuorten osoittama kiinnostus ja arvostus presidentinvaaleja kohtaan ei olisi ainakaan suoraan riippuvainen heidän yleisestä suhtautumisestaan politiikkaan.

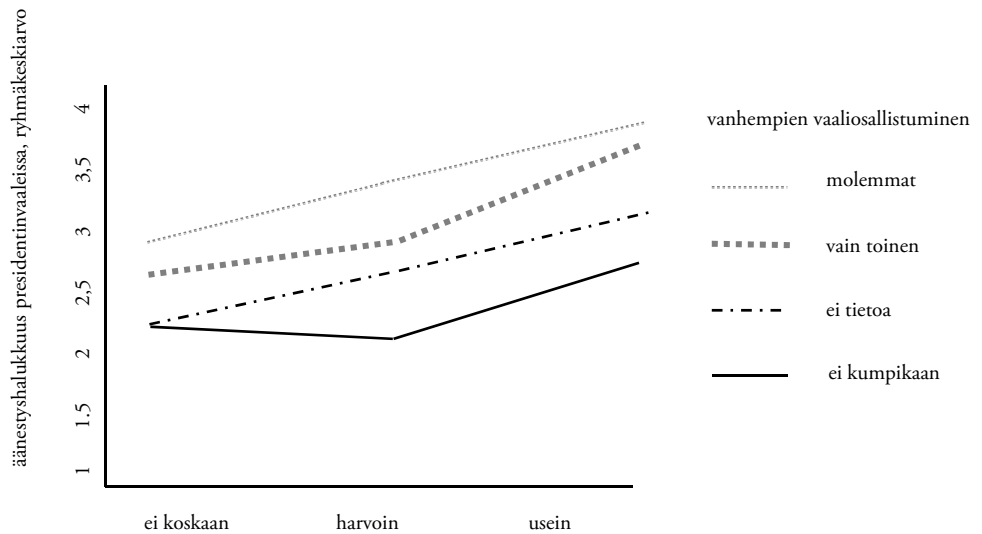
KESKUSTELU

Tässä artikkelissa on tarkasteltu vuorovaikutteisen sosialisatiomallin näkökulmasta ja tuoreen kyselyaineiston pohjalta äänestysikänsä kynnyksellä olevien nuorten sosiaalistumista osaksi aktiivista kansalaisuutta. Analyysiosuudessa tarkasteltiin erityisesti nuorten politiikkakiinnostusta ja äänestyshalukkuutta suhteessa heidän kotikasvuypäistöjensä poliittisuuteen ja niiden tarjoamiin osallistumismalleihin. Tarkastelussa nostettiin esille sekä kodeissa käytävien poliittis-yhteiskunnallisten keskus-

KUVIO 5. Kuinka usein lapsuudenkodissa puhuttiin politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista? Äänestyshalukkuus eduskuntavaaleissa, ryhmäkeskiarvo. Vanhempien vaaliosallistuminen.

KUVIO 6. Kuinka usein lapsuudenkodissa puhuttiin politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista? Äänestyshalukkuus presidentinvaaleissa, ryhmäkeskiarvo. Vanhempien vaaliosallistuminen.

telujen että vanhempien vaaliosallistumisen vaikutuksia nuorten asenteisiin ja osallistumishalukkuuteen.

Edellä esitetyn analyysin tulosten perusteella arvioituna nuoren kotikasvuympäristön vuorovaikutteisuudella näyttäisi olevan suuri vaikutus nuorten yhteiskunnalliselle ja poliittiselle sosialisatiolle. Kotikasvuympäristö, jossa politiikkaan ja yhteiskunnallisiin asioihin liittyvät kysymyksen ovat olleet läsnä arkipäivän vuorovaikutustilanteissa ja jossa ainakin toinen vanhemmista on käynyt säännöllisesti äänestämässä, näyttäisi opettavan nuorta kiinnostumaan politiikasta ja yhteiskunnallisista kysymyksistä ja siten tukevan hänen kasvuaan aktiiviseksi kansalaiseksi jo ennen virallisen äänestysikänsä saavuttamista.

Nykyisessä fragmentoituneen tiedonvälityksen, korostuneen individualismin ja politiikkaan kohdistuvan epäluulon leimaamassa yhteiskunnassa kollektiivien merkitys on vähentynyt ja kansalaiset toimivat yhä useammin hyvin moniulotteisissa vuorovaikutusverkostoissa. Tämä kehitys murentaa osaltaan perinteisten auktoriteettien asemaa ja tarjoaa ei vain nuorille, vaan myös aikuisille mahdollisuuksia välttää kosketusta politiikkaan erityisesti silloin, mikäli hän toimii jo valmiiksi ”epäpoliittisessa” ympäristössä.

Tässä artikkelissa esitellyt tulokset antoivat tukea teesille, jonka mukaan kodeissa tapahtuvalla poliittisella sosialisatiolla on edelleen keskeisin rooli nuorten poliittiselle sosialisatiolle, mitä prosessia esimerkiksi koulu voi täydentää ja tukea, mutta ei ainakaan täysimääräisesti korvata.

Tämän epätäydellisen kompensaaation negatiiviset heijastusvaikutukset kohdistuvat erityisen voimakkaasti niihin nuoriin, jotka haluaisivat rakentaa myös poliittista identiteettiään, mutta joiden kotikasvuympäristö ei tätä kasvuprosessia kykene tukemaan. Tämä lisää osaltaan myös sitä yhteiskunnallisen osallistumisen polarisaatiota Suomessa, johon viitattiin jo tämän artikkelin johdannossa. Riskinä on,

että tulevaisuudessa etenkin sitoutumista vaativa osallistuminen jatkaa kumuloitumistaan pienen aktiivisen ryhmän toiminnaksi. Lisää tutkimustietoa tarvitaan välttämättä ainakin sen osalta, kuinka suuressa määrin ja millaisilla sisällöillä esimerkiksi koulujen demokratia- ja kansalaiskasvatuksella olisi mahdollista tasoittaa niitä eroja kansalaistaidoissa ja -pätevyudessa, joiden primaarinen syy on nuorten kotikasvuympäristöjen poliittisuuden epätasaisessa jakaantumisessa.

Tämän artikkelin tulosten valossa on syytä yhtyä näkemykseen, että jatkossa poliittisen sosialisaaion tutkimuksessa tulisi huomioida kohdistaa sosialisaaion moniulotteisuuteen ja vuorovaikutteellisuuteen. Sosialisaaio tulisi siis nähdä tietyn yhteisön piirissä tapahtuvana sukupolvien välisen dialogina, ei yksisuuntaisena *top-down*-tyyppisenä monologina. Olennaista näyttäisi olevan ymmärrys sosialisaaioista prosessina, jossa nuori vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa pyrkii löytämään vastauksia häntä askarruttaviin kysymyksiin. Tämän prosessin poliittiseen ulottuvuuteen kuuluu se, että nuori pohtii omaa paikkaansa ja omaa suhdettaan vallitsevaan *polityyn*, ja siten myös se, että nuori kyseenalaistaa ja haastaa vallitsevan *polityn*, kun hän pyrkii määrittelemään oman politiikka-käsityksensä ja -suhteensa. Tätä taustaa vasten esimerkiksi nuorten laskeva sitoutuminen äänestämiseen – myös tässä tutkimuksessa varmasti äänestävien osuus jäi alle 50 prosenttiin – voidaan tulkita nuorten epävarmuudeksi sen kysymyksen edessä, kokevatko he vanhempiensa tavoin äänestämisen itselleen keskeiseksi osallistumismuodoksi. Tulevaisuudessa tarvittaisiinkin tiivimpää yhteistyöstä valtio-opilliseen traditioon nojautuvan politiikan tutkimuksen ja usein poikkiteieteellisesti operoivan nuorisokulttuurien tutkimuksen välillä. Tätä kautta voitaisiin havainnoida nuorten osallistumiskulttuurissa tapahtuvia muutoksia ja trendejä, jotka saattavat vakiintuessaan muuttaa käsitystämme demokratiaan liittyvästä kansalaisosallistumisesta ja sen muodoista.

Poliittisen sosialisatiion tutkimuksen kan-
nalta perspektiivin laajentaminen elinkaari-
ajattelun suuntaan olisi nähdäkseni välttä-
mätöntä. Erityisen tärkeätä olisi tarkastelu-
perspektiivin vapauttaminen fiksoitumisesta
lapsuus- ja nuoruusikäen ja koko yksilön elin-
kaaren ottaminen tarkasteluhorisontiksi. Tätä
kautta saattaisi olla mahdollista päästä kiinni
juuri vuorovaikutteisuuden osana *elinikäistä*
poliittista sosialisatiota sekä identifoida ja
tutkia sosialisatioprosessin eri vaiheita samalla
tavoin kuin kasvatus- ja kehityspsykologia on
jo pitkään lähestynyt ihmisen psykologista
kehitystä. Tässä taustalla on ajatus, että yksi-
lön yhteiskunta- ja politiikkasuhde muuttuu
vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan
kanssa, mistä syystä olisi tärkeätä päästä kiinni
myös aikuisiällä tapahtuvaan poliittisuuden ke-
hittymiseen ja muuttumiseen. Sukupolviseu-
rantana toteutettavien pitkittäistutkimusten
kautta saattaisi olla mahdollista ei vain arvioi-
da sosialisatiotutkimuksen eri suuntausten –
kristallisaatio-, persistenssi- ja vuorovaikutus/
tiedostamis-mallien – empiiristä selityskykyä,
vaan myös saada arvokasta lisätietoa nuorena
omaksuttujen poliittisen toiminnan mallien
pysyvyydestä (tai hauraudesta) henkilön elin-
kaaren aikana. On perusteltua olettaa, että
tällaisilla tutkimuksilla saavutettavat tiedolliset
hyödyt olisivat monikertaiset vaadittaviin pa-
nostuksiin verrattuna.

VIITTEET

1. Erityisesti **Kari Paakkunainen** ja **Tommi Hoikkala** (2007) ovat pohtineet nuorten erityispiirteitä ja poliittisuutta. Itse asiassa Paakkunainen (1991) esitti jo parikymmentä vuotta sitten laajan laadullisen analyysinsä tuloksena, että nuorten poliittinen kiinnostumattomuus saattaisi osittain liittyä siihen, että nuorten ja ”etabloituneen” poliittisen eliitin omaksumat poliittisen kulttuurit poikkeavat olennaisesti toisistaan.
2. Aineiston ulkopuolelle on jätetty Ahvenanmaa ja ruotsinkieliset oppilaitokset/oppilaat.
3. Kyseiseen kohorttiin kuuluvat vastaajat eivät olleet äänioikeutettuja vuoden 2008 kunnallisvaaleissa.
4. Tukea kyseiselle tulkinnaalle voidaan löytää myös *Nuorisobarometri 2008* -tutkimuksesta, jonka vastaajista vain 35 prosenttia koki oppineensa peruskoulussa tai toisen asteen koulutuksessa joko erittäin paljon tai paljon valmiuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.
5. Tässä yhteydessä on syytä nostaa esille **Judith Torney-Purtan** (1997) esittämä kritiikki koskien lähes vakiintunutta tapaa selittää vastaajien poliittista sosialisatiota heidän muodollisella koulutuksellaan. Kyse on vinoumasta, joka aiheutuu arvioitaessa koulupetuksen vaikutusta muodollisen koulutuksen keston ja tason, mutta ei kuitenkaan itse koulutuksen sisältöjen perusteella (myös Niemi ja Sobieszek, 1977, poikkeuksena van Deth ym. 2007).
6. Spearmanin ρ -korrelaatiokerroin vastaajan kodin poliittisuuden ja vastaajan äänestyshalukkuuden välillä oli eduskuntavaalien osalta .37 ($p < .001$) ja presidentinvaalien osalta .27 ($p < .001$). Vastaavat korrelaatiot vastaajan politiikkakiinnostuksen ja äänestyshalukkuuden osalta olivat .54 ($p < .001$) ja .40 ($p < .001$). Tulokset vahvistavat näin ollen kiinnostuksen olevan keskeinen vaaliosallistumisen motivoija.

LÄHTEET

- Abramson, Paul R. & Inglehart, Ronald (1992) Generational Replacement and Value Change in Eight West European Societies. *British Journal of Political Science*, 22(2), 183–228.
- Borg, Sami (1996a) *Nuoret, politiikka ja yhteiskunnallinen syrjäytyminen*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Borg, Sami (1996b) *Velvollisuus vaikuttaa. Tutkimus suomalaisten äänestysosallistumisen perusteista ja eduskuntavaalien äänestysprosentin laskusta*. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol. 491. Tampere: Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos.
- Campbell, David E. (2008) Voice in the Classroom: How an Open Classroom Climate Fosters Political Engagement Among Adolescents. *Political Behavior*, 30(4), 437–454.
- Chaffee, Steven (2000) Education for citizenship: promising effects of the kids voting curriculum. Teoksessa Mann, Sheilah & Patrick, John (toim.) *Education for Civic Engagement in Democracy: Service Learning and Other Promising Practices*. Bloomington IN.: Eric Clearinghouse for Social Studies, 87–92.
- Delli Carpini, Michael X. & Keeter, Scott (1996) *What Americans Know About Politics and Why It Matters*. New Haven, CT: Yale University Press.
- van Deth, Jan W. (2005) Kinder und Politik. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, (41), 3–6.
- van Deth, Jan W. & Abendschön, Simone & Rathke, Julia & Vollmar, Meike (toim.) (2007) *Kinder und Politik. Politische Einstellungen von jungen Kindern im ersten Grundschuljahr*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Dudley, Robert L. & Gitelson, Alan R. (2002) Political Literacy, Civic Education, and Civic Engagement: A Return to Political Socialization? *Applied Developmental Science*, 6(4), 175–182.
- Ehrlich, Thomas (1999) Civic Education: Lessons Learned. *PS: Political Science and Politics*, 32(2), 245–250.
- Elo, Kimmo (2009) Kiinnostuksesta se kaikki lähtee... – Havaintoja äänestysikää lähestyvien nuorten politiikkatietämyksestä. *Kasvatus*, 40(1), 36–48.
- Elo, Kimmo (2011) Mistä nuoret äänestäjät tulevat? Havaintoja kodin poliittisuuden vaikutuksesta nuorten politiikkakiinnostukseen ja äänestämishalukkuuteen. *Politiikka*, 53(1), 5–15.
- Elo, Kimmo & Rapeli, Lauri (2008) *Suomalaisten politiikkatietämys*. Oikeusministeriön julkaisu 2008:6. Helsinki: Edita.
- Friedman, Lucy N. & Gold, Alice R. & Christie, Richard (1972) Dissecting the Generation Gap: Intergenerational and Intrafamilial Similarities and Differences. *Public Opinion Quarterly*, 36(3), 334–346.
- Galston, William A. (2001) Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual Review of Political Science*, 4(1), 217–234.
- Galston, William A. (2003) Civic education and political participation. *Phi Delta Kappan*, 85(1), 29–33.
- Grönlund, Kimmo (2007) Knowing and not knowing: the internet and political information. *Scandinavian Political Studies*, 30(3), 397–418.
- Grönlund, Kimmo & Milner, Henry (2006). The determinants of political knowledge in comparative perspective. *Scandinavian Political Studies*, 29(4): 386–406.
- Grönlund, Kimmo & Paloheimo, Heikki & Wass, Hanna (2005a) Äänestysosallistuminen. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.) *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, 119–146.
- Holmberg, Sören & Oscarsson, Henrik (2004) *Väljare: svenskt väljarbete under 50 år*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Hyman, Herbert (1959) *Political socialization: A study in the psychology of political behavior*. Glencoe, IL: Free Press.
- Jerit, Jennifer & Barabas, Jason & Bolsen, Toby (2006) Citizens, knowledge and the information environment. *American Journal of Political Science*, 50(2), 266–282.
- Jääsaari, Johanna & Martikainen, Tuomo (1991) *Nuorten poliittiset valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kahne, Joseph E. & Sporte, Susan E. (2008) Developing citizens: the impact of civic learning opportunities on students' commitment to civic participation. *American Educational Research Journal*, 45(3), 738–266.
- Langton, Kenneth P. & Jennings, M. Kent (1968) Political socialization and the high school civics curriculum in the United States. *American Political Science Review*, 62(3), 852–867.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002) *Äänettömät yhtiömiehet. Tutkimus osallistumisesta vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin*. Helsinki: Edita.
- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto (1984) Nuorten poliittinen suuntautuminen: tutkimus nuorten äänestysvalinnoista. *Kansalaiskasvatuksen Keskus julkaisu*, 57, 1–142.
- McAllister, Ian (1998) Civic education and political knowledge in Australia. *Australian Journal of Political Science*, 33(1), 7–23.
- McDevitt, Michael & Chaffee, Steven (2002) From top-down to trickle-up influence: revisiting assumptions about the family in political socialization. *Political Communication*, 19(3), 281–301.
- Meirick, Patrick C. & Wackman, Daniel B. (2004) Kids voting and political knowledge: narrowing gaps, informing votes. *Social Science Quarterly*, 85(5), 1161–1177.

- Merelman, Richard M. & King, Gary (1986) The development of political activists: toward a model of early learning. *Social Science Quarterly*, 67(3), 473–490.
- Myllyniemi, Sami (2008) *Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008*. Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 39 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 88. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Neuman, Russell W. (1986) *The paradox of mass politics: knowledge and opinion in the American electorate*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Niemi, Richard G. & Junn, Jane (1998) *Civic education: what makes students learn*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Niemi, Richard G. & Sobieszek, Barbara I. (1977) Political socialization. *Annual Review of Sociology*, 3, 209–233.
- Paakkunainen, Kari (1991) *Yhteisten asioiden hoidosta likaiseen peliin – empiirinen tekstitulkinta nuorten poliittikkakäsityksistä*. Lisenasiatutkimielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, yleisen valtio-opin laitos.
- Paakkunainen, Kari (2007) *Nuorten poliittinen osallistuminen kahdeksassa Euroopan unionin maassa (EUYOUPART) – Kansallisten empiiristen tulosten vertailua ja tulkintaa*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Paakkunainen, Kari & Hoikkala, Tommi (2007) Sukupolvikamppailun kutsu – nuorten yksilöllistynyt poliittikkasuhde. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 36 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 136–155.
- Pacheco, Julianna (2008) Political socialization in context: the effect of political competition on youth voter turnout. *Political Behavior* 30(4), 415–436.
- Palonen, Kari (2007) *Re-thinking Politics. Essays from a Quarter-century*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys.
- Pasek, Josh & Feldman, Lauren & Romer, Daniel & Jamieson, Kathleen Hall (2008) Schools as incubators of democratic participation: building long-term political efficacy with civic education. *Applied Developmental Science*, 12(1), 26–37.
- Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto (1979) *Kansalaiset ja kansanvalta. Suomalaisen käsityksiä poliittisesta toiminnasta*. Helsinki: WSOY.
- Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto & Borg, Sami (1993) *Vaalikansan äänivalta*. Helsinki: WSOY.
- Pfaff, Nicolle (2009) Youth culture as a context of political learning. How young people politicize amongst each other. *Young*, 17(2), 167–189.
- Rinne, Jarmo (2011) *Henkilökohtaistuva politiikka: tutkimusmatkoja refleksiiviseen kansalaisyhteisöön*. Acta Universitatis Tamperensis, 1587. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Sainio, Ari (1994) *Kobti kansalaisen kuntaa*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Suoninen, Annikka & Kupari, Pekka & Törmäkangas, Kari (2010) *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Suutarinen, Sakari & Brunell, Viking & Poutiainen, Annikki & Puhakka, Eija & Saari, Hannu & Törmäkangas, Kari (2001) *Suomen peruskoulun päättävähässä olevien nuorten yhteiskunnalliset tiedot, taidot, käsitykset, asenteet ja toiminta 28 maan kansainvälisessä vertailussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Torney-Purta, Judith (1997) Review essay: links and missing links between education, political knowledge, and citizenship. *American Journal of Education*, 105(4), 446–457.
- Torney-Purta, Judith & Lehmann, Rainer & Oswald, Hans & Schulz, Wolfram (2001) *Citizenship and education in twenty-eight countries: civic knowledge and engagement at age fourteen*. Amsterdam: The International Association for the Evaluation of Educational Achievement. http://terpconnect.umd.edu/~jtpurta/interreport.htm?referer=http%3A%2F%2Fworks.bepress.com%2Fwolfram_schulz%2F8%2F (8.2.2012)
- Tranter, Bruce (2007) Political knowledge and its partisan consequences. *Australian Journal of Political Science*, 42(1), 73–88.
- Wass, Hanna (2003) Nuoren äänestäjäskupolven asenteet vaaliosallistumista kohtaan: neljä fraktiota. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *”Kyllä politiikalle, mutta...” Nuoret ja eduskuntavaalit 2003*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 35 & Nuorisosaian neuvottelukunta Nuora, julkaisuja 27. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 126–150.
- Wass, Hanna (2007). Generations and socialization into electoral participation in Finland. *Scandinavian Political Studies*, 30(1), 1–19.
- Wass, Hanna (2008). *Generations and turnout. The generational effect in electoral participation in Finland*. Acta Politica 35. Helsinki: University of Helsinki, Department of Political Science.
- Wolin, Sheldon (1989). *The presence of the past: essays on the state and the constitution*. Baltimore, Md: Johns Hopkins University Press.

NUORTEN ELÄKEKAPINAN JA ELÄKEKONFORMISMIN JÄLJILLÄ: INSTITUTIONALIS- TINEN NÄKÖKULMA

Eläkejärjestelmät ovat harvinaisia instituutioita, jotka perustuvat lähtökohtaisesti jonkinlaiseen sukupolvien väliseen resurssien ja riskien jakamisen tapaan. Eläkejärjestelmien arkkitehtuuri on yksi näkyvimmistä ja muodollisesti parhaiten havainnollistettavista ja mitattavista niin sanottujen *sukupolvisopimusten* ja *sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden* tutkimuksen kohteista. Koska eläkejärjestelmät sisältävät erittäin pitkäaikaisia taloudellisia sitoumuksia, eläkejärjestelmien politiikan tutkimuksen keskipisteessä on yleensä järjestelmien legitimitietin kestävyys yli ajan. Toisin sanoen eläkejärjestelmiä tutkittaessa tarkastellaan jatkuvasti kaikkien ikäluokkien käsityksiä eläkeinstituutioiden oikeudenmukaisuudesta ja hyväksyttävyydestä yli ajan. Nuoriso nauttii usein erityishuomiota eläkejärjestelmien legitimitiettiä koskevissa pohdintoissa, koska yksi eläkepolitiikan tutkimuksen keskeisistä kysymyksistä on eläkejärjestelmää koskevan käsityksen muodostuminen sosialisatioprosessissa.

Eläkkeisiin liittyvää sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta on käsitelty varsin paljon tieteellisissä keskusteluissa kansainvälisesti. Aiheen tiimoilta on tehty paljon tutkimusta myös Suomessa. Tutkimusta on tehty ennen

kaikkea lakisääteisen eläkejärjestelmän puitteissa. Eläketurvakeskus (ETK) ja Työeläkevaikuttajat (TELA) ovat tutkineet suomalaisten eläkeasenteita kattavasti ja säännöllisesti jo vuosikymmenten ajan. Yhteiskuntatieteilijät sosiaalipolitiikan ja historian tutkijoista taloustieteilijöihin ja politiikan tutkijoihin ovat tarkastelleet sukupolvien välisiä valtasuhteita ja eläkkeisiin liittyvän tulonjaon oikeudenmukaisuutta kiinteänä osana eläkekysymyksiä (ks. esim. Johanson ym. 2011). Nuorisotutkijat ovat sivunneet eläkekysymyksiä muun muassa vaalitutkimusten ohessa (ks. esim. Paakkunainen 2007). Aiheen tiimoilta on käyty Suomessa myös paljon julkista keskustelua. Viime aikoina on keskusteltu muun muassa niin sanotun eläkepommin olemassaolosta ja siitä, ovatko suuret ikäluokat rakentaneet itselleen edullisen työeläkejärjestelmän tulevien sukupolvien kustannuksella (ks. esim. Pajamäki 2006).

Niin nuorten kuin koko väestönkin eläkeasenteista on olemassa melko kattavasti tietoa. Esimerkiksi **Kallion** (2010), **Forman** (2006; ks. myös Forma ym. 2007) sekä **Muurin** ja **Manderbackan** (2010) tutkimuksista voidaan löytää kattavat aiheita koskevat kirjallisuuskatsaukset. Sen sijaan kotimaisessa tutkimuksessa on vielä kiinnitetty hyvin vähän huomiota siihen, millä tavoilla eläkejärjestelmää koskevat asenteet ja mielipiteet täsmällisesti ottaen kiinnittyvät olemassa oleviin eläkeinstituutioihin.

Nuorisotutkimuksen kannalta on toki tärkeää kysyä, miten tärkeitä eläkeasiat nuorille yleisesti ottaen ovat ja millaiseksi poliittiseksi toiminnaksi näkemykset kanavoituvat. Ilman parempaa ymmärrystä siitä, miten asenteet ja potentiaalinen toiminta asemoituu suhteessa vallitsevaan eläkejärjestelmään, on kuitenkin mahdotonta tuottaa luotettavaa tietoa itse eläkejärjestelmän institutionaalisesta legitimitetistä. Tämän artikkelin tarkoituksena on parantaa yleisen tason ymmärrystä nuorten eläkenäkemyksen suhteesta vallitseviin eläke-

instituutioihin Suomessa sekä antaa parempia työkaluja eläkeinstituutioiden luonteen huomioon ottamiseksi nuorten asenteiden ja poliittisen toiminnan tutkimuksessa.

Keskeisimmät temaattisen mielenkiinnon kohteet ovat järjestelmän perustavanlaatuisen institutionaalinen kyseenalaistaminen eli niin sanottu *eläkekapina* ja perustavanlaatuisen institutionaalinen uskollisuus eli niin sanottu *eläkekonformismi* sekä näiden erilaiset sukupolypoliittiset muodot. Siinä missä eläkeinstituutioiden pitäminen itsestäänselvyytensä voi olla suhteellisen passiivista toimintaa, ovat institutionaalinen kyseenalaistaminen ja uskollisuus aktiivisia toiminnan muotoja suhteessa vallitseviin instituutioihin. Sukupolypoliittisella lähestymistavalla tarkoitetaan tässä yhteydessä poliittisia näkemyksiä, jotka joko kyseenalaistavat vallitsevan eläkejärjestelmän institutionaalisen legitimitettiin tai pyrkivät uusintamaan ja vahvistamaan sitä sukupolvien välisiin suhteisiin palautuvan kokemuksen tai tietoisuuden perusteella.

Tarkastelen analyysin ensimmäistä läh- tökohtaa eli eläkejärjestelmiä regulatiivisina instituutioina sekä eläkekapinan ja eläkekonformismin eri muotoja. Myöhemmin pohdin lyhyesti eläkekapinaa ja -konformismia sukupolypoliitiikassa sekä tarkastelen sukupolvika- pinan ja -konformismin lähtökohtia Suomen eläkejärjestelmässä sekä näistä aiemmassa tut- kimuksessa saatuja tuloksia. Artikkelin viimeis- sessä osiossa työstän analyysissä esiin nousseita teemoja jatkotutkimusta varten.

ELÄKEJÄRJESTELMÄT REGULATIIVISINA INSTITUUTIOINA

Eläkejärjestelmät ovat yleensä suhteellisen pit- kikäisiä järjestelmiä. Niiden analyysiin voi- daan tämän vuoksi soveltaa varsin luontevasti instituutioteoriaan perustuvia tutkimusotteita. Institutionaalisen yhteiskuntateorian mukaan instituutiot antavat merkityksiä arkipäivän

toimintaan, selittävät erilaisten toimijoiden käyttäytymistä, ehdollistavat tulevaisuutta sekä tuottavat jatkuvuutta yhteiskunnalliseen elämään (Swedberg 2003; Scott 2008). Insti- tuutioilla tarkoitetaan elastisia rakenteita ja toimintatapoja, jotka sijaitsevat ja jotka omak- sutaan toimintaprosesseissa (Heiskala 2000). Esimerkiksi laki ei ole vielä instituutio, vaan tiettyjä toimintatapoja ”ehdottava” institu- tionaalinen muoto (*institutional form*). Vasta muotojen noudattaminen tekee laista insti- tuution. Esimerkiksi eläkejärjestelmiin insti- tuutioina kuuluu se, että ihmiset todella otta- vat eläkevakuutuksen tai säästävät eläkkeensä vallitsevan järjestelmän logiikan mukaisesti. Mikäli he toimivat toisella tavalla esimerkiksi huijaamalla tai ”äänestämällä jaloillaan” toisen järjestelmän puolesta, ei eläkejärjestelmässä kyse ole järin laajalle levinneestä ja diffuusista instituutiosta. Tällöin institutionaalisesta muo- dosta, kuten laista, ei voi ”lukea” juuri mitään itse instituutiosta.

Eläkejärjestelmien kaltaiset pitkälti muo- dolliset ja organisoidut järjestelmät on luon- tevaa ymmärtää niin sanottuina *regulatiivisina instituutioina*. Regulatiiviset instituutiot poik- keavat muista siten, että niiden sosiaalinen läh- tökohta, jota **Anthony Giddens** (1984) kutsuu instituutioihin eli rekursiivisiin käytäntöihin upotetuksi ideaksi, on varsin kapea. Regulatiivisten instituutioiden lähtökohta on yhteisten muodollisten pelisääntöjen laatiminen instru- mentaalisesti toivottujen päämäärien saavutta- miseksi. Tällaiset instituutiot perustuvat muun muassa lakien, sääntöjen, mandaattien, muo- dollisten valtajärjestelmien ja protokollien kal- taisten institutionaalisten muotojen tarkkaan seuraamiseen. Instituutioiden noudattaminen perustuu instrumentaalisen motivaation ohella instituutioiden sisältämiin kannustimiin ja/ tai pakkoon. Regulatiivisten instituutioiden muutos vaatii yleensä määrätietoisia muutok- sia institutionaaliisiin muotoihin tai ainakin niiden noudattamattomuudesta seuraaviin sanktioihin.

Eläkeinstituutioiden kohdalla ideat liittyvät tyypillisesti vanhuudenajan toimeentuloon. Sukupolvipolitiikan näkökulmasta voidaan kiinnittää huomiota kuitenkin myös siihen, millä tavalla sukupolvien välinen resurssien ja riskien jakaminen on kirjoitettu instituution päämääräksi. Regulaatiiviseen institutionalismiin keskittynyt tutkimusote tarkastelee ennen kaikkea järjestelmän rahaliikenteen ja muiden kannustimien välityksellä tapahtuvaan pakottamiseen ja sanktiointiin liittyviä muodollis-rakenteellisia piirteitä. Eläkejärjestelmät voivat esimerkiksi ohjata noudattamaan järjestelmän mukaisia toimintatapoja rahallisten palkkioiden eli eläkkeiden muodossa tai pakottamalla järjestelmän kattamat toimijat maksamaan eläkemaksuja lain ja oikeusjärjestelmän avulla. Vahvasti muodollinen logiikka näkyy myös siinä, että eläkejärjestelmien päämäärien ja sanktioinnin logiikan muutokset vaativat yleensä hyvin pitkäjänteisiä ja perusteellisia neuvotteluja, kuten esimerkiksi työsopimusehtojen muutosta tai lainsäädännöllisiä prosesseja.

Tässä artikkelissa eläkejärjestelmät ymmärretään vain regulaatiivisina instituutioina laajempien käsitysten, kuten normatiivisten, diskursiivisten tai habituaalisten instituutioiden sijaan (Gronow 2008). Syynä tähän valintaan on se, että käsitys rajaa eläkejärjestelmien politiikan analyysin suhteellisen yksinkertaiseen ja vallankäytöllisesti rajattuun politiikan kohteeseen, jota on suhteellisen helppoa tutkia empiirisesti. Laajemmat instituutiokäsitykset tuottaisivat eläkejärjestelmästä politiikan kohteena kattavamman, selityvoimaisemman ja epäilemättä paljon todenmukaisemman kuvan. Esimerkiksi aiemmassa tutkimuksessa havaitsemani Suomen työeläkejärjestelmän vahva institutionaalisten rajojen normatiivinen puolustaminen tapahtuu pitkälti ilman viitteitä järjestelmän regulaatiiviseen logiikkaan (Sorsa 2011a; ks. myös Johanson & Sorsa 2010). Laajempi käsitys kuitenkin tuottaa myös empiirisesti huomattavasti haastavam-

man tutkimuskohteen. Koska yksi artikkelin tarkoituksista on nostaa tutkimuskysymyksiä empiiriseen jatkotutkimukseen, on kapean instituutionäkökulman omaksuminen luonteavaa.

Eläkejärjestelmien instituutioiden politiikan analyysin lähtökohtana on ajatus siitä, että jokainen eläkejärjestelmä on jossain määrin ainutlaatuinen ja sisältää siten poliittisia kysymyksiä, joita ei voida yleistää järjestelmän ulkopuolelle. Institutionaalisen lähestymistavan mukaan eläkejärjestelmät ovat todennäköisesti myös pitkäikäisiä, mikäli ne pysyvät legitimeinä yli ajan eli käytännössä uusien jäsenten tullessa mukaan niiden piiriin. Eläkeinstituutioiden poliittinen pitkäikäisyys johtuu osittain instituution sisäänrakennetuista piirteistä yleisesti ja ennen kaikkea niin sanotuista polkuriippuvuuksista. Polkuriippuvuuksilla viitataan regulaatiivisen instituutiokäsityksen puitteissa syihin, joiden perusteella järjestelmän ylläpitäminen on toivottujen päämäärien kannalta edullisempaa kuin uusien käyttöönotto. Eläkejärjestelmät ovat itse asiassa yksiä harvoista instituutioista, joissa taloudellisen polkuriippuvuuden analyysillä on havaittu olevan erittäin paljon merkitystä. Laajemmassa poliittisessä mielessä eläkejärjestelmien polkuriippuvuus johtuu yksinkertaisesti siitä, että ihmisillä on tapana pitää olemassa olevia instituutioita ja niiden muokkaamista legitimeimpänä kuin täysin uusia tai vaihtoehtoisia ratkaisuja (eläkejärjestelmien osalta ks. esim. Boeri ym. 2001).

ELÄKEKAPINA JA ELÄKEKONFORMISMI

Eläkepoliittiset kysymykset koskevat eläkejärjestelmän olemassaolon ja logiikan legitimitettä aina tilanteessa, jossa ihmiset ovat kasvaneet osaksi eläkejärjestelmää ja yhteiskunnan instituutioita jollain tietyllä hetkellä. Eläkeinstituutioiden pitäminen itsestäänselvytenä johtaa

niiden logiikan seuraamiseen suhteellisen passiivisesti riippumatta instituutioiden logiikasta tai päämääristä tai näiden toteutumisesta. Ellei eläkejärjestelmään liittyvien sääntöjen, kannustimien ja sanktioiden logiikka tai päämäärät miellytä, ihmiset voivat kuitenkin myös pyrkiä muuttamaan niitä poliittisesti. Eläkejärjestelmän legitimitettiin säilyminen voi kuitenkin tarkoittaa tässä mielessä yhtä lailla sen sisällön jatkuvuutta kuin sisällön muuttamistakin. Nykyaikaisen instituutioteorian mukaan niin vanhojen järjestelmien muuttamiseen kuin niiden uusintamiseenkin tarvitaan aktiivisia poliittisia toimia (ks. esim. Lawrence ym. 2009; Crouch 2007).

Eläkekapinan ja eläkekonformismin käsitteet viittaavat juuri tällaiseen politiikkaan. Kapinan ajatus korostaa halukkuutta kyseenalaistaa vallitsevia yhteiskunnallisia instituutioita, joihin kasvaneilla sukupolvilla ei ole ollut sananvaltaa, sekä luoda jonkinlaisia uusia instituutioita, jotka vastaavat paremmin omia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä poliittisia käsityksiä ja mielipiteitä. Eläkekonformismissa taas lähdetään liikkeelle siitä, että instituutioita, joiden osaksi sukupolvi on kasvanut, pidetään kannatettavina ja arvokkaina, ja halutaan ylläpitää järjestelmän logiikkaa tai sen taustalla olevien päämäärien saavuttamista myös tulevaisuudessa. Konformismi poikkeaa passiivisesta mukautumisesta, koska siinä pyritään aktiivisesti uusintamaan eläkejärjestelmän päämääriä tai logiikkaa. Eläkekapinan ja -konformismin kohteena voivat toki olla yhtä lailla eläkeinstituutioiden niiden luojat ja ylläpitäjät kuin itse instituutiotkin. Tässä artikkelissa keskitytään ainoastaan institutionaalisiin kysymyksiin.

Eläkejärjestelmien institutionaalisen legitimitettiin politiikkaa tutkittaessa on huomattava, että institutionaalinen legitimitetti viittaa aina kahteen asiaan. Ensinnäkin ihmisten tulee tosiasiallisesti *noudattaa* eläkejärjestelmän logiikkaa: heidän täytyy maksaa järjestelmän mukaisia maksuja, sitoutua rahojen hallin-

totapaan, ottaa vastaan järjestelmän tarjoamia eläkkeitä ja niin edelleen. Tässä mielessä instituution jatkuvuus ja legitimitetti voi olla yksinkertaisimmillaan kiinni siitä, miten ihmiset ”äänestävät jaloillaan”. Toiseksi ihmisten täytyy olla *tyytyväisiä* järjestelmän sisältöön. Regulaatiivisen instituutiokäsityksen mukaisesti järjestelmän pitää tuottaa riittävästi niitä päämääriä, joiden vuoksi se on instrumentaalisesti laadittu. Esimerkiksi **Hirschmanin** (1970) klassisen näkemyksen mukaan edellinen legitimitetin muoto liittyy ennen kaikkea päätökseen olla lojaali järjestelmälle tai poistua järjestelmän piiristä, kun taas jälkimmäinen liittyy järjestelmän sisällä tapahtuvaan politiikkaan ja äänenkäyttöön.

”Institutionaalinen eläkekapina” voi viitata karkeasti ottaen kahteen jokin erilliseen asiaan. Ensimmäinen vaihtoehto on kapinointi koko järjestelmän perustaa eli instituution taustalla olevia päämääriä kohtaan. Tätä voidaan kutsua *paradigmaattiseksi kapinaksi*. Paradigmaattinen kapina voi kohdistua ainakin instituution piirissä olevia ihmisiä, elämänalueita ja toimia kohtaan. Eläkejärjestelmien tapauksessa esimerkiksi elämänalueena on vanhuuden tai muun määritellyn ajan toimeentulon järjestämisestä määritellylle ihmisjoukolla. Paradigmaattinen kapina voi tällöin tarkoittaa vaikkapa sitä, että ei haluta tarjota eläkkeitä kaikille kansalaisille, vaan ainoastaan työtätekeville. Paradigmaattinen kapina voi kohdistua päämäärien ohella myös järjestelmän regulaatiiviseen asemaan eli pakottavaan institutionaaliseen luonteeseen sellaisenaan tai vaihtoehtoisten instituutioiden toivottavuuteen. Edellinen tarkoittaa sitä, että kyseessä olevaa elämänaluetta ei tulisi ylipäänsä säännellä regulaatiivisesti eli muodollisin kannustimin ja sanktioin. Eläkejärjestelmien tapauksessa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi mielipidettä, että valtioiden tai yritysten ei pitäisi organisoida muodollisia eläkejärjestelmiä, vaan perheiden pitäisi huolehtia vanhuksista epämuodollisesti. Jälkimmäinen tarkoittaa

sitä, että elämänaluetta tulisi säännellä joidenkin muiden regulatiivisten instituutioiden välityksellä. Julkisen eläkejärjestelmän kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä mielipidettä, että eläkkeitä ei pitäisi ylipäänsä tarjota, vaan vanhuudenajan perustoimeentulosta tulisi huolehtia universaalin perustulon avulla.

Toinen vaihtoehto on kapinointi järjestelmän institutionaalisen logiikan sisältöä kohtaan. Tätä voidaan kutsua *parametriseksi kapinaksi*. Kapina on luonteeltaan kapinaa ”sisältöpäin”. Kapinan lähtökohtana on eläkejärjestelmän sovittujen päämäärien ja regulatiivisen aseman hyväksyntä, mutta itse regulatiivisen logiikan sisällön eli sääntöjen ja sanktioiden kyseenalaistaminen. Esimerkiksi Suomen työeläkejärjestelmää vastaan kohdistuva parametrinen kapina voi lähteä liikkeelle siitä, ettei eläkkeen karttumaprosentteja tai työntekijäin eläkemaksun tasoa hyväksytä, vaikka eläkkeiden määrittymistä ansioiden perusteella, eläkeikää ja lakisääteisyttä kaikkia kannatettaisiinkin. Kapina voi kohdistua käytännössä mihin tahansa regulatiiviseen logiikkaan eläke-etuuksien määräytymisestä rahastoinnin muodon kautta eläkkeistä aiheutuvien kustannusten jakamiseen.

Eläkekonformismi on eläkekapinoinnin vastakohta. Edellä esitellyllä logiikalla ”institutionaalinen eläkekonnformismi” voi viitata kahteen erilaiseen asiaan. Paradigmaattinen konformismi tarkoittaa sitä, että säätelyn päämäärä ja regulatiivinen asema hyväksytään, ja parametrinen konformismi sitä, että järjestelmän kannustimet ja sanktiot eli säätelytapa hyväksytään. Konformismi ei tarkoita sitä, että kaikki pitäisi pitää ennallaan. Paradigmaattinen konformismi voi esimerkiksi haluta pitää kiinni järjestelmän lakisääteisydestä, vaikka samalla haluaisi alentaa eläke-etuuksia. Parametrinen konformismi voi taas esimerkiksi haluta pitää kiinni eläke-etuuksien vallitsevasta tasosta, vaikka tulevaisuudessa se tarkoittaisi valtavien suurien eläkemaksuja. Myös konformismi voidaan kehystää eri tavoilla – parametrismistä

kysymyksistä voidaan tehdä paradigmaattisia ja toisinpäin.

Konformismi ei sulje pois kapinaa eikä kapina konformismia. Suomen työeläkejärjestelmän esimerkki on osoittanut kerta toisensa jälkeen, että paradigmaattinen konformismi voi itse asiassa suorastaan vaatia jatkuvaa parametrista kapinaa (Sorsa & Johanson 2011, Johanson & Sorsa 2011). Suomalaisen työeläkejärjestelmän kannattaja voi esimerkiksi olla samaan aikaan vankka paradigmaattinen konformisti ja vankka parametrinen kapinallinen. Hän voi esimerkiksi kannattaa pakollista, työnantajien suureksi osaksi kustantamaa vanhuuseläkejärjestelmää. Samalla hän voi kuitenkin vastustaa niin sanottuja etuusperusteisia eläkkeitä, joiden riskit kannetaan eläkemaksujen, ei eläke-etuuksien muutoksen kautta. Vastaavasti joku toinen henkilö voisi kannattaa henkeen ja vereen Suomen työeläkejärjestelmän kaikkia parametreja eläkkeen määräytymisestä hallintojärjestelmään, mutta vaatia järjestelmän paradigman ulottamista kaikkialle maailmaan globaaliksi julkiseksi eläkejärjestelmäksi.

Paradigmaattisen ja parametrisen politiikan rajanveto analyysissa voi olla toisinaan vaikeaa. Onko esimerkiksi Suomen eläkejärjestelmän lakisääteisyys vastustaminen paradigmaattista vai parametrista kapinaa? Epäilemättä kyseessä on yksi järjestelmän paradigmaattisista piirteistä. Ellei järjestelmä olisi universaali ja lakisääteinen, voisivat ihmiset ”äänestää jaloiltaan” ja siirtyä kokonaan toisten eläkejärjestelmien piiriin. Toisaalta kyse on myös pakottamisen luonteesta. Mikäli järjestelmä tarjoaisi pienemmät eläkkeet, antaisi tämä tilaa työsopimuskohtaisille eläkejärjestelyille. Analyttisesti paradigmaattisen ja parametrinen kapinan eron voi tunnistaa esimerkiksi kysymällä, onko jokin vaade mahdollista toteuttaa eläkejärjestelmän sisällä ilman, että järjestelmän kattamat elämänalueet tai sen piirissä olevat ihmisryhmät muuttuvat. Kysymys ei kuitenkaan ole ensisijaisesti analyttinen, vaan poliittinen. Kapinan

suhde instituutioon riippuu siitä, millaiseksi kapinaksi toiminta *kehystetään*.

Politiikkaan kuuluvat politisointi, kehystäminen ja politikointi, jotka ovat pitkälti epäsäännöllisiä, tapaus- ja tilannekohtaisia asioita (esim. Palonen 2006). Kaikki vaatimukset voidaan siis periaatteessa asettaa palvelemaan niin paradigmaattista kuin parametrissa kapinaakin. On esimerkiksi täysin poliittinen valinta, halutaanko pyrkiä lisää eläkemaksuun joustoa mobilisoida lakisääteisyys vastargumentiksi vai lakisääteisen järjestelmän uudistamista koskevaksi argumentiksi. Tämän artikkelin aiheena ei ole eläkepolitiikan kehystämistavat, jotka ansaitisivat kokonaan oman käsittelynsä. Institutionaalisen lähestymistavan takia on kuitenkin hyödyllistä erotella suora (esimerkiksi ideologinen) kehystäminen epäsuorasta tai instrumentaalista, jonkin muun poliittisen päämäärän avulla tapahtuvasta kehystyksestä. Näiden kehystystapojen erottelu on mielekästä siksi, että kehystyksessä voidaan ohjata kapina tai konformismi yhteen instituutioon toisen sijaan. Erottelu on tärkeää myös siksi, että epäsuoran kehystyksen tarkastelu auttaa tunnistamaan muun muassa paradigmaattisen kapinan tuottamisen parametrisilla perusteilla.

Edellä käsiteltyä esimerkkiä jatkaen voidaan ajatella, että Suomen (lähes) universalistista eläkejärjestelmää vastaan voidaan kapinoida suoraan esimerkiksi sellaisella ideologisella perusteella, että verotukseen tai pakollisiin maksuihin perustuvalla rahoituksella ei tulisi harjoittaa sukupolvien välistä varallisuuden ja tulojen uudelleenjakoa. Järjestelmää voidaan epäsuorasti kritisoida esimerkiksi sillä perusteella, että yhtenäisen järjestelmän oloissa työnantajat eivät välttämättä päädy kilpailemaan nuorista työntekijöistä eläkejärjestelmien avulla. Tällöin varsinainen instituutio, johon otetaan vahvasti kantaa, on kilpailu työntekijöistä, johon eläkejärjestelmän paradigma tai parametrit tulisi sovittaa. Ideologinen konformismi voisi näiden esimerkkien

kontekstissa vastaavasti perustua vaikkapa siihen, että vanhuudenajan toimeentulon määrääntymisestä tulisi päättää demokraattisesti yli sukupolvirajojen. Instrumentaalinen konformismi voisi viitata vaikkapa siihen, että kaikenkattava julkinen järjestelmä helpottaa eläkeikäisten tulo- ja varallisuuserojen tasoittamista yli ajan. Tällöin eläkejärjestelmän paradigmaa tai tarkemmin ottaen regulatiivista asemaa halutaan vahvistaa viittaamalla toiseen politiikkaan ja sitä toteuttaviin lukemattomiin eri instituutioihin.

ELÄKEINSTITUUTTIODEN SUKUPOLVIPOLITIikka

Edellä olevat kapinan ja konformismin muodot ovat analyttisiä rakennelmia, joiden tarkoituksena ei ole selittää eläkepolitiikan tekotapoja, vaan ainoastaan valottaa erilaisten mielipiteiden asemaa eläkejärjestelmän instituutioiden suhteen. Eläkekapina ja -konformismi voivat perustua millaiseen tahansa asioiden politisointiin ja ne voivat toimintana viitata loputtomiin erilaisiin asioihin hiljaisesta maksuista kieltäytymisestä etujärjestöjen harjoittaman lobbaamisen kautta äänestyskäyttäytymiseen ja massamielenosoituksiin. On silti huomattava, että mielipiteiden institutionaalisen asemalla on eläkejärjestelmissä poikkeuksellisen suuri merkitys. Syynä tähän on järjestelmien pitkäikäisyys ja ajan kuluessa tapahtuvat muutokset, jota tässä yhteydessä kutsun *institutionaaliseksi ajaksi*. Institutionaalisen ajan lähtökohtana on yksittäisten instituutioiden kehitysvaihe ja instituutioiden suhde niitä ympäröivän yhteiskunnan muihin instituutioihin, materiaaliin resursseihin, politiikkoihin ja lukemattomiin muihin tekijöihin. Instituutioita ei esimerkiksi välttämättä päivitetä, vaikka uusi yhteiskunnallinen tilanne vaatisi sen tekemistä instituutioon päämäärien saavuttamiseksi. Tällöin instituutioon luonne muuttuu. Eläkeinstituutiot voivat kaikkien

muiden instituutioiden tapaan käydä tarpeettomiksi, muuttua, saada uusia piirteitä tai hajota ympäröivän yhteiskunnan muuttuessa (ks. esim. Campbell 2004; Crouch 2005; Streeck & Thelen 2005; eläkejärjestelmien institutionaalista muutoksesta ks. esim. Dixon & Sorsa 2009).

Eläkejärjestelmää koskevien mielipiteiden institutionaalinen asema ei ole ratkaiseva vain sen selvittämiseksi, halutaanko järjestelmää ylipäänsä kehittää vai hajottaa tai jättää oman onnensa nojaan. Tarkastelu on tärkeää myös muun muassa siksi, että konformismi ja kapina voivat osoittautua aiheettomaksi ajan kuluessa, tai että yhden ajan konformismi voi johdonmukaisesti vaatia toisena aikana jonkinlaista kapinaa. Eläkepolitiikka on aina luonteeltaan aika- ja ikäsidonnaista politiikkaa, koska kypsät eläkejärjestelmät toimivat eri tavalla kuin nuoret, vaikka järjestelmän instituutiot pysyisivät täysin ennallaan. Eläkejärjestelmän kustannukset voivat nousta radikaalisti esimerkiksi väestökehityksen, palkkasumman ja sijoitustuottojen vaihtelun mukana ilman itse järjestelmää koskevia institutionaalisia muutoksia. Eläkejärjestelmät voivat tämän takia olla samanaikaisesti erittäin legitiimejä ja tuhoon tuomittuja.

Esimerkiksi Ruotsin lakisääteinen työeläkejärjestelmä oli todellinen kruununjalokivi lähes neljän vuosikymmenen ajan. Ruotsalaiset pitivät pääsääntöisesti järjestelmää oikeudenmukaisena ja kannatettavana. Järjestelmän odotettu maksutaso osoittautui kuitenkin kestämättömäksi, eivätkä sijoitustuotot olleet riittävän suuria pitämään maksuja kurissa (Palme 2005; ks. myös Kangas ym. 2010). Myös Suomen työeläkejärjestelmän ensimmäisinä vuosikymmeninä oletettiin, että eläkemaksujen taso jää peräti alle kymmeneen prosenttiin palkkasummasta (Niemelä 1994). Vuonna 2011 pakollisen TyEL-maksun suuruus oli työnantajille jo 22,5–23 prosenttia ja työntekijälle 4,7–6 prosenttia työntekijän palkasta. 1990-lukua edeltäneellä ajalla suomalaiselle

eläkekonformismille oli monia hyviä perusteita – järjestelmä oli legitiimi ja sen kehitys näytti suotuisalta. Toisin kuin paradigmaattiseen kapinaan ajautuneessa Ruotsissa, järjestelmän valtaapitävien paradigmaattinen ja parametrinen konformismi vaihtui kuitenkin parametriseen kapinaan 1990-luvun laman myötä. Eläkkeiden karttumasaännöksiä, eläkeikää, eläkemaksujen maksajia, sijoitussääntöjä ja monia muita parametreja muutettiin vauhdikkaasti. Parametrisia muutoksia oli niin paljon, että järjestelmä muuttui lähes paradigmaattisesti (Hinrichs & Kangas 2003).

Tässä artikkelissa eläkekapinaa ja -konformismia tarkastellaan ikä- ja aikasidonnaisten politiikan yhtenä alalajina eli sukupolvikysymyksenä. Eläkkeitä koskevan institutionaalisen sukupolvipolitiikan lähtökohta on siinä, että eläkekysymyksistä tehdään tai niistä muodostuu jonkinlaista paradigmaattista tai parametrista poliittista aloitteellisuutta, reaktiota tai tunnustamista vaativa, laajasti jaettu sukupolvikokemus. Periaatteessa mikä tahansa eläkekysymys on kehystettävissä sukupolvipoliittiseksi kysymykseksi, koska eläkejärjestelmät sisältävät aina kaikenlaisia ikäluokkien välisiä suhteita. Nuoria yhdistäväksi sukupolvikokemukseksi eläkejärjestelmät eivät kuitenkaan järin helposti muutu, koska ihmisillä on hyvin usein tapana havahduttaa eläkekysymyksiin vasta keski-ikäisenä (ks. esim. Mitchell & Utkus 2004). Eläkkeiden ”institutionaalisen politiikan” tutkiminen kuitenkin helpottaa sukupolvikokemusten *eroavaisuuksien* ymmärtämistä. Edellä esitellyn mukaisesti sukupolvikysymykset ovat aina osittain riippuvaisia eläkejärjestelmän kypsyisestä. Eri sukupolvet kokevat saman eläkejärjestelmän todennäköisesti eri tavoilla, koska sama instituutio voi olla luonteeltaan hyvin erilainen eri aikoina. Eläkejärjestelmät voivat tuottaa sukupolvikokemuksia, koska ne voivat kärjistää suhdetta edeltäviin ikäluokkiin. Siinä missä edelliset ikäpolvet ovat voineet pitää järjestelmää oikeudenmukaisena

ja ovat viimeiseen asti konformistisia, voivat tulevat ikäpolvet kokea saman järjestelmän täysin epäoikeudenmukaisena ja alkaa kapinoida edeltäviä ikäpolvia vastaan täsmälleen samoista institutionaalisista syistä.

Sukupolvinäkökulmasta kaiken poliittisen kehystyksen suhteen on oleellista, että eläkepoliittisilla päätöksillä on aina vaikutusta pitkälle tulevaisuuteen ja tuleviin sukupolviin, jotka eivät voi koskaan olla läsnä järjestelmää koskevassa päätöksenteossa. Jotkut ovat tulleet tämän johdosta jopa siihen tulokseen, että eläkkeistä tulisi päättää osittain teknokraattisesti, jotta se voisi olla oikeudenmukaista (esim. Korkman, 2011). On todennäköistä, että tulevat sukupolvet laativat eläkejärjestelmät aivan eri päämäärien perusteella kuin edelliset, minkä vuoksi teknokratian oikeudenmukaisuus voidaan kyseenalaistaa. Teknokraattinen päätöksenteko ei kuitenkaan ratkaise edes eläkepolitiikan perimmäistä epävarmuutta. Eläkepolitiikkaa ja erityisesti eläkejärjestelmien sukupolvipolitiikkaa tehdään aina instituution kehityksen ja tulevaisuutta koskevien uskomusten perusteella. Minkäänlainen tieteellisen pätevä ja vedentäytävästi oikeudenmukainen päätöksenteko ole koskaan mahdollista, koska vasta tulevaisuus määrittelee uskomusten paikkansapitävyyden ja oikeutuksen.

NUORET, SUKUPOLVIPOLITIikka JA SUOMEN KOKONAISELÄKEJÄRJESTELMÄ

Edellä esitelty instituutioteoriaan perustuva käsitys eläkejärjestelmiin kohdistuvasta sukupolvipolitiikasta voidaan tiivistää seuraavasti. Mihin tahansa eläkejärjestelmään kohdistuvan sukupolviperustaisen eläkekapinan (jonka tarkoituksena on muuttaa järjestelmää) ja eläkekonformismin (jonka tarkoituksena on uusia järjestelmää) tutkimuksessa on otettava

huomioon ainakin kolme asiaa. Ensinnäkin on huomioitava tarkasteltavien eläkejärjestelmien institutionaalinen logiikka ja institutionaalinen ajankohta eli järjestelmän kehitysvaihe, jotta sukupolvipolitiikan kohde olisi ylipäänsä ymmärrettävä. Toiseksi on eroteltava kapinan ja konformismin paradigmaattiset ja parametriset muodot, jotta sitoutuminen eläkejärjestelmän ylisukupolvisiin peruslähtökohtiin voitaisiin huomioida ja eläkejärjestelmään kohdistuvan muutospaineen luonne olisi ymmärrettävää. Kolmanneksi on tarkasteltava kapinan ja konformismin kehystystä, jotta voisimme ymmärtää, mihin instituutioihin poliittiset paineet tarkalleen ottaen kohdistetaan ja miten. Tässä osiossa otan edellä esitellyn työkalupakin käyttöön Suomen kokonaiseläkejärjestelmän ja sen sukupolvipolitiikan tarkasteluun.

Suomen kokonaiseläkejärjestelmä on rajattu tässä yhteydessä kahteen sen keskeiseen lakisääteeseen komponenttiin: kansaneläkejärjestelmään ja yksityisen sektorin työntekijöiden työeläkejärjestelmään (TyEL).¹ Aloitan käsittelyn järjestelmien institutionaalisista paradigmoista eli niiden päämääristä ja regulatiivisesta asemasta. En käsittele tässä yhteydessä järjestelmien institutionaalista ja poliittista historiaa, joista on tehty aiemmin huomattavan kattavia katsauksia (esim. Niemelä 1994). Molemmissa järjestelmissä on myös niin paljon institutionaalisia parametreja, ettei niiden kaikkien käsitteleminen yhdessä artikkelissa ole mahdollista saati edes tarkoituksenmukaista, koska järjestelmien yksityiskohdista on olemassa lukuisia virallisia katsauksia (esim. Mielonen 2011). Keskityn tässä yhteydessä vain muutamaaan regulatiivisen instituutiokäsityksen ja sukupolvien välisten suhteiden kannalta oleelliseen teemaan: eläke-etuuksien ja eläkemaxujen määräytymiseen yli ajan. Käsitteilyn jälkeen tarkastelen lyhyesti aiemmassa asennetutkimuksessa saatuja tuloksia kapinan ja konformismin mahdollisuuksista.

KANSANELÄKEJÄRJESTELMÄN JA TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN SUKUPOLVIPOLITIIKAN LÄHTÖKOHTIA

Suomen kansaneläkejärjestelmä ja työeläkejärjestelmä ovat molemmat regulatiiviselta paradigmatilaltaan universaaleja ja lakisääteisiä. Järjestelmät kattavat lähes kaikki Suomessa vakinaisesti asuvat tai työskentelevät, eikä niiden ulkopuolelle voi asettua kovinkaan helposti. Järjestelmien perustava ero on siinä, että ne säätelevät eri elämäntilanteita ja osittain myös eri ihmisryhmiä. Kansaneläke on paradigmaltaan asumisperustaista sosiaaliturvaa, johon on oikeus lähes kaikilla Suomessa asuvilla yli 65-vuotiailla vanhuksilla ja 16–64-vuotiailla työkyvyttömillä. Kansaneläke tarjoaa pienituloisille vanhuksille ja työkyvyttömille pääasiallisen tai täydentävän tulonlähteen tulojen määrästä riippuen.² Kaikki järjestelmän piirissä olevat eivät siis tosiasiallisesti saa eläkettä. Kansaneläke rahoitetaan verovaroin valtion budjetista. Paradigmaattinen konformismi tarkoittaa kansaneläkejärjestelmässä ennen kaikkea lakisääteisyys-, asumis-, työkyvyttömyys- ja ikäperusteisuuden sekä veroluonteisen rahoituksen puolustamista.

Työeläke kattaa järjestelmänä käytännössä kaiken Suomessa tehtävän työntöön, mikäli työeläkejärjestelmän ymmärretään sisältävän useampia työeläkelajeja (TyEL, YEL, MyEL, MEL, KuEL, VEL sekä kirkkojen, Kelan työntekijöiden, Suomen Pankin ja eräiden muiden julkisalojen eläkelait). Käsitellen tässä artikkelissa järjestelmää näistä laajimman eli yksityisen sektorin työeläkelain eli TyEL:n esimerkin kautta. Työeläke karttuu Suomessa tehdystä työstä saatavasta palkasta. Työeläkejärjestelmä säätelee siis työntekoa ja sen loppumisen jälkeistä toimeentuloa, ei vanhuuden tai työkyvyttömyyden aikaista pienituloisuutta. Tässä mielessä eläkeikä on työeläkejärjestelmässä parametrisen, ei paradigmaattinen kysymys. Eläkettä voidaan nostaa ikävuosien 63 ja 68 välillä

oman valinnan mukaan eläkkeelle jäämisestä alkaen. Työeläkkeet rahoitetaan työnantajien ja työntekijöiden pakollisilla maksuilla, joista osa rahastoidaan sijoituksiksi kansainvälisille rahoitusmarkkinoille. Työeläke on suomalaisille eläkkeensaajille ensisijainen tulonlähde – noin puolet suomalaisista eläkeläisistä saa pelkkää työeläkettä ja vain hieman yli joka kahdeskymmenes pelkkää kansaneläkettä. Paradigmaattinen ”työeläkekonformismi” tarkoittaa edellä sanotun perusteella ainakin lakisääteisyys-, karttumaperiaatteen, pakollisten maksujen ja osittaisen rahastoinnin periaatteiden puolustamista.³

Järjestelmien paradigmojen välillä on käyty monenlaista poliittista kädenväistöä historian saatossa (ks. esim. Johanson & Sorsa 2010, Niemelä 1994). Suomalaisista puolueista esimerkiksi Keskusta (ja ennen sitä Maalaisliitto) on perinteisesti kannattanut vahvaa kansaneläkejärjestelmää, SDP yhdessä työntekijöiden keskusjärjestöjen kanssa vahvaa työeläkejärjestelmää. Myös Kokoomus yhdessä työnantajajärjestöjen kanssa ovat kallistuneet lakisääteisen työeläkejärjestelmän kannalle, vaikka kanta ei ole ollut aina järin myönteinen. Nykyeläkejärjestelmässä selkeä vastakkainasettelu on haasteellisempaa, koska kansaneläke- ja työeläkejärjestelmät ovat vahvasti riippuvaisia toisistaan, eivätkä järjestelmien paradigmat ole aivan itsestään selviä. Kansaneläkkeen paradigma voidaan pitää viimekätisen tulonlähteen takaamista joko pääasiallisena (hyvin pienituloiset) tai täydentävänä (pienituloiset) eläkkeenä kaikille Suomessa asuville vanhuksille ja työkyvyttömille, jotka eivät saa riittävästi muita tuloja. Työeläkettä voidaan pitää näkökulmasta riippuen yhtä lailla vanhuuden myötä tapahtuvan työkyvyn menetyksen kompensationsa, työn mukana ansaittuna vanhuudenajan toimeentulona kuin ensisijaisena tai pääasiallisena eläketurvana lähes kaikille Suomessa työskenteleville.

Paradigmaattis-sukupolvipoliittisesti voidaan esimerkiksi korostaa, että työurat ovat eri sukupolvilla varsin erinäköisiä. Työeläke-

järjestelmää voidaan tällöin vastustaa ja kansaneläkejärjestelmää kannattaa esimerkiksi sillä jälkimmäiseen liittyvän piirteen perusteella, että vanhuudenajan ensisijaisen toimeentulon ei pitäisi määrittää työuran vaan asumisen perusteella.⁴ Vaikka kokonaiseläkejärjestelmän tasolla esimerkiksi kansaneläkkeen tulorajojen ja etuuksien nostaminen ei olisi kuin parametrisen muutos, voi kyse olla myös yksittäisen järjestelmän paradigmaattisesta muutoksesta, koska se ottaa uusia ihmisiä eläkkeiden maksatuksen piiriin. On kuitenkin mielekästä myös kysyä, miten argumentti on kehystetty suhteessa työeläkejärjestelmään. Voidaan esimerkiksi kysyä, onko kansaneläkejärjestelmän vahvistamisen paradigma poliittisesti perusteltua, jos työeläke hahmotetaan sukupolvista riippumatta työkyvyn menettämisen varalle tarkoitetuksi vakuutukseksi eikä kunkin sukupolven pääasiallisesti eläketurvan lähteeksi, jonka ”tontilla” kansaneläkkeen merkitystä yritettäisiin vahvistaa. Useiden eläkeinstituutioiden puitteissa onkin aina huomioitava, miten järjestelmien kokonaisparadigma hahmotetaan.

Kansaneläkejärjestelmän parametrit ovat suhteellisen yksinkertaisia. Oikeus eläke-etuuksiin ja etuuksien määrä määrittyvät tulotason mukaan. Eläkkeiden rahoitus puolestaan tapahtuu budjettirahoituksen välityksellä, minkä vuoksi rahoituksen parametrit ovat riippuvaisia verotuksen parametreista. Sukupolvipoliittisesti oleellimmat asiat ovat epäilemättä väestön yleisen ikärakenteen ja kansaneläkettä nauttivan väestöosuuden kehitys. Ennusteiden perusteella kansaneläkemenot tulevat kasvamaan tulevaisuudessa absoluuttisesti mutteivät suhteellisesti nykyisestä noin kolmesta prosentista bruttokansantuotteesta (ks. esim. Moisio 2010). Parametrinen ”kansaneläkekonformismi” tarkoittaa ennen kaikkea (indeksikorjattujen) etuuksien pitämistä ennallaan, mikä ei luultavasti johda merkittävään kansaneläkemenojen suhteelliseen kasvuun, ellei pienituloisten suhteellinen määrä

lisäänny radikaalisti tulevien vuosikymmenten aikana.⁵ Parametrinen kapina kohdistuu todennäköisimmin etuuksien määrään (mukaan lukien indeksikorjaukset), tulorajoihin ja verotukseen.

Työeläkejärjestelmän parametrit ovat kansaneläkejärjestelmää monimutkaisempia. TyEL-järjestelmän lähtökohtana on eläkkeen karttuminen työansioiden mukana. Karttumisprosentti on 1,5 prosenttia palkasta vuodessa ikävälillä 18–52. Karttuma kasvaa työntekijän iän myötä. 53 vuotta täyttänyt kartuttaa työeläkettään 1,9 prosenttia vuosiansioistaan ja 63 vuotta täyttäneelle sitä kertyy jo 4,5 prosenttia vuodessa. Korkeampia karttumisprosentteja kutsutaan usein ”superkarttumaksi”. Järjestelmä on karttumaperusteinen. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijän kartuttamat eläke-etuudet pysyvät ennallaan ja maksutasoa nostetaan (tai lasketaan) tarpeen mukaan. Kartutettu eläke on sidottu palkkaindeksiin, eli eläkkeen arvo nousee palkkojen nousun mukaisesti. Eläkkeelle jäädessä eläkettä korjataan vuosittain niin sanotulla työeläkeindeksillä, joka perustuu kuluttajahinta- (80 %) ja ansiotasoindeksiin. Eläkkeen karttumiseen ja määrän kehitykseen vaikuttaa varsin moni suhteellisen kontingentti tekijä (ks. tarkemmin Sorsa & Roumpakis 2011).

Järjestelmän rahoitus tulee työntajien ja työntekijöiden pakollisista eläkemaksuista, joista osa rahastoidaan. Työnantajat maksavat karkeasti ottaen kolme neljäsosaa ja työntekijät yhden neljäsosan eläkemaksuista.⁶ Noin neljäsosa maksuista rahastoidaan ja sijoitetaan tuottavasti ja turvaavasti työnantajan valitsemassa eläkelaitoksessa (sijoituksista kattavasti ks. Sorsa 2011a). Työnantajat saavat eläkeyhtiöiden tapauksessa hyvistä sijoitustuotoista maksualennuksia eli asiakashyvityksiä. Järjestelmä voidaan luontevasti hahmottaa pysyvästi ”alirahastoiduksi” järjestelmäksi, jossa eläkkeet maksetaan tilinpidollisesti ensin kunkin eläkeläisen rahastoidusta osiosta eli pääomasta sijoitustuottoineen ja vasta näiden varojen lop-

puessa suoraan eläkemaksuista (Sorsa 2011b). Noin kolmannes työeläkkeistä maksetaan rahastoidusta osuudesta.

Parametrisen työeläkekonformismin ehkä vahvimpana sukupolvilähtökohtana on karttumaperusteisuus: eläkkeiden pitää määräytyä ensin, maksujen vasta sen jälkeen. Myös se, että eläkkeitä ei tule leikata, on nykyjärjestelmässä konformistinen näkemys. Mikäli esimerkiksi tulevat ikäluokat pienenevät tai sijoitusten arvo romahtaa, nykyjärjestelmän logiikan mukaan eläkemaksut nousevat. Konformismi voidaan kohdistaa myös eläkekustannusten jakamiseen. Vaikka työnantajat maksavat suurimman osan eläkemaksuista, työmarkkinaosapuolten sopimuksen mukaan väestönkehityksestä johtuva maksujen nousupaine jaetaan tasan työnantajien ja työntekijöiden kesken.⁷ Osittainen rahastointi tuo mukaan omat muuttujansa. Konformistinen näkemys voi viitata moniin tekijöihin, kuten rahastointiasteen pitämiseen vakiona tai sijoitusriskien tason säilyttämiseen. Voidaan sanoa, että työeläkejärjestelmää kohtaan voi löytyä varsin monenlaista konformismia, eikä täydellinen järjestelmäuskollisuus ole siten välttämättä kovinkaan yleistä. Sama pätee kuitenkin myös kapinaan. Sukupolvipoliittisesti on kiistatta kiinnostavaa, pidetäänkö eläke-etuuksien ja maksujen määräytymistapaa oikeutettuna. On kuitenkin täysin johdonmukaista samaan aikaan kannattaa esimerkiksi eläkemaksujen määräytymisperiaatteita, mutta myös vaatia sijoitusriskien kasvattamista vaikkapa eläkelaitosten vakavaraisuuskriteerejä muuttamalla. Tällöin kapina ei varsinaisesti kohdistu riskien jakamisen tapaan, vaan ainoastaan sukupolvienvälisen maksutason riskien tasoa säätelevään logiikkaan.

Suomessa on julkisessa keskustelussa korostettu sukupolvipoliittisesti ennen kaikkea sitä, että suuret ikäluokat laativat itselleen hyvin edullisen työeläkejärjestelmän. Tällä tarkoitetaan sitä, että he ovat maksaneet suhteellisesti alhaisia eläkemaksuja eläke-etuuksiinsa

nähdessä. Tämä piirre eli varhaisten maksajien eläkkeiden edullisuus on kuitenkin käytännössä osa kaikkia eläkejärjestelmiä, eikä siltä voida välttyä, jos järjestelmiä ylipäänsä halutaan.⁸ Ongelmana ei siis ole välttämättä alkuperäisen järjestelmän luonne, vaan ennemmin se, että työeläkejärjestelmän etuuksien ja maksujen määrittymisen parametreja on muutettu lukemattomia kertoja (ks. esim. Hinrichs & Kangas 2003). Varhaisilla sukupolvilla ei ollut käytössään esimerkiksi niin sanottua elinäkakerrointa, joka säätelee kuukausittaisten eläkkeiden määrää ikäluokan odotettavan elinajan mukaan. Monille tämä näyttäytyy merkittävänä eläkkeen alentumisena, vaikka vanhuuden aikana yhteensä nostettu kokonaiseläke ei itse asiassa heikentyisikään vaan lähinnä vakioituisi.⁹

Eläke-etuuksien määräytymisessä on siirrytty etuuksien määräytymisestä viimeisten työvuosien sijaan koko työuran mittaiseen eläkekarttumaan. Käytännössä tämä tarkoittaisi eläkeodotuksen alenemista, ellei sitä olisi kompensoitu edellä mainitulla superkarttumalla. Mikäli nykysukupolvien työurat ovat katkonaisempia tai loppupäästä suhteellisesti pienituloisempia kuin edeltävillä sukupolvilla, ovat järjestelmän parametrit työssäkäyvien kannalta kiistatta huonommat. Toisaalta on syytä kysyä, voidaanko tällaisia eroja kompensoida millään muilla eläkejärjestelmän parametreilla kuin radikaaleilla tasaeläkkeillä, jotka eivät yleensä kuulu ansioeläkejärjestelmien paradigmaan. Eläkemaksut puolestaan olivat alun perin kokonaan työnantajien maksamia ja rahastoinnin aste ja sijoitusten odotettu tuottotaso paljon nykyistä matalampi. Vaikka kokonaistaloudellisesti maksujen jakamisella ei välttämättä ole ollut suurta merkitystä – alemmat työnantajamaksut olisivat voineet näkyä esimerkiksi korkeampina palkkoina – eikä järjestelmän alkuperäinen sijoitusstrategia ollut huono nykysukupolvien kannalta, saavat nämä tekijät järjestelmän helposti näyttämään yksilölle kalliimmalta kuin edellisille suku-

polville. Suomen kokonaiseläkejärjestelmän institutionaalinen ajankohta yhdistettynä lukuisiin reformeihin ja institutionaaliseen monimutkaisuuteen onkin omiaan helpottamaan sukupolvipoliittista kehystystä.

ELÄKEKAPINA JA -KONFORMISMI ASENNETUTKIMUKSEN VALOSSA

Suomessa universaaliin lakisääteiseen pakottamiseen perustuva logiikka korostaa vahvasti sekä kansaneläke- että työeläkejärjestelmän paradigmojen legitimitettiin merkitystä, koska vaihtoehtoiset eläkejärjestelyt eivät ole aidosti vaihtoehtoisia, vaan ainoastaan täydentäviä järjestelmiä. Eläkeasenteiden perusteella suomalaiset pitävät molempia eläkejärjestelmien regulatiivista asemaa suhteellisen legitiiminä, eikä järjestelmien paradigmojen välillä ole edes selvää vastakkainasettelua. Vuoden 2010 *Työeläkeasenteet*-tutkimuksen (TELA 2010) avulla voidaan tehdä useita havaintoja. Selvä enemmistö väestöstä (65 %) luonnehti Suomen kokonaiseläkejärjestelmää yleisesti ottaen oikeudenmukaiseksi ja vain alle kolmannes (31 %) epäili asiaa. Alle 25-vuotiaista jopa 76 prosenttia ja 25–34-vuotiaista 62 prosenttia piti järjestelmää oikeudenmukaisena. Työeläkeasenteista käy ilmi, että yli 80 prosenttia väestöstä vastustaa – 60 prosenttia väestöstä vastustaa jyrkästi – eläketurvan yksityistämistä. Lisäksi 74 prosenttia väestöstä kannattaa ja vain 22 prosenttia vastustaa ansioeläkkeen määräytymistä lakisääteisesti nykymallin mukaisesti, jossa kukin voi vaikuttaa oman kokonaiseläketasoonsa myös täydentävillä yksityisillä lisäeläkevakuutuksilla. Nuorison kantoja ei tässä yhteydessä ole eritelty. Toisaalla on kuitenkin osoitettu, että kaikki kansan- ja työeläkejärjestelmään tehtävät suuret paradigmaattiset muutokset lukuun ottamatta eläkekattoa, joka tulee tulkita ennemmin parametriseksi kuin paradigmaattiseksi muutokseksi, saavat yhtä vähän kannatusta niin koko väestön kuin nuortenkin parissa (Forma ym. 2007).

Työeläkeasenteiden ja niihin sisältyvän aikasarjan perusteella vahvaa, useita ikäluokkia yhdistävää sukupolvikapinaa ei voida järkevästi löytää suomalaisnuorison asenteista. Jatkotutkimuksessa tarkemmin testattavana hypoteesina voidaankin esittää, että suomalaisnuorten parista voidaan todennäköisemmin löytää paradigmaattista konformismia kuin paradigmaattista kapinaa. Toisaalta on huomattava, että sukupolvipoliittiselle eläkekysymysten kehystykselle näyttäisi olevan yleisesti ottaen yhteiskunnallista tilaa, mikä saattaa jossain vaiheessa näkyä myös paradigmaattisena kapinana. Alle 25-vuotiaista 49 prosenttia ja 25–34-vuotiaista 65 prosenttia uskoo, että eläke-etuuksia tullaan huonontamaan. Molemmista ryhmistä 52 prosenttia myös uskoo, että eläkkeitä tullaan leikkaamaan merkittävästi seuraavan kymmenen vuoden aikana. Alle 25-vuotiaista 46 prosenttia ja 25–34-vuotiaista 45 prosenttia uskoo, että työeläkkeiden nykytason ylläpitäminen tulee mahdolliseksi seuraavan 10–15 vuoden aikana. (TELA 2010.) Kehystyksen merkitys on epäilemättä suurta jo siksi, että nuorilla on muita ikäryhmiä todennäköisemmin vaikeuksia muodostaa mielipiteitä hyvinvointivaltion instituutioista (Kallio 2008). Edellä esiteltyjen lukujen osalta on kuitenkin myös huomioitava, että ne eivät poikkea merkittävästi koko väestön vastaavista luvuista. Vaikka sukupolvipoliittiselle kehystykselle voi olla olemassa tilaa ja alttiutta, ei ilman jatkotutkimusta voida sanoa, että paradigmaattiselle kapinalle olisi nuorison parissa yhtään enemmän tilaa kuin koko väestön parissa.

Parametrisen politiikan osalta konformismia voi löytää helpoiten eläkeikäkysymyksistä. Työeläkeasenteiden mukaan suomalaiset keskimäärin sekä alle 25-vuotiaat pitävät sopivana eläkeikäänä 63 ikävuotta. 25–34-vuotiaat kannattavat keskimäärin vuotta alempaa eläkeikää, mutta eroa ei voida pitää järkevästi suurena. Eläkeikään alarajan nostamista 63:sta 65:een vastustaa 71 prosenttia väestöstä. Vaikka nuoret ovat

suhteellisen konformistisia, on huomattava, että alle 25-vuotiaista 59 prosenttia vastustaa eläkeiän nostoa, kun taas koko väestöstä ja 25–34-vuotiaista jopa 71 prosenttia vastustaa nostoa. 25–34-vuotiaiden käsitys sopivasta eläkeiästä on lisäksi koko väestöä alhaisempi. Jatkotutkimuksessa testattavaksi hypoteesiksi voidaan esittää, että kaikkein nuorimmat ovat vähemmän konformistisia kuin muut ikäluokat.

Suhteellisesti lievempi konformismi on merkittävää myös muun muassa siksi, että nuoret näyttäisivät olevan kansan- ja työeläkejärjestelmän rahoitusta koskevien asenteiden osalta suhteellisen herkkiä sukupolvikehystykselle. Aiempien tutkimusten perusteella jopa kaksi kolmesta nuoresta on sitä mieltä, että he joutuvat kohtuuttoman maksutaakan kantajiksi, ellei eläkejärjestelmään tehdä vanhempien sukupolvien maksuihin liittyviä parametrisia muutoksia. Toisin sanoen ”eläkepommi” on nuorille tosiasia. (Paakkunainen 2007.) Työeläkeasenteiden perusteella koko väestöstä kolme neljästä (75 %) pitää etujen pitämistä ennallaan ja maksujen korottamista legitimimpänä kuin maksujen pitämistä ennallaan ja eläke-etuuksien heikentämistä. Alle 25-vuotiaista tätä mieltä on kaksi kolmesta (67 %), mutta 25–34-vuotiaista jo kolme neljästä (76 %) kannattaa maksujen korottamista. Tämän perusteella näyttäisi siis siltä, että ”eläkepommi” kyllä pelätään, mutta sitä pidetään silti suhteellisen legitimiinä kehityksenä.

Jatkotutkimuksessa on syytä tarkastella aiempaa tarkemmin parametrinen konformismin ja kapinan suhteita siten, että asenteita rahoitukseen ja etuuksiin tutkitaan samanaikaisesti. Aiemmasta tutkimuksesta löytyy harvoja havainnollistavia esimerkkejä. Esimerkiksi nykyisessä työeläkejärjestelmässä työnantajien ja työntekijöiden työeläkemaksut nousevat sitä mukaa kuin eläkemenot nousevat (ellei järjestelmää päätetä muuttaa). Suomalaiset mieluummin nostaisivat eläkeikää (kahdelta vuodelta, 45 % väestöstä kannattaa) kuin

pienentäisivät eläkkeitä (13 prosentilla, 9 % kannattaa) tai nostaisivat työntekijöiden eläkemaksuja (100 eurolla kuukaudessa, 18 % kannattaa), mikäli pakkotilanne eli haluttomuus maksujen nostamiseen tulisi vastaan (Forma ym. 2007).¹⁰ Työeläkeasenteiden (TELA 2010) perusteella etuuksien leikkauksien puolustaminen on nuorten keskuudessa huomattavasti alhaisempaa kuin koko väestön. Eläke-etuuksia on koko väestöstä valmiita leikkaamaan tulevien sukupolvien maksutaakan pitämiseksi kurissa suunnilleen joka kolmas (34 %). Alle 25-vuotiaista jo 43 prosenttia ja 25–34-vuotiaista 38 prosenttia on valmis leikkauksiin. Alle 25-vuotiaista vain 14 prosenttia on täysin eri mieltä leikkauksien tekemisen kanssa, kun koko väestön osuus on 23 prosenttia.

Nuoret ovat siis niin eläkeiän kuin eläke-etuuksien määräytymisen osalta enemmän konformistisia kuin kapinallisia, mutta eivät läheskään yhtä konformistisia kuin vanhempi väestö. Eläke-etuuksien leikkaamisen, eläkeiän määrittelemisen ja eläkemaksujen muuttamisen keskinäisistä painotuksista voi asenneilmaston perusteella muodostua merkittävä ikäluokkia jakava kysymys. Nähtäväksi jää, yritetäänkö tätä kysymystä kehystää missään vaiheessa paradigmaattiseksi sukupolvikapinaksi, joka kyseenalaistaisi koko eläkejärjestelmän peruspilarit, tai edes parametris-instrumentaaliseksi politiikaksi, jossa esimerkiksi maksutason nousua pyritään hillitsemään monilla keinoin.

LOPUKSI

Tässä artikkelissa on tuotu esiin instituutio-teoreettisia lähtökohtia eläkeinstituutioiden sukupolvipolitiikan analyysiin ja nostettu käsitteellisiä työkaluja eläkejärjestelmien ”institutionaalisen sukupolvipolitiikan” tutkimuksen helpottamiseksi. Keskeiset työkalut ovat institutionaalisen ajan käsite, paradigmaattisen ja parametrinen politiikan erottaminen sekä sukupolvipoliittisen kehystyksen institutio-

naalisen kohteen ajatus. Näiden työkalujen avulla voidaan muokata asennetutkimusta vastaamaan paremmin vallitsevia institutionaalisia ratkaisuja sekä esimerkiksi arvioida paremmin sitä, millaista institutionaalista muutosta erilaisten asenteiden perusteella voidaan yrittää ajaa. Esimerkiksi Suomen kansaneläke- ja työeläkejärjestelmien tapauksessa institutionaalisia muutosvaatimuksia voidaan aiemman tutkimuksen valossa löytää varsin vähän. Nuorten parista löytyy koko väestöä suhteellisesti vähemmän vahvasta paradigmaattisesta konformismista huolimatta hyvin vähän paradigmaattista eläkekapinaa tukevia asenteita. Parametrisen politiikan suhteen asenteet ovat sen sijaan ambivalentimpia. Jatkotutkimuksen kannalta onkin oleellista tarkastella sitä, miten erilaiset parametriset poliittikkavaatimukset voisivat näkyä nuorten toiminnassa.

Jatkotutkimuksessa tulisi kiinnittää tämän artikkelin lähtökohtien nojalla huomiota ainakin kolmeen asiaan. Ensinnäkin olisi syytä tutkia tarkemmin sitä, millä tavalla nuorten eläkeasenteet kanavoituvat poliittiseksi toiminnaksi, millä tavalla politiikka on kehystetty ja millä tavalla toiminta tarkalleen ottaen kiinnittyy eläkeinstituutioihin. Toisin sanoen asennetutkimus ei riitä eläkejärjestelmän institutionaalisen legitimitettiin tutkimuksessa: on myös tutkittava sitä, millä tavalla nuoret konkreettisesti toiminnassa ottavat kantaa eläkeinstituutioihin. Ehkä mielenkiintoisin tutkimuskohde on se, voidaanko suomalaisen nuorison parista löytää ylipäänsä minkäänlaisia tilastollisesti merkittäviä paradigmaattisen eläkekapinan muotoja. Toiseksi asennetutkimusta voitaisiin kehittää vastaamaan paremmin vallitsevien eläkeinstituutioiden logiikkaa. Esimerkiksi Työeläkeasenteissa voitaisiin huomioida aiempaa paremmin kansalaisten suhtautuminen siihen, kuka eläkemaksut oikeastaan maksaa ja kenen eläkemaksuja potentiaalisissa

”pakkovalintatilanteissa” pitäisi mahdollisesti nostaa. Yleisesti ottaen asennetutkimuksessa tulisi huomioida aikaisempaa yksityiskohtaisemmin eläke-etuuksien, eläkeiän ja eläkemaksujen keskinäinen dynamiikka sekä eri eläkejärjestelmien keskinäiset suhteet, mikäli tavoitteena on tehdä institutionaalisessa mielessä poliittisesti relevanttia tutkimusta. Kolmanneksi nuorten eläkeasenteiden tutkimuksessa tulisi tarkastella kehystyksen vaikutusta mielipiteiden muodostumiseen. Mikäli nuorilla on eniten vaikeuksia mielipiteen muodostamisessa, mutta vähiten uskollisuutta eläkejärjestelmää kohtaan, voi kehystyksellä olla erittäin suuri vaikutus asenteisiin. Olisi esimerkiksi aiheellista tarkastella sitä, muuttavatko virallisten työeläkeasennetutkimusten tapa kehystää kysymykset mielipiteisiin. Voidaan esimerkiksi kysyä, voisivatko nuorten asenteista löytyvät paradigmaattisen kapinan harvinaisuus ja parametrisen politiikan ambavalenssi johtua kysymysten asettelutavoista.

VIITTEET

1. Eläkejärjestelmistä löytyy kattavasti perustietoa esimerkiksi Eläketurvakeskuksen Internet-sivuilta osoitteessa <http://www.etk.fi>
2. Kansaneläkettä saavat kaikki Suomessa 16 ikävuoden jälkeen vähintään 3 vuotta asuneet ihmiset, joiden tulotaso jää määriteltyjen rajojen alle (vuonna 2011 yksin asuvalla 1212,21 euroa ja parisuhteessa olevalle 1079,71 euroa kuukaudessa). Mikäli tulot jäävät alle 51,79 euroon kuukaudessa, saa eläkeläinen täyden kansaneläkkeen (jonka määrä oli vuonna 2011 yksin asuvalle 586,46 euroa ja parisuhteessa olevalle 520,19 euroa kuukaudessa).
3. Myös järjestelmän yksityiselle sektorille hajautettua hallintomallia voidaan pitää järjestelmän yhtenä paradigmaattisena peruspilarina. Tämä artikkeli on kuitenkin keskittynyt muihin eläkepoliittisiin kysymyksiin. Olen käsitellyt järjestelmän hallintomallia kattavammin toisaalla (Sorsa 2011a; Johanson & Sorsa 2010; Sorsa & Johanson 2011; Johanson & Sorsa 2011).

4. Kansaneläkejärjestelmään ei toki voida vedota, jos halutaan ajaa kaikille sukupolville tasa-arvoista eläkettä riippumatta tuloista – kansaneläkejärjestelmästä ei makseta eläkkeitä kaikille, vaan ainoastaan pienituloisille.
5. Kansaneläkeindeksi seuraa elinkustannusindeksiä, jonka Tilastokeskus laskee keskeisten hyödykkeiden hintatietojen perusteella. Kela vahvistaa kansaneläkeindeksin pisteluvun vuosittain kolmannen vuosineljänneksen keskimääräisen hintatason perusteella. Kansaneläkeindeksin pisteluku seuraavalle vuodelle lasketaan jakamalla kuluvan vuoden kolmannen neljänneksen kuukausien (heinä-, elo- ja syyskuun) elinkustannusindeksin pistelukujen keskiarvo luvulla 1,16.
6. Työnantajan eläkemaksu on riippuvainen yrityksen koosta ja työntekijän maksu työntekijän iästä. Vuonna 2011 työnantajan perusmaksuprosentti on 23,0 %. Yritykset, joiden palkkasumma on vuonna 2009 ollut alle 1 788 000 euroa saavat maksuunsa 0,5 %:n suuruisen tilapäisen maksunalennuksen. Alennus on 0,5–0 % niillä yrityksillä, joiden palkkasumma on vuonna 2009 ollut välillä 1 788 000–28 608 000 euroa. Yritykset, joiden palkkasumma on vuonna 2009 ollut yli 28 608 000 euroa, eivät saa maksunalennusta. Työntekijän eläkemaksu on vuonna 2011 alle 53-vuotiaille 4,7 % ja 53 vuotta täyttäneille 6 % palkasta.
7. On huomattava, että mikäli sijoitustuotot heikkenevät, heikentää se eläkeyhtiöiden edellytyksiä maksaa asiakashyötyksiä, minkä vuoksi työnantajien maksut nousevat luultavasti työntekijöitä enemmän tai ainakin nopeammin.
8. Usein väitetään, ettei ongelmaa ole niin sanotuissa maksuperusteisissa rahastoisissa järjestelmissä, joissa kaikki saavat maksunsa mukaan määrittyvät eläkkeet sijoitustuottoineen. On kuitenkin huomattava, että eläkkeelle jäädessään ensimmäinen sukupolvi pääsee nauttimaan paitsi oman myös seuraavan sukupolven sijoitustuotoista ilman, että heidän on itse tarvinnut tehdä tuottoa edeltävälle sukupolvelle.
9. Voidaan toki sanoa, että kuoliniän keskiarvon alapuolelle jäävät, eli suhteellisen nuorena kuolevat, saavat nostettua työjärjestelmästä suhteellisesti vähemmän eläkettä elinaikakertoimen takia, koska kerroin toimii keskiarvojen mukaan.
10. On toki huomattava, että nämä vaihtoehdot ovat työeläkejärjestelmässä ehdollisia työntekijöiden ohella työnantajien kapinalle – työntekijät eivät voi yksin päättää, hyväksytäänkö maksujen nosto vai ei. Edellä esitetyistä tuloksista ei siis voi päätellä ”parametrisia preferenssejä”, koska kansalaisten asenteita työnantajien kapinaa kohtaan ei ole huomioitu. Tulokset vain vihjaavat, että ”jo hyväksytyssä pakkotilanteessa” suomalaiset saattaisivat olla konformistisia etuuksista ja maksuista, ja kapina suuntautuisi mieluiten eläkettä kohtaan.

LÄHTEET

- Boeri, Tito & Börsch-Supan, Axel & Tabellini, Guido (2001) Would you like to shrink the welfare state? A survey of European citizens. *Economic Policy*, 16 (32), 7–50.
- Campbell, John L. (2004) *Institutional change and globalization*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Crouch, Colin (2005) *Capitalist Diversity and Change – Recombinant Governance and Institutional Entrepreneurs*. Oxford: Oxford University Press.
- Crouch, Colin (2007) How to ‘do’ post-determinist institutional analysis. *Socio-Economic Review*, 5 (3), 527–537.
- Dixon, Adam & Sorsa, Ville-Pekka (2009) Institutional Change and the Financialisation of Pensions in Europe. *Competition & Change*, 13 (4), 347–367.
- Forma, Pauli (2006) Niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina. Suomalaisten sosiaalipolitiikkaa koskevat mielipiteet vuonna 2004. Teoksessa Mikko Kautto (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2006*. Helsinki: Stakes, 160–184.
- Forma, Pauli & Kallio, Johanna & Pirttilä, Jukka & Uusitalo, Roope (2007) *Kuinka hyvinvointivaltio pelastetaan? Tutkimus kansalaisten sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä ja valinnoista*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- Gronow, Antti (2008) Not by Rules or Choice Alone: A Pragmatist Critique of Institution Theories in Economics and Sociology. *Journal of Institutional Economics*, 4 (3), 351–373.
- Heiskala, Risto (2000) *Toiminta, tapa ja rakenne: kohti konstruktionistista synteisiä yhteiskuntateoriassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hinrichs, Karl & Kangas, Olli (2003) When Is a Change Big Enough to Be a System Shift? Small System-shifting Changes in German and Finnish Pension Policies. *Social Policy and Administration*, 37, 573–591.
- Hirschman, Albert O. (1970) *Exit, voice and loyalty. Responses to decline in firms, organizations, and states*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Johanson, Jan-Erik & Lassila, Jukka & Niemelä, Heikki (toim.) (2011) *Eläkevalta Suomessa*. Helsinki: Taloustieto.
- Johanson, Jan-Erik & Sorsa, Ville-Pekka (2010) *Pension Governance in Finland: A Case Study on Public and Private Logics of Governance in Pension Provision*. Eläketurvakeskuksen raportteja 2010:2. Helsinki: Eläketurvakeskus.
- Johanson, Jan-Erik & Sorsa, Ville-Pekka (2011) Institutionaalinen työ ja yrittäjyys työeläkekentällä. Teoksessa Jan-Erik Johanson & Jukka Lassila & Heikki Niemelä

- (toim.) *Eläkevalta Suomessa*. Helsinki: Taloustieto, 148–169.
- Kallio, Johanna (2008) Kansalaisten asennoituminen hyvinvointivaltion uudelleenmuotoiluun. *Sosiologia*, 45 (1), s. 3–20.
- Kallio, Johanna (2010) *Hyvinvointipalvelujärjestelmän muutos ja suomalaisten mielipiteet 1996–2006*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Kangas, Olli & Lundberg, Urban & Ploug, Niels (2010) Three Routes to Pension Reform: Politics and Institutions in Reforming Pensions in Denmark, Finland and Sweden. *Social Policy & Administration*, 44 (3), 265–284.
- Korkman, Sixten (2011) Kenelle valta päättää työeläkkeistä? Teoksessa Jan-Erik Johanson & Jukka Lassila & Heikki Niemelä (toim.) *Eläkevalta Suomessa*. Helsinki: Taloustieto, 202–216.
- Lawrence, Thomas B. & Suddaby, Roy & Leca, Bernard (2009) *Institutional Work: Actors and Agency in Institutional Studies of Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mielonen, Antti (2011) *Kokonaiseläke 2011. Työeläke, kansaneläke ja verotus*. Helsinki: Eläketurvakeskus.
- Mitchell, Olivia S. & Utkus, Stephen P. (2004) *Pension design and structure: new lessons from behavioral finance*. Oxford: Oxford University Press.
- Moisio, Pasi (2010) Sosiaali- ja terveysmenojen rakenne ja kehitys. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 20–27.
- Muuri, Anu & Manderbacka, Kristiina (2010) Hyvinvointivaltion kannatusperusta. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 96–110.
- Niemelä, Heikki (1994) *Suomen kokonaiseläkejärjestelmän muotoutuminen*. 2. painos. Helsinki: Kansaneläkelaitos, tutkimus- ja kehitysyksikkö.
- Paakkunainen, Kari (toim.) (2007) *Sukupolvi politiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Pajamäki, Osku (2006) *Ahne sukupolvi: suurten ikäluokkien perintö*. Helsinki: Ajatus kirjat.
- Palme, Joakim (2005) Pension reform in Sweden and the changing boundaries between public and private. Teoksessa Gordon L. Glark & Noel Whiteside (toim.) *Pension security in the 21st century: redrawing the public-private debate*. Oxford: Oxford University Press, 281.
- Palonen, Kari (2006) *The struggle with time: a conceptual history of "politics" as an activity*. Hamburg: Lit.
- Scott, W. Richard (2008) *Institutions and organizations: ideas and interests*. 3. painos. London: Sage.
- Sorsa, Ville-Pekka (2011a) *Pension fund capitalism in Europe: institutional organisation and governance of Finnish pension insurance companies*. DPhil thesis, Oxford University. Saatavilla osoitteesta: <http://ora.ouls.ox.ac.uk/objects/uuid%3A64a98d6a-92f8-4a7d-a00f-46785162125a>. [Viitattu 16.11.2011.]
- Sorsa, Ville-Pekka (2011b) Finanssoituminen ja työeläkejärjestelmän haasteet. Teoksessa Jan-Erik Johanson & Jukka Lassila & Heikki Niemelä (toim.) *Eläkevalta Suomessa*. Helsinki: Taloustieto, 92–119.
- Sorsa, Ville-Pekka & Johanson, Jan-Erik (2011) Hallinnolliset jännitteet julkisyksityisten eläkejärjestelmien uudistumiskyvyn lähteenä. *Hallinnon tutkimus*, 30 (3), 32–41.
- Sorsa, Ville-Pekka & Roumpakis, Antonios (2011) Contingency in Risk Management: the Case of Pension Funds in Sweden and Finland. Teoksessa Ville-Pekka Sorsa (toim.) *Rethinking Social Risk in the Nordics*. Bryssel: Foundation for European Progressive Studies.
- Streeck, Wolfgang & Thelen, Kathleen Ann (toim.) (2005) *Beyond Continuity: Institutional Change in Advanced Political Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Swedberg, Richard (2003) *Principles of economic sociology*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- TELA (2010) *Työeläkeasenteet 2010*. Helsinki: TNS Gallup Oy.

KIRJOITTAJAT

Sami Borg

YTT, dosentti, johtaja, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (FSD), Tampereen yliopisto. Hän on vaalitutkija ja on toiminut Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston johtajana vuodesta 1999. Hän on kirjoittanut ja toimittanut lukuisia teoksia suomalaisten äänestyskäyttäytymisestä, poliittisista asenteista ja poliittisesta osallistumisesta.

Kimmo Elo

Valtiotieteen tohtori ja Jyväskylän yliopiston valtio-opin dosentti. Hän työskentelee tutkijana Turun yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksella. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat mm. politiikkatietämys, nuorten poliittinen osallistuminen, demokratiakasvatus ja Saksan politiikka.

Ville-Samuli Haverinen

YTK, opiskelija, Itä-Suomen yliopisto. Hän on maisteriopintojaan Itä-Suomen yliopiston Joensuu kampuksella viimeistelevä sosiologian opiskelija. Valmistetta olevassa pro gradu -työssään hän tarkastelee nuoruuteen kytkeytyvää yhteiskunnallista statuskysymystä sekä syrjäytymiskeskustelua.

Tuomo Martikainen

VTT, Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin professori emeritus. Hän on tutkinut poliittisia instituutioita, poliittista johtajuutta, kansalaisten poliittista käyttäytymistä sekä julkista hallintoa ja sen toimintatapojen muutosta.

Jussi Ronkainen

YTT, Mikkelin ammattikorkeakoulun Juvenia-nuorisolaan osaamiskeskittymän tutkimusjohtaja. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat kansalaisuuden tutkimus, erityisesti monikan-salaisuus ja transnationalismi, poliittinen sosiologia ja monikulttuurinen nuorisotutkimus.

Ville-Pekka Sorsa

DPhil, työskentelee tutkijatohtorina Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksella. Hän on tutkinut muun muassa eläkejärjestelmien hallintoa ja muutosta, sosiaalisten riskien politiikkaa, globaalitalouden finanssoitumista sekä talouspolitiikan ja taloustieteen etiikkaa.

Hanna Wass

VTT, dosentti, työskentelee tutkijatohtorina Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksella. Hän on tutkinut äänestysaktiivisuutta sukupolvinäkökulmasta, poliittista edustuksellisuutta ja sukupuoli-äänestämistä.

TIIVISTELMÄ

NUORET JA ÄÄNI – NUORET EDUSKUNTAVAALEISSA 2011

Miten nuoret äänestivät? Mistä nuoret äänestäjät tulevat? Miten media käsitteli nuoria eduskuntavaalien yhteydessä?

Artikkelikokoelma *Nuoret ja ääni – nuoret eduskuntavaaleissa 2011* pureutuu esimerkiksi näihin ajankohtaisiin kysymyksiin.

Eduskuntavaalit 2011 muistetaan erityisesti Perussuomalaisten historiallisesta kannatuksen noususta. Kirjan artikkeleissa tarkastellaan nuorten äänestämistä valtakunnallisesti ja Helsingin alueella, nuorten äänestysvalintoja sekä suosikki- ja inhokkipuolueita.

Lisäksi kirjassa pohditaan, millainen on perheen ja kodin merkitys alle 18-vuotiaiden poliittisen sosialisoinnin ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden taustalla.

Kirjassa tutkitaan myös, miten nuoria käsiteltiin vaaleihin liittyvässä mediakirjoittelussa. Vaaleja ja nuoria koskevan mediapuheen analyysissä otetaan laaja ja kriittinen ote nuorten kansalaistamisprojektiin sekä pohditaan, millä perusteilla nuori rajataan täysivaltaisen kansalaisuuden ulkopuolelle.

Teoksessa otetaan kantaa sukupolvisopimukseen tai sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen erityisesti eläkejärjestelmään liittyvissä kysymyksissä. Nuorten poliittista toimintaa tarkastelevissa jatkotutkimuksissa olisi syytä tarkemmin tutkia esimerkiksi sitä, miten nuorten eläkeasenteet kanavoituvat poliittiseksi toiminnaksi ja millä tavalla toiminta tarkalleen ottaen kiinnittyy eläkeinstituutioihin.

SAMMANDRAG

DE UNGAS RÖST – UNGDOMARNA I RIKSDAGSVALET 2011

Hur röstade de unga? Varifrån kommer de unga röstarna? Hur behandlade medierna de unga i samband med riksdagsvalet 2011? Artikelsamlingen *De ungas röst – ungdomarna i riksdagsvalet 2011* ställer bland annat dessa aktuella frågor.

Riksdagsvalet 2011 kännetecknas i synnerhet av den historiska ökningen av Sannfinländarnas medhåll. Artiklarna i boken behandlar de ungas röstande på riksnivå och inom Helsingfors, hur de unga röstade, och vilka partier som var mest och minst gillade.

Boken dryftar också familjens och hemmets betydelse som bakgrund för den politiska socialiseringen och samhällsaktiviteten av personer under 18 år.

Boken studerar hur de unga behandlades i det som medierna skrev i samband med valet. Analysen av medietalet om valet och de unga är omfattande och kritiskt. Frågan är, på vilka grunder den unga mänskan stängs ute från ett bemyndigat medborgarskap.

Artikelsamlingen tar ställning till generationsavtalet eller jämställdheten mellan generationerna, i synnerhet i frågor om pensionsystemet. I vidare undersökningar om ungdomarnas politiska verksamhet vore det skäl att mer ingående undersöka t.ex. hur de ungas attityder till pensioneringen finner utlopp i politisk verksamhet, och exakt hur verksamheten kopplas till pensionsinstitutionerna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Jussi Ronkainen

Inledning: De unga och politiken i 2011 riksdagsvalet och i 2012 presidentvalet

I

DE UNGA SOM RÖSTARE
I RIKSDAGSVALET 2011

Sami Borg

De ungas röstningsval,
partiförankring och representantskap

Tuomo Martikainen & Hanna Wass

De ungas röstningsaktivitet under
riksdagsvalet 2011 i Helsingfors

II

UNGDOMARNA OCH GENERATIONSPOLITIKEN

Ville-Samuli Haverinen

Ett skede i livet som medborgare –
iakttagelser om tidningskriverier
som rör ungdomar och riksdagsval

Kimmo Elo

Ensidig monolog eller dialog mellan generationerna? Iakttagelser om hemmets påverkan på de ungas politiska socialisering

Ville-Pekka Sorsa

De ungas pensionsrevolt och
pensionskonformism på spåren:
en institutionell synvinkel

SUMMARY

YOUNG VOTERS

IN THE 2011 PARLIAMENTARY ELECTION

How did young people vote? Where do young voters come from? How did the media portray young people in the context of the 2011 parliamentary elections? The collection of articles *Young voters in the 2011 parliamentary elections* explores these timely questions, among others.

The 2011 parliamentary elections will be chiefly remembered for the historic rise in support for the True Finns party. The articles in the book will study how young people voted nationally and in the Helsinki metropolitan area, their favourite and least favourite parties, and who they voted for.

The book will also consider the significance of family and home with regards to young people's political socialization and political activity.

The book examines how young people were portrayed in election-related media coverage. The analysis of media concerning the elections and young people takes a comprehensive and critical look at how young people are either included or excluded as citizens, and on what grounds.

The collection of articles takes a stand on inter-generational justice, especially in relation to issues related to pension arrangements. Future research into young people's political activity should focus more on how young people's attitudes to pensions channel their political activism and how their political activities are linked to pension institutions.

CONTENTS

Jussi Ronkainen

Introduction: Young people and politics in the 2011 parliamentary election and in the 2012 presidential election

I

YOUNG VOTERS IN THE 2011 PARLIAMENTARY ELECTIONS

Sami Borg

Young people's voting patterns,
party attachments and representation

Tuomo Martikainen & Hanna Wass

Young people's voting activity
in the 2011 parliamentary elections

II

YOUNG PEOPLE AND GENERATIONAL POLITICS: TALK ABOUT YOUTH AND YOUNG PEOPLE AS THE OBJECTS OF POLITICAL DISCOURSE

Ville-Samuli Haverinen

Becoming a citizen – observations about how
the press portrayed young people
and the parliamentary elections

Kimmo Elo

A one-way monologue or inter-generational
dialogue? Observations about how
family background affects young people's
political socialisation

Ville-Pekka Sorsa

Young people's mutiny and
conformity with regards to pensions:
an institutional perspective